CRIV 56 **PLEN 150**

DE KAMER BE
LA CHAMBRE BE

NIET CITEREN ZONDER BRONVERMELDING
De definitieve versie bevat ook de integrale vertaling. De bijlagen zijn in een aparte brochure opgenomen.

NE PAS CITER SANS MENTIONNER LA SOURCE
La version définitive comprend aussi la traduction intégrale. Les annexes sont reprises dans une brochure séparée.

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

VOORLOPIG VERSLAG

COMPTE RENDU PROVISOIRE

Plenumvergadering

Séance plénière

Donderdag

19-11-2026

Namiddag

Jeudi

19-11-2026

Après-midi

De teksten werden nog niet door de sprekers nagezien. Zij kunnen hun correcties schriftelijk meedelen vóór *24-11-2026, om 16 uur* *aan de Dienst Integraal Verslag.* *e-mail: CRIV@dekamer.be*	*Les textes n'ont pas encore été révisés par les orateurs. Ceux-ci peuvent communiquer leurs corrections par écrit avant le* *24-11-2026, à 16 heures* *au Service du Compte rendu intégral.* *e-mail: CRIV@lachambre.be*

N-VA	*Nieuw-Vlaamse Alliantie*
VB	*Vlaams Belang*
MR	*Mouvement Réformateur*
PS	*Parti Socialiste*
PVDA-PTB	*Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique*
Les Engagés	*Les Engagés*
Vooruit	*Vooruit*
cd&v	*Christen-Democratisch en Vlaams*
Ecolo-Groen	*Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen*
Anders.	*Anders.*
DéFI	*Démocrate Fédéraliste Indépendant*
INDEP-ONAFH	*Indépendant – Onafhankelijk*

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :		*Abréviations dans la numérotation des publications :*	
DOC 56 0000/000	*Parlementair stuk van de 56e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer*	*DOC 56 0000/000*	*Document parlementaire de la 56e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif*
QRVA	*Schriftelijke Vragen en Antwoorden*	*QRVA*	*Questions et Réponses écrites*
CRIV	*Voorlopige versie van het Integraal Verslag*	*CRIV*	*Version provisoire du Compte Rendu Intégral*
CRABV	*Beknopt Verslag*	*CRABV*	*Compte Rendu Analytique*
CRIV	*Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaalde beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)*	*CRIV*	*Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral définitif et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)*
PLEN	*Plenum*	*PLEN*	*Séance plénière*
COM	*Commissievergadering*	*COM*	*Réunion de commission*
MOT	*Moties tot besluit van interpellaties (op beigekleurig papier)*	*MOT*	*Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)*

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers
Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/549 81 60
www.dekamer.be
e-mail : publicaties@dekamer.be

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants
Commandes :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/549 81 60
www.lachambre.be
e-mail : publications@lachambre.be

INHOUD

Agenda 1

Motie tot agendawijziging 1
Sprekers: **Sofie Merckx**, voorzitster van de PVDA-PTB-fractie, **Irina De Knop**, **Axel Ronse**, voorzitter van de N-VA-fractie, **Matti Vandemaele**, voorzitter van de Ecolo-Groen-fractie

MONDELINGE VRAGEN 3

Samengevoegde vragen van 3
- Brent Meuleman aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De Panoreportage over de zogenaamde Active Clubs" (56002141P) 3
- Natalie Eggermont aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De Panoreportage over de zogenaamde Active Clubs" (56002150P) 3
- Franky Demon aan Annelies Verlinden (Justitie, belast met de Noordzee) over "De Panoreportage over de zogenaamde Active Clubs" (56002152P) 3
- Matti Vandemaele aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De neonazistische vechtclubs in ons land" (56002160P) 3
- Jeroen Bergers aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De radicalisering en het extremisme bij de zogenaamde Active Clubs" (56002162P) 3
Sprekers: **Brent Meuleman**, **Natalie Eggermont**, **Franky Demon**, **Matti Vandemaele**, voorzitter van de Ecolo-Groen-fractie, **Jeroen Bergers**, **Annelies Verlinden**, minister van Justitie, belast met de Noordzee, **Bernard Quintin**, minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris

Vraag van Rajae Maouane aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De risico's van het gebruik van traangas" (56002159P) 8
Sprekers: **Rajae Maouane**, **Bernard Quintin**, minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris

Samengevoegde vragen van 9
- Sophie Thémont aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "De dringende eis om niet aan de index te raken" (56002143P) 9
- Robin Tonniau aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "De nieuwe indexmaatregelen" (56002165P) 10
Sprekers: **Sophie Thémont**, **Robin Tonniau**, **David Clarinval**, vice-eersteminister en minister van Werk, Economie en Landbouw, **Georges-Louis Bouchez**

Samengevoegde vragen van 11
- Arthur Orlians aan David Clarinval (VEM Werk, 11

SOMMAIRE

Ordre du jour 1

Motion de modification de l'ordre du jour 1
Orateurs: **Sofie Merckx**, présidente du groupe PVDA-PTB, **Irina De Knop**, **Axel Ronse**, président du groupe N-VA, **Matti Vandemaele**, président du groupe Ecolo-Groen

QUESTIONS ORALES 3

Questions jointes de 3
- Brent Meuleman à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "Le reportage de l'émission "Pano" sur les "Active Clubs"" (56002141P) 3
- Natalie Eggermont à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "Le reportage de l'émission Pano sur les Active Clubs" (56002150P) 3
- Franky Demon à Annelies Verlinden (Justice, chargée de la Mer du Nord) sur "Le reportage de l'émission Pano sur les Active Clubs" (56002152P) 3
- Matti Vandemaele à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "Les clubs de combat néonazis actifs en Belgique" (56002160P) 3
- Jeroen Bergers à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "La radicalisation et l'extrémisme au sein des Active Clubs" (56002162P) 4
Orateurs: **Brent Meuleman**, **Natalie Eggermont**, **Franky Demon**, **Matti Vandemaele**, président du groupe Ecolo-Groen, **Jeroen Bergers**, **Annelies Verlinden**, ministre de la Justice, chargée de la Mer du Nord, **Bernard Quintin**, ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, chargé de Beliris

Question de Rajae Maouane à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "Les risques liés à l'utilisation du gaz lacrymogène" (56002159P) 8
Orateurs: **Rajae Maouane**, **Bernard Quintin**, ministre de la Sécurité et de l'Intérieur, chargé de Beliris

Questions jointes de 9
- Sophie Thémont à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "La revendication de ne pas toucher à l'index" (56002143P) 9
- Robin Tonniau à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "Les nouvelles mesures en matière d'indexation" (56002165P) 9
Orateurs: **Sophie Thémont**, **Robin Tonniau**, **David Clarinval**, vice-premier ministre et ministre de l'Emploi, de l'Économie et de l'Agriculture, **Georges-Louis Bouchez**

Questions jointes de 11
- Arthur Orlians à David Clarinval (VPM Emploi, 11

Economie en Landbouw) over "De impact van AI op de werkgelegenheid" (56002145P)
- François De Smet aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "Artificiële intelligentie en het werkgelegenheidsbeleid" (56002148P) 11
- Dieter Keuten aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "AI als motor van het groeiplan" (56002164P) 11
Sprekers: **Arthur Orlians**, **François De Smet**, **Dieter Keuten**, **David Clarinval**, vice-eersteminister en minister van Werk, Economie en Landbouw

Vraag van Kjell Vander Elst aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "De nood aan economische stimuli" (56002151P) 14
Sprekers: **Kjell Vander Elst**, **David Clarinval**, vice-eersteminister en minister van Werk, Economie en Landbouw

Vraag van Michel De Maegd aan Jean-Luc Crucke (Mobiliteit, Klimaat, Ecologische Transitie en Duurzame Ontwikkeling) over "De Belgische bijdrage van 130 miljoen euro aan de Global Environment Facility" (56002153P) 15
Sprekers: **Michel De Maegd**, **Maxime Prévot**, vice-eersteminister en minister van Buitenlandse Zaken, Europese Zaken en Ontwikkelingssamenwerking

Samengevoegde vragen van 17
- Axel Ronse aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "De aanpak van fiscaal misbruik" (56002142P) 17
- Steven Matheï aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "De managementvennootschappen" (56002154P) 17
- Oskar Seuntjens aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "Het fiscaal misbruik via managementvennootschappen" (56002161P) 17
Sprekers: **Axel Ronse**, voorzitter van de N-VA-fractie, **Steven Matheï**, **Oskar Seuntjens**, voorzitter van de Vooruit-fractie, **Jan Jambon**, vice-eersteminister en minister van Financiën en Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en de Federale Culturele Instellingen

Vraag van Wouter Vermeersch aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "De regeringscrisis" (56002146P) 19
Sprekers: **Wouter Vermeersch**, **Jan Jambon**, vice-eersteminister en minister van Financiën en Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en de Federale Culturele Instellingen

Samengevoegde vragen van 21
- Raoul Hedebouw aan Jan Jambon (VEM 21

Économie et Agriculture) sur "L'incidence de l'IA sur l'emploi" (56002145P)
- François De Smet à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "L'intelligence artificielle et la politique de l'emploi" (56002148P) 11
- Dieter Keuten à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "L'IA comme moteur du plan de croissance" (56002164P) 12
Orateurs: **Arthur Orlians**, **François De Smet**, **Dieter Keuten**, **David Clarinval**, vice-premier ministre et ministre de l'Emploi, de l'Économie et de l'Agriculture

Question de Kjell Vander Elst à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "La nécessité de proposer des incitants économiques" (56002151P) 14
Orateurs: **Kjell Vander Elst**, **David Clarinval**, vice-premier ministre et ministre de l'Emploi, de l'Économie et de l'Agriculture

Question de Michel De Maegd à Jean-Luc Crucke (Mobilité, Climat, Transition environnementale et Développement durable) sur "La contribution belge de 130 millions d'euros pour le Fonds pour l'environnement mondial" (56002153P) 15
Orateurs: **Michel De Maegd**, **Maxime Prévot**, vice-premier ministre et ministre des Affaires étrangères, des Affaires européennes et de la Coopération au développement

Questions jointes de 17
- Axel Ronse à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "La lutte contre les abus fiscaux" (56002142P) 17
- Steven Matheï à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "Les sociétés de management" (56002154P) 17
- Oskar Seuntjens à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "Les abus fiscaux découlant des sociétés de management" (56002161P) 17
Orateurs: **Axel Ronse**, président du groupe N-VA, **Steven Matheï**, **Oskar Seuntjens**, président du groupe Vooruit, **Jan Jambon**, vice-premier ministre et ministre des Finances et des Pensions, chargé de la Loterie Nationale et des Institutions culturelles fédérales

Question de Wouter Vermeersch à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "La crise gouvernementale" (56002146P) 19
Orateurs: **Wouter Vermeersch**, **Jan Jambon**, vice-premier ministre et ministre des Finances et des Pensions, chargé de la Loterie Nationale et des Institutions culturelles fédérales

Questions jointes de 20
- Raoul Hedebouw à Jan Jambon (VPM Finances, 20

Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "De invoering van een vermogensbelasting om de sterkste schouders meer te laten bijdragen" (56002149P)
- Patrick Prévot aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "Fiscale rechtvaardigheid, de sterkste schouders en de koopkracht" (56002163P) 21
Sprekers: **Raoul Hedebouw**, **Patrick Prévot**, **Jan Jambon**, vice-eersteminister en minister van Financiën en Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en de Federale Culturele Instellingen

Vraag van Florence Reuter aan Vanessa Matz (Modernisering van de overheid, Overheidsbedrijven, Ambtenarenzaken, Gebouwenbeheer van de Staat, Digitalisering en Wetenschapsbeleid) over "Het gesprek met de socialemediaplatforms over de strijd tegen het aanzetten tot geweld" (56002158P) 22
Sprekers: **Florence Reuter**, **Vanessa Matz**, minister van Modernisering van de overheid, belast met Overheidsbedrijven, Ambtenarenzaken, het Gebouwenbeheer van de Staat, Digitalisering en Wetenschapsbeleid

Vraag van Carmen Ramlot aan Rob Beenders (Consumentenbescherming, Socialefraudebestrijding, Personen met een handicap en Gelijke Kansen) over "De aanpak van geweld tegen vrouwen" (56002156P) 24
Sprekers: **Carmen Ramlot**, **Rob Beenders**, minister van Consumentenbescherming, Socialefraudebestrijding, Personen met een handicap en Gelijke Kansen

Samengevoegde vragen van 25
- Francesca Van Belleghem aan Anneleen Van Bossuyt (Asiel, Migratie, Maatschappelijke Integratie, belast met Grootstedenbeleid) over "De terugkeerhubs" (56002147P) 25
- Georges-Louis Bouchez aan Anneleen Van Bossuyt (Asiel, Migratie, Maatschappelijke Integratie, belast met Grootstedenbeleid) over "De Belgische deelname aan de terugkeerhubs in Rwanda" (56002155P) 25
Sprekers: **Francesca Van Belleghem**, **Georges-Louis Bouchez**, **Anneleen Van Bossuyt**, minister van Asiel, Migratie en Maatschappelijke Integratie, belast met Grootstedenbeleid

WETSONTWERPEN EN VOORSTELLEN 27

Wetsontwerp tot goedkeuring van de algemene rekening van het algemeen bestuur en van de algemene rekeningen van de administratieve openbare instellingen met ministerieel beheer en van de administratieve diensten met boekhoudkundige autonomie van het jaar 2025 27

Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "L'instauration d'un impôt sur la fortune visant à faire contribuer davantage les plus riches" (56002149P)

- Patrick Prévot à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "La justice fiscale, les épaules les plus larges et le pouvoir d'achat" (56002163P) 21
Orateurs: **Raoul Hedebouw**, **Patrick Prévot**, **Jan Jambon**, vice-premier ministre et ministre des Finances et des Pensions, chargé de la Loterie Nationale et des Institutions culturelles fédérales

Question de Florence Reuter à Vanessa Matz (Action et Modernisation publiques, Entreprises publiques, Fonction publique, Gestion immobilière de l'État, Numérique et Politique scientifique) sur "La rencontre avec les réseaux sociaux dans le cadre de la lutte contre les incitations à la violence" (56002158P) 22
Orateurs: **Florence Reuter**, **Vanessa Matz**, ministre de l'Action et de la Modernisation publiques, chargée des Entreprises publiques, de la Fonction publique, de la Gestion immobilière de l'État, du Numérique et de la Politique scientifique

Question de Carmen Ramlot à Rob Beenders (Protection des consommateurs, Lutte contre la fraude sociale, Personnes handicapées et Égalité des chances) sur "Les actions entreprises contre les violences faites aux femmes" (56002156P) 24
Orateurs: **Carmen Ramlot**, **Rob Beenders**, ministre de la Protection des consommateurs, de la Lutte contre la fraude sociale, des Personnes handicapées et de l'Égalité des chances

Questions jointes de 25
- Francesca Van Belleghem à Anneleen Van Bossuyt (Asile, Migration, Intégration sociale, chargée de la Politique des Grandes Villes) sur "Les hubs de retour" (56002147P) 25
- Georges-Louis Bouchez à Anneleen Van Bossuyt (Asile, Migration, Intégration sociale, chargée de la Politique des Grandes Villes) sur "La participation de la Belgique aux centres de retour au Rwanda" (56002155P) 25
Orateurs: **Francesca Van Belleghem**, **Georges-Louis Bouchez**, **Anneleen Van Bossuyt**, ministre de l'Asile, de la Migration et de l'Intégration sociale, chargée de la Politique des Grandes Villes

PROJETS DE LOI ET PROPOSITIONS 27

Projet de loi visant à approuver le compte général de l'Administration générale et des comptes généraux des organismes administratifs publics à gestion ministérielle et des services administratifs à comptabilité autonome pour l'année 2025 (1736/1-3) 27

(1736/1-3)

Algemene bespreking 27
Sprekers: **Steven Vandeput**, **Wouter Vermeersch**, **Vincent Van Peteghem**, vice-eersteminister en minister van Begroting, belast met Administratieve Vereenvoudiging

Bespreking van de artikelen 32

Wetsontwerp tot wijziging van de algemene wet inzake douane en accijnzen van 18 juli 1977 en van de wet van 22 december 2009 betreffende de algemene regeling inzake accijnzen (1734/1-5) 32

Algemene bespreking 32
Sprekers: **Kemal Bilmez**, **Charlotte Verkeyn**, **Benoît Piedboeuf**, voorzitter van de MR-fractie, **Dieter Vanbesien**, **Jan Jambon**, vice-eersteminister en minister van Financiën en Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en de Federale Culturele Instellingen, **Lode Vereeck**

Bespreking van de artikelen 35

Voorstel van resolutie betreffende de arrestatie en het proces tegen Victoire Ingabire, voorzitter van de DALFA-Umurinzi partij in Rwanda, en de bredere inperking van de politieke oppositie in Rwanda (1083/1-5) 35
- Voorstel van resolutie betreffende de onmiddellijke vrijlating van Victoire Ingabire uit de Rwandese gevangenis (1087/1-2) 35
- Voorstel van resolutie betreffende de willekeurige opsluiting van Victoire Ingabire (1242/1-2) 35

Bespreking 35
Sprekers: **Kathleen Depoorter**, **Ellen Samyn**, **Charlotte Deborsu**, **Lydia Mutyebele Ngoi**, **Pierre Kompany**, **Annick Lambrecht**, **Els Van Hoof**, **Meyrem Almaci**

Voorstel van resolutie inzake het ondersteunen van een ambitieus EU-India vrijhandelsakkoord ter versterking van het Belgische ondernemerschap (1360/1-5) 41

Bespreking 41
Sprekers: **Katrijn van Riet**, **Ellen Samyn**, **Charlotte Deborsu**, **Christophe Lacroix**, **Luc Frank**, **Annick Lambrecht**, **Els Van Hoof**, **Rajae Maouane**, **Sandro Di Nunzio**

Wetsontwerp tot omzetting van Richtlijn (EU) 2022/2381 van het Europees Parlement en de Raad van 23 november 2022 inzake het verbeteren van het genderevenwicht bij bestuurders van beursgenoteerde ondernemingen en daarmee samenhangende maatregelen, en tot wijziging van diverse wetten betreffende het genderevenwicht (1698/1-8) 49

Discussion générale 27
Orateurs: **Steven Vandeput**, **Wouter Vermeersch**, **Vincent Van Peteghem**, vice-premier ministre et ministre du Budget, chargé de la Simplification administrative

Discussion des articles 32

Projet de loi modifiant la loi générale sur les douanes et accises du 18 juillet 1977 et la loi du 22 décembre 2009 relative au régime général d'accise (1734/1-5) 32

Discussion générale 32
Orateurs: **Kemal Bilmez**, **Charlotte Verkeyn**, **Benoît Piedboeuf**, président du groupe MR, **Dieter Vanbesien**, **Jan Jambon**, vice-premier ministre et ministre des Finances et des Pensions, chargé de la Loterie Nationale et des Institutions culturelles fédérales, **Lode Vereeck**

Discussion des articles 35

Proposition de résolution relative à l'arrestation de Victoire Ingabire, présidente du parti Dalfa-Umurinzi au Rwanda, à son procès et à la répression plus large visant l'opposition politique rwandaise (1083/1-5) 35
- Proposition de résolution relative à la libération immédiate de Victoire Ingabire de sa prison rwandaise (1087/1-2) 35
- Proposition de résolution concernant la détention arbitraire de Victoire Ingabire (1242/1-2) 35

Discussion 35
Orateurs: **Kathleen Depoorter**, **Ellen Samyn**, **Charlotte Deborsu**, **Lydia Mutyebele Ngoi**, **Pierre Kompany**, **Annick Lambrecht**, **Els Van Hoof**, **Meyrem Almaci**

Proposition de résolution visant à soutenir un accord de libre-échange ambitieux entre l'Union européenne et l'Inde en vue de renforcer l'entrepreneuriat belge (1360/1-5) 41

Discussion 41
Orateurs: **Katrijn van Riet**, **Ellen Samyn**, **Charlotte Deborsu**, **Christophe Lacroix**, **Luc Frank**, **Annick Lambrecht**, **Els Van Hoof**, **Rajae Maouane**, **Sandro Di Nunzio**

Projet de loi transposant la directive (UE) 2022/2381 du Parlement européen et du Conseil du 23 novembre 2022 relative à un meilleur équilibre entre les femmes et les hommes parmi les administrateurs des sociétés cotées et à des mesures connexes, et modifiant différentes lois relatives à l'équilibre entre les femmes et les hommes (1698/1-8) 49

Algemene bespreking 49
Sprekers: **Sam Van Rooy**, **Caroline Désir**, **Ayse Yigit**, **Carmen Ramlot**, **Funda Oru**, **Els Van Hoof**, **Meyrem Almaci**, **Sarah Schlitz**, **Annelies Verlinden**, minister van Justitie, belast met de Noordzee, **Rob Beenders**, minister van Consumentenbescherming, Socialefraudebestrijding, Personen met een handicap en Gelijke Kansen

Bespreking van de artikelen 61

Wetsontwerp houdende wijziging van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie en de wet van 2 april 1965 betreffende het ten laste nemen van de steun verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wat betreft het geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (1721/1-8) 61

Algemene bespreking 61
Sprekers: **Wouter Raskin**, **Ellen Samyn**, **Florence Reuter**, **Marie Meunier**, **Robin Tonniau**, **Anne Pirson**, **Anja Vanrobaeys**, **Nahima Lanjri**, **Sarah Schlitz**, **Anneleen Van Bossuyt**, minister van Asiel, Migratie en Maatschappelijke Integratie, belast met Grootstedenbeleid

Bespreking van de artikelen 85

Dit verslag heeft geen bijlage.

Discussion générale 49
Orateurs: **Sam Van Rooy**, **Caroline Désir**, **Ayse Yigit**, **Carmen Ramlot**, **Funda Oru**, **Els Van Hoof**, **Meyrem Almaci**, **Sarah Schlitz**, **Annelies Verlinden**, ministre de la Justice, chargée de la Mer du Nord, **Rob Beenders**, ministre de la Protection des consommateurs, de la Lutte contre la fraude sociale, des Personnes handicapées et de l'Égalité des chances

Discussion des articles 61

Projet de loi modifiant la loi du 26 mai 2002 concernant le droit à l'intégration sociale et la loi du 2 avril 1965 relative à la prise en charge des secours accordés par les centres publics d'aide sociale en ce qui concerne le projet individualisé d'intégration sociale (1721/1-8) 61

Discussion générale 61
Orateurs: **Wouter Raskin**, **Ellen Samyn**, **Florence Reuter**, **Marie Meunier**, **Robin Tonniau**, **Anne Pirson**, **Anja Vanrobaeys**, **Nahima Lanjri**, **Sarah Schlitz**, **Anneleen Van Bossuyt**, ministre de l'Asile, de la Migration et de l'Intégration sociale, chargée de la Politique des Grandes Villes

Discussion des articles 85

Ce compte rendu n'a pas d'annexe.

Plenumvergadering

van

DONDERDAG 19 NOVEMBER 2026

Namiddag

_____

Séance plénière

du

JEUDI 19 NOVEMBRE 2026

Après-midi

_____

De vergadering wordt geopend om 14.15 uur en voorgezeten door de heer Peter De Roover, voorzitter.
La séance est ouverte à 14 h 15 et présidée par M. Peter De Roover, président.

De **voorzitter**: De vergadering is geopend.
Le **président**: La séance est ouverte.

Aanwezig bij de opening van de vergadering zijn de ministers van de federale regering: David Clarinval, Maxime Prévot en Bernard Quintin.
Ministres du gouvernement fédéral présents lors de l'ouverture de la séance: David Clarinval, Maxime Prévot et Bernard Quintin.

01 Agenda
01 Ordre du jour

Overeenkomstig het advies van de Conferentie van voorzitters van 18 november 2026 hebt u een gewijzigde agenda voor de vergadering van vandaag ontvangen.
Conformément à l'avis de la Conférence des présidents du 18 novembre 2026, vous avez reçu un ordre du jour modifié pour la séance d'aujourd'hui.

Zijn er dienaangaande opmerkingen?
Y a-t-il une observation à ce sujet?

Motie tot agendawijziging
Motion de modification de l'ordre du jour

Ik heb een motie ontvangen van de heren Oskar Seuntjens, Axel Ronse, Benoît Piedboeuf en de dames Aurore Tourneur en Nawal Farih, en die luidt als volgt:
"De Kamer
- gelet op artikel 17 van het Kamerreglement;
- gelet op de agenda van de plenaire vergadering van 19 november 2026;
- gelet op het feit dat het wetsontwerp tot uitvoering van een versterkt terug naar werk-beleid in arbeidsongeschiktheid (II), nr. 1789/1-6, urgentie verkreeg van de plenaire vergadering op 15 oktober 2026 en in de commissie voor Sociale Zaken, Werk en Pensioenen in tweede lezing werd goedgekeurd op 10 november, waarvan het verslag werd gepubliceerd op 17 november;
- gelet op het feit dat het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 19 december 2025 tot uitvoering van een versterkt terug-naar werkbeleid in geval van arbeidsongeschiktheid wat betreft de versterkte solidariteitsbijdrage, nr. 1847/1-4, urgentie verkreeg van de plenaire vergadering op 5 november 2026 en in de commissie voor Sociale Zaken, Werk en Pensioenen in tweede lezing werd goedgekeurd op 10 november, waarvan het verslag werd gepubliceerd op 18 november;
beslist
de genoemde wetsontwerpen nrs. 1789 en 1847 toe te voegen aan de agenda van de plenaire vergadering van 19 november 2026 middels een gezamenlijke bespreking."

J'ai reçu une motion de MM. Oskar Seuntjens, Axel Ronse, Benoît Piedboeuf et Mmes Aurore Tourneur et Nawal Farih, et elle est libellée comme suit:
"La Chambre
- vu l'article 17 du Règlement de la Chambre;
- vu l'ordre du jour de la séance plénière du 19 novembre 2026;
- eu égard au fait que le projet de loi exécutant une politique renforcée de retour au travail en cas d'incapacité de travail (II), n° 1789, a obtenu l'urgence au cours de la séance plénière du 15 octobre 2026 et a été adopté le 10 novembre en deuxième lecture en commission des Affaires sociales, de l'Emploi et des Pensions, le rapport ayant été publié le 17 novembre;
- eu égard au fait que le projet de loi modifiant la loi du 19 décembre 2025 exécutant une politique renforcée de retour au travail en cas d'incapacité de travail en ce qui concerne la cotisation de solidarité renforcée, n° 1847, a obtenu l'urgence au cours de la séance plénière du 5 novembre 2026, qu'il a été adopté le 10 novembre en commission des Affaires sociales, de l'Emploi et des Pensions, le rapport ayant été publié le 18 novembre;

décide
d'ajouter les projets de loi nos 1789 et 1847 précités à l'ordre du jour de la séance plénière du 19 novembre 2026 et d'y consacrer une discussion commune."

Het stuknummer 1789 is trouwens ook het jaar van de Franse Revolutie. Ook het nummer 1847 is historisch interessant; één jaar voor een ander revolutiejaar.

Mevrouw Merckx vraagt het woord.

01.01 **Sofie Merckx** (PVDA-PTB): Monsieur le président, les séances sont effectivement un peu particulières. Vous avez fait référence à des dates révolutionnaires. C'est vrai qu'il y a aussi énormément de mobilisations du peuple ces jours-ci. Le 23 novembre prochain, Bart De Wever a rendez-vous chez le Roi, mais le peuple a aussi rendez-vous dans les rues de Bruxelles contre la politique qui est imposée aujourd'hui.

Pour revenir à l'objet qui nous concerne, je voudrais d'abord dire qu'on est confronté à un problème de méthode et à de mauvaises habitudes qui s'installent. Normalement, nous décidons de l'agenda de la plénière en Conférence des présidents, par consensus. On constate pourtant que régulièrement, quand il n'y a pas de consensus, la majorité vient avec une motion d'ordre pour changer l'ordre du jour et passer en force. La question que je me pose est donc de savoir à quoi cela sert encore de discuter en Conférence des présidents.

Deuxièmement, il est interpellant de voir qu'on nous demande en urgence d'ajouter une loi à laquelle nous nous opposons et que nous ne voulons pas soutenir, parce qu'elle concerne la quatrième vague de la chasse aux malades de longue durée. Cette loi risque de plonger 90 000 personnes dans la précarité. Aujourd'hui, on a déjà énormément de Belges qui souffrent de précarité et on ne comprend pas l'urgence d'adopter cette loi.

Au PTB, nous sommes prêts à soutenir des lois urgentes, des mesures urgentes, mais plutôt pour résoudre les problèmes de la population. Aujourd'hui, les gens sont aux abois. Avec les prix à la pompe, le prix du caddie, le prix de l'énergie, nos concitoyens n'en peuvent plus, pendant qu'on assiste à des chamailleries au sein du gouvernement sans qu'aucune mesure ne soit prise. On veut en revanche discuter d'une loi qui risque de plonger 90 000 malades de longue durée dans la précarité. Nous ne soutenons pas la mise à l'ordre du jour de cette loi et, au contraire, nous lançons un appel au gouvernement pour prendre des mesures visant à résoudre les problèmes de pouvoir d'achat de la population.

De **voorzitter**: Ik wist wel dat mijn referentie aan revolutiejaren u zeer zou plezieren, mevrouw Merckx.

Puur in termen van procedures moet ik u natuurlijk tegenspreken. Het is aan de Kamer om eventueel de agenda te bepalen zoals dadelijk ook al dan niet nog zal gebeuren.

01.02 **Irina De Knop** (Anders.): Mijnheer de voorzitter, het is toch wel hoogst opmerkelijk dat u er niet in bent geslaagd om daarover een akkoord te bereiken in de Conferentie van voorzitters.

Ook vanuit de liberale fractie vinden we het hallucinant dat de aangehaalde twee wetsontwerpen vandaag zouden worden behandeld, midden in een regeringscrisis, in volle crisis, waarbij minister Vandenbroucke duidelijk niet nalaat om na te trappen en daarbij zelfs de eerste minister te viseren.

Zullen we in die context echt stemmen over twee wetsontwerpen die ervoor zorgen dat de belastingen voor bedrijven verder verhogen? In de vierde en de vijfde maand leggen we immers bijkomende lasten op aan alle bedrijven op basis van het aantal langdurig zieken.

Erger nog, onder andere collega Ronse zegt vaak dat we dringend nood hebben aan een onafhankelijk orgaan om ervoor te zorgen dat het aantal langdurig zieken verder wordt teruggedrongen. Het wetsontwerp zorgt er echter voor dat de ziekenfondsen dezelfde koers blijven varen. Erger nog, ze krijgen er zelfs nog geld bij, namelijk 17 miljoen euro. In die context zullen de collega's van de N-VA en de MR dus bijkomende lasten opleggen aan bedrijven, zonder ook maar iets te veranderen aan het aantal langdurig zieken. Het mechanisme dat Vandenbroucke installeert, houden ze zo verder in stand. Het lijkt wel op een *go go go* aan Vandenbroucke, terwijl het nu misschien net het moment is om dat tegen te houden en ervoor te zorgen dat we de economie en de ondernemers opnieuw laten herleven.

De **voorzitter**: Ik stel wel voor dat we het debat nog niet voeren, maar ons beperken tot de vraag of we de kwestie op de agenda plaatsen.

01.03 **Axel Ronse** (N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik vind het nogal bevreemdend te horen van een

parlementslid dat wij als parlementsleden niet de bespreking van en de stemming over wetsvoorstellen of wetsontwerpen aan de agenda niet zouden mogen toevoegen. Ik heb dat een of twee weken geleden ook nog gehoord. Dat is onze rol, dat is waarvoor we betaald worden.

Mevrouw De Knop, ik vind uw redenering vreemd, maar ik begrijp het. U hebt ontzettend veel heimwee naar de tijd waarin de vivaldiregering boetes oplegde aan werkgevers met een bovenmatig aantal zieken. U hebt er ook een probleem mee dat we zullen controleren of mensen die onder de vivaldiregering tot aan hun pensioen ziek verklaard werden of ziek waren, alsnog kunnen werken. Daar zijn ook artsen voor nodig.

Ga dat debat dus niet uit de weg, wees niet beschaamd om te bekijken wat u in het verleden hebt goedgekeurd en wees ook niet te beroerd om dat recht te zetten. Straks krijgt u die kans. Ik ben ervan overtuigd dat u na het schitterend exposé dat mijn collega Eva Demesmaeker straks zal geven, volledig met de wind mee zult zijn gedraaid, wat u trouwens heel goed kunt, en dat zult goedkeuren.

De **voorzitter**: Altijd opletten met voorspellingen te doen.

01.04 **Matti Vandemaele** (Ecolo-Groen): Collega's, ik zal het inhoudelijk debat niet openen. Mij gaat het vooral over de manier waarop wij omgaan met urgenties en onze agendasetting.

Collega Mahdi zei hier onlangs, om vijf uur ’s ochtends dat het toch niet meer normaal is hoe wij aan het werken zijn. Mijnheer Mahdi, u hebt gelijk en de onbehouwen manier waarop u die boodschap bracht, heeft misschien te maken met uw aanstaande vaderschap, waarmee ik trouwens feliciteer. Ten gronde hebt u echter gelijk. Een goed debat is een voorbereid debat, een debat dat we samen organiseren vanuit de Conferentie van voorzitters.

Ik begrijp niet hoe de regering er telkens opnieuw niet in slaagt om planmatig en voorbereid te werken. Dat zou het debat alleszins ten goede komen. Mochten we voor de begroting dezelfde urgentie aan de dag leggen als voor alles wat u hier plots snel door het Parlement wilt jagen, dan zouden we misschien ook stappen vooruit kunnen zetten. U hoort het al, mijn fractie is geen fan van de agendawijziging.

De **voorzitter**: Ik heb hier horen pleiten tegen de agendawijziging. We zullen zien hoe overtuigend die pleidooien waren.

Ik stel u voor om ons over deze vraag uit te spreken.
Je vous propose de nous prononcer sur cette demande.

De motie tot agendawijziging wordt aangenomen bij zitten en opstaan.
La motion de modification de l'ordre du jour est adoptée par assis et levé.

Bijgevolg is de gewijzigde agenda aangenomen.
En conséquence, l'ordre du jour modifié est adopté.

Mondelinge vragen
Questions orales

02 Samengevoegde vragen van
- Brent Meuleman aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De Panoreportage over de zogenaamde Active Clubs" (56002141P)
- Natalie Eggermont aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De Panoreportage over de zogenaamde Active Clubs" (56002150P)
- Franky Demon aan Annelies Verlinden (Justitie, belast met de Noordzee) over "De Panoreportage over de zogenaamde Active Clubs" (56002152P)
- Matti Vandemaele aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De neonazistische vechtclubs in ons land" (56002160P)
- Jeroen Bergers aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De radicalisering en het extremisme bij de zogenaamde Active Clubs" (56002162P)
02 Questions jointes de
- Brent Meuleman à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "Le reportage de l'émission "Pano" sur les "Active Clubs"" (56002141P)
- Natalie Eggermont à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "Le reportage de l'émission Pano sur les Active Clubs" (56002150P)
- Franky Demon à Annelies Verlinden (Justice, chargée de la Mer du Nord) sur "Le reportage de l'émission Pano sur les Active Clubs" (56002152P)
- Matti Vandemaele à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "Les clubs de combat néonazis actifs en Belgique" (56002160P)
- Jeroen Bergers à Bernard Quintin (Sécurité et

Intérieur, chargé de Beliris) sur "La radicalisation et l'extrémisme au sein des Active Clubs" (56002162P)

02.01 **Brent Meuleman** (Vooruit): Mijnheer de minister, mevrouw de minister, collega's, ik ben nog altijd op zoek naar het juiste woord om mijn gevoel te beschrijven na de Panoreportage van gisteravond: afschuw, verbijstering, walging. Op het ene moment kijkt men op televisie naar de Hel van Breendonk, waar zwarthemden als beesten tekeergaan tegen onschuldige mensen omwille van wie ze zijn, waar ze vandaan komen en wat ze denken. Op het andere moment geven de neonazifiles van Pano een inkijk in de terugkeer van die zwarthemden, die zich in geheime clubs al vechtend klaarmaken voor het moment waarop het "de moeite waard is om naar buiten te treden voor de politieke partij of de leider", neonazi's voor wie de rassenstrijd bittere ernst is en voor wie een burgeroorlog onvermijdelijk is.

Ondertussen schieten die *active clubs* in meer dan 26 Europese landen als paddenstoelen uit de grond. Er vinden geheime ontmoetingen plaats waar Hitler wordt verheerlijkt. Men heeft er altaren waarop swastika's staan. Boeken worden ritueel verbrand. Er zijn *fight nights* en *hunting events*, het willekeurig jagen op mensen van kleur. Ook in ons land zijn die clubs actief, collega's. Ik citeer opnieuw: "Wij zijn de voorhoede. Eerst was stop omvolking illegaal." Waar hebben we die term nog gehoord, collega's van het Vlaams Belang? "Nu zijn we aan de Hitlergroeten. Ik zou drie politici neerschieten om tien anderen bang te maken." Einde citaat.

Collega's, nationale en internationale experts zijn het erover eens. *This is a massive threat*. Dit is alarmerend. Mijn vraag is heel eenvoudig, mijnheer de minister, mevrouw de minister. Wat gaat u doen om deze extreemrechtse dreiging een halt toe te roepen?

02.02 **Natalie Eggermont** (PVDA-PTB): Mijnheer en mevrouw de minister, *Pano* onthulde gisteren hoe extreemrechtse groepen zich internationaal organiseren in Active Clubs. Het zijn sportclubs voor gevechtstraining, maar achter die façade schuilt een politieke missie. Het gaat om neonazi's die elkaar begroeten met de Hitlergroet, Adolf Hitler vereren en zich klaarmaken voor een rassenoorlog. Ze inspireren zich op de zwarthemden van Mussolini en de SA van de nazi's.

Het blijft niet bij trainingen. De Active Clubs zijn gericht op geweld en richten zich daarbij expliciet tegen mensen met een migratieachtergrond. Sommigen roepen ook op om op politici te jagen. In Zweden organiseren ze *hunting events*, waarbij ze de straat opgaan om mensen met een migratieachtergrond in elkaar te slaan.

Ook in ons land zijn ze actief. In Leuven werd tijdens de NSV-betoging een maaltijdbezorger aangevallen wegens zijn huidskleur. In Kortrijk, waar ik woon, kwamen ze eind oktober op straat. Een zeventigtal in het zwart geklede, veelal gemaskerde mannen, in een optocht die verdacht veel weg had van een *hunting event*. Als voorwendsel gebruikten ze een jongerenbetoging die niet bestond. Ze trokken door de straten en scandeerden haatdragende en racistische slogans, zoals "islamieten, parasieten". Ze waren uit op geweld. Ze provoceerden jongeren met een migratieachtergrond door apengeluiden en gebaren te maken. Dat eindigde in gewelddadige confrontaties.

Dat is extreemrechtse intimidatie. Dat is racistisch geweld. Dat is vandaag in opmars in onze samenleving en vormt een bedreiging voor de veiligheid. Naast geweld willen ze met propaganda verwerpelijke ideeën normaliseren en extreemrechtse ideeën naar de mainstream brengen, zoals de complottheorie van de omvolking.

Hoe beoordelen u en uw diensten de veiligheidsdreiging van die Active Clubs in het bijzonder en van extreemrechts in het algemeen? Wat hebt u daar al tegen gedaan? Welke concrete stappen hebt u gezet? Welke initiatieven neemt u om ervoor te zorgen dat fascisme nooit meer normaal wordt?

02.03 **Franky Demon** (cd&v): Mevrouw de minister, mijnheer de minister, de beelden uit de *Pano*-reportage over de zogenaamde *active clubs* zijn ronduit hallucinant, met Hitlerverheerlijking, verspreiding van neonazistische propaganda en het organiseren van gevechtstrainingen. Dat alles gebeurt ter voorbereiding – u hoort het goed – van een onvermijdelijke rassenoorlog. Dat zijn geen onschuldige sportclubs, dat zijn broeihaarden van rechts-extremisme. Vergis u niet, de dreiging is reëel. Cd&v veroordeelt extremisme in al zijn vormen. Wie onze democratie bedreigt, moet hard worden aangepakt.

Collega's, de alarmbellen rinkelen al langer. Zowel de Veiligheid van de Staat als het OCAD maakten er al melding van. Het aantal dreigingsmeldingen over rechts-extremisme verdubbelde in 2025. Sociale netwerken worden ingezet om rechts-

extremistisch gedachtegoed te verspreiden en te normaliseren.

Dat de mannen in die reportage zo jong zijn, is extra verontrustend. We mogen niet wachten tot hun woorden daden worden. Willen we lijdzaam toekijken hoe jonge gasten worden opgeleid tot vechtmachines en zich laten drijven door haat om zo onze samenleving te vergiftigen? Ik denk het niet.

De samenwerking tussen ministers, veiligheidsdiensten en de verschillende bevoegdheidsniveaus moet de kern van het antwoord vormen. De structuren zijn er al. Benut ze maximaal. Elke dergelijke club is er voor ons een te veel.

Hoe pakken we het fenomeen van die clubs samen met onze veiligheidsdiensten aan? Hoe kunnen we daarop een strafrechtelijk antwoord bieden?

02.04 **Matti Vandemaele** (Ecolo-Groen): Ministers, ik hoop dat u gisteren ook naar *Pano* hebt gekeken. Ik alvast wel, en ik viel van mijn stoel door de nazigroet, hakenkruisen, lofzangen op Adolf Hitler en het rauwe antisemitisme. Het zijn extreemrechtse rakkers die oefenen om later buitenlanders in elkaar te slaan. Het zijn neonazi's die onder elkaar openlijk gesprekken voeren over de mogelijke gevolgen van het omleggen van politici. Ik ben geschandaliseerd door wat ik heb gezien en ik weet dat alle democraten geschandaliseerd zijn.

We moeten die fascistische knok- en terreurploegen, die een burgeroorlog aan het voorbereiden zijn, een halt toeroepen. Enkele weken geleden zijn ze ook al in mijn stad, Kortrijk, samengekomen om als knokploeg te oefenen. Ik hoor van mensen bij de Veiligheid van de Staat en de politie, die het kunnen weten, dat dit slechts het topje van de ijsberg is. Alle hulde dus aan de mensen van *Pano*, die dit zo duidelijk in beeld hebben gebracht. Onze politiemensen en mensen bij de Veiligheid van de Staat zeggen echter dat het probleem nog veel groter is dan we op dit moment weten.

Dit is uiteraard niet louter een Belgisch probleem, maar een wereldwijd probleem. Dit doet zich voor in verschillende Europese landen, maar dezelfde mensen duiken bijvoorbeeld ook op bij de NSV. Collega's van het Vlaams Belang, u moeten zich dus aangesproken voelen. Dat is in ieder geval de bedoeling. Het gaat niet om eenzaten die geïsoleerd zijn of om individuele geradicaliseerden. Nee, het gaat om een netwerk met een systematiek en een doel.

Mijn vragen zijn dan ook eenvoudig. Klopt het dat dit slechts het topje van de ijsberg is? Ten tweede, welke acties neemt u tegen deze extreemrechtse milities? Zullen de feiten die we in de reportage hebben gezien, ook worden vervolgd? Wat zult u doen om ervoor te zorgen dat dit nazisme in ons land geen voet aan de grond krijgt?

02.05 **Jeroen Bergers** (N-VA): Geachte ministers, gisteren zagen we een ontluisterende *Pano*-reportage die aantoont dat extremisten zich in heel Europa en ook in dit land verenigen in een cultuur van geweld en Hitlerverheerlijking. Dat is volstrekt onaanvaardbaar. Als samenleving kunnen we dat niet tolereren.

Extremistische oproepen tot geweld, of ze nu van extreemlinks of extreemrechts komen, zijn compleet geschift en volstrekt onaanvaardbaar. Onze veiligheidsdiensten moeten dat opvolgen en controleren. Ze moeten ervoor zorgen dat dergelijk geweld en extremisme worden bestraft en tegengewerkt.

Mijn vragen zijn dan ook zeer concreet. Op welke manier volgen de veiligheidsdiensten dat op? Zult u ervoor zorgen dat er ook straffen volgen?

De reportage toonde aan dat in Zweden veel van die mensen al een strafblad hebben. Is dat bij ons ook het geval?

Op sociale media zie ik dat er ook een Active Club in Wallonië is, die niet in de reportage aan bod kwam. Bent u daarvan op de hoogte? Kunt u dat bevestigen? Kunt u er vooral voor zorgen dat dit bestraft wordt?

Ik wil me ook graag rechtstreeks richten tot de extremisten van Active Club Vlaanderen. Jullie vertegenwoordigen Vlaanderen niet. Jullie besmeuren de Vlaamse vlag. U bewijst Vlaanderen geen dienst. In plaats van te boksen, zou u beter een geschiedenisboek lezen om te zien wat de gevolgen van uw ranzige ideologie zijn. *(Applaus)*

02.06 Minister **Annelies Verlinden**: Collega's, boekverbrandingen, Hitlergroeten, jonge mannen die zich voorbereiden op een zogenaamd jachtseizoen om mensen met een andere overtuiging, levenswijze of huidskleur aan te vallen. De beelden uit de *Pano*-reportage van gisteren zijn inderdaad hallucinant en doen denken aan de donkerste bladzijden uit onze geschiedenis, een verleden dat nooit onze toekomst mag worden. Het tart werkelijk elk verbeeldingsvermogen dat

mensen zich in bossen verzamelen om zich voor te bereiden op geweld tegen wie niet in hun bekrompen wereldbeeld past. Het is ronduit weerzinwekkend. Haat en extremisme, of het nu om links- of rechts-extremisme gaat, hebben geen enkele plaats in onze samenleving.

Het fenomeen van de zogenaamde *active clubs* is niet nieuw. Het gaat om een internationaal netwerk van rechts-extremistische groeperingen dat vooral in de Verenigde Staten actief is, maar ook in Europa opgang maakt en dus ook in ons land. Waar rechts-extremistische verenigingen zich vroeger vooral online manifesteerden, zien we dat ze elkaar nu steeds vaker ook fysiek opzoeken. Onder het mom van sport en kameraadschap organiseren ze gevechtstrainingen die ook dienen om nieuwe leden te rekruteren en verder te radicaliseren.

Ook in België duikt dat fenomeen op. Volgens onze inlichtingendiensten blijft de impact voorlopig beperkt, maar de dreiging van rechts-extremisme neemt wel toe. Het aantal rechts-extremistische dreigingen steeg vorig jaar van 5 % naar 13 %. Volgens de laatste gegevens van september worden in de gemeenschappelijke gegevensbank 46 rechts-extremisten opgevolgd.

Collega's, dit soort marginaal gedrag past absoluut niet bij de samenleving waarin we willen leven en al zeker niet bij de samenleving die we aan onze kinderen willen doorgeven. Iedereen moet vrij en veilig kunnen leven, ongeacht afkomst, levenswijze of overtuiging. Ik neem aan dat iedereen in dit Parlement het daarmee eens is.

Ik heb er bij onze diensten uitdrukkelijk op aangedrongen om deze netwerken prioritair op te volgen. We moeten weten wie erachter zit en hoe ze te werk gaan. We moeten tijdig kunnen ingrijpen wanneer radicalisering dreigt om te slaan in geweld.

Het OCAD, de Veiligheid van de Staat, de politie en het parket werken samen en wisselen voortdurend informatie uit. Precies daarom blijven we investeren in slagkrachtige inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Als we extremisme en radicalisering immers effectief willen bestrijden, moeten we die diensten ook versterken. Dat doen we heel concreet.

We investeren daarom ook in een nieuwe interceptietechnologie voor de Veiligheid van de Staat en zullen de wet aanpassen, zodat inlichtingendiensten dreigingen niet alleen kunnen detecteren, maar ook actief kunnen verstoren. Wat mij betreft moeten we die wet, na goedkeuring in de regering, zo snel mogelijk in het Parlement kunnen bespreken.

We moderniseren ook de organisatie van de Veiligheid van de Staat om die nog slagkrachtiger te maken. Een nog bredere en betere inzet van personeel kan ervoor zorgen dat we de dreigingen, die steeds complexer en internationaler worden, nog actiever kunnen opvolgen.

Het moet duidelijk zijn, collega's, voor extremisme, in welke vorm dan ook, links of rechts, is er geen plaats in onze samenleving. Wie aanzet tot haat en geweld - of het nu gaat om geweld in de marge van een betoging, kooigevechten waarbij wordt gerekruteerd voor extremisme of nihilistische vechtkampen in een bos - overschrijdt een duidelijke grens, ongeacht de ideologische achtergrond. Daartegen treden we stevig en hard op, zonder onderscheid. De veiligheid en de vrijheid van iedereen in onze samenleving moeten we beschermen. Dat zullen we altijd blijven doen.

02.07 Minister **Bernard Quintin**: Dank u wel voor uw vragen, collega's. *Active clubs* zijn extreemrechtse groepen met een neonazistische ideologie. Het concept is afkomstig uit Amerika en richt zich voornamelijk op jonge, blanke mannen die samen fysieke trainingen volgen en deelnemen aan zogenaamde demonstraties. Het netwerk is de voorbije jaren sterk gegroeid en zou vandaag actief zijn in 26 landen.

Het rechtsextremisme en de zogenaamde *active clubs* staan al jaren op de radar van diensten als het OCAD en de Veiligheid van de Staat. Volgens het OCAD blijft de impact van zulke organisaties in België voorlopig beperkt, maar waakzaamheid is geboden, want het fenomeen kan ook in ons land aan aantrekkingskracht winnen.

Volgens een rapport van het Deense Centre for Documentation and Counter Extremism doen *active clubs* zich bewust voor als gewone sportclubs om onder de radar te blijven. Het rapport waarschuwt voor de normalisering van extreemrechtse ideeën, de radicalisering van jonge mannen en de uitbouw van internationale netwerken van getrainde activisten.

Ook het Nederlandse Landelijk Steunpunt Extremisme waarschuwt dat deze groepen de intolerantie tegenover minderheden, politieke tegenstanders en de overheid kunnen aanwakkeren. Enkele weken geleden hebben we in Polen nog gezien waartoe rechts-extremisme kan leiden en hoe gevaarlijk het is wanneer het

omslaat in geweld.

Naast artikel 22 van de Antiracismewet van 30 juli 1981 zijn ook de bepalingen van de wet van 19 juli 1934, die private milities verbiedt, opgenomen in de artikelen 394 tot en met 396 van het nieuwe Strafwetboek. Die bepalingen maken het mogelijk om het lidmaatschap van dergelijke groeperingen strafrechtelijk te vervolgen. Zoals bevestigd door de Raad van State, behoort de definitieve ontbinding van een vereniging tot de bevoegdheid van justitie.

We mogen niet blijven toekijken terwijl gewelddadige extremistische groeperingen onze samenleving en nationale veiligheid bedreigen. Daarom wil ik de regering de middelen geven om op basis van rapporten van onze veiligheidsdiensten onmiddellijk en via bestuurlijke weg in te grijpen. Dat is precies de bedoeling van mijn wetsontwerp tot het verbieden van de activiteiten van radicale verenigingen. Zo kunnen we voorkomen dat ze verdere schade aanrichten, in afwachting van een definitieve ontbinding door justitie.

Als historicus kon ik het niet laten om in de parlementaire archieven te duiken. Daar vond ik een interessante vraag uit februari 2021. Twee parlementsleden van linkse partijen, die overigens vandaag nog steeds in het Parlement zetelen, ondervroegen toen de minister van Binnenlandse Zaken over de activiteiten van Schild & Vrienden.

Ze vroegen letterlijk welke middelen de overheid zou inzetten om die beweging te verbieden en te ontbinden. Ik moet vaststellen dat de actualiteit vandaag aantoont hoe noodzakelijk dit wetsontwerp is. Zodra de Raad van State zijn advies na de tweede lezing heeft uitgebracht, zal ik de tekst zo snel mogelijk voorleggen aan het Parlement.

Gezien de eerdere standpunten van mijn collega's aan de linkerzijde, verwacht ik dan ook brede steun voor dit wetsontwerp.

Dames en heren volksvertegenwoordigers, de strijd tegen extremisme mag geen kwestie zijn van politieke kleur. Of het nu gaat om links- of rechts-extremisme, dan wel om politiek of religieus geïnspireerd extremisme: we moeten elke vorm van extremisme krachtig veroordelen en onze samenleving ertegen beschermen. In België is en blijft er geen plaats voor wie haat verspreidt en onze veiligheid bedreigt.

Je me permettrai de citer Simone Veil, survivante des camps de concentration et d'extermination, qui, en 1979, lançait à des néonazis qui perturbaient un de ses meetings: "Vous ne me faites pas peur. J'ai survécu à pire que vous. Vous êtes des SS aux petits pieds." Je pense qu'elle le dirait sans doute aujourd'hui à ces membres d'Active Clubs qui menacent tous ceux qui ne sont pas eux.

02.08 **Brent Meuleman** (Vooruit): Mijnheer en mevrouw de minister, collega's, toen het hier onlangs over politiek geïnspireerd extreemlinks geweld ging, stond extreemrechts hier schuimbekkend vooraan. Vandaag horen we het Vlaams Belang echter niet. Vandaag blijft Vlaams Belang muisstil. Dat bewijst voor mij nogmaals dat de zorgvuldig gekozen, opruiende aanpak en taalgebruik een voedingsbodem vormen voor dat soort van extremisten. *(Applaus)*

Zo dreigt u onze democratie en de waarden waarvoor vorige generaties hebben gestreden en geleden, compleet onderuit te halen. Het toenemende politiek geïnspireerde geweld in onze samenleving is misselijkmakend en beangstigend. U moet zich de vraag stellen: is dat werkelijk de wereld die u wilt doorgeven aan onze kinderen? Het is tijd om wakker te worden.

02.09 **Natalie Eggermont** (PVDA-PTB): Mijnheer en mevrouw de minister, dank u wel voor uw antwoorden.

Mijnheer Quintin, u spreekt over nieuwe wetgeving die in de maak is, maar u hebt vandaag geen nieuwe wetgeving nodig om de Active Clubs aan te pakken. Er bestaat al wetgeving, zoals de reeds van 1981 daterende antiracismewet en de wet tegen negationisme. U kunt dus vandaag al optreden. We hebben de antidemocratische wet van Quintin niet nodig. *(Applaus)*

Collega's, ik denk dat het belangrijk is dat iedereen hier heel duidelijk zegt waar het op staat. Ik zag de reactie van minister Theo Francken, die sprak over "achterlijke debielen", alsof het gaat om kwajongens die niet beter weten. Dat is een understatement. Het gaat hier over internationaal georganiseerde, gewelddadige neonazi's met een visie, die geweld en intimidatie als doel gebruiken. De dreiging bestaat niet alleen uit het geweld en de intimidatie van die groepen, maar ook uit politici die onvoldoende (…)

02.10 **Franky Demon** (cd&v): Collega's, extremisme kunnen en mogen we nooit normaal vinden. Het bedreigt onze manier van samenleven. Daar moeten we een vuist tegen maken.

Als het over veiligheid gaat, sta ik hier vaak samen met de collega's van het Vlaams Belang. Ik wil hen dan ook een vraag stellen. Kunnen jullie deze vorm van radicalisering niet veroordelen? Voor cd&v maakt het niet uit of het om extreemlinks of extreemrechts gaat. We veroordelen beide. Maak samen met ons een vuist tegen extremisme.

Ik richt me, zoals minister Quintin zei, ook tot de collega's aan de linkerzijde. Ik hoop dat jullie niet met allerlei pancartes op sociale media zullen protesteren tegen de wet die groeperingen die onze veiligheid bedreigen, moet verbieden. Ik hoop dat jullie zullen onthouden wat jullie vandaag hebben gezegd.

02.11 **Matti Vandemaele** (Ecolo-Groen): Collega's, ik had gehoopt dat het probleem duidelijk genoeg was en dat we niet in dat soort tirades zouden vervallen. Blijkbaar is voor sommigen alles een aanleiding om een politiek spel te spelen. Wat een *tristesse*.

Mijnheer de minister, mevrouw de minister, ik had van jullie inderdaad niet anders verwacht dan dat jullie even gechoqueerd zouden zijn als ikzelf. Ik had uiteraard ook niet anders verwacht dan dat jullie zouden afkomen met het voorstel om een wet goed te keuren om organisaties te verbieden. Privémilities kunnen jullie echter vandaag al verbieden. Daar is helemaal geen nieuwe wet voor nodig!

Er zijn dus instrumenten om te doen wat jullie willen doen en wat ook effectief moet gebeuren. Jullie blijven echter vasthouden aan dat ene voorstelletje, terwijl jullie, als jullie het probleem echt erkennen, maatregelen moeten nemen. Maak er een prioriteit van en ga ermee aan de slag, want dit is het topje van de ijsberg. Daaronder zit nog veel meer vuiligheid.

02.12 **Jeroen Bergers** (N-VA): Bedankt voor uw antwoorden, ministers. Het is zeer belangrijk dat u hier een duidelijk signaal geeft. Dat hebt u ook gedaan. Als samenleving tolereren we dit soort extremisme niet, noch de ondermijning van onze samenleving en onze democratie. We treden daartegen op en willen ook bijkomende wetgeving goedkeuren om harder te kunnen optreden.

Collega van de PVDA, u kwam hier naar voren met een papiertje en een aanval op Theo Francken in uw repliek. Blijkbaar was het niet interessant wat de ministers te vertellen hadden, want u had uw antwoord al geschreven.

Wij zijn echter zeer duidelijk. Of het nu extreemrechts of extreemlinks is dat oproept tot geweld en onze samenleving ondermijnt, we moeten die oproepen bekampen, aanpakken en bestraffen en die verenigingen ontbinden. Het zou u sieren als u hetzelfde deed met het extreemlinkse geweld. Dat zult u echter nooit veroordelen, want dat geweld organiseert u zelf!

L'incident est clos.
Het incident is gesloten.

03 Question de Rajae Maouane à Bernard Quintin (Sécurité et Intérieur, chargé de Beliris) sur "Les risques liés à l'utilisation du gaz lacrymogène" (56002159P)
03 Vraag van Rajae Maouane aan Bernard Quintin (Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris) over "De risico's van het gebruik van traangas" (56002159P)

03.01 **Rajae Maouane** (Ecolo-Groen): Monsieur le ministre, savez-vous ce que font les gaz lacrymogènes au corps des femmes?

Depuis l'arrivée au pouvoir du gouvernement Arizona, la contestation sociale ne faiblit pas et la répression policière des manifestations non plus, avec l'utilisation intensive de gaz lacrymogènes, notamment contre des élèves, des étudiants et parfois même des enfants – en octobre 2025, c'était des bébés, dans le cortège de la Ligue des familles.

Mais derrière ces nuages de gaz, il y a des conséquences sur la santé qu'on ne peut plus ignorer: douleurs intenses, règles hémorragiques, cycles perturbés. Dans les cas les plus graves, on parle de fausses couches, monsieur le ministre.

En France, le collectif Lacrymos de sang a recueilli près de 10 000 témoignages en quelques semaines. Il y a aussi des études. Aux États-Unis notamment, une étude publiée en 2021 montrait que lors des manifestations *Black Lives Matter*, plus de la moitié des personnes menstruées exposées ont rapporté des troubles du cycle menstruel.

On parle aussi d'une revue de 31 études internationales qui recense 58 situations de handicap permanent et deux décès. Les études parlent également d'impact sur le foie, les reins, le cerveau. Les effets sont multipliés sur les enfants, qui ont des voies respiratoires plus étroites.

Le Comité P lui-même dénonce une utilisation de plus en plus fréquente et de manière offensive du

gaz lacrymogène.

Dès lors, monsieur le ministre, le principe de précaution doit entrer en jeu. En plus, les effets à long terme de ces substances restent largement méconnus, notamment sur les femmes enceintes et les personnes menstruées.

Monsieur le ministre, allez-vous appliquer le principe de précaution et prendre des mesures pour suspendre l'utilisation des gaz lacrymogènes, dans l'attente d'études indépendantes sur les effets sur la santé? Comptez-vous saisir les autorités compétentes pour évaluer les risques et garantir la protection de la santé des manifestantes et des manifestants? Merci pour vos réponses.

03.02 **Bernard Quintin**, ministre: Madame la députée, dans le cadre de la gestion négociée de l'espace public, et s'agissant plus particulièrement du gaz lacrymogène, la circulaire OOP 41*bis* précise que son utilisation doit rester limitée aux situations prévues par le cadre réglementaire, et en visant toujours en premier lieu le dialogue, la désescalade et la prévention.

En d'autres termes, un policier ne fait usage de lacrymogènes que dans une situation où il fait face à une personne ou à un groupe de personnes qui a refusé plusieurs fois d'obtempérer. Je me permets de le rappeler: quand un policier donne un ordre, on obéit – *punt aan de lijn*.

La GPI 48 relative à la formation et l'entraînement en maîtrise de la violence des membres du personnel du cadre opérationnel des services de police précise par ailleurs les différents protocoles de décontamination et des soins ultérieurs appropriés.

Comme le relève le Comité P dans son rapport annuel 2023, la GPI 62 prévoit en outre une obligation de signalement pour de tels événements, notamment à l'Inspection générale ou au Comité P. Après chaque événement, un rapport est donc rédigé dans lequel sont consignées les différentes données pertinentes.

Ces rappels étant effectués et si les actes étaient sortis du cadre, je serais toujours le premier à m'assurer qu'ils soient traités par les services compétents en toute indépendance. J'ai toujours dit que je voulais une police respectueuse, respectable et respectée. Et je pense qu'aujourd'hui, il faut plus que jamais respecter le travail de cette police qui fait face à une violentisation de l'espace public. En tout cas, elle pourra toujours compter sur moi.

Sur votre question sur les gaz lacrymogènes, j'ai déjà entendu, ici ou dans la presse, qu'il fallait arrêter les courses-poursuites. Il ne faut plus de courses-poursuites, il ne faut plus de gaz lacrymogènes. On peut aussi éventuellement ne plus avoir de police ou lui demander de ne pas sortir des casernes et des commissariats pour gérer l'espace public ou maintenir et rétablir l'ordre public. Vous aurez compris que ce n'est pas la position que je compte prendre.

03.03 **Rajae Maouane** (Ecolo-Groen): Merci monsieur le ministre. Mais quelle caricature de mes propos en fait! Moi, je vous ai juste demandé si vous comptiez demander des études sur l'utilisation des gaz lacrymogènes et leurs effets sur les personnes menstruées, sur les femmes enceintes? Je vous ai parlé de cas de fausses couches, monsieur le ministre. C'est ça que je demande. Et donc, il ne faut pas prendre la santé des gens avec légèreté.

J'entends que vous m'avez répondu sur l'utilisation encadrée des gaz lacrymogènes. On aura peut-être une discussion sur l'encadrement véritable parce qu'on connaît toutes et tous ici des personnes qui se sont fait gazer sans sommation. Ça nous est arrivé également. Et donc, je demande qu'en l'absence de preuves scientifiques, ce n'est pas une raison pour ne pas agir.

Ma question est spécifique sur la santé des femmes, sur les effets sur les personnes menstruées et sur les personnes enceintes notamment. Vous pouvez prendre exemple sur le maire de New York, par exemple, ou sur l'Espagne, qui ont demandé un moratoire de ne plus utiliser de gaz lacrymogènes. Vous n'avez pas répondu sur une demande d'une étude de votre part.

L'incident est clos.
Het incident is gesloten.

04 Questions jointes de
- Sophie Thémont à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "La revendication de ne pas toucher à l'index" (56002143P)
- Robin Tonniau à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "Les nouvelles mesures en matière d'indexation" (56002165P)
04 Samengevoegde vragen van
- Sophie Thémont aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "De dringende eis om niet aan de index te raken" (56002143P)
- Robin Tonniau aan David Clarinval (VEM Werk,

Economie en Landbouw) over "De nieuwe indexmaatregelen" (56002165P)

04.01 **Sophie Thémont** (PS): Monsieur le ministre, l'harmonisation de l'indexation est la nouvelle grande idée qui se trouve aujourd'hui sur la table des négociations. Et vous allez encore nous faire croire que vous ne touchez pas à l'index. Harmoniser, c'est vrai, cela sonne bien. Cela ne fait pas trop peur. Pourtant, nous avons lu dans la presse que vous vouliez réaliser un milliard d'euros d'économies sur l'indexation, tout cela, juste en harmonisant. Un milliard d'euros, cela risque tout de même de faire mal.

Il y a eu les belles promesses de campagne et puis, soudain, la réalité fut différente: report de l'index, double saut d'index, et maintenant harmonisation de l'index pour aller chercher un milliard d'euros dans la poche des travailleurs et des travailleuses. Vous vous attaquez, monsieur le ministre, à ceux que vous prétendiez justement vouloir récompenser, alors qu'ils ont déjà payé la facture de nombre de vos mesures, notamment via le malus pension, la réduction des primes de nuit et le retour de la période d'essai. Quand allez-vous vous arrêter? Qu'allez-vous encore inventer?

Ah oui, j'oubliais le dernier petit Kinder Surprise: la suppression d'un jour de congé. Il faut reconnaître que vous ne manquez pas d'imagination lorsqu'il s'agit de vous en prendre aux travailleurs. Le travail devait pourtant être au cœur de votre politique. Quel est aujourd'hui le résultat? Les grandes entreprises continuent à distribuer des dividendes, les grandes fortunes continuent à s'en mettre plein les poches, tandis que le monde du travail est confronté à des faillites record, à des pertes d'emploi qui se multiplient et à des salaires bloqués. Il y a de quoi rendre les gens fous. Ils n'en peuvent plus. Ce qu'ils demandent simplement, c'est de pouvoir vivre dignement.

Monsieur le ministre, dites-leur clairement si, oui ou non, vous comptez encore toucher à l'index.

04.02 **Robin Tonniau** (PVDA-PTB): Mijnheer de minister, komt u zelf nog wel eens onder de mensen? Doet u zelf wel nog eens boodschappen? Met 50 euro is de consument immers niks meer. Tankt u zelf nog wel eens? Dan zou u zien dat de meeste mensen maar voor 10 of 20 euro meer tanken, omdat tanken erg duur is geworden. Ik weet niet of u zelf nog eens een pintje gaat drinken aan de toog, maar ik merk dat er alsmaar minder volk aan de toog zit. Voor veel mensen is iets gaan drinken een luxe geworden.

Het leven in België is pokkeduur geworden. Veel mensen kunnen geen huis meer kopen zonder de steun van hun ouders. Vandaag moeten werkende mensen met hun loonfiches foefelen om nog aan een huurhuis te geraken, omdat hun loon niet meer volstaat om een dergelijk huis te kunnen betalen.

België heeft één mechanisme dat ervoor zorgt dat de lonen en uitkeringen enigszins mee stijgen wanneer het leven duurder wordt. Dat is ons systeem van indexering.

Dat systeem van onze index is voor u, politici en ministers met de hoogste lonen, blijkbaar een groot probleem. Wat is echter het probleem met het feit dat de lonen, pensioenen en uitkeringen meestijgen met de levensduurte? Dat is vooral een groot probleem voor de mensen hierbuiten. Voor hen is de index superbelangrijk. Een aanval op de index betekent een etentje minder, een gezinsuitstap minder en een volle tank benzine minder.

De index is van ons. Hij is verworven door de sociale strijd van alle generaties voor ons. We zullen die niet laten afpakken. Daarom komen we komende maandag samen met onze vakbonden massaal op straat om onze index te verdedigen. Onze boodschap is om het geld te halen waar het zit, namelijk niet uit onze zakken, maar bij de rijken.

Mijnheer de minister, wat bent u van plan met onze index?

De **voorzitter**: Dat is nog eens een rechtstreekse vraag.

04.03 **David Clarinval**, ministre: Monsieur le président, chers collègues, aujourd'hui, la situation budgétaire de notre pays reste particulièrement préoccupante. C'est la raison pour laquelle le gouvernement avait déjà, l'an dernier, pris ses responsabilités en préservant l'indexation automatique des salaires, tout en plafonnant celle-ci par deux fois au cours de la législature pour les rémunérations supérieures à 4 000 euros bruts. Cette mesure visait à contribuer à l'assainissement de nos finances publiques, tout en préservant la compétitivité de nos entreprises et, par conséquent, les créations d'emplois.

Aujourd'hui, les défis budgétaires restent importants. Je peux dès lors vous assurer que les négociations à ce sujet sont en cours. Aucune nouvelle mesure définitive n'a toutefois été arrêtée à ce stade. La majorité poursuit ses discussions afin de dégager un accord équilibré conciliant le redressement budgétaire, le pouvoir d'achat et la

compétitivité.

Bovendien hebben we, conform het regeerakkoord, de sociale partners gevraagd om tegen 31 december van dit jaar een advies uit te brengen over de hervorming van de loonwet en het systeem van de automatische indexering. Ik kijk uit naar het gevraagde advies.

In dat kader zal voldoende aandacht worden besteed aan de competitiviteit van onze ondernemingen en aan de koopkracht van de werknemers. Mijn standpunt als minister van Werk blijft tijdens de onderhandelingen ongewijzigd. We zullen altijd erover waken dat werken echt loont.

04.04 **Sophie Thémont** (PS): Monsieur le ministre, le monde du travail est en colère. Votre harmonisation est encore une insulte à la figure des travailleurs et travailleuses. Vous n'arrêtez jamais! Vous avez raboté les pensions, vous avez fait un double saut d'index, vous avez coupé dans la Santé, vous ne savez plus quoi faire: harmoniser l'index, voler un jour de congé… Quelle sera la suite?

Avec les socialistes au pouvoir, on n'a jamais, jamais touché à l'indexation des salaires. On a augmenté le salaire minimum! On a augmenté la pension minimum! Et on a protégé les plus fragiles. C'est possible! Mais c'est un choix politique.

04.05 **Georges-Louis Bouchez** (MR): (…)

04.06 **Sophie Thémont** (PS): Ne vous excitez pas, ce n'est pas bon pour vous! Soyez cool, mais dites la vérité: ce n'est pas votre choix! *(micro coupé)*

04.07 **Georges-Louis Bouchez** (MR): (…)

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Thémont dat zij verder gegaan is met haar repliek en zich niet liet intimideren. (*Twistgesprekken tussen de MR- en de PS-fractie*)

Mais, monsieur Bouchez, je vous en prie! Oui, oui, cela vaut pour tout le monde.

04.08 **Georges-Louis Bouchez** (MR): Merci, monsieur le président, je ne… (*micro coupé*)

Le **président**: Non, non, monsieur Bouchez! Cela vaut aussi pour les autres collègues. Soyons calmes.

Door al het geroezemoes zouden we nog vergeten dat de heer Tonniau nog bestaat en recht heeft op zijn repliek.

04.09 **Robin Tonniau** (PVDA-PTB): Bedankt, mijnheer de voorzitter, het is precies complimentendag.

Mijnheer de minister, meestal vragen parlementsleden aan ministers vooraan om actie te ondernemen, wetten te stemmen, wetten te maken, vergaderingen te houden en plannen op te stellen. Hier vragen we eigenlijk vooral om niets te doen. Blijf ervan af, doe niets aan de index, ga een pintje drinken aan de toog, geniet van uw weekend en blijf ervan af. Die index beschermt immers de werkende mensen en de gepensioneerden die een uitkering krijgen. De index beschermt hun koopkracht en dat is ook nodig.

Eergisteren hebben we nog een nieuw rapport gekregen van de Europese Commissie over de economische groei in België. We doen het niet fantastisch. We staan op de voorlaatste, derde laatste plaats van de hele Europese Unie. We hebben nog een klein beetje economische groei en dat is dankzij de index. Dankzij het mechanisme van de index hebben we nog een minuscuul beetje economische groei en dat wilt u nu omverwerpen. (…)

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

De **voorzitter**: Ik ben er vanochtend over geïnformeerd, collega's, dat het vandaag Mannendag is. Laat dat u echter niet inspireren tot gedrag dat daarbij passend zou kunnen worden genoemd.

05 Samengevoegde vragen van
- Arthur Orlians aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "De impact van AI op de werkgelegenheid" (56002145P)
- François De Smet aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "Artificiële intelligentie en het werkgelegenheidsbeleid" (56002148P)
- Dieter Keuten aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "AI als motor van het groeiplan" (56002164P)
05 Questions jointes de
- Arthur Orlians à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "L'incidence de l'IA sur l'emploi" (56002145P)
- François De Smet à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "L'intelligence artificielle et la politique de l'emploi" (56002148P)
- Dieter Keuten à David Clarinval (VPM Emploi,

Économie et Agriculture) sur "L'IA comme moteur du plan de croissance" (56002164P)

Inzake economische groei heeft de heer Tonniau het bruggetje al gelegd.

05.01 **Arthur Orlians** (Anders.): Mijnheer de minister, het gaat de jongste tijd en eigenlijk al de voorbije twee jaar heel vaak over de begroting en dan wordt er heel veel gesproken over inkomsten versus uitgaven. Het zou echter veel vaker over de economie moeten gaan. Als het goed zou gaan met onze economie, zou dat een goede zaak zijn voor onze bedrijven en ondernemers, maar ook voor alle mensen die er werken.

Ook voor ons begrotingstekort zou dat een goede zaak zijn. Economische groei zou onze begroting ten goede komen. Vandaag gaat het echter heel slecht met onze begroting. Er is 0 % groei. We doen het slechter dan de andere Europese landen. We moeten onze economie opnieuw aanzwengelen.

Een van de manieren om dat te doen, is radicaal inzetten op AI. Wat zegt McKinsey vandaag? Op vier jaar tijd zou een kwart van al onze jobs door AI en robots kunnen worden vervangen. Mensen zouden daardoor niet massaal werkloos worden. Integendeel, de productiviteit zou stijgen, de prijzen zouden dalen en er zou extra vraag ontstaan. Dat zou leiden tot extra economische groei en juist extra jobs opleveren.

We moeten die evolutie dus radicaal omarmen. We denken vaak dat de AI-race al gelopen en verloren is, maar eigenlijk staat die nog maar in de kinderschoenen.

Morgen kan echt beter zijn dan vandaag, maar dan moet de overheid wel in actie schieten. Onze bedrijven moeten de omslag naar AI kunnen maken. De industrie moet dankzij AI opnieuw worden aangezwengeld en ook de overheid zelf moet met AI aan de slag gaan.

We kunnen meer politieagenten op straat hebben als ze minder administratieve taken hoeven uit te voeren, die door AI kunnen worden overgenomen. De achterstand bij Justitie zou veel sneller kunnen worden weggewerkt als we AI radicaal omarmen. De overheid moet daarvoor natuurlijk ook een plan en een strategie hebben.

Mijnheer de minister, wat zal de regering daaraan doen en hoe gaan we AI radicaal omarmen?

05.02 **François De Smet** (DéFI): Monsieur le ministre, pendant que votre gouvernement se donne en spectacle devant les citoyens consternés, pendant que l'économie dont vous êtes le ministre plafonne avec une croissance misérable de 0,7 %, pendant que cette majorité aligne les records de déficit, le monde continue à tourner, de plus en plus sans nous. Aujourd'hui même a lieu en effet la plus grande entrée en bourse de l'histoire, celle d'Anthropic, pour une valorisation de 1 500 milliards de dollars. Rappelons que le seul champion européen de l'intelligence artificielle, Mistral, pèse à peine 21 milliards d'euros. Pendant ce temps-là, votre gouvernement développe une politique de l'emploi du XXe siècle.

Fait remarquable, parmi vos sept chantiers de modernisation du marché de l'emploi, pas un ne concerne directement l'intelligence artificielle. Pourtant, le Conseil supérieur de l'emploi avait publié un excellent rapport, nous indiquant que 35 % des entreprises belges utilisent déjà l'IA, que quatre travailleurs sur dix – et ce chiffre est sans doute sous-estimé – se sentent menacés directement par le développement de l'intelligence artificielle. Ils sont tout autant à réclamer davantage de formation et de compétences en la matière.

Les enjeux auxquels nous confronte l'IA sont connus. D'abord, l'investissement dans les tâches et les compétences qui vont continuer à échapper à un remplacement. Je pense aux métiers du soin, aux métiers de contact, aux métiers techniques et professionnels dont nous aurons toujours besoin demain. Pensons aussi au développement de notre propre industrie, l'intelligence artificielle belge et européenne. Pas pour concurrencer les Américains ou les Chinois, car pour cela, il est évidemment trop tard, mais pour investir dans des marchés de niches spécialisés. En effet, c'est cela qui va se passer. Nous connaîtrons des développements de l'IA médicale, juridique, comptable. Sur tous ces sujets, les Européens et les Belges ont une plus-value.

Enfin, et ceci devrait vous mobiliser comme libéral, il faut investir dans la plus-value que chacun représente par ses talents, parce que c'est cela que l'IA peut étendre et développer: la singularité.

Monsieur le ministre, à quand une vraie stratégie de ce gouvernement concernant l'emploi face à cette révolution de l'intelligence artificielle?

05.03 **Dieter Keuten** (VB): Mijnheer de vicepremier, u bent minister van Economie en Werk, maar we stellen vast dat de economie

stilstaat en de werkgelegenheid daalt. We weten ondertussen dat de beloftes uit het regeerakkoord niet zullen worden gehaald. Er was ook nog het actieplan MAKE 2025-2030, maar ook daarover horen we al maanden niets meer.

In september moet u hebben gedacht dat u iets moest doen, dat het niet lukt met deze regering en dat u het dus maar met uw collega's moest doen. Samen met uw collega's Bihet en Simonet kwam u met een eigen groeiplan. Op 24 september lanceerden jullie een nieuwe strategie voor groei en concurrentiekracht met zeventien maatregelen om mee te nemen naar de onderhandelingstafel. Artificiële intelligentie is daarin een van de belangrijkste hefbomen. Dat hadden we nog niet gehoord.

Wat zien we nu in de praktijk? Ik geef het voorbeeld van GSK, dat investeert in artificiële intelligentie aan de overkant van de Noordzee en van de Atlantische Oceaan, terwijl het hier tegelijkertijd 1.200 hoogopgeleide werknemers ontslaat, met als motivering de automatisering.

Ik ben dus heel benieuwd naar uw groeiplannen, mijnheer de minister. Hoe zult u dit keren? Hoe zit het met die voorstellen voor groei? Worden die überhaupt nog besproken aan die ellenlange onderhandelingstafel, of bent u gewoon bezig met het aanpassen van uw verkiezingsprogramma? Ik ben benieuwd.

De **voorzitter**: We zijn, vanzelfsprekend, allemaal benieuwd. Mijnheer de minister, u hebt vijf minuten spreektijd om te antwoorden.

05.04 **David Clarinval**, ministre: Chers collègues, comme toutes les grandes transformations technologiques, l'intelligence artificielle va profondément modifier notre manière de travailler. Certaines tâches seront automatisées, d'autres évolueront et de nouveaux métiers apparaîtront. Selon un rapport de McKinsey, publié aujourd'hui, jusqu'à 26 % des heures de travail pourraient être automatisées d'ici 2030. Cela ne signifie évidemment pas que 26 % des emplois vont disparaître. Les études de l'Organisation internationale du Travail (OIT) et de l'Organisation de coopération et de développement économiques (OCDE) montrent que l'intelligence artificielle générative conduit le plus souvent à une transformation des tâches plutôt qu'au remplacement des professions.

L'intelligence artificielle représente avant tout une formidable opportunité économique. Elle peut augmenter la productivité, réduire les tâches répétitives, améliorer les conditions de travail et renforcer la compétitivité de nos entreprises. Dans un pays confronté à des coûts salariaux très élevés et à des pénuries d'emploi persistantes, nous ne pouvons pas nous permettre de passer à côté de cette révolution technologique. L'intelligence artificielle constitue également un enjeu majeur de compétitivité.

Nous devons veiller à ce que l'Europe ne soit pas uniquement consommatrice de technologies développées aux États-Unis ou en Chine, mais qu'elle soit également capable d'innover, de produire et de créer de l'intelligence artificielle, de créer de la valeur et des emplois sur le territoire européen. C'est particulièrement important pour la Belgique. Nous devons augmenter notre taux d'emploi, répondre aux pénuries de main-d'œuvre, améliorer notre productivité et préserver la compétitivité de nos entreprises. L'intelligence artificielle représente également un enjeu de compétitivité à l'échelle européenne.

Pour saisir ces opportunités, il est essentiel d'investir dans les compétences et la formation tout au long de la carrière. Le véritable défi ne consiste pas à protéger les emplois contre les nouvelles technologies, mais bien à offrir aux travailleurs les moyens de maîtriser celles-ci.

We moeten de werknemers begeleiden van wie de functies het meest kwetsbaar zijn voor automatisering, en hen in staat stellen om zich bij te scholen, door te groeien binnen hun onderneming of zich te oriënteren op de meest veelbelovende sectoren.

Die verantwoordelijkheid moet worden gedeeld door de overheden, met name de deelstaten, de ondernemingen en de werknemers zelf. De Hoge Raad voor de Werkgelegenheid heeft daarover trouwens in februari een verslag gepubliceerd. De bevindingen zijn bijzonder veelzeggend. Hoewel 39 % van de werknemers van mening is dat ze nood hebben aan bijkomende competenties op het vlak van artificiële intelligentie, heeft slechts 14 % een opleiding op dat gebied gevolgd. Dat is een concrete uitdaging waarop we een antwoord moeten vinden.

Tot slot moeten we ondernemingen, en in het bijzonder kmo's, aanmoedigen om meer te investeren in automatisering, robotica en artificiële intelligentie. Dat veronderstelt een gunstig investeringsklimaat, minder administratieve rompslomp en meer flexibiliteit, om ondernemingen in staat te stellen om die nieuwe opportuniteiten te grijpen.

In het licht van deze veranderingen moeten we twee fouten vermijden, namelijk technologische ontkenning en technologische angst. Het is niet onze taak om de vooruitgang af te remmen, wel om het onze ondernemingen en werknemers mogelijk te maken er ten volle gebruik van te maken.

Ik ben ervan overtuigd dat artificiële intelligentie een krachtige motor van groei en werkgelegenheid kan worden, op één voorwaarde, met name dat we ervoor kiezen innovatie te begeleiden, eerder dan die louter te ondergaan.

05.05 **Arthur Orlians** (Anders.): Mijnheer de minister, AI is inderdaad de toekomst en biedt een kans om onze economie opnieuw te laten groeien. We hebben daarbij maar twee opties. Ofwel hebben we schrik van AI en denken we dat AI hier alle jobs komt afpakken, ofwel omarmen we AI en geloven we dat de economie daardoor opnieuw kan worden aangezwengeld en dat er extra jobs kunnen worden gecreëerd.

Ik ben dan ook blij u te horen zeggen dat we absoluut geen schrik moeten hebben van AI, maar die technologie juist moeten omarmen. Juist als we AI niet omarmen, dan zullen bedrijven hier pas failliet gaan. Ze gaan nu al failliet, soms door het beleid van deze regering, maar als we niet inzetten op AI, zullen we nog minder concurrentieel zijn ten opzichte van het buitenland.

Het is dus belangrijk dat we AI omarmen, zodat we onze economie opnieuw kunnen aanzwengelen en extra jobs kunnen creëren in ons land.

05.06 **François De Smet** (DéFI): Merci pour vos réponses. Je peux partager un certain nombre d'éléments mais je crois que vous sous-estimez encore en partie le problème. La meilleure image, je trouve, est celle du tsunami: c'est une menace qu'on voit arriver de loin, qui nous sidère encore, dans une forme d'inaction, et qui peut nous balayer si nous ne prenons pas la vague.

Je prends le précédent de Proximus: 1 200 emplois vont disparaître mais en silence, sans manifestation, par non-remplacement. Je ne crois pas que l'IA va faire disparaître le travail. Par contre je crois que l'intelligence artificielle va massivement faire disparaître le salariat. Et c'est cela le problème.

Les tâches qui vont disparaître sont essentiellement des tâches standardisées et reproductibles. Qui va donc y échapper? La singularité. La réponse passe donc par l'autonomie des compétences, par l'adaptation, par la faculté d'apprendre en permanence et par l'esprit d'entreprendre.

L'IA est donc à la fois une extraordinaire menace et une extraordinaire opportunité. Ce qui fera la différence entre les deux, c'est l'action publique.

05.07 **Dieter Keuten** (VB): Mijnheer de minister, “une formidable opportunité économique", zei u. Maar hoe gaan we als land het verschil maken ten opzichte van onze concurrenten? Daarover zegt u niets, want u hebt helemaal geen visie.

Al die mooie praatjes over de jobs van de toekomst en de groei die AI belooft, zijn interessante concepten, maar vertel dat maar eens aan de duizenden gezinnen die vandaag in dikke miserie zitten. Noem het gerust een zwarte kerst. Vorige week nog werden in mijn streek nog meer dan 600 gezinnen getroffen door Vynova. Deze week staat de teller al op 1.000 ontslagen bij Group Jansen, UPS en 3M. Allemaal stoppen ze met investeren.

Stop dus met dromen. Waar blijft uw crisisplan, mijnheer de minister? U hebt helemaal geen groeiplan. Stop die komedie.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

06 Vraag van Kjell Vander Elst aan David Clarinval (VEM Werk, Economie en Landbouw) over "De nood aan economische stimuli" (56002151P)
06 Question de Kjell Vander Elst à David Clarinval (VPM Emploi, Économie et Agriculture) sur "La nécessité de proposer des incitants économiques" (56002151P)

06.01 **Kjell Vander Elst** (Anders.): Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, morgen is het de dag van de ondernemer. Dat zou een feestdag moeten zijn. Ondernemers zijn mensen die jobs en welvaart creëren. U voelt mij echter al komen. Er is weinig te vieren. Er is bitter weinig te vieren want het land staat stil en uw regering staat stil. U voert geen beleid. Er is voortdurend ruzie, discussie en ambras en er worden politieke spelletjes gespeeld. Nu beslist u zelfs om met vier door te gaan in plaats van met vijf. Ik geef toe dat het gemakkelijker is om met vier dan met vijf met de kaarten te spelen.

Ondertussen staan alle alarmbellen echter op rood. De overheidsschuld gaat door het dak. We hebben het hoogste begrotingstekort van de eurozone en de laagste economische groei. Er is sprake van stilstand. Collega's, die stilstand klinkt misschien

abstract, maar wat betekent dat, een economie die op haar gat ligt? Vorige week gingen 600 jobs verloren bij Vynova in Limburg. Vandaag staan 200 jobs op de helling bij de 3M-fabriek in Zwijndrecht. We kennen de grootste faillissementsgolf in het hele land in tien jaar. Mensen die hun job verliezen, dat is economische stilstand.

Mijnheer de minister, terwijl het de voorbije weken alleen maar over inkomsten, belastingen en taksen gaat, wordt er niet meer gesproken over groeimaatregelen en economische groeimaatregelen. Daarover is het muisstil. Ik richt mij tot u en uw partij. Een maand geleden hebt u immers een economisch groeiplan op de regeringstafel gelegd. We hebben gezegd dat we bereid zijn om die groeimaatregelen vanuit de oppositie te steunen, met name een echte lastenverlaging voor mensen die werken, de bouwsector zuurstof geven en groei creëren.

Mijn vraag is eigenlijk heel eenvoudig. Hoe zit het daarmee? Liggen die economische groeimaatregelen nog op tafel? Zult u de stilstand doorbreken en maatregelen nemen om de faillissementsgolf eindelijk te stoppen?

06.02 Minister **David Clarinval**: U hebt gelijk, mijnheer Vander Elst. Economische groei is de voorwaarde voor onze welvaart. Dankzij die groei kunnen er jobs worden gecreëerd, kan de koopkracht worden ondersteund en kan ons sociaal model worden gevrijwaard.

Het rapport dat vandaag door McKinsey werd gepubliceerd, bevestigt dat België over een aanzienlijk groeipotentieel beschikt, maar dat de structurele belemmeringen die investeringen, innovatie en de competitiviteit van onze ondernemingen in de weg staan, moeten worden weggenomen. Dat zeg ik al enkele maanden. De overheidsfinanciën moeten absoluut worden gesaneerd, maar die sanering zal alleen duurzaam zijn als we tegelijkertijd het groeipotentieel van onze economie versterken. Daarom heb ik in het kader van de begrotingsonderhandelingen een groeiplan ingediend.

We hebben echter niet gewacht op de begrotingsbesprekingen om maatregelen ter bevordering van de groei te nemen, beste collega. We hebben gewerkt aan de flexibilisering van de arbeidsmarkt. We hebben de energienormen aangepast om onze competitiviteit te versterken. We hebben ook het industriële plan MAKE 2025-2030 gelanceerd. Nu moeten we verder gaan. We moeten de arbeidskosten en energiekosten verder verlagen en de administratieve vereenvoudiging versnellen. We moeten investeringen, innovatie en productiviteit stimuleren, onze strategische sectoren ondersteunen en de Europese interne markt versterken.

Economische groei is dus geen alternatief voor begrotingsdiscipline, maar een onmisbare aanvulling daarop. België beschikt over het talent, de ondernemingen en de knowhow die nodig zijn om te slagen.

06.03 **Kjell Vander Elst** (Anders.): Mijnheer de minister, ik ben blij met uw antwoord. Het is immers een boodschap van hoop, een boodschap van perspectief voor alle zelfstandigen en ondernemers in dit land.

Het mag echter niet bij de woorden van vandaag blijven. Ik zal het in het schoon Engels zeggen, mijnheer de minister: *It's the economy, stupid*. Als de economie niet draait, komen we in de problemen. Dan komen niet alleen zelfstandigen en ondernemers in de problemen. Dat is niet alleen een drama voor hen, maar ook voor mensen die hun job dreigen te verliezen, voor bedrijven die de deuren moeten sluiten en zelfs voor onze overheidsfinanciën.

Mijnheer de minister, dat de socialisten van Vooruit en meester Frank de ernst van de situatie nog altijd niet doorhebben, is deze week nog maar eens duidelijk geworden. Door de stilstand van de regering-De Wever zijn we echter een economisch bloedbad aan het creëren.

Mijnheer de minister, zet uw woorden van vandaag, die ik ondersteun, om in daden. Stop met ‘taffelen’, ga aan de slag en zorg ervoor dat mensen hun job kunnen behouden!

L'incident est clos.
Het incident is gesloten.

07 Question de Michel De Maegd à Jean-Luc Crucke (Mobilité, Climat, Transition environnementale et Développement durable) sur "La contribution belge de 130 millions d'euros pour le Fonds pour l'environnement mondial" (56002153P)
07 Vraag van Michel De Maegd aan Jean-Luc Crucke (Mobiliteit, Klimaat, Ecologische Transitie en Duurzame Ontwikkeling) over "De Belgische bijdrage van 130 miljoen euro aan de Global Environment Facility" (56002153P)

(Het antwoord zal door de vice-eersteminister en minister van Buitenlandse Zaken, Europese Zaken

en Ontwikkelingssamenwerking worden gegeven / La réponse sera donnée par le vice-premier ministre et ministre des Affaires étrangères, des Affaires européennes et de la Coopération au développement)

07.01 **Michel De Maegd** (Les Engagés): Monsieur le ministre, j'entends parfois certains dire que les COP internationales consacrées au climat ne servent à rien. Eh bien, aujourd'hui, je voudrais justement, chers collègues, souligner une avancée concrète dans le cadre de celle qui se tient en ce moment même à Antalya: grâce à la coordination entre nos ministres de l'Environnement et notre ministre de la Coopération internationale, la Belgique vient de s'engager à consacrer 130 millions d'euros à la protection de l'environnement. Cet engagement bénéficiera au Fonds pour l'environnement mondial et au Fonds pour les pays les moins avancés, deux instruments essentiels pour relever les grands défis climatiques et environnementaux de notre époque. Pour Les Engagés, vous le savez, c'est non seulement une priorité, mais aussi une responsabilité.

Cette responsabilité, nous devons également l'assumer au-delà de nos frontières, car ce sont les pays qui ont le moins contribué au réchauffement climatique qui en subissent aujourd'hui les conséquences les plus dramatiques, sans disposer des moyens suffisants pour y faire face. C'est pourquoi les 50 millions d'euros consacrés à l'adaptation des pays les moins nantis sont, à mes yeux, essentiels. La Belgique apporte une réponse concrète et envoie un signal fort à la communauté internationale. D'autres pays, comme l'Allemagne, la Corée du Sud et le Danemark, ont également annoncé des contributions. Il faut maintenant aller plus loin et convaincre davantage d'autres États de rejoindre le mouvement.

En outre, chers collègues, il ne faut pas oublier une autre réalité: investir dans la lutte contre le dérèglement climatique, c'est aussi investir dans notre sécurité collective. Agir aujourd'hui, c'est aussi prévenir les crises humanitaires, les déplacements de population et les crises migratoires de demain.

Monsieur le ministre, à quels domaines en priorité seront affectés ces 130 millions d'euros? Concernant l'engagement pris l'an dernier de tripler les financements de l'adaptation au changement climatique pour les pays en développement d'ici 2035, quelle sera la participation de la Belgique? Enfin, sachant que l'argent public ne peut pas tout, quelles mesures comptez-vous prendre pour favoriser l'investissement privé en matière environnementale dans les pays en voie de développement?

07.02 **Maxime Prévot**, ministre: Monsieur De Maegd, avec le ministre Jean-Luc Crucke, nous sommes pleinement engagés dans la lutte contre le changement climatique, et ce malgré un contexte budgétaire que nous savons difficile. Pour l'illustrer, rappelons qu'en 2025, le financement climatique international fédéral assumait à lui seul 82 % de l'effort belge total dans ce domaine.

Nous agissons au travers de l'ensemble des canaux de la coopération internationale belge, avec la conviction que notre action internationale contre le changement climatique relève de la solidarité internationale, mais également de l'intérêt direct de la Belgique.

Le dérèglement climatique accroît les risques de conflits, les risques d'instabilité, les risques de fragilité ainsi que les risques migratoires, avec des répercussions qui dépassent largement les frontières des pays les plus touchés. Les pays les moins avancés et les petits États insulaires sont frappés de manière particulièrement dure et disproportionnée. La déclaration de l'état d'urgence par les Fidji en est aujourd'hui un nouvel exemple.

Mais nous savons également que nos ressources disponibles sont limitées. Elles doivent donc être utilisées de la manière la plus efficace possible. C'est la raison pour laquelle nous misons fortement sur les grands fonds multilatéraux, qui disposent de l'expertise et de l'effet de levier nécessaires pour maximiser l'impact des financements, notamment en vue de mobiliser des capitaux privés, au-delà de ce qu'il est généralement possible de faire au travers de notre agence de coopération BIO Invest, qui a d'ailleurs fêté son anniversaire cette semaine.

En renouvelant notre engagement à hauteur de 130 millions d'euros pour deux de ces fonds pour les quatre prochaines années, notre pays offre à ses partenaires la prévisibilité dont ils ont besoin. Nous confirmons également, par cet engagement, la réputation de la Belgique en tant que partenaire multilatéral fiable et engagé. Et cela servira aussi notre tissu économique.

Je vous remercie.

07.03 **Michel De Maegd** (Les Engagés): Monsieur le ministre, je vous remercie et je salue, au nom de mon groupe, ce nouvel engagement de la Belgique en faveur de la protection de l'environnement, car au-delà des questions

primordiales du climat et de la solidarité, ces 130 millions sont aussi un investissement dans notre sécurité collective, chers collègues.

En effet, soyons lucides! Les sécheresses qui détruisent les récoltes, l'eau qui manque, les populations entières qui perdent malheureusement leurs moyens de subsistance, ce sont des facteurs qui engendrent des déplacements immenses de populations avec des conséquences considérables sur l'ensemble du globe.

Alors, à ceux qui considèrent que nous n'avons pas les moyens d'agir pour le climat au-delà de nos frontières, je voudrais dire que nous n'avons pas les moyens de subir, demain, les conséquences de notre inaction aujourd'hui. Monsieur le ministre, il y a une vérité que nous devons regarder en face. Nous pouvons construire tous les murs autour de l'Europe, nous n'arrêterons ni les sécheresses, ni les famines, ni les conséquences du dérèglement climatique. En investissant aujourd'hui, la Belgique fait donc un choix à la fois solidaire et responsable et je tiens à le saluer.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

08 Samengevoegde vragen van
- Axel Ronse aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "De aanpak van fiscaal misbruik" (56002142P)
- Steven Matheï aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "De managementvennootschappen" (56002154P)
- Oskar Seuntjens aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "Het fiscaal misbruik via managementvennootschappen" (56002161P)
08 Questions jointes de
- Axel Ronse à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "La lutte contre les abus fiscaux" (56002142P)
- Steven Matheï à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "Les sociétés de management" (56002154P)
- Oskar Seuntjens à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "Les abus fiscaux découlant des sociétés de management" (56002161P)

08.01 **Axel Ronse** (N-VA): Het is een speciale dag voor mij. Mijn mama zit hier met 28 vriendinnen. Daarom gedraag ik me vandaag. Ik moet zeggen, Raoul, dat we vanmiddag geluncht hebben en ik daarbij vroeg wie van de parlementsleden ze nu willen ontmoeten. Ik dacht dat ze Koen Metsu of iemand anders zouden noemen, maar nee: Raoul Hedebouw. Raoul Hedebouw!

Ik vroeg waarom. Wel, ze willen die man eens uitleggen dat ondernemers mensen zijn die risico's nemen en hard werken, dat het niet allemaal mensen zijn met een zwembad een wagenpark. Ze willen die man eens uitleggen dat men moet stoppen met de samenleving op te delen in ondernemers en werknemers. Die opdeling is al lang voorbijgestreefd.

Raoul, de samenleving bestaat uit twee soorten mensen. Enerzijds zijn er mensen die bijdragen aan de samenleving, als leerkracht, arbeider, apotheker, ondernemer, dokter, advocaat of stielman. Die mensen kunnen soms pech hebben of ziek worden en ze worden gelukkig opgevangen via een werkloosheids- of ziekte-uitkering. Anderzijds zijn er mensen die beslissen om er de kantjes van af te lopen. Dat zijn mensen die ziek zijn, maar eigenlijk niet ziek zijn. Dat zijn mensen die kosten inboeken in een vennootschap die daar totaal niets mee te maken hebben.

Weet je, Raoul, wat het verschil is tussen uw en mijn partij? Wij behandelen al die mensen op dezelfde manier. We zeggen dat iedereen die bijdraagt en zijn best doet, of het nu een arbeider of een ondernemer is, daarvoor moet worden beloond en bedankt, zeker in deze tijden. Wie de kantjes ervan af loopt, wie onterecht ziek is, wie misbruik maakt van het leefloon of de werkloosheidsuitkering, of wie oneigenlijke facturen inboekt, die pakken we aan.

Mijnheer de minister, hoe gaan we dat doen op een eerlijke manier?

08.02 **Steven Matheï** (cd&v): Mijnheer de minister, de discussie rond de managementvennootschappen gaat al een tijdje mee, eigenlijk al vanaf het moment waarop minister Van Peteghem vorig jaar een aantal onrechtvaardigheden op tafel legde.

Laten we wel wezen, wie een vennootschap opricht, heeft daar vaak heel goede redenen voor: het inperken van de aansprakelijkheid of simpelweg een zaak runnen, zoals de bakker of de beenhouwer op de hoek van de straat. Cd&v past voor een heksenjacht op die ondernemingen, laat

dat duidelijk zijn. Er zijn echter wel onrechtvaardigheden en die moeten eruit, omdat de geloofwaardigheid van die ondernemingen anders ondergraven wordt. Zo zijn er bijvoorbeeld mensen die een vennootschap oprichten om vervolgens slechts aan één afnemer te factureren, die toevallig hun vorige werkgever is. Zo omzeilen ze het werknemersstatuut. Zo zijn er ook een aantal mensen die in een vennootschap mooie winsten boeken en zichzelf slechts een heel beperkt loon uitkeren, zodat ze van heel wat sociale voordelen genieten. Ook daar is er niets eerlijks aan.

Er werden onder impuls van minister Van Peteghem al heel wat stappen op dat vlak gezet door deze regering en daar moeten we verder aan werken. Daarnaast is er nog een ander probleem dat eigenlijk de kern van het zaak vormt. Dat zijn de lasten op arbeid. Als we echt iets willen doen aan die toename van managementvennootschappen, dan moeten we de belasting op arbeid verlagen. Het is daarom dat cd&v zo geijverd heeft voor meer nettoloon voor de werkende mensen. We hebben dat binnengehaald en dat moet ook behouden blijven.

Mijnheer de minister, welke maatregelen zult u nemen om die blijvende onrechtvaardigheden weg te werken?

08.03 **Oskar Seuntjens** (Vooruit): “Belastingen ontwijken via een villa met een zwembad of een Porsche”, dat was de titel van een onderzoek van journalisten en niet van Vooruit. Dat onderzoek bevestigt eigenlijk wat we bij Vooruit al een tijdje zeggen, namelijk dat een kleine groep er op een heel speciale manier in slaagt om belastingen te ontwijken.

Ik geef enkele voorbeelden die letterlijk uit het onderzoek komen. Uw volledige villa verbouwen op kosten van de zaak, want thuis ontvangt men natuurlijk soms mensen. De kosten van een buitenverblijf inbrengen, want daar komt men tot rust. *HLN* vond zelfs vijf vonnissen die de schatkist tot 250.000 euro hadden kunnen opleveren. Dat gebeurt allemaal ten koste van de belastingbetaler.

Collega’s, ik wil duidelijk zijn. Ik ben ervan overtuigd dat het grootste deel van de mensen die een vennootschap gebruiken, dat op een correcte manier doet, om te ondernemen, risico’s te nemen en welvaart te creëren.

Op het moment dat we miljoenen, zelfs miljarden zoeken om onze begroting gezond te maken, lijkt het mij niet meer dan logisch dat we ook kijken naar degenen die misschien met een Porsche rondrijden, maar vooral structuren kunnen bedenken om minder bij te dragen.

Minister, het strafste is dat ik het hun niet kwalijk neem, want wat ze doen, is volledig legaal. De fiscus wil er iets aan doen. Soms komt het tot rechtszaken. En wat zegt men op de rechtbanken? Ik lees u het krantenbericht van vandaag voor: "Als het Parlement het aanvaardbaar vindt dat de gemeenschap mee opdraait voor de fiscale voordelen van enkelingen, dan moeten wij die keuze respecteren." Collega’s, ik neem het hun niet kwalijk. Ik neem het wel de politici die dat systeem niet willen veranderen, kwalijk.

Mijnheer de minister, mijn vraag aan u is dan ook wat u daaraan wilt doen?

De **voorzitter**: De heer Seuntjens zorgde heel even voor een goednieuwsmomentje met zijn uitspraak dat er miljoenen nodig zijn, maar het zijn inderdaad miljarden. Ware het maar anders.

08.04 Minister **Jan Jambon**: Beste collega's, de budgettaire uitdaging is gigantisch. Daarover is iedereen het eens, denk ik. Ik heb hier in de plenaire vergadering en ook in de commissie al heel vaak gezegd dat iedereen een inspanning zal moeten leveren. Iedereen.

Ik merk dat verschillende zaken soms op één hoop worden gegooid. Fraude moeten we aanpakken. Daarover bestaat geen discussie. Er zijn al veel maatregelen genomen. Er ligt ook een ontwerp van fraudebestrijdingswet op de tafel van de regering.

Zoals de heer Seuntjens daarnet opmerkte, verwijzend naar *Het Laatste Nieuws*, laat de wetgever al jaren perfect legale zaken toe die echter voor excessen zorgen. Als we zware inspanningen van mensen vragen, moeten we ook de excessen durven aan te pakken. Daarover zijn we het eens. Of het nu gaat om wantoestanden in de sociale zekerheid, bijvoorbeeld bij langdurig zieken die in het buitenland verblijven, of om de fiscaliteit, waar de bezoldigingstheorie bijvoorbeeld doorgedreven of excessief wordt toegepast, we moeten absoluut de excessen aanpakken en de huidige wetgeving op dat vlak verbeteren. Ik ben daarover heel duidelijk. Een grote groep ondernemers verdacht maken omdat ze ondernemers zijn, dat kan absoluut niet en daar pas ik voor.

Collega's, ik zal het ondernemerschap in dit land blijven verdedigen. Ik zou bijna zeggen: tot de laatste snik. Daarom mogen we sommige

excessen niet laten bestaan. De cijfers die gisteren in *De Tijd* stonden, bewijzen dat mijn administratie daar wel degelijk werk van maakt en actief optreedt tegen misbruik.

Er liggen ook zeer concrete voorstellen op de regeringstafel. Dat gaat over gerichte maatregelen, zoals een betere afbakening van de kostenaftrek wanneer een vennootschap een onroerend goed gratis laat gebruiken, en een duidelijke omschrijving van de kosten die dan al dan niet kunnen worden afgetrokken. Ik zal die maatregelen met overtuiging uitvoeren en verdedigen.

Ik hoop dan ook dat de regering heel snel een akkoord vindt, mijnheer Seuntjens, zodat we aan de slag kunnen gaan.

08.05 **Axel Ronse** (N-VA): Ik heb de minister horen zeggen dat er maatregelen op tafel liggen die klaar zijn om goedgekeurd te worden en die de excessen moeten aanpakken die vandaag in de krant staan. *Let's do it*, collega's. *Let's do it*. Laten we dat doen zonder enig onderscheid.

We zien dat het aantal Belgische ziekte-uitkeringen voor mensen in het buitenland op vijf jaar tijd met meer dan 100 miljoen euro is gestegen en dat de uitkeringen voor kunstenaars op drie jaar tijd eveneens met meer dan 100 miljoen euro zijn gestegen. Overal moeten we misbruik aanpakken, collega's.

Laten we stoppen, Raoul, met mensen die werken en ondernemen af te schilderen als mensen die de kantjes ervan af lopen. Het probleem van onze overheid is dat ze te veel uitgeeft en te veel mensen inactief houdt. Dat moet worden opgelost. Collega's, laten we gewoon keihard doorwerken. Dank u wel.

08.06 **Steven Matheï** (cd&v): Mijnheer de minister, bedankt voor het antwoord. Ik heb heel goed geluisterd. Fraude moet en zal worden aangepakt. Als er onrechtvaardigheden in het systeem zijn, moeten we die onderzoeken en wettelijke initiatieven nemen.

Ik zou daar nog iets aan willen toevoegen: we moeten blijven werken aan meer nettoloon voor de werkende mensen. Tegelijkertijd zijn er inderdaad veel mensen die op het terrein, in hun zaak, hun uiterste best doen. Daar is helemaal niets mis mee, ook al gebeurt dat in een vennootschap. We mogen niet overgaan tot een platte heksenjacht. We moeten het ondernemerschap stimuleren en fraude en excessen aanpakken. Dank u wel.

08.07 **Oskar Seuntjens** (Vooruit): Dank u wel, mijnheer de minister. Ik neem uw uitnodiging met veel plezier in ontvangst. Het zou leuk zijn als ook wij worden uitgenodigd. Dan kunnen we uiteraard verder onderhandelen.

Ik denk alvast dat we hier een goede start hebben genomen. Het valt mij namelijk heel erg op dat er vandaag maar drie partijen zijn die dit probleem durven te benoemen. Stel u eens voor dat dit zou gaan over mensen die een sociale uitkering krijgen en daarnaast allerlei andere dubieuze voordelen zouden ontvangen. Het kot zou hier te klein zijn, en terecht.

Net zoals men een sociale uitkering verkeerd kan gebruiken, kan men ook een vennootschap verkeerd gebruiken. Wij van Vooruit zullen elke vorm van misbruik veroordelen, net zoals hopelijk de hele regering, volgens wat ik net heb gehoord. Dat is de enige manier om het systeem rechtvaardig te maken. Dank u wel.

De **voorzitter**: We stellen hier een matig 'kumbayamoment' vast.

Mijnheer Hedebouw, ik heb geen onheusheid moeten vaststellen. Er is een naam genoemd, maar dat is niet voldoende om over een persoonlijk feit te spreken. Ik geef u wel gelijk dat ik mensen zou willen ontmoedigen om de hoop op een persoonlijk feit te creëren. Het noemen van een naam hier is echter geen persoonlijk feit.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

09 Vraag van Wouter Vermeersch aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "De regeringscrisis" (56002146P)
09 Question de Wouter Vermeersch à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "La crise gouvernementale" (56002146P)

09.01 **Wouter Vermeersch** (VB): Collega Ronse, ik heb geleerd om altijd eerlijk te zijn tegen mijn ouders.

U hebt het over doorwerken, maar in de realiteit rolt uw regering al vechtend over straat. Minister Vandenbroucke haalt op televisie uit naar de eigen premier. Minister Van Peteghem heeft Vandenbroucke dan weer beschuldigd van het verspreiden van verkeerde informatie. De

vicepremiers vallen elkaar dus openlijk af en ondertussen is de regering blijkbaar in twee kampen uiteengevallen.

Aan de ene kant zijn er vier regeringspartijen die achter gesloten deuren overleggen. Aan de andere kant staat Vooruit, dat zelfs niet door de premier wordt uitgenodigd. Bart De Wever heeft Frank Vandenbroucke blijkbaar in quarantaine geplaatst.

Het wordt echter nog straffer. Uitgerekend diezelfde Frank Vandenbroucke, een socialist, verwijt de premier dat hij meer rekening houdt met, en ik citeer: "een nogal oubollige Belgicistische Fransprekende man die nooit Nederlands wil spreken". Hij houdt dus meer rekening met Bouchez dan met zijn Vlaamse coalitiepartners.

Waar is de premier ondertussen zelf? In Berlijn. Hij zit daar blijkbaar bij de *Coalition of the Willing*, terwijl hij in eigen land helemaal geen *coalition of the willing* meer heeft. Blijkbaar legt een N-VA-premier alleen nog verantwoording af aan zijn goede vriend de Koning en niet langer aan de eigen bevolking, laat staan aan dit Parlement.

Mijnheer Jambon, premier Bart De Wever beloofde orde op zaken te stellen. Wat zien we echter vandaag? Gisteren degradeerde de Europese Commissie België opnieuw tot de slechtste leerling van de eurozone. Morgen komt kredietbeoordelaar Fitch met een nieuw oordeel.

Mijn vraag is dan ook heel eenvoudig. Heeft deze regering nog een geloofwaardig plan om de begroting op orde te krijgen? Of voert u dit politieke schouwspel op omdat de regeringspartijen schrik hebben van nieuwe verkiezingen?

De **voorzitter**: Bedankt, mijnheer Vermeersch. Ik wil de heer Ronse meteen ontmoedigen om een persoonlijk feit te claimen, hoewel zijn naam werd genoemd.

09.02 Minister **Jan Jambon**: Mijnheer Vermeersch, de eerste minister vertegenwoordigt vandaag inderdaad de regering op een vergadering van de *Coalition of the Willing* in Berlijn, die volgens ons belangrijk is. Die vergadering gaat over de steun aan Oekraïne. Iets zegt mij dat daar ook over de *Russian assets* zou kunnen worden gesproken. Ik denk dat dit een kwestie van nationaal belang is en dat de premier daar op zijn plaats is om onze belangen te verdedigen. Hij heeft mij gevraagd hem te verontschuldigen voor zijn afwezigheid en in zijn plaats namens de regering te antwoorden.

Ik kan kort zijn in mijn repliek. Zondag is binnen de regering vastgesteld dat een finaal akkoord over de meerjarenbegroting 2027-2029 helaas nog niet mogelijk was. Daarop heeft de eerste minister maandag de stand van zaken toegelicht aan de Koning. Op basis van die toelichting heeft het staatshoofd de eerste minister gevraagd de onderhandelingen voort te zetten om zo snel mogelijk tot een akkoord te komen en een schadelijke politieke en budgettaire crisis voor het land te vermijden.

Bij die duidelijke waarschuwing sluit ik mij natuurlijk volmondig aan.

Ter bevordering van de sereniteit en om het overleg aan de onderhandelingstafel alle kansen te blijven geven, zal ik daar geen verdere verklaringen aan toevoegen, maar als minister van Financiën word ik dagelijks gebrieft over hoezeer de financiële markten ons in de gaten houden en hoe elk verkeerd woord een negatieve impact op onze rentevoet kan hebben. Dat maakt de oefening alleen maar moeilijker. Ik zal mijn woorden dan ook reserveren voor de onderhandelingstafel. Ik roep iedereen op om snel tot een akkoord te komen.

De **voorzitter**: Mijnheer Vermeersch, bent u gerustgesteld?

09.03 **Wouter Vermeersch** (VB): Mijnheer Jambon, u mag nog zo kort antwoorden als u wil, maar de cijfers liegen niet. U hebt duidelijk de verkeerde partners gekozen. Uw regering-De Wever zou het rotten stoppen, maar vandaag is ze zelf aan het rotten.

Weet u wat nog het ergste is? De N-VA heeft na de verkiezingen haar eigen kiezers en achterban verraden door met de socialisten in zee te gaan. Vandaag verwijten uw socialistische vrienden u, uitgerekend bij monde van Frank Vandenbroucke, dat de N-VA plooit voor de Franstaligen. Na de verkiezingen zei Bart De Wever heel duidelijk dat zelfbestuur de beste kuur is. Wel, beste N-VA'ers, u ging België veranderen om Vlaanderen te redden, maar vandaag hebt u vooral de N-VA veranderd om België te redden.

L'incident est clos.
Het incident is gesloten.

10 Questions jointes de
- Raoul Hedebouw à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "L'instauration d'un impôt sur la fortune visant à faire contribuer davantage les plus

riches" (56002149P)
- Patrick Prévot à Jan Jambon (VPM Finances, Pensions, chargé de la Loterie Nationale et Institutions culturelles fédérales) sur "La justice fiscale, les épaules les plus larges et le pouvoir d'achat" (56002163P)
10 Samengevoegde vragen van
- Raoul Hedebouw aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "De invoering van een vermogensbelasting om de sterkste schouders meer te laten bijdragen" (56002149P)
- Patrick Prévot aan Jan Jambon (VEM Financiën, Pensioenen, belast met de Nationale Loterij en Federale Culturele Instellingen) over "Fiscale rechtvaardigheid, de sterkste schouders en de koopkracht" (56002163P)

10.01 **Raoul Hedebouw** (PVDA-PTB): Mijnheer de minister, de discussies tijdens de onderhandelingen gaan over de cruciale vraag waar de 10 miljard euro vandaan moet komen om de begroting in orde te krijgen. Vandaag hebben vijf partijen blijkbaar een consensus bereikt waarbij 9 miljard euro moet komen van de werkende mensen, de gepensioneerden, de zelfstandigen en de jongeren, en 1 miljard euro van de sterkste schouders. Noemt u dat rechtvaardig, 9 miljard aan de ene kant en 1 miljard aan de andere kant? Is dat rechtvaardig, beste collega's? Als u een weegschaal neemt, daarop aan de rechterkant een gewicht van 9 kilo plaatst en aan de andere kant een gewicht van 1 kilo, naar welke kant zal de weegschaal dan doorslaan? Naar rechts. De gepensioneerden, de werkende klassen, de jongeren en de zelfstandigen betalen dus negen keer meer, terwijl de sterkste schouders slechts 1 miljard euro bijdragen. Dat is het kader van uw onderhandelingen. Hoe is dat mogelijk?

In die 9 miljard euro zit vier keer een centenindex. Opnieuw wordt de werkende klasse getroffen door een aanval op de index. Ook de vakantiepremie van de gepensioneerden wordt niet geïndexeerd, maar aangevallen. In die 9 miljard euro zit ook de aanval op de zorg.

De discussie gaat er dus niet over om 200 tot 300 gram aan die ene kilo toe te voegen. Het moet anders. Het geld moet voornamelijk van de sterkste schouders komen. Dat kan enkel via een vermogensbelasting, waarvan de definitie van de PVDA duidelijk is. Wij stellen een vermogensbelasting van 2 % voor op vermogens boven 5 miljoen euro en 3 % boven 10 miljoen euro, zodat de 1 % rijksten betalen. Niet de middenklasse, niet de zelfstandigen, maar de superrijken, degenen die meer dan 5 miljoen euro bezitten.

Mijnheer de minister, heeft een van de partijen een vermogensbelasting op tafel gelegd?

10.02 **Patrick Prévot** (PS): Monsieur le ministre, le leitmotiv de votre gouvernement tient en trois mots: taxe, taxe, taxe. Et quand les prix de l'énergie explosent, l'Arizona a une idée lumineuse: taxer davantage le gaz, les carburants, le mazout. Et comme si cela ne suffisait pas, vous augmentez la TVA sur les chaudières. Et quand le coût de la vie explose, la réponse de votre gouvernement de génie est d'amputer l'indexation des travailleurs et des pensionnés. C'est du grand art, monsieur le ministre!

Alors, on aurait pu croire que ça s'arrêterait là, mais pas du tout, puisque dans vos négociations budgétaires, vous en remettez une couche. Nouvelles attaques contre les salaires, nouvelles attaques contre l'indexation et nouvelles hausses de la TVA. Avec l'Arizona, c'est toujours le même scénario, monsieur le ministre. Les prix augmentent, vous taxez; les ménages s'inquiètent, vous taxez encore. Et à la fin, ce sont toujours les mêmes qui passent à la caisse.

Mais lorsqu'il s'agit de s'attaquer aux abus des sociétés de management, aux véritables privilèges fiscaux, là, il n'y a plus personne, et certainement pas vous, monsieur le ministre. Vous nous parlez des épaules les plus larges, mais visiblement, pour vous, ce sont celles du travailleur qui fait le plein tous les matins ou toutes les semaines pour aller bosser ou du pensionné qui vit avec 1 700 euros par mois.

Mais, monsieur le ministre, ce ne sont pas eux les riches de ce pays. Le 1 % des Belges les plus fortunés détient près d'un tiers du patrimoine. En Europe, les 10 % les plus riches détiennent près de 60 % des richesses contre à peine 5 % pour la moitié des moins fortunés. Et pendant ce temps, les travailleurs supportent une pression fiscale bien supérieure à celle des plus grandes fortunes. Alors, monsieur le ministre, cessez de demander toujours plus à ceux qui ont le moins.

Quand allez-vous enfin demander un effort à ceux qui ont réellement les épaules les plus larges?

10.03 Minister **Jan Jambon**: Beste Kamerleden, het is een illusie om te geloven dat de regering 10 miljard euro kan besparen zonder één enkele pijnlijke maatregel te nemen. Dat heb ik hier al meermaals herhaald en gaf ik ook nogmaals mee

in mijn vorige antwoord. Iedereen zal een bijdrage moeten leveren aan de inspanningen.

Van de sterkste schouders hebben we al een billijke bijdrage gevraagd, onder andere via de meerwaardebelasting.

Pour résoudre notre immense problème budgétaire, ce gouvernement devra avant tout continuer à économiser et à réformer. Nous devons réduire nos dépenses de manière structurelle. L'accord de gouvernement prévoit aussi qu'un effort devra être fait du côté des recettes. Les épaules les plus larges seront donc elles aussi à nouveau mises à contribution.

Verschillende concrete maatregelen liggen op de onderhandelingstafel. Het is van enorm belang dat eventuele bijkomende maatregelen het ondernemerschap in dit land maximaal vrijwaren. Maatregelen die ondernemers zouden ontraden, zijn contraproductief en zullen onze groei en onze productiviteit aanvallen. We zullen die dus niet nemen, om zo de economische groei maximaal veilig te stellen. Die vormt immers het sluitstuk van de oplossing voor het budget. Men kan de tak waarop onze welvaart rust niet afzagen en dan verwachten dat hij nog vruchten zou dragen.

Je ne peux donc que répéter ici ce que j'ai déjà dit: j'espère que le gouvernement pourra rapidement trouver un consensus sur un ensemble de réformes, d'économies et d'efforts, y compris de la part des épaules les plus larges. C'est notre responsabilité commune et notre devoir!

10.04 **Raoul Hedebouw** (PVDA-PTB): Mijnheer de minister, u spreekt van het vrijwaren van de welvaart. Hoe zit het dan met de gepensioneerden, staan zij dan niet in voor de welvaart van ons land? Hoe zit het met de werkende klasse en de index? Spelen die daarin ook geen rol, de mensen die hard werken, die elke ochtend vroeg opstaan?

Ga het geld halen bij de superrijken. Daarmee bedoel ik niet de kleine zelfstandigen, maar over de 1 % rijksten, die niet worden getroffen door jullie maatregelen. De effectentaks raakt hen niet, want ze hebben hun fortuin op niet effectentaksrekeningen staan. Jullie weten dat. Ook de meerwaardebelasting op aandelen raakt hen niet, want u weet heel goed dat ze hun vermogen allemaal in bedrijven hebben zitten. Die 1 % zal dus nooit betalen, terwijl zelfstandigen en werknemers wel moeten betalen.

Au niveau des Engagés, il y a quelques mois, votre président a dit qu'il fallait un impôt sur la fortune, qu'il était temps que les grosses fortunes payent. Et maintenant qu'on négocie un impôt sur la fortune, il n'y a plus personne au balcon. C'est facile, mais quand on négocie, plus personne n'est là. Avez-vous peur? On touche aux soins de santé, alors que vous aviez dit le contraire. Les Engagés proposent même un saut d'index. Bravo!

10.05 **Patrick Prévot** (PS): Merci, monsieur le ministre, pour vos réponses. Je vous ai bien écouté et vous avez dit que les épaules les plus larges devront une nouvelle fois être mises à contribution. Je suis un peu étonné: un nouvelle fois? Jamais, à aucun moment, vous ne mettez à contribution les épaules les plus larges. Jamais, pas une fois. Les épaules les plus larges, monsieur le ministre, pour vous, ce sont certainement les travailleurs. Ce sont peut-être les pensionnés de qui vous avez raboté les pensions avec ce saut d'index. Les épaules les plus larges, ce ne sont évidemment pas ces pensionnés qui sont parfois contraints de prendre des flexi-jobs pour pouvoir essayer de vivre dignement.

Les véritables épaules les plus larges, monsieur le ministre, vous les connaissez. Ce sont les grandes fortunes. Ce sont les fortunes qui éludent l'impôt et qui vivent de leur patrimoine, qui optimalisent leur fiscalité et qui échappent à une contribution à la hauteur de leurs moyens. On avait attendu Les Engagés sur ce dossier. Vous êtes en train de vous ratatiner et de vous racrapoter pendant ces négociations. C'est scandaleux. Et ce que vous êtes en train de faire, monsieur le ministre, c'est appliquer le programme de la N-VA. Vous, vous êtes fidèle à ce que vous dites, mais Les Engagés opèrent une vraie reculade, et c'est vraiment décevant.

L'incident est clos.
Het incident is gesloten.

11 Question de Florence Reuter à Vanessa Matz (Action et Modernisation publiques, Entreprises publiques, Fonction publique, Gestion immobilière de l'État, Numérique et Politique scientifique) sur "La rencontre avec les réseaux sociaux dans le cadre de la lutte contre les incitations à la violence" (56002158P)
11 Vraag van Florence Reuter aan Vanessa Matz (Modernisering van de overheid, Overheidsbedrijven, Ambtenarenzaken, Gebouwenbeheer van de Staat, Digitalisering en Wetenschapsbeleid) over "Het gesprek met de socialemediaplatforms over de strijd tegen het aanzetten tot geweld" (56002158P)

11.01 **Florence Reuter** (MR): Madame la

ministre, c'est un sujet qui est plus que jamais d'actualité et récurrent: les incitations à la haine et le harcèlement en ligne se répandent comme une traînée de poudre sur les réseaux sociaux.

Au lendemain des manifestations à Liège et à Bruxelles, et à la suite des nombreux appels aux dégradations, vous vous êtes engagée à rencontrer les différentes plateformes, TikTok, Meta, Snapchat, Discord, et à exiger des mesures fortes ainsi que des dispositifs pour empêcher les algorithmes d'amplifier ces appels à la violence et de les rendre totalement viraux.

La France, elle, a réagi dès le lendemain des manifestations dans ses villes: un accord de coopération a immédiatement été conclu et annoncé, et en quelques heures, une centaine de signalements étaient effectués et plus de la moitié des comptes étaient supprimés.

Qu'en est-il en Belgique? Il aura fallu trois semaines pour que vous puissiez rencontrer ces plateformes. Nous apprenons aujourd'hui que vous les avez interrogées sur la détection des contenus haineux, sur les délais de traitement des signalements, sur les sanctions prises et sur le rôle des algorithmes. Qu'en est-il ressorti?

Évidemment, rendre compte ne suffit pas: il faut des engagements pour prévenir ces appels à la violence, tout comme le harcèlement en ligne. Il semble que les réponses apportées par les plateformes soient plutôt floues, alors que nous attendons des réponses claires.

Madame la ministre, combien de comptes ont-ils été signalés? Combien de comptes ont-ils été retirés ? Combien ont-ils été sanctionnés? Quel délai de retrait les plateformes s'engagent-elles à respecter? Quelles modifications concrètes des systèmes avez-vous obtenues? Quid des signaleurs de confiance? Et, enfin, y a-t-il un calendrier précis?

11.02 **Vanessa Matz**, ministre: Merci, madame Reuter, pour votre question. Si j'ai mis trois semaines pour les rencontrer, comme vous dites, ce n'est pas en raison de mon agenda mais de celui, notamment, de TikTok – et je souhaitais qu'ils soient présents. La date qui convenait à tout le monde a été ce lundi 16 novembre.

Effectivement, nous avons eu des échanges sur les dispositifs de détection, les délais de traitement, les sanctions et la politique des algorithmes. Rien que pour TikTok, ce sont 442 000 contenus, en Belgique, qui ont été retirés pendant la période des manifestations. Ce sont 99,2 % des contenus qui ont été retirés et ce, avant même qu'il y ait des signalements.

Il y a des dispositifs sur Snapchat qui, en 30 minutes, préviennent d'une menace grave. Il y a des interlocuteurs de confiance, et les contenus sont enlevés dans les 30 minutes. Les plateformes ont des dispositifs les rendant joignables 24 heures sur 24, sept jours sur sept.

Ce que j'ai constaté, c'est que le degré de maturité des plateformes n'est pas le même pour toutes. C'est un vrai problème pour moi et j'ai demandé, dans les semaines et les mois qui viennent, qu'ils puissent avoir le même standard de référence par rapport à la protection, à l'enlèvement des contenus, aux signalements.

J'ai appris avec stupeur que les signaleurs de confiance n'avaient pas encore été rencontrés par les plateformes. Nous les avons désignés en Belgique en temps et heure: l'Institut pout l'égalité des femmes et des hommes, Child Focus, Unia. Mais ils en sont aux balbutiements.

J'ai fait part de ma désapprobation. Meta m'a promis un plan complet pour le début de l'année. Je reviendrai auprès d'eux pour tous ces aspects-là, parce que je souhaite qu'ils puissent continuer à être proactifs – un certain nombre de plateformes le sont, d'autre le sont moins. Je mènerai la politique que j'ai toujours menée, à savoir les responsabiliser, mais aussi sanctionner quand ils ne respectent pas leurs obligations.

11.03 **Florence Reuter** (MR): Madame la ministre, j'entends votre détermination, j'entends aussi des chiffres mais, à entendre les chiffres, tout va bien dans le meilleur des mondes! On sait très bien que ce n'est pas le cas, vous l'avez d'ailleurs reconnu. Il y a encore des choses, comme les signaleurs de confiance, qui en sont aux balbutiements: il y a vraiment du boulot.

Pour le Mouvement réformateur, la liberté d'expression est fondamentale, mais ne doit évidemment pas servir à diffuser des appels à la violence et aux dégradations. Donc, on attend véritablement des plateformes – et c'est votre rôle de l'obtenir – qu'elles prennent des mesures efficaces, que ce soit pour les appels à la violence ou, comme vous l'avez dit, pour le harcèlement en ligne notamment. Nous avons vraiment besoin d'engagements précis, de délais de réaction rapides, de résultats vérifiables.

L'enjeu n'est pas de censurer les opinions mais de

faire respecter la loi, que ce soit en ligne ou en rue. Nous reviendrons évidemment en début d'année pour les résultats. Merci.

L'incident est clos.
Het incident is gesloten.

12 Question de Carmen Ramlot à Rob Beenders (Protection des consommateurs, Lutte contre la fraude sociale, Personnes handicapées et Égalité des chances) sur "Les actions entreprises contre les violences faites aux femmes" (56002156P)
12 Vraag van Carmen Ramlot aan Rob Beenders (Consumentenbescherming, Socialefraudebestrijding, Personen met een handicap en Gelijke Kansen) over "De aanpak van geweld tegen vrouwen" (56002156P)

12.01 **Carmen Ramlot** (Les Engagés): Monsieur le ministre, la Journée internationale des violences faites aux femmes du 25 novembre prochain nous rappellera l'urgence de cette lutte. Cependant, pour celles qui subissent ces violences, cette urgence existe malheureusement tous les jours. En Belgique, quatre femmes sur cinq déclarent avoir subi une forme de violence sexuelle au cours de leur vie, tandis que près de deux femmes sur dix déclarent avoir été victimes d'un viol.

Derrière ces chiffres, il y a des femmes, il y a des souffrances ainsi que des vies qui sont brisées et bouleversées. Aucune femme ne devrait craindre de rentrer chez elle ni d'en sortir, du reste. Le sexisme est bien trop présent. Les discriminations dans les salaires, dans la participation politique, dans l'accès aux services, tout comme celles qui sont vécues au travail persistent.

Le projet que nous allons examiner tout à l'heure relativement aux fonctions dirigeantes constitue une très belle avancée. Nous devons renforcer la prévention des violences et la protection des victimes. C'est, au demeurant, ce pour quoi notre groupe a déposé pas moins de trois propositions de loi pour mieux lutter contre le sexisme dans l'espace public.

Lors de la présentation de votre note de politique générale, vous nous avez annoncé un nouveau plan, qui se veut très ambitieux, contre les violences liées au genre. J'aimerais tout simplement savoir où en est ce plan d'action national et quand il sera présenté. De même, monsieur le ministre, où en êtes-vous dans le suivi des féminicides? Quid également du financement des centres de prise en charge des violences sexuelles (CPVS), qu'elles soient numériques ou non? Enfin, j'aimerais aussi être informée de vos prochaines mesures et de votre calendrier.

12.02 **Rob Beenders**, ministre: Madame Ramlot, vous avez exposé les chiffres, mais nous savons tous que, derrière ces chiffres, il y a des mères, des sœurs et des amies. Trop souvent, ces violences se terminent par un féminicide.

La protection de ces femmes constitue véritablement une priorité pour le gouvernement. Je travaille actuellement à l'élaboration d'un plan de lutte contre les violences liées au genre, en collaboration avec mes collègues fédéraux, régionaux et communautaires. Ce plan comprendra plus de 100 mesures concrètes. Il a vocation à couvrir plusieurs formes de violences: les féminicides, les violences entre partenaires et ex-partenaires, les violences sexuelles, les violences en ligne, le harcèlement de rue, le *stalking*, les crimes d'honneur ainsi que les violences gynécologiques.

Afin de s'attaquer à ces problématiques, le plan mettra l'accent sur le renforcement des reconnaissances, la prévention, la détection précoce et l'accompagnement multidisciplinaire des victimes, notamment grâce aux centres de prise en charge des violences sexuelles. Le cadre juridique, l'indemnisation des victimes, le renforcement des connaissances ainsi que la coopération entre les différents acteurs seront également renforcés à travers ce plan. J'espère pouvoir le présenter au Conseil des ministres d'ici la fin de l'année.

Je souhaiterais également préciser que trois centres de prise en charge des violences sexuelles ouvriront au mois de décembre en Wallonie.

De **voorzitter**: Mijnheer de minister, ik wist ook niet of u nog spreektijd had. De klok werkte niet. U heette ook plots pup L op het scherm. Uw antwoord zal echter wel in de buurt zijn geweest van de toegemeten twee minuten spreektijd.

12.03 **Carmen Ramlot** (Les Engagés): Merci, monsieur le ministre, pour votre réponse. Je connais votre volonté d'avancer et, là, nous allons entrer dans le vif du sujet parce que la fin de l'année, c'est très bientôt. Donc, j'ai vraiment hâte de découvrir vos 100 mesures et aussi peut-être de participer à l'inauguration des trois centres. Je ne sais pas quelle est l'échéance de ceux-ci mais j'ai également hâte de pouvoir y participer parce que le 25 novembre, c'est une journée; mais c'est tous les jours pour les femmes qui subissent malheureusement des violences familiales et

sexuelles. Et notre responsabilité, c'est toute l'année!

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

13 Samengevoegde vragen van
- Francesca Van Belleghem aan Anneleen Van Bossuyt (Asiel, Migratie, Maatschappelijke Integratie, belast met Grootstedenbeleid) over "De terugkeerhubs" (56002147P)
- Georges-Louis Bouchez aan Anneleen Van Bossuyt (Asiel, Migratie, Maatschappelijke Integratie, belast met Grootstedenbeleid) over "De Belgische deelname aan de terugkeerhubs in Rwanda" (56002155P)
13 Questions jointes de
- Francesca Van Belleghem à Anneleen Van Bossuyt (Asile, Migration, Intégration sociale, chargée de la Politique des Grandes Villes) sur "Les hubs de retour" (56002147P)
- Georges-Louis Bouchez à Anneleen Van Bossuyt (Asile, Migration, Intégration sociale, chargée de la Politique des Grandes Villes) sur "La participation de la Belgique aux centres de retour au Rwanda" (56002155P)

13.01 **Francesca Van Belleghem** (VB): Mevrouw de minister, u zult me toch even moeten helpen, want ik kan niet meer volgen. Wil de regering nu terugkeerhubs, ja of nee? Ik had vanochtend een flashback naar de zomer. Toen verscheen in *De Tijd* het bericht: “De Wever ondertekent pleidooi voor snelle uitrol terugkeerhubs”. Vervolgens had ik een flashback naar twee weken geleden. Toen zei u tegen mij in de commissie: “Die terugkeerhubs zullen er nog niet zo snel komen, want er is geen akkoord binnen de regering.” Een volgende flashback brengt ons naar afgelopen maandag. Vijf EU-lidstaten, waaronder Nederland en Duitsland, kondigen aan dat ze effectief een akkoord met Rwanda hebben om illegalen daarheen te sturen. Wat was uw reactie? U zei: “Ik volg de besprekingen van die vijf landen op de voet.” Dat is natuurlijk onzin in het kwadraat. U moet die besprekingen niet volgen, u moet eraan deelnemen.

U zult dus heel duidelijk geen illegalen naar terugkeerhubs sturen, want dat mag niet van uw coalitiepartner *Les Sabotés*.

Na mij zal een volgens een vicepremier “oubollige belgicist van de MR die geen Nederlands wil spreken”, hier exact dezelfde vraag komen stellen. Waarom zijn er nog altijd geen terugkeerhubs, terwijl vijf andere landen er wel al werk van maken? Laat ik één ding helder stellen. Als politici van meerderheidspartijen voor de schermen iets aanklagen, weten ze achter de schermen dat het er nooit van zal komen.

Mijnheer de minister, kunt u dat bevestigen? Is er nog altijd geen akkoord in de regering om illegalen naar terugkeerhubs te sturen? Meer concreet, zullen we ons aansluiten bij de deal met Rwanda?

13.02 **Georges-Louis Bouchez** (MR): Monsieur le président, comme cela a été indiqué, cinq pays – dont le Danemark, pourtant dirigé par une première ministre socialiste – ont décidé de conclure un accord avec le Rwanda pour renvoyer les migrants illégaux de leur territoire.

Sur ce point, je voudrais quand même insister sur le fait que de nombreux pays européens ont l'air intéressés – à l'exception, peut-être, de Pedro Sánchez, en Espagne, ce qui doit au contraire nous convaincre d'aller dans cette direction: s'il dit qu'il ne faut pas le faire, c'est que nous devons le faire!

Je voudrais quand même insister en particulier sur les détenus illégaux. Il y a aujourd'hui dans notre pays 4 000 personnes en prison, qui sont normalement en situation illégale sur notre territoire. Cela veut dire qu'elles ne devraient pas être en prison; elles ne devraient pas du tout être en Belgique.

Et 4 000 personnes, cela représente 31 % des détenus. Dans le même temps, on nous explique qu'il y a 15 % de surpopulation carcérale. Il ne faut pas être très fort en maths pour voir qu'il y a peut-être un lien entre les deux. Si nous n'avions pas d'illégaux dans nos prisons, nous aurions trop de places dans nos prisons. Mais chaque jour, chaque année, cela nous coûte 240 millions d'euros pour accueillir dans nos prisons des gens qui ne devraient même pas être dans notre pays. Et on nous demande de construire des prisons en plus?

Quand j'interroge la ministre de la Justice, elle me dit: "Je n'ai pas de places; j'ai besoin d'argent". Mais quelle est cette folie de ne pas vouloir reconnaître que quand quelqu'un est sur notre territoire en situation légale, il doit bien évidemment être aidé, mais que quand quelqu'un est sur notre territoire de manière illégale et commet, en plus, des délits et crimes pénaux, il doit être renvoyé?

Madame la ministre, ma question est très simple. Ces hubs de retour vont-ils être mis sur pied, en particulier pour les détenus et les hommes seuls, qui sont une main d'œuvre facile pour les

organisations criminelles? Il ne faut plus être naïfs sur le sujet. Nous devons prendre nos responsabilités en la matière.

13.03 Minister **Anneleen Van Bossuyt**: Mevrouw Van Belleghem, mijnheer Bouchez, de premier en ikzelf hebben het al vaak gezegd en ik zal het nog maar eens herhalen: ja, de federale regering verwelkomt de mogelijkheid van terugkeerhubs op voorwaarde dat de nodige waarborgen worden gerespecteerd. En nee, er zullen daar geen gezinnen met kinderen in worden ondergebracht.

De Belgische regering was niet betrokken bij de onderhandelingen tussen de vijf Europese lidstaten en Rwanda. Het project met Rwanda betreft een terugkeerhub waarbij de hub het eindstation is en geen tussenstation.

Nous suivrons le projet pilote avec intérêt. Il pourrait être source d'inspiration pour l'avenir. La possibilité d'une participation de la Belgique sera discutée au sein du gouvernement.

J'aborderai également cette question avec mes homologues européens à l'occasion du Conseil Justice et affaires intérieures (JAI) du 3 décembre.

Je tiens à signaler en toute transparence que les hubs de retour sont un instrument utile, mais ne constituent pas une solution miracle pour tout type de retour.

Wij willen vooral meer terugkeer, mevrouw Van Belleghem. Net daarom focus ik in de eerste plaats op maatregelen die vandaag al een groter resultaat opleveren.

Une plus grande capacité entraîne une hausse des retours grâce, notamment, à un nombre accru d'escortes policières, à un soutien renforcé de la ustice et à des places supplémentaires dans nos centres fermés. Malgré les économies à réaliser, ce gouvernement continue à investir dans la sécurité.

Op het vlak van de terugkeer van illegale criminelen behalen we absoluut historische cijfers. In de eerste tien maanden van 2026 hebben we al 1.593 gevaarlijke illegale criminelen van ons grondgebied verwijderd. Als minister van Asiel en Migratie kan ik natuurlijk pas optreden, nadat de betrokken personen door Justitie zijn vrijgesteld. Wat mijn bevoegdheid betreft, noteren we in ieder geval historische cijfers. Vorige maand, in oktober 2026, hebben we een absoluut record bereikt. Er werden 236 personen in één maand vanuit de gevangenissen teruggestuurd. Zeven van hen waren zelfs veroordeeld tot een gevangenisstraf van meer dan 15 jaar. Mijn departement Asiel en Migratie stuurt dus wel degelijk gevaarlijke profielen terug.

Ook is er een betere samenwerking met derde landen. Met Marokko werd een akkoord gesloten en de samenwerking verloopt goed. Het akkoord met Algerije treedt begin 2027 in werking met nu al positieve resultaten.

Er is geen opvang voor wie illegaal verblijft. Er is geen pamperbeleid en er gebeuren geen regularisaties. We brengen één boodschap, namelijk dat wie geen recht heeft op verblijf, het land moet verlaten. Dat is niet alleen logisch, maar ook gewoon de wet.

Bovendien voeren we een strengere wetgeving in. Met onder andere de woonstbetreding en maatregelen tegen misbruik van asielprocedures hervormen we het systeem structureel. Het beleid is immers veel te lang te laks geweest en daarvoor betaalt de samenleving vandaag de prijs.

Mijn conclusie is dan ook eenvoudig. Terugkeerhubs kunnen maar we wachten er niet op. We versterken vandaag al onze diensten, pakken misbruiken aan en verhogen de terugkeer, niet met woorden of projecten voor de verre toekomst, maar met resultaten vandaag.

13.04 **Francesca Van Belleghem** (VB): Mevrouw de minister, wat een belachelijke goednieuwsshow. Amper 15 % van de illegalen wordt effectief teruggestuurd naar het land van herkomst, de rest blijft gewoon ergens in Europa of hier in dit land.

In juni vroeg uw eigen premier De Wever aan Europa om haast te maken van de terugkeerhubs. Intussen hebben vijf andere lidstaten zijn oproep ernstig genomen, maar wie doet er niet mee? De man zelf die vroeg om er haast van te maken, uw eigen premier. En dan heeft de heer Bouchez nog het lef om dat hier aan te klagen, terwijl zij allebei samen een coalitie vormen met *Les Sabotés*, de partij die het allemaal blokkeert. De MR klaagt aan, Les Engagés saboteert en u gebaart weerom van *pieken*. Met zo'n meerderheid hebt u zelfs geen oppositie meer nodig.

13.05 **Georges-Louis Bouchez** (MR): Madame la ministre, je vous remercie pour votre réponse. Effectivement, même quand on regarde les chiffres des retours de manière globale, ceux-ci sont plus élevés que par le passé. On a renvoyé un peu plus de 7 500 personnes l'année passée. Mais il ne faut

pas être naïf non plus sur les chiffres: il y a aussi toute une série de renvois qui sont volontaires, avec des gens au sein de l'Union européenne. Or, nous savons très bien qu'une partie de ces personnes reviennent ensuite en Belgique.

Nous comptons aujourd'hui près de 150 000 personnes en situation illégale dans notre pays. Nous devons donc aller beaucoup plus vite et continuer à accélérer les capacités de renvoi. Vous êtes ministre de la Migration, mais cela doit se faire avec la ministre de la Justice et le ministre de l'Intérieur afin que vous disposiez de l'ensemble des capacités, et en modifiant la loi pour faciliter aussi les renvois par avion.

Mais – et je lance un appel à tous mes collègues –, il faut arrêter la naïveté: ce n'est pas être contraire aux droits de l'homme que de vouloir renvoyer à l'étranger des personnes qui sont venues dans ce pays pour y commettre des actes (…) *(micro coupé)*

L'incident est clos.
Het incident is gesloten.

De **voorzitter**: Daarmee sluiten we de vragensessie af.

Wetsontwerpen en voorstellen
Projets de loi et propositions

14 Wetsontwerp tot goedkeuring van de algemene rekening van het algemeen bestuur en van de algemene rekeningen van de administratieve openbare instellingen met ministerieel beheer en van de administratieve diensten met boekhoudkundige autonomie van het jaar 2025 (1736/1-3)
14 Projet de loi visant à approuver le compte général de l'Administration générale et des comptes généraux des organismes administratifs publics à gestion ministérielle et des services administratifs à comptabilité autonome pour l'année 2025 (1736/1-3)

Algemene bespreking
Discussion générale

De algemene bespreking is geopend.
La discussion générale est ouverte.

De rapporteur, de heer Benoît Piedboeuf, verwijst naar het schriftelijk verslag.
Le rapporteur, M. Benoît Piedboeuf, renvoie au rapport écrit.

14.01 **Steven Vandeput** (N-VA): Dank u wel, mijnheer de voorzitter. Ik zal een korte tussenkomst houden vanaf mijn zitplaats, aangezien we dit onderwerp in de commissie uitvoerig en grondig hebben besproken. Het gaat over de vaststelling van de rekeningen van het voorbije jaar. Over de resultaten van die rekeningen kunnen we heel duidelijk zijn: de cijfers kleuren bloedrood en zijn niet goed. Zo eenvoudig is dat. Dat moeten we toegeven.

Zoals meerdere collega's ook in de commissie hebben aangehaald, zijn de rekeningen uiteindelijk de weergave van de uitvoering van de begroting. Vandaag zien we dat die niet volstaan om te doen wat nodig is in dit federale land om te komen tot een dragelijke en haalbare begroting voor de toekomst. De rekeningen bieden uiteraard ook de gelegenheid om stil te staan bij de procedures en werkwijzen die worden toegepast bij de totstandkoming ervan. Ook daarover hebben we in de commissie met verschillende collega's van gedachten gewisseld.

We stellen vast dat er vooruitgang is op het vlak van de rapportering voor een aantal entiteiten van de federale overheid. In de feiten zien we echter dat vooral de diensten met afzonderlijk beheer en de onafhankelijke nationale diensten hun verslaggeving niet tijdig en op uniforme wijze indienen. We hebben daarover opmerkingen gemaakt in de commissie. Op initiatief van de minister hebben we trouwens onmiddellijk na de bespreking van dit ontwerp in de commissie ook een ontwerp besproken om daarin voor de toekomst alvast een zekere uniformiteit te brengen.

In dat kader kunnen we niet anders dan vaststellen dat het Rekenhof de cijfers van de federale overheid heeft beoordeeld en daarover uitvoerig verslag heeft uitgebracht. We hebben kennisgenomen van dat verslag en we kunnen in dat kader niet anders dan deze rekeningen goedkeuren. We maken daarbij wel de volgende opmerkingen. Ten eerste kleuren de cijfers inderdaad bloedrood en zullen er dus bijkomende maatregelen nodig zijn voor de toekomst. Ten tweede is er vooruitgang op het vlak van de rapportering, maar moet ook daar nog vooruitgang worden geboekt.

Ik dank u.

14.02 **Wouter Vermeersch** (VB): Mijnheer de minister, ik wil de vorige spreker, mijn goede vriend en voorzitter van de commissie voor Financiën, er toch even op wijzen dat zijn partij de rekeningen tijdens de vorige legislatuur traditioneel niet

goedkeurde. Nochtans zijn veel van de gebreken nog steeds aan de orde.

U weet het, en veel ondernemers weten het natuurlijk ook: wanneer de fiscus een Vlaamse zelfstandige controleert, moet alles kloppen. Elke factuur, elk bewijsstuk, elke euro. O wee als er iets zou ontbreken. Wanneer de federale overheid zelf haar rekening moet voorleggen, gelden echter plots heel andere regels. In de Belgische overheidsboekhouding ontbreken namelijk ook nog heel wat zaken: boekingen, verantwoordingen, wettelijke grondslagen en interne controles. Dat zegt niet het Vlaams Belang, maar het Rekenhof. In het verslag van het Rekenhof lezen we immers dat de algemene rekening nog niet volledig voldoet aan de drie fundamentele vereisten, namelijk regelmatigheid, getrouwheid en transparantie.

Collega's, laat dat even tot u doordringen. De overheid controleert onze burgers, de belastingbetalers, tot achter de komma en belast hen werkelijk plat, maar krijgt haar eigen boekhouding niet op orde. Wanneer een ondernemer zijn boekhouding niet op orde heeft, krijgt hij een boete. Wanneer de Belgische overheid haar boekhouding niet op orde heeft, krijgt ze een nieuw actieplan, een werkgroep en ongetwijfeld nog een paar extra ambtenaren.

Ondertussen zijn de cijfers zelf ronduit alarmerend. De federale Staat sluit 2025 af met een boekhoudkundig verlies van 30,6 miljard euro. Dat is het dubbele van vorig jaar. De schuld van de federale Staat nam in 2025 met 28,3 miljard euro toe tot 555,4 miljard euro. Dat is een stijging met 5,4 % in amper één jaar tijd.

Collega's, we hebben hier al in mei vorig jaar, bij de eerste begroting van de regering-De Wever, gewaarschuwd dat ze meer dan 100 miljard euro aan schuld zal toevoegen. Dat was een van onze heel concrete waarschuwingen. Het Rekenhof becijferde toen zelf een toename van 124,3 miljard euro tussen 2025 en 2029. De rekening van het eerste begrotingsjaar bevestigt dat traject: 28,3 miljard euro extra schuld voor de federale Staat alleen. De enige post die in deze rekening wel op schema lijkt te zitten, is de schuld zelf.

Collega's, ik kon helaas niet aanwezig zijn bij de bespreking in de commissie voor Financiën en Begroting, maar ik wil in de plenaire vergadering toch vijf pijnpunten uit het verslag van het Rekenhof aanhalen. Het zijn vijf voorbeelden die aantonen dat deze regering nog heel veel werk voor de boeg heeft om haar financiële huishouding op orde te krijgen.

Ten eerste, de overheid in dit land weet nog altijd niet, of onvoldoende nauwkeurig, wat ze bezit en wat ze verschuldigd is. De waardering van gebouwen en terreinen blijft problemen opleveren. Het Rekenhof raamt de niet-geboekte verplichtingen voor verlofdagen en overuren op ongeveer 480 miljoen euro. Het gaat om bijna een half miljard euro aan personeelsverplichtingen die niet correct in de boekhouding zijn opgenomen. Een gewone onderneming die haar verplichtingen niet correct boekt, krijgt problemen met haar bedrijfsrevisor en met de fiscus, maar niet zo bij de Belgische Staat. Die kan jarenlang dezelfde tekortkomingen blijven opstapelen.

Het wordt nog straffer wanneer we kijken naar de onverdeelde facturen tussen de federale overheid en de deelstaten. Sinds 2021 schiet de federale overheid de Europese plasticbijdrage voor, in de hoop dat die ooit gedeeltelijk aan de gewesten kan worden doorgerekend. Eind 2025 ging het om 686 miljoen euro. Alleen is er helemaal geen akkoord met de gewesten. U hebt dat al meermaals in de commissie bevestigd, mijnheer de minister. Volgens het Rekenhof bestaat er dus ook geen betalingsverplichting en moet de federale overheid dat bedrag gewoon als eigen uitgave inschrijven. Ik heb u daarover al meermaals ondervraagd. Het Vlaams Belang is eigenlijk de enige partij die aandacht heeft voor dergelijke zaken.

Hetzelfde verhaal trouwens bij de emissierechten. Er zou 1,8 miljard euro geblokkeerd moeten staan op een wachtrekening omdat er sinds eind 2022 geen samenwerkingsakkoord meer is over de verdeling in dit land. Zou moeten, want door een dubbele toewijzing werd het saldo met 135,8 miljoen euro ondergewaardeerd. Dit is werkelijk België ten voeten uit. Niemand weet wat betaald moet worden en men schuift tussen de niveaus met virtuele miljarden.

We hebben de minister daarover in februari 2026 uitdrukkelijk ondervraagd bij de bespreking van de begroting voor 2026. We vroegen hoe groot die onverdeelde facturen zijn, wat ze de federale begroting kunnen kosten en welke gesprekken er met de deelstaten liepen. Een concreet antwoord bleef echter uit. Vandaag bevestigt het Rekenhof zwart op wit dat het probleem nog steeds niet is opgelost. Toen collega Vanbesien de minister hierover ondervroeg in de commissie, gaf deze zelf toe dat er zonder akkoord geen vordering op de gewesten is. Volgens hem worden die dossiers geblokkeerd op het Brusselse niveau, maar zolang er geen duidelijkheid is en er geen eerlijke verdeling komt, zal de Vlaamse belastingbetaler

uiteindelijk altijd opdraaien voor die federale onverdeelde facturen.

Een tweede punt betreft de miljardenafboeking bij Financiën. De FOD Financiën heeft voor ruim 12 miljard euro aan oninvorderbare fiscale vorderingen uit de boeken geschrapt. Het is op zich wel een goede zaak dat die oude oninbare vorderingen eindelijk worden aangepakt, maar volgens het Rekenhof ontbreekt voor ongeveer 3 miljard euro een voldoende wettelijke grondslag. Mijnheer de minister, als een kleine zelfstandige een factuur wil afboeken, dan moet hij daarvoor de nodige bewijsstukken kunnen voorleggen, maar bij de federale overheid gaat het over miljarden en moet men achteraf blijkbaar nog uitzoeken hoe de wettelijke onderbouwing precies moet worden geregeld.

Ten derde, de controle op de miljarden bij Hedera. Die instelling beheert ongeveer 15,8 miljard euro die ENGIE betaalt voor nucleaire verplichtingen. Uit het commissieverslag blijkt dat sinds maart 2026 één persoon zowel kan goedkeuren als uitvoeren, zonder enige beperking binnen dat betalingsproces. Collega's, bij een plaatselijke vereniging kijkt men zorgvuldiger toe op wie de kas beheert dan bij de Staat. Bij een federale instelling die miljarden euro's beheert, lijkt het vierogenprincipe plots een overbodige luxe te zijn. Blijkbaar is er in België voor alles een vergunning nodig, behalve om de interne betaalcontrole behoorlijk te organiseren.

Ten vierde, Defensie, waar de miljarden euro's niet te volgen zijn. De vooruitbetalingen voor munitie zijn opgelopen van 1,1 naar 4,1 miljard euro. Het Rekenhof wijst er echter op dat een uniforme boekingsregel ontbreekt en dat de gehanteerde methode juridisch onvoldoende onderbouwd is. Miljarden euro's voor munitie dus, maar in de boekhouding schiet men nog altijd met losse flodders.

Daar houdt het niet op. Defensie boekt 906,5 miljoen euro aan militaire aankopen voor Oekraïne als eigen kosten en eigen investeringen, terwijl die aankopen niet ten goede komen aan het eigen leger, maar bestemd zijn als een gift die aan Oekraïne wordt overgedragen. Het gevolg is dat de activa van de Staat met 132 miljoen euro overschat zijn.

Collega's, als men zelfs niet correct kan boeken wat het eigen leger investeert en wat naar het buitenland vertrekt, hoe kan het Parlement dan nagaan waarin wordt geïnvesteerd en waar de miljarden euro's voor Defensie echt terechtkomen? Dat is precies wat wij al sinds het begin van deze legislatuur aanklagen. In mei vorig jaar vroegen wij welke waarborgen er waren voor de parlementaire controle op de extra miljarden euro's voor Defensie. Het Rekenhof liet weten dat het geen informatie had gekregen over de precieze aard van de uitgaven die de regering bij Defensie wilde meetellen.

In februari van dit jaar klaagden wij de begrotingsruiter aan waarmee de regering alle 20,1 miljard euro aan vastleggingskredieten van Defensie naar eigen goeddunken mag herschikken, zonder tussenkomst van het Parlement. Samen met Justitie en de federale politie ging het om 24,2 miljard euro.

Het Rekenhof bevestigde in zijn commentaar bij de begroting 2026 dat het specialiteitsbeginsel daardoor aanzienlijk is verzwakt en dat de begrotingsprogramma's nog slechts een indicatieve waarde hebben. Mijnheer de minister, wat antwoordde u? U antwoordde dat een regeling niet onwettig is alleen maar omdat ze ongewenst is. Wettig of niet, over meer dan 24 miljard euro heeft het Parlement vooraf nauwelijks nog iets te zeggen.

Bij de begrotingscontrole in mei 2026 stelde het Rekenhof bovendien vast dat voor heel wat uitgaven voor zogenaamde interne veiligheid niet eens duidelijk is wat het militaire aandeel ervan is. Vandaag blijkt dat zelfs achteraf bij de rekening de Defensie-uitgaven niet correct geboekt zijn. Eerst geeft de regering zichzelf een blanco cheque en achteraf klopt de boekhouding niet. Controle door het Parlement blijkt onmogelijk, dat alles met dank aan minister Theo Francken.

Ten vijfde, de federale instellingen krijgen zelfs hun rekeningen niet tijdig ingediend. Van de 92 betrokken diensten en instellingen diende amper 62 % de rekeningen tijdig en met de vereiste goedkeuring in. Dat is een verdere achteruitgang tegenover 2024, toen nog net geen 67 % in orde was.

Mijnheer Vandeput, bijna vier van die instellingen op tien slagen er dus niet in om aan beide voorwaarden te voldoen. Het Rekenhof merkt bovendien op dat dat een trend is die zich al meerdere jaren voortzet. Vroeger was u daar met uw partij tegen. U klaagde die situatie aan maar vandaag keurt u ze blindelings goed.

Mijnheer de minister, mocht een Vlaamse ondernemer zijn fiscale verplichtingen op die manier behandelen, dan zou de fiscus bijzonder

snel voor zijn deur staan. Wanneer de overheid echter zelf haar verplichtingen niet nakomt, volgt vooral een nieuw verbetertraject.

Dan hebben we het nog niet eens gehad over misschien wel de belangrijkste opmerking van het Rekenhof. De algemene rekening sluit nog altijd onvoldoende aan bij de andere begrotingsrapporteringen. Het Parlement moet de cijfers dus blijven vergelijken zonder dat de samenhang voldoende wordt uitgelegd. We krijgen cijfers van de begroting, cijfers van de boekhouding en cijfers van het Monitoringcomité, maar aan een duidelijke aansluiting tussen die cijfers moet blijkbaar nog worden gewerkt. Collega's, dat is toch werkelijk ondenkbaar in een Parlement.

De regering-De Wever vraagt voortdurend inspanningen van de burgers. Mensen moeten langer werken, nieuwe belastingen betalen en van alles inleveren, maar diezelfde overheid slaagt er niet eens in om haar eigen financiële verantwoordelijkheid en verantwoording volledig betrouwbaar en transparant te maken.

Natuurlijk zijn er de afgelopen tijd verbeteringen geboekt – dat zou er uiteindelijk nog aan moeten ontbreken – en natuurlijk slepen sommige problemen al jaren aan, maar precies daarom mag de lat na al die jaren eindelijk wat hoger worden gelegd.

Mijnheer de minister, u spreekt graag over begrotingsdiscipline en administratieve vereenvoudiging. Misschien kunt u beginnen met de eenvoudigste hervorming van allemaal: ervoor zorgen dat de Belgische overheid haar eigen rekeningen correct opmaakt.

Het Vlaams Belang zal uiteraard tegen dit wetsontwerp stemmen, omdat financiële verantwoording essentieel is. De belastingbetaler mag minstens verwachten dat de overheid haar rekeningen correct kan voorleggen. Ik dank u.

14.03 **Steven Vandeput** (N-VA): Mijnheer de voorzitter, collega's, aangezien ik door de vorige spreker bij naam ben genoemd, heb ik even een en ander nagekeken. Ik stel me vragen bij de werking van dit Huis.

Als ik het verslag van de betreffende vergadering bekijk, dat 27 bladzijden telt, zie ik daarin tussenkomsten van mezelf namens de N-VA-fractie. Ik zie een zeer nuttige tussenkomst van collega Michel voor de MR. Ik zie ook dat twee leden namens Les Engagés het woord hebben genomen. De heer Daerden was daar. De heer Bilmez heeft een zeer nuttige tussenkomst gehouden en een aantal pertinente opmerkingen gemaakt. Ook de heer Bertels van Vooruit heeft aan het debat deelgenomen en een aantal punten aangehaald. De heer Van den Heuvel heeft een specifieke pertinente vraag gesteld – wat aantoont dat het soms ook wel goed is om in de commissies effectief aanwezig te zijn – of de minister daadwerkelijk boeteclausules heeft toegepast op die instellingen die hun rekeningen te laat hebben ingediend. Van de heer Vanbesien heb ik, zoals steeds, al ga ik niet altijd met hem akkoord, een inhoudelijk zeer correcte uiteenzetting tussenkomst gehoord.

Mijnheer Vermeersch, iedereen kan individueel verhinderd zijn. Ik stel vast dat u evenwel ook bij de stemming niet aanwezig was. U voert hier het hoge woord als een gekwetste maagd en beweert dat de rekeningen niet goed werden bewaakt, maar kennelijk hebt u op het ogenblik waarop we die belangrijke goedkeuring van de rekeningen hebben behandeld, geen vervanger gevonden binnen uw toch grote fractie om aan die vergadering deel te nemen. Dat verbaast me, zeker als ik de assertiviteit zie die zich tegenwoordig van uw fractie meester heeft gemaakt.

Kennelijk was u afwezig tijdens die vergadering, maar ook tijdens de daaropvolgende vergadering, waarin we samen met de minister belangrijke maatregelen hebben genomen. Die maatregelen komen binnenkort ook in de plenaire vergadering aan bod. We hebben daarmee een aantal terechte verzuchtingen van het Rekenhof willen beantwoorden, verzuchtingen die ik zelf ook in mijn eerste tussenkomst heb aangehaald. We willen daarvoor effectief oplossingen aanbieden. Op dat ogenblik tekende u afwezig.

Mijnheer de voorzitter, als voorzitter van een commissie waarin doorgaans goede debatten plaatsvinden en inhoudelijk sterk wordt gedebatteerd, moet het me toch van het hart dat ik me vragen stel bij die werkwijze. Als dat de nieuwe methode is, kunnen we het commissiewerk beter stopzetten. Dan kunnen we evengoed het verslag van de commissie nemen, daaruit een selectie maken van individuele, pertinente tussenkomsten van collega's en daarover vervolgens hier in de plenaire vergadering verslag uitbrengen alsof het ideeën zijn die we zelf hebben bedacht. Ik vraag me af of dat de nieuwe stijl, techniek of werkwijze is in het Parlement.

14.04 **Wouter Vermeersch** (VB): Collega Vandeput, u was er tijdens de vorige legislatuur natuurlijk niet bij in de commissie voor Financiën

en Begroting, maar ik heb altijd namens mijn fractie de rekeningen besproken. Dat doe ik ook in deze legislatuur. We hebben daar interne afspraken over.

Ik was inderdaad afwezig en heb dat ook onomwonden toegegeven; daarmee heb ik geen probleem. Ik kan al eens afwezig zijn in de commissie en dat is mijn goed recht, dacht ik.

Het is ook mijn goed recht als parlementslid om, wanneer ik niet de kans krijg om in de commissie tussen te komen, dat hier in de plenaire vergadering te doen. Ik weet dat u mij als commissievoorzitter graag het woord ontneemt. Dat is al vaak gebleken in de commissie. U valt daartoe heel vaak uit uw rol. Ik ben blij dat u hier niet in de mogelijkheid bent om uw rol als commissievoorzitter te vermengen met die van N-VA-woordvoerder. U hebt op dat vlak in onze commissie een bijzonder slechte staat van dienst, een ongeziene trackrecord.

Maar, mijnheer Vandeput, als ik in de commissie niet de kans heb om tussen te komen, zal ik die kans in de plenaire vergadering grijpen om de hypocrisie van de N-VA te blijven aankaarten. Dat heb ik ook gedaan tijdens de actuele vragen, toen mijnheer Jambon hier aanwezig was. Ik heb toen de hypocrisie van de N-VA aangekaart ten aanzien van wat jullie beloven voor de verkiezingen versus wat jullie effectief doen na de verkiezingen.

Gisteren zagen we in de commissie nog een schoolvoorbeeld van die hypocrisie van de N-VA. Wanneer jullie in de oppositie zitten, keuren jullie bepaalde zaken in het Parlement af en fulmineren jullie daartegen. Een paar jaar later, wanneer jullie in de meerderheid zitten, vergeten jullie plots wat jullie allemaal hebben gezegd en aan de kiezer hebben beloofd. Vervolgens doen jullie exact het tegenovergestelde. Als u zich afvraagt waarom de burger in dit land stilaan kwaad wordt, dan komt dat door politici zoals u, die vóór de verkiezingen exact het tegenovergestelde zeggen van wat ze na de verkiezingen doen. U pleegt woordbreuk en draait uw kar, ook bij dit wetsontwerp. U hebt het helemaal niet graag dat leden van de oppositie u daarop wijzen.

Ik kan u echter garanderen, mijnheer de voorzitter van de commissie voor Financiën, dat ik dat zal blijven doen en dat ik die rol zal blijven opnemen. Uw kiezers, maar ook mijn kiezers, verwachten dat van ons.

14.05 **Steven Vandeput** (N-VA): Mijnheer Vermeersch, ik had een heel wijze grootvader. Mijn grootvader heeft mij geleerd dat, op het ogenblik dat men zich beroept op persoonlijke aanvallen, de echte argumenten uitgeput zijn. *(Rumoer)*

Voilà, daar zijn de straatschreeuwers. Wanneer men overgaat tot een persoonlijke aanval, zijn de echte argumenten uitgeput.

Nu ga ik naar de inhoud. Als u zegt dat wij met de N-VA niet doet wat we aan onze kiezer beloofd hebben, zou u eigenlijk gelukkig moeten zijn. We zijn naar de kiezer gegaan met een aanbod rond welvaart voor Vlaanderen. De ingrepen in onze pensioenen, onze begroting, onze arbeidsmarkt en ons migratiebeleid, doen we voor onze kiezers, binnen het bestel zoals het vandaag bestaat, wat we beloofd hebben.

Daartegenover staat het Vlaams Belang. Jullie *fonds de commerce* bestaat erin mensen kwaad te maken. Daar munt u elke dag in uit, in mensen kwaad maken. Mijnheer Vermeersch, op de dag dat u naar uw kiezer moet stappen en moet zeggen wat u van uw programma hebt gerealiseerd en welke beloften u hebt ingelost, blijft het, buiten iemand in Ninove, muisstil. Het blad blijft leeg.

De **voorzitter:** Vanzelfsprekend geef ik collega Vermeersch het woord om daarop te reageren. Daarna wil ik het debat afronden, want we wijken af van het thema dat hier besproken moet worden.

14.06 **Wouter Vermeersch** (VB): Mijnheer de voorzitter, we hebben het over de grootvader van de heer Vandeput. Mijnheer Vandeput, u had duidelijk een heel wijze grootvader en u had beter naar hem geluisterd, want u bent zelf begonnen met een persoonlijke aanval. U doet ook niet anders in de commissie en we hebben u daar al meermaals over aangesproken.

Uw partij heeft beloofd dat ze de rekeningen op orde zou brengen. Als u een beetje geluisterd had naar mijn betoog, dan is wat vandaag gebeurt allesbehalve de rekeningen op orde brengen. Het Rekenhof brandt de rekening die we vandaag moeten goedkeuren, plat. De problemen zijn niet opgelost en worden niet aangepakt. Er zijn zaken die Vlaamse ondernemers zich nooit zouden kunnen permitteren, terwijl de federale overheid zich die wel permitteert.

U hebt het over het feit dat u naar de kiezer getrokken bent met de belofte van Vlaamse welvaart. Die Vlaamse welvaart heeft er nog nooit zo slecht voorgestaan als vandaag. Onze rating zakt en zelfs de rating van Vlaanderen wordt mee naar beneden gesleurd door de Belgische rating.

U hebt gisteren de Europese Commissie samen met mij gehoord, mijnheer Vandeput. Wij zijn opnieuw de slechtste leerling van de hele eurozone. Als u dus stelt dat u met uw regering die Vlaamse welvaart aan het beschermen bent, dan stel ik mij daar toch heel veel vragen bij. Ik durf met u naar buiten gaan om te zien of ook maar één economisch expert durft te beweren dat de Vlaamse welvaart er de afgelopen jaren, sinds het aantreden van de regering-De Wever, op vooruit is gegaan. Het tegendeel is waar en dat bewijst opnieuw mijn punt. U bent naar de kiezer getrokken met andere zaken dan wat u nu realiseert. Het beleid van Bart De Wever is precies het tegenovergestelde van wat vóór de verkiezingen werd beloofd.

14.07 Minister **Vincent Van Peteghem**: Geachte leden, wat de heer Vandeput daarnet zei, is inderdaad correct, maar ik miste in zijn opsomming van alle sprekers er nog één. Na alle pertinente vragen, kwamen er ook heel gerichte en volledige antwoorden. Mijnheer Vermeersch, aangezien alle vragen die u nu hebt gesteld ook al in de commissie werden gesteld, verwijs ik dus graag naar het verslag.

Ik zal als samenvatting alleen meegeven dat we uiteraard beseffen dat deze jaarrekening nog uitdagingen inhoudt, die ook worden aangestipt door het Rekenhof. Onze hele ploeg blijft daaraan samen werken, zodat dat in de toekomst nog beter en betrouwbaarder wordt.

De **voorzitter**: Mijnheer de minister, bedankt, ook voor die rechtzetting, die in het verslag wordt opgenomen.

14.08 **Wouter Vermeersch** (VB): Mijnheer de minister, u hebt ongetwijfeld in mijn uiteenzetting gehoord dat ik het verslag wel degelijk heb gelezen en dat ik ook naar uw antwoorden heb verwezen. Die heb ik verwerkt, maar ik heb nog een aantal bijkomende opmerkingen gemaakt. Ik neem er akte van dat u daar vandaag niet op antwoordt. Ongetwijfeld komt er volgend jaar, bij de bespreking van de rekeningen, een nieuwe gelegenheid om dezelfde problemen aan te kaarten.

Ik maak me geen illusies. Met deze regering zullen die rekeningen niet beter worden, ondanks de beloftes daarover. We zien veel te weinig stappen om de boekhouding beter op orde te krijgen. U kunt erop rekenen dat we volgend jaar opnieuw het verslag van het Rekenhof en de werkzaamheden in de commissie dan wel in de plenaire vergadering, zoals het elk parlementslid vrij staat, zullen aangrijpen om de nodige vragen en opmerkingen te formuleren.

De **voorzitter**: Vraagt nog iemand het woord? *(Nee)*
Le **président**: Quelqu'un demande-t-il encore la parole? *(Non)*

De algemene bespreking is gesloten.
La discussion générale est close.

Bespreking van de artikelen
Discussion des articles

We vatten de bespreking van de artikelen aan. De door de commissie aangenomen tekst geldt als basis voor de bespreking. (Rgt 85, 4) **(1736/3)**
Nous passons à la discussion des articles. Le texte adopté par la commission sert de base à la discussion. (Rgt 85, 4) **(1736/3)**

Het wetsontwerp telt 15 artikelen.
Le projet de loi compte 15 articles.

Er werden geen amendementen ingediend.
Aucun amendement n'a été déposé.

De artikelen 1 tot 15 worden artikel per artikel aangenomen, alsmede de tabellen in bijlage.
Les articles 1 à 15 sont adoptés article par article, ainsi que les tableaux en annexe.

De bespreking van de artikelen is gesloten. De stemming over het geheel, evenals de tabellen in bijlage zal later plaatsvinden.
La discussion des articles est close. Le vote sur l'ensemble, ainsi que les tableaux en annexe aura lieu ultérieurement.

15 Wetsontwerp tot wijziging van de algemene wet inzake douane en accijnzen van 18 juli 1977 en van de wet van 22 december 2009 betreffende de algemene regeling inzake accijnzen (1734/1-5)
15 Projet de loi modifiant la loi générale sur les douanes et accises du 18 juillet 1977 et la loi du 22 décembre 2009 relative au régime général d'accise (1734/1-5)

Algemene bespreking
Discussion générale

De algemene bespreking is geopend.
La discussion générale est ouverte.

De rapporteurs, de heren Benoît Piedboeuf en Stéphane Lasseaux, verwijzen naar het schriftelijk

verslag.
Les rapporteurs, MM. Benoît Piedboeuf et Stéphane Lasseaux, renvoient au rapport écrit.

15.01 **Kemal Bilmez** (PVDA-PTB): Ja, natuurlijk. Ik had niet verwacht dat ik zo snel aan de beurt zou komen. Dank u, mijnheer de voorzitter.

Mijnheer de minister, het verouderde kader voor de douaniers moet worden gemoderniseerd. Douaniers worden vandaag al geconfronteerd met zeer gevaarlijke situaties en dragen in bepaalde functies al wapens. Hun vakbonden vragen zelf meer rechtszekerheid en een betere omkadering van het gebruik van geweld. Er ligt nu een wetsontwerp voor dat precies in die omkadering voorziet.

Tijdens de bespreking in de commissie hebben we adviezen gevraagd aan de vakbonden en de betrokken mensen, want uiteindelijk zijn zij degenen die die wapens zullen moeten dragen. Zij zijn degenen die in die onveilige situaties moeten werken. We hebben die adviezen ontvangen. Dank daarvoor aan de organisaties.

Uit die adviezen blijkt ook wat wij tijdens de eerste lezing hebben aangehaald, namelijk dat de omkadering onvolledig blijft. Het Comité P wijst er onder meer op dat sommige waarborgen minder sterk zijn dan bij de politie. Ook de vakbonden vragen duidelijk om bijkomende opleiding, controle, juridische bescherming en voldoende middelen.

Hen zomaar wapens laten dragen, zonder voldoende middelen te geven om hun taken goed uit te voeren, is een zwaktebod. Daarom vinden wij dat voorzichtigheid nodig blijft. Douaniers moeten hun opdrachten veilig kunnen uitvoeren, maar hun verantwoordelijkheden moeten duidelijk afgebakend en degelijk omkaderd zijn. Over ruimere veiligheidstaken moet een afzonderlijk debat worden gevoerd wat betreft de taakverdeling, de democratische controle en de beschikbare middelen.

Om die redenen zullen wij ons onthouden bij de stemming van dit wetsontwerp.

15.02 **Charlotte Verkeyn** (N-VA): Tot de komst van deze wet konden douaniers als enige ambtenaren volgens de bestaande wetgeving nog iemand in de rug schieten. Een van mijn eerste parlementaire vragen, op 5 september 2024, ging precies over die verouderde wetgeving die dat mogelijk maakte. Het is dus goed dat we vandaag een gebruik, dat nog uit de tijd van Napoleon stamt, aanpassen. We brengen die wetgeving voortaan in overeenstemming met de regels inzake wettige zelfverdediging die ook voor de politie gelden.

Naar aanleiding van de verstrenging van de regels voor het gebruik van het handwapen zijn in de commissie verschillende discussiepunten naar voren gebracht. Zo werd de vraag gesteld of de douane eerder als een veiligheidsdienst dan wel als een fiscale administratie moet worden beschouwd. Er werden ook vragen gesteld over de opleiding, de psychologische bijstand en de interne procedures.

Collega's, het belangrijkste punt is evenwel dat we een oude wet, die nog toeliet om mensen in de rug te schieten, daadwerkelijk verstrengen en aanpassen aan de huidige tijd en aan de bepalingen van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. In die zin juichen we die aanpassing toe.

Het tweede onderdeel van het wetsontwerp verduidelijkt de samenwerking tussen het Europees Openbaar Ministerie en onze Belgische douaneadministratie. Ook dat was nodig, aangezien er een aantal knelpunten bestonden.

Voor onze fractie is het belangrijk dat de minister bevestigt dat de taal van de procedure voortaan wordt bepaald door het gemeen strafrecht. Daarnaast wordt expliciet bepaald dat, wanneer het Europees Openbaar Ministerie de strafvordering uitoefent, de Algemene Administratie van de Douane en Accijnzen bevoegd blijft voor de fiscale vordering, die ze aanhangig kan maken bij de rechter die ook over de strafvordering moet oordelen.

We juichen de aanpassing van die wetgeving aan de huidige tijd dus toe.

15.03 **Benoît Piedboeuf** (MR): La lutte contre le trafic, la criminalité organisée et le commerce illégal exige qu'un État soit capable de faire respecter ses règles et de protéger ses citoyens. Les douaniers, comme on le sait, sont en première ligne face à ces phénomènes. Ils doivent donc disposer des moyens et des formations nécessaires pour exercer pleinement leurs missions et faire face à des individus et des réseaux toujours mieux organisés.

Nous considérons qu'il est normal que des agents investis de responsabilités aussi importantes puissent bénéficier d'un cadre leur permettant d'intervenir efficacement et légalement, y compris lorsque le recours à la force s'avère nécessaire.

Cela va de pair avec un usage maîtrisé, proportionné et responsable de la force. Donner davantage de moyens à nos agents, c'est aussi leur permettre de travailler dans de meilleures conditions et garantir leur propre sécurité.

Nous devons faire confiance à nos agents, comme on fait confiance au ministre qui en est responsable. C'est donc une question d'efficacité et de sécurité. Monsieur le ministre, nous allons bien entendu soutenir ce projet de loi.

15.04 **Dieter Vanbesien** (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, collega's, zoals u van mij gewend bent, zal ik hier vandaag geen vragen meer stellen. Ik heb al mijn vragen kunnen stellen in de commissie. We hebben daar alles besproken en de antwoorden gekregen. Wat ik vandaag doe, is de conclusie trekken van onze fractie over ons stemgedrag en ze ook mededelen aan de andere leden die niet in de commissie aanwezig waren.

De voorliggende wet verandert een aantal zaken. De belangrijkste wijzigingen in de douanewetgeving die vandaag worden doorgevoerd, hebben echter betrekking op het gebruik van geweld door douaneambtenaren en meer bepaald op het gebruik van een vuurwapen. De bepalingen worden grotendeels vervangen door de bepalingen uit de wet op het politieambt. U baseert zich dus op de wet op het politieambt om die bepalingen over te nemen voor de douaniers.

We hebben de tijd tussen de eerste en de tweede lezing van het wetsontwerp gebruikt om een aantal adviezen op te vragen bij de vakbonden, de douane zelf en het Comité P. Uit die adviezen blijkt dat er toch nog een aantal opmerkingen zijn die in het wetsontwerp niet worden behandeld. De oorzaak daarvan is dat de douane niet op dezelfde manier is georganiseerd als de politie. De regeling kan dus ook niet een-op-een worden overgenomen. Dat is logisch. Volgens een aantal van die stakeholders bevat de tekst daarom echter nog enkele hiaten.

Wat vaak terugkomt, is dat de supervisievoorwaarde uit de wet op het politieambt niet kan worden overgenomen, omdat de structuur van bestuurlijke politie niet bestaat bij de douane. Volgens de vakbonden en ook volgens het Comité P verhoogt dat het risico voor de individuele douaneambtenaar, omdat hij of zij mogelijk minder door zijn hiërarchie zal worden beschermd. Daarom vragen zij een betere omkadering op dat vlak. Zij vragen bijvoorbeeld dat voor risicovolle bewakingsopdrachten steeds vooraf een schriftelijk en gemotiveerd operationeel inzetbevel van een gemandateerde leidinggevende voorligt waarin de risicoanalyse en de inzetcriteria formeel zijn vastgelegd. Die aanbevelingen worden hier echter niet gevolgd.

Wat ook vaak terugkomt in de commentaren van de stakeholders, is de vaststelling dat het wetsontwerp een gevaarlijke sprong maakt. Artikel 192 regelt het geweld in algemene zin waarna artikel 192bis onmiddellijk overgaat tot het dodelijke vuurwapen. Een wettelijke regeling ontbreekt voor tussenliggende dwangmiddelen, de *less lethal weapons* zoals handboeien, verdedigingssprays en de wapenstok. Zonder die tussenschakels dwingt de wetgever de ambtenaar bij een escalatie tot een onmogelijke keuze tussen louter fysieke dwang en het dienstpistool. Volgens de vakbonden staat dat haaks op het proportionaliteits- en het subsidiariteitsbeginsel.

Mijnheer de minister, u bent het daar niet mee eens. U zegt dat er duidelijk staat dat elk gebruik van geweld proportioneel moet zijn. Volgens u is dit een voldoende waarborg om het probleem aan te pakken, maar uit de opmerkingen van het ACV, de VSOA en het Comité P leid ik af dat dit in de wet op het politieambt toch uitgebreider beschreven staat en dit volgens hen een lacune is.

Er is tot slot ook nog een opmerking over de interne controlemechanismen. Daarover zegt het ACV het volgende, ik citeer: “Hoewel de interne diensten hun nut hebben, kunnen zij als interne diensten van de FOD Financiën nooit het noodzakelijke externe en onafhankelijke toezicht bieden.” Zij pleiten ervoor om het externe toezicht op het gebruik van geweld en vuurwapens door douaneambtenaren structureel op te dragen aan het Comité P of aan de Algemene Inspectie. Dat garandeert een objectief onderzoek en beschermt personeelsleden tegen interne willekeur.

Dat zijn een aantal opmerkingen van stakeholders die aangeven dat het ontwerp een stap in de goede richting is, maar dat er nog een aantal hiaten zijn die niet worden aangepakt. Daarom zal onze fractie zich vanavond bij de stemming over het wetsontwerp onthouden.

De **voorzitter**: Mijnheer Vanbesien, ik wil u ook expliciet bedanken voor de wijze waarop u het onderscheid maakt tussen commissiewerk en plenaire werkzaamheden.

15.05 Minister **Jan Jambon**: Mijnheer Vanbesien maakt het mij gemakkelijk in mijn repliek, want op uw vraag kan ik alleen verwijzen naar mijn tussenkomst. We hebben die zaken immers

uitgebreid besproken in de commissie, daarvoor dient commissiewerk.

Douane is niet op dezelfde manier georganiseerd als de politie. We hebben getracht het wapengebruik door de douane zo veel mogelijk af te stemmen op dat van de politie, maar het is geen 100 % copy-paste, dat klopt. Mijnheer Vanbesien heeft dat goed samengevat. Ik begrijp dus uw onthouding en de verantwoording daarvoor. Ik ben echter blij dat u toegeeft dat het ook een stap in de goede richting is en volgens mij zelfs een grote stap.

We zullen verder zien hoe een en ander op het terrein vorm krijgt. Als er nog moet worden bijgestuurd, zullen we dat uiteraard doen.

15.06 **Lode Vereeck** (VB): Mijnheer de voorzitter, ik ben drie keer tussengekomen over dit onderwerp in de commissie. Een eerste keer al een hele tijd geleden, volgens mij zelfs nog voor het reces. Tijdens de eerste lezing hebben we het onderwerp opnieuw behandeld en vervolgens zelfs nog tijdens de tweede lezing. We steunen het voorstel. Ik vind zelfs dat ik dan niet meer hoef tussen te komen. Ik zou het dan ook erg fijn vinden als u uw appreciatie voor mijn niet-tussenkomst eveneens zou willen uitspreken, want ik vind u op dat vlak niet zo neutraal.

De **voorzitter**: Mijn appreciatie gaat absoluut ook uit naar de vele leden die niet zijn tussengekomen. Dat geldt dus ook voor u. Dit is immers ook een manier van onderscheid maken tussen commissiewerk en plenaire werkzaamheden.

Vraagt nog iemand het woord? *(Nee)*
Quelqu'un demande-t-il encore la parole? *(Non)*

De algemene bespreking is gesloten.
La discussion générale est close.

Bespreking van de artikelen
Discussion des articles

We vatten de bespreking van de artikelen aan. De door de commissie aangenomen tekst geldt als basis voor de bespreking. (Rgt 85, 4) **(1721/5)**
Nous passons à la discussion des articles. Le texte adopté par la commission sert de base à la discussion. (Rgt 85, 4) **(1721/5)**

Het wetsontwerp telt 8 artikelen.
Le projet de loi compte 8 articles.

Er werden geen amendementen ingediend.
Aucun amendement n'a été déposé.

De artikelen 1 tot 8 worden artikel per artikel aangenomen.
Les articles 1 à 8 sont adoptés article par article.

De bespreking van de artikelen is gesloten. De stemming over het geheel zal later plaatsvinden.
La discussion des articles est close. Le vote sur l'ensemble aura lieu ultérieurement.

16 Voorstel van resolutie betreffende de arrestatie en het proces tegen Victoire Ingabire, voorzitter van de DALFA-Umurinzi partij in Rwanda, en de bredere inperking van de politieke oppositie in Rwanda (1083/1-5)
- Voorstel van resolutie betreffende de onmiddellijke vrijlating van Victoire Ingabire uit de Rwandese gevangenis (1087/1-2)
- Voorstel van resolutie betreffende de willekeurige opsluiting van Victoire Ingabire (1242/1-2)
16 Proposition de résolution relative à l'arrestation de Victoire Ingabire, présidente du parti Dalfa-Umurinzi au Rwanda, à son procès et à la répression plus large visant l'opposition politique rwandaise (1083/1-5)
- Proposition de résolution relative à la libération immédiate de Victoire Ingabire de sa prison rwandaise (1087/1-2)
- Proposition de résolution concernant la détention arbitraire de Victoire Ingabire (1242/1-2)

Voorstellen ingediend door:
- 1083: Kathleen Depoorter
- 1087: Els Van Hoof
- 1242: Lydia Mutyebele Ngoi, Christophe Lacroix.

Propositions déposées par:
- 1083: Kathleen Depoorter
- 1087: Els Van Hoof
- 1242: Lydia Mutyebele Ngoi, Christophe Lacroix.

Bespreking
Discussion

De door de commissie aangenomen tekst geldt als basis voor de bespreking. (Rgt 85, 4) **(1083/5)**
Le texte adopté par la commission sert de base à la discussion. (Rgt 85, 4) **(1083/5)**

De bespreking is geopend.
La discussion est ouverte.

De rapporteur, mevrouw Lydia Mutyebele Ngoi, verwijst naar het schriftelijk verslag.
Le rapporteur, Mme Lydia Mutyebele Ngoi, renvoie au rapport écrit.

16.01 **Kathleen Depoorter** (N-VA): Collega's, we bespreken hier een voorstel van resolutie uit de commissie voor Buitenlandse Betrekkingen, voorstel waarin de vrijlating van Victoire Ingabire wordt gevraagd. Het voorstel gaat evenwel veel verder dan alleen de persoon van mevrouw Ingabire. Het gaat over democratie, over opkomen voor iemand anders en over de stem van het volk.

Democratie, collega's, betekent immers niet alleen dat een meerderheid het recht heeft om te besturen. Democratie betekent ook dat een minderheid het recht heeft om oppositie te voeren. Dat klinkt voor ons allemaal vanzelfsprekend, maar voor wie leeft in landen waar de oppositie onder druk staat, is dat een heel ander verhaal.

Dat is ook het verhaal van mevrouw Ingabire. In een interview met *Deutsche Welle* uit 2022 zei ze: "Mijn strijd is gericht op de democratisering van ons land, zodat we instellingen kunnen opbouwen die veiligheid en vertrouwen bieden aan alle lagen van de samenleving." Dat is ook de reden waarom we allemaal aan politiek doen en waarom het zo belangrijk is dat de oppositie een stem heeft.

Onze relatie met Rwanda, die complex en niet vanzelfsprekend is, heeft wat spanningen gekend. Ik maak van de gelegenheid gebruik om mijn waardering uit te spreken voor minister Prévot voor de wijze waarop de diplomatieke relaties zijn hersteld en voor de beslissing om binnenkort opnieuw een diplomatieke vertegenwoordiging in Kigali te vestigen.

Diplomatieke relaties herstellen betekent niet dat we onze principes opgeven. Pleiten voor de vrijlating van een oppositielid betekent evenmin dat we het over alles eens zijn. We zijn het uiteraard wel eens over het principe dat het mensenrecht om de stem van het volk te vertolken, moet worden gegarandeerd.

Ik neem u graag even mee in het levensverhaal van Victoire Ingabire. Ze had de moed en de kracht om in een land waar oppositie voeren allesbehalve evident was, rechtop te staan, oppositie te voeren en zich kandidaat te stellen voor de presidentsverkiezingen. Dat resulteerde in een gevangenisstraf. Zij kreeg een gevangenisstraf van 15 jaar, enkel omdat ze zich kandidaat had gesteld voor het presidentschap. Dat kunnen wij ons niet voorstellen.

Voorzitter: Wouter Vermeersch, ondervoorzitter.
Président: Wouter Vermeersch, vice-président.

Het Afrikaanse Hof voor de Rechten van de Mens heeft dat veroordeeld, waarna mevrouw Ingabire in 2018 vrijkwam dankzij een presidentieel pardon. Enkele jaren later werd ze opnieuw gearresteerd en van haar vrijheid beroofd.

We kunnen ons dan de vraag stellen hoeveel iemand, een politica in dit geval, moet opofferen om het recht op een afwijkende mening te verdedigen. Een dergelijke behandeling is niet aanvaardbaar. Ze raakt aan de waarden waar we allemaal voor staan, namelijk het recht op een stem en het recht om een mening te verdedigen.

We moeten er ook bij stilstaan dat stabiliteit en democratische vrijheid geen tegenpolen hoeven te zijn. Integendeel, een samenleving wordt alleen maar sterker wanneer mensen hun overtuigingen kunnen delen en met elkaar in debat kunnen gaan. Soms kan het er daarbij hard aan toegaan, zolang we respect hebben voor elkaar en voor de wetten. Dat is essentieel voor onze bevolking.

Democratische oppositie, collega's, is geen vijand van de Staat. Ze is een essentieel onderdeel van een gezonde democratie. Daarom vragen we in onderhavig voorstel van resolutie de onmiddellijke vrijlating van mevrouw Ingabire en de intrekking van de politiek gemotiveerde aanklachten. Uiteraard heeft ze ook het recht om zich op een rechtsmatige wijze te verdedigen. We roepen de Rwandese regering ook op om de mensenrechten te respecteren.

Ik hoop dan ook dat we op korte termijn via onze diplomatieke betrekkingen het gesprek met de Rwandese regering hierover kunnen voortzetten en dat we in alle openheid en met respect voor elkaar de vrijlating en het recht op oppositie kunnen aankaarten.

16.02 **Ellen Samyn** (VB): Collega's, vooreerst wil ik de initiatiefnemers van het voorliggende voorstel van resolutie bedanken. Inderdaad, Victoire Ingabire moet onmiddellijk en onvoorwaardelijk vrijkomen. Het Rwandese regime in Kigali moet alle politiek gemotiveerde aanklachten tegen haar intrekken.

Het Europees Parlement heeft haar vrijlating al gevraagd. Vandaag kan ook de Kamer met de voorliggende tekst een duidelijk signaal geven. Het Afrikaans Hof voor de Rechten van de Mens en de Volkeren stelde in 2017 al vast dat Rwanda in een eerdere zaak de vrijheid van meningsuiting van mevrouw Ingabire en onderdelen van haar recht op een eerlijk proces had geschonden.

Ook bij de huidige vervolging zijn er ernstige

aanwijzingen van onregelmatigheden. Onze boodschap moet dan ook duidelijk zijn. Stop de intimidatie en de willekeurige arrestaties van politieke opposanten, journalisten en mensen uit het middenveld. Geef politieke tegenstanders de ruimte om zich vrij te organiseren en aan verkiezingen deel te nemen.

Collega's, het oorspronkelijke voorstel van resolutie liet wel ruimte voor een hervatting van de Belgische ontwikkelingshulp aan Rwanda en voor toekomstige financiële hulp. Dat zou voor ons een grote fout zijn. Zoals mijn collega Britt Huybrechts in de commissie terecht opmerkte, betekent zelfs de vrijlating van mevrouw Ingabire nog niet dat het regime plots de mensenrechten respecteert. Eén vrijlating mag geen toegangsticket worden tot nieuwe Belgische ontwikkelingssteun.

Laten we ook niet vergeten wat zich buiten de Rwandese grenzen afspeelt. De VN-Veiligheidsraad heeft de steun van de Rwandese strijdkrachten aan de M23-rebellen in Oost-Congo veroordeeld. Waarom zou België opnieuw structurele hulp geven aan een regime dat in eigen land de oppositie vervolgt en in een buurland gewapende steun verleent aan een rebellengroep?

België kan niet enerzijds de politieke repressie in Rwanda veroordelen en anderzijds doen alsof die repressie geen gevolgen moet hebben voor onze betrekkingen met Kigali. Het is dan ook goed dat er amendementen worden ingediend, die wij overigens hebben gesteund, om de passages over de hervatting van de ontwikkelingshulp en toekomstige financiële steun te schrappen.

Uiteraard maken we daarbij een duidelijk onderscheid tussen humanitaire hulp aan de bevolking en structurele steun aan het regime.

Collega's, het Vlaams Belang zal het voorliggende voorstel van resolutie steunen, maar de tekst mag geen lippendienst blijven. We vragen dan ook om de onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating van Victoire Ingabire te blijven eisen en de vervolging van politieke dissidenten in Rwanda en uiteraard ook elders in de wereld consequent aan te kaarten.

16.03 **Charlotte Deborsu** (MR): Chers collègues, nous avons tous dans cet hémicycle des convictions politiques qui sont différentes. Nous débattons, nous nous opposons, parfois même assez vivement, un peu trop à mon goût parfois. Mais à aucun moment nous ne craignons de rentrer chez nous le soir et de nous faire arrêter pour les idées que nous avons défendues. Et donc ce qui relève de l'évidence pour nous relève encore du courage dans d'autres pays à travers le monde.

Et au Rwanda, Victoire Ingabire a eu ce courage. La Belgique s'est toujours honorée à défendre, au-delà de ses frontières, ces hommes et ces femmes que l'on cherche à faire taire pour leurs convictions. Et c'est ce que nous faisons encore aujourd'hui. Il ne s'agit pas ici de partager ou non les convictions politiques de Mme Ingabire. Il s'agit de défendre son droit à les exprimer puisque la démocratie se nourrit de la confrontation des idées. Et s'opposer à un gouvernement ne devrait jamais être un crime.

Nous connaissons toutes et tous l'histoire tragique du Rwanda et les profondes cicatrices laissées par le génocide des Tutsis en 1994. Alors, que les autorités rwandaises luttent contre toute résurgence de l'idéologie génocidaire, c'est évidemment légitime et nécessaire, mais cette lutte ne doit en rien servir de prétexte pour museler l'opposition politique.

Toute voix qui s'élève contre le gouvernement rwandais n'est pas pour autant une voix qui appelle à la division, à la violence ou à la haine ethnique. Contester le pouvoir en place, ce n'est pas menacer l'unité du pays. Empêcher ses opposants de se présenter aux élections, contrôler les médias, emprisonner ceux et celles qui osent critiquer le gouvernement, réformer la Constitution pour permettre à un président de rester 34 ans au pouvoir, c'est ça menacer l'unité du pays. C'est ça la véritable menace pour la réconciliation du peuple rwandais!

Chers collègues, pendant un an et demi, la rupture unilatérale des relations diplomatiques par le Rwanda a considérablement bridé les moyens d'action de notre ministre des Affaires étrangères. Je tiens aussi à saluer les efforts de Maxime Prévot qui ont permis le 22 septembre dernier de rétablir les relations diplomatiques entre nos deux pays.

Ce rétablissement, il est très important à plusieurs égards. Il l'est d'abord pour nos nombreux compatriotes qui vivent au Rwanda, mais également pour la stabilité de la région des Grands Lacs, quand on connaît l'influence de Kigali sur la situation sécuritaire dans l'Est du Congo.

Mais ce lien diplomatique, il est aussi important pour le dossier qui nous occupe aujourd'hui. Rétablir le dialogue, ce n'est pas renoncer à nos convictions, c'est se donner justement encore plus de moyens pour les défendre. J'espère donc que notre diplomatie, aux côtés de nos partenaires internationaux, pourra désormais peser davantage

auprès des autorités rwandaises pour obtenir la libération immédiate et sans condition de Mme Ingabire.

En tout cas, c'est mon souhait qu'elle puisse retrouver ses proches, reprendre – si elle le souhaite – son engagement politique et, tout simplement, vivre en paix sans craindre la moindre répression de la part des autorités rwandaises.

Enfin, chers collègues, si nous connaissons aujourd'hui le nom de Victoire Ingabire, c'est aussi parce que son combat a franchi les frontières de son pays. Cela dit, d'autres femmes et hommes subissent le même sort au Rwanda dans l'anonymat le plus total. Combien d'opposants politiques, de journalistes, de militants sont emprisonnés sans que leur nom soit jamais prononcé dans un parlement étranger! La Belgique doit également porter leur voix.

En tant que libéraux, nous sommes profondément attachés à la liberté d'expression, au pluralisme politique et à l'État de droit. Ces valeurs, nous entendons les défendre avec la même conviction, que ce soit en Belgique ou au-delà de nos frontières. Le MR soutiendra, bien entendu, cette proposition de résolution.

16.04 **Lydia Mutyebele Ngoi** (PS): Monsieur le président, chers collègues, nous soutiendrons bien évidemment cette résolution. L'arrestation et les poursuites judiciaires visant Victoire Ingabire sont profondément préoccupantes.

Elles illustrent une nouvelle fois la réalité de la répression politique au Rwanda et l'absence d'espace démocratique permettant à une opposition libre et indépendante de s'exprimer. On ne peut faire preuve de complaisance face à la répression politique et notamment face à un pays qui se prétend démocratique et que votre gouvernement considère comme fréquentable.

Son président Paul Kagame enferme les opposants démocratiques et non violents, et force une femme à vivre en prison loin de sa famille. J'ai récemment rencontré son fils qui est au début de la vingtaine et qui a été obligé de passer toute son enfance et sa jeunesse loin des conseils et de l'affection de sa maman.

Le seul crime de Mme Ingabire, c'est d'avoir tenu en main un livre expliquant comment lutter pacifiquement contre la dictature. Et c'est vers ce régime que cinq États membres européens ont décidé d'envoyer des personnes sans papiers sur la base du nouvel appareil législatif honteux des hubs de retour, votés à l'Union européenne avec le soutien et les applaudissements de l'extrême-droite. Et pire encore, tout à l'heure nous avons entendu la ministre de l'Asile et de la Migration dire que le gouvernement belge pourrait accueillir favorablement cette possibilité de renvoyer des personnes vers le Rwanda.

Le Rwanda, c'est un pays qui bafoue les droits humains et qui piétine les libertés fondamentales. On sait que le régime de M. Kagame est très actif sur la scène internationale afin de plaire et de séduire pour faire oublier son bilan catastrophique et chaotique en matière de droits humains. Ceci est à l'instar de ses discours à l'Organisation internationale de la francophonie qui mettent en lumière tous les conflits du monde, tout en évitant soigneusement de mentionner sa participation dans les massacres à l'est de la RDC depuis plus de 30 ans, ou ses attaques contre les droits fondamentaux dans les régions qu'il occupe illégalement aujourd'hui.

Chers collègues, soyons clairs: la responsabilité première de l'arrestation de Mme Ingabire incombe au gouvernement rwandais et aux autorités qui organisent et entretiennent cette répression au quotidien. Nous ne pouvons pas prétendre défendre la stabilité et le développement d'un pays tout en réduisant au silence celles et ceux qui osent contester le pouvoir, comme le font aujourd'hui M. Kagame et son gouvernement. L'indépendance de la justice, le respect des libertés fondamentales et le pluralisme politique ne sont pas des options.

Je voudrais également rappeler que notre groupe avait déposé son propre texte sur cette situation. Nous regrettons que notre initiative n'ait pas été retenue dans la version finale. Mais nous considérons que l'essentiel aujourd'hui est de porter un message politique clair et sans ambiguïté: le gouvernement rwandais doit mettre fin à cette instrumentalisation de la justice, garantir un procès équitable et libérer les prisonniers politiques. Nous sommes en effet confrontés à une véritable dictature et à une véritable répression.

La Belgique doit prendre ses responsabilités. Elle ne peut pas fermer les yeux au nom des relations diplomatiques restaurées avec Kigali. Nous exhortons donc le gouvernement à remettre la question de la libération de Mme Ingabire au cœur de ses échanges avec Kigali.

En effet, les droits humains ne peuvent pas être défendus à géométrie variable. Ils doivent l'être partout, que ce soit en Russie, au Rwanda ou ailleurs. Et ce, y compris lorsque cela dérange nos

partenaires, comme c'est le cas aujourd'hui du gouvernement de M. Kagame.

Nous demandons donc la libération immédiate et sans condition de Mme Victoire Ingabire. Nous voterons donc en faveur de cette résolution.

Je vous remercie.

16.05 **Pierre Kompany** (Les Engagés): Chers collègues, nous sommes ici devant un cas d'exception, mais qui n'est pas exceptionnel, parce qu'on ne rapporte pas tous les cas ici. Et nous avons la chance d'avoir dans la majorité une dame, Kathleen Depoorter, qui porte ce sujet à cœur. Je me demande même comment elle fait pour être tout le temps mobilisée sur ce sujet. Car en Afrique, on retrouve beaucoup de problèmes, parfois plus violents encore que ceux-là. Mais ce n'est pas une simple affaire de femmes: c'est une affaire de bravoure, l'affaire d'une femme déterminée à ne pas accepter qu'il y ait une femme, loin d'ici, en train de subir les affres des hommes qui dirigent certains pays.

Madame Depoorter, je ne serai pas très long parce que vous avez tout dit. Vous avez tout expliqué: cette femme se retrouve une deuxième fois emprisonnée en toute illégalité. On sait que le jugement rendu au niveau de l'Union africaine était sans la moindre discussion, c'est d'ailleurs cela qui avait permis la libération, une première fois, de Mme Victoire Ingabire, qui subit aujourd'hui encore les affres du concept politique.

Mais ici, le concept politique ne m'intéresse pas. Les personnes qui gèrent les affaires de ce pays démontrent à tout le monde – et le monde devra en être conscient – qu'elles ne sont pas dans le droit chemin, celui que nous exigeons des pays avec lesquels nous entretenons des relations, avec lesquels nous dialoguons et agissons. Nous savons en effet que, dans ce pays-là, vit une communauté belge. Des personnes y vivent avec leurs enfants et ne sont pas là-bas pour être prises en otage, même si c'est une habitude pour l'intéressé qui dirige ce pays.

Alors, madame Depoorter, si j'avais un conseil à donner à l'humanité voire au monde entier, c'est que, dans ce pays qui ne contient que trois tribus – une toute grande, une moyenne, une toute petite –, le monde devrait regarder ses dirigeants droit dans les yeux et les obliger à mener un dialogue entre trois tribus, à la différence de l'énorme pays d'à côté, qui doit faire des dialogues à l'infini avec ses plus de 300 ou 400 tribus.

Ce pays-là porte les problèmes qui sont posés en Afrique centrale, et qui se dirigent vers toute l'Afrique. Madame Depoorter, je vous encourage à ne pas baisser les bras. Je crois que cette dame, d'où elle est, elle pense à vous, à sa famille et à nous aussi.

L'étape suivante sera que l'Union européenne demande aux Rwandais de dialoguer. Qu'ils le fassent à l'ONU ou au Vatican, il n'y a pas de problème. Mais ces trois peuples doivent se mettre ensemble et éteindre ce feu allumé depuis plus d'un siècle. Nous ne sommes pas là pour les remplacer mais nous sommes là pour défendre cette dame qui ne fait que subir les affres de la bêtise humaine. Merci.

16.06 **Annick Lambrecht** (Vooruit): Collega's, stel u voor dat u terugkeert naar uw land met niets anders dan de droom om een vreedzame, democratische stem te zijn. Wat u te wachten staat, is geen politiek debat, maar 15 jaar cel. We hebben het hier over mevrouw Ingabire, een oppositieleidster die al meer dan een decennium weigert te buigen, zelfs nadat het Afrikaanse Hof voor de Rechten van de Mens onomwonden heeft geoordeeld dat haar fundamentele rechten met voeten werden getreden. Wie dacht dat de Rwandese autoriteiten de bladzijde hadden omgeslagen, werd op 19 juni hardhandig wakker geschud. Opnieuw waren er beschuldigingen van criminele samenzwering. Het patroon achter haar arrestatie is donker: partijgenoten verdwijnen spoorloos of sterven in verdachte omstandigheden, journalisten worden geïntimideerd en het middenveld wordt systematisch gesmoord.

Collega's, fundamentele vrijheden moeten worden verdedigd. De vrijheid van meningsuiting, het recht op een eerlijk proces en de vrijheid om oppositie te voeren, die rechten gelden in Brussel, maar moeten ook gelden in Kigali. Een land als Rwanda, dat zichzelf vaak profileert op het wereldtoneel, of het nu met wielrennen of toerisme is, en dat ook internationale verdragen ondertekent, kan zijn verplichtingen niet zomaar negeren. Wie verdragen ratificeert, moet daar ook op aangesproken kunnen worden.

Daarom is het voorliggende voorstel van resolutie cruciaal. We vragen onze regering om de willekeurige arrestatie met klem te veroordelen, de onmiddellijke vrijlating van mevrouw Ingabire te eisen en te hameren op haar recht op een volwaardige verdediging. Als België en Europa met één heldere stem spreken, zorgen we ervoor dat de stemmen die voor vrijheid vechten, niet in de

kou blijven.

Dat we vandaag gelukkig de partijgrenzen overstijgen met een breedgedragen tekst, bewijst nog maar eens dat we hier als Parlement echt staan voor een buitenlands beleid met een moreel kompas. Vooruit zal het voorstel dan ook met volle overtuiging ondertekenen.

16.07 **Els Van Hoof** (cd&v): Victoire Ingabire, de enige geloofwaardige oppositiekandidate in het autoritair bestuurde Rwanda, werd op 19 juni 2025 opnieuw gearresteerd. Het gaat om een duidelijk politiek gemotiveerde arrestatie. Het regime van Kagame duldt geen enkele tegenspraak van de oppositie. Het vermoordt opposanten zelfs en arresteert journalisten. Het tolereert geen middenveld. Het internationaal recht is er een vodje papier.

Vanwege de genocide in Rwanda vluchtte mevrouw Ingabire destijds, in de jaren 90, naar Nederland. Haar kinderen zijn daar ook geboren en opgegroeid. Ze wist dat ze in Europa veilig was. Haar politieke drive om democratische verandering in Rwanda teweeg te brengen, was echter sterker. Daar betaalt ze nu de harde prijs voor.

De immens lange lijst van juridische onregelmatigheden laat er geen twijfel over bestaan, collega's: het is duidelijk een politiek gemotiveerd proces. De aanklagers hebben de levenslange opsluiting geëist voor mevrouw Ingabire. Ondanks de zware aanklacht is het aangebrachte bewijs flinterdun en voornamelijk gebaseerd op dubieuze getuigenissen, filmpjes op internet en illegaal verkregen audiofragmenten. De advocaten van mevrouw Ingabire kunnen al die claims stuk voor stuk met bewijzen weerleggen.

Het is lang niet de eerste keer dat het regime van Kagame onschuldigen opsluit. Dat deed het ook met Paul Rusesabagina. De zogenaamde *hero* van Rwanda, die onder andere in de VS een award kreeg, werd met een list naar Rwanda gelokt en daar jarenlang onschuldig opgesloten, feit waartegen de cd&v-fractie destijds ook een voorstel van resolutie indiende, resolutie die unaniem werd goedgekeurd. Dat heeft geloond, collega's, want onder internationale druk, met de steun van de VS, heeft Rwanda hem toen vrijgelaten. Wantoestanden blootleggen en aan de kaak stellen, dat loont. Dat bewijst de zaak van de heer Rusesabagina en hopelijk ook voor Victoire Ingabire.

Wij ondervonden destijds zelfs persoonlijk intimidatie. Herinner u hoe in het kader van de Pegasusaffaire bleek dat zelfs minister Wilmès en ikzelf werden afgeluisterd. Dergelijke praktijken werden echter averechts. Het is belangrijk dat we met een voorstel van resolutie voor Victoire Ingabire opkomen. We mogen ons niet laten intimideren. We mogen niet zwijgen of wegkijken. Een andere politieke mening hebben, is geen misdaad, oppositiekandidaten willekeurig arresteren wel. Daarom dient cd&v, net als de PS en samen met de N-VA, een voorstel van resolutie in om de zaak van Victoire Ingabire te steunen.

Voor zoon Rémy in Nederland, met wie sommigen onder ons ook contact hebben, betekent het een hart onder de riem. Hij vond het geweldig nieuws dat het voorliggende voorstel van resolutie unaniem zal worden goedgekeurd. Laat het geen laatste strohalm zijn, maar een baken van hoop. We roepen de regering dan ook sterk op om naar de bevindingen van het voorstel van resolutie te handelen.

De **voorzitter**: Mevrouw Maouane is van de sprekerslijst geschrapt.

16.08 **Meyrem Almaci** (Ecolo-Groen): Mijnheer de voorzitter, ik zal namens onze fractie spreken. Mevrouw Maouane en ik, wij zijn allebei overtuigd van het belang en het nut van het voorliggende voorstel van resolutie, dat echt meer is dan een symbolisch gegeven. Resoluties die partijoverschrijdend en kamerbreed worden goedgekeurd, zijn soms symbolisch, maar in dit geval hebben ze een belangrijk internationaal drukkend effect op een autocratische regering die fundamentele vrijheden schendt.

Victoire Ingabire, een Rwandese politica, de belangrijkste tegenkandidaat of uitdager van de huidige president, Paul Kagame, gezicht van de oppositie, bleef na haar ballingschap in Nederland niet in dat land bij haar gezin – haar familieleden wonen daar nog steeds -, maar keerde in januari 2010 naar Rwanda terug om er deel te nemen aan de presidentsverkiezingen en om een democratisch alternatief te bieden. Als antwoord op haar kandidatuur werd ze opgepakt en uiteindelijk veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf, waarvan ze zeven jaar heeft uitgezeten. Het Afrikaans Hof voor de Rechten van de Mens heeft dat toen, terecht, een schijnproces genoemd. Haar recht op een eerlijk proces en haar vrijheid van meningsuiting werden geschonden.

Na een presidentiële gratie kwam ze na acht jaar cel vrij, maar haar strijd voor democratie werd helaas opnieuw na de oprichting van de partij Ontwikkeling en Vrijheid voor Iedereen beloond

met een celstraf.

Het is belangrijk om ook stil te staan bij het moment waarop we onderhavig voorstel van resolutie bespreken. Mevrouw Ingabire is opnieuw gearresteerd. Haar zaak komt op 8 december voor de rechtbank. De stemming vandaag is dan ook van groot belang om druk uit te oefenen op de lopende rechtszaak. Zo kunnen haar advocaten zich gesterkt voelen door de hopelijk unanieme stemming in het Parlement en door de positie die Europa inneemt. Daar kijken zij hoopvol naar uit. Zo kan ons land een bijdrage leveren aan de bescherming van fundamentele vrijheden, niet alleen met woorden, maar ook met de drukkingsmiddelen die we als Parlement kunnen inzetten.

Ik kan me alleen maar aansluiten bij de woorden van mevrouw Van Hoof. Hopelijk kunnen we hiermee ook de regering ertoe aanzetten om op Europees en internationaal niveau met de resolutie aan de slag te gaan en ze extra kracht bij te zetten, gelet op de deadline van 8 december.

De **voorzitter**: Vraagt nog iemand het woord? *(Nee)*
Le **président**: Quelqu'un demande-t-il encore la parole? *(Non)*

De bespreking is gesloten.
La discussion est close.

Er werden geen amendementen ingediend.
Aucun amendement n'a été déposé.

De stemming over het voorstel zal later plaatsvinden.
Le vote sur la proposition aura lieu ultérieurement.

17 Voorstel van resolutie inzake het ondersteunen van een ambitieus EU-India vrijhandelsakkoord ter versterking van het Belgische ondernemerschap (1360/1-5)
17 Proposition de résolution visant à soutenir un accord de libre-échange ambitieux entre l'Union européenne et l'Inde en vue de renforcer l'entrepreneuriat belge (1360/1-5)

Voorstel ingediend door Sandro Di Nunzio, Kjell Vander Elst en Vincent Van Quickenborne.
Proposition déposée par Sandro Di Nunzio, Kjell Vander Elst et Vincent Van Quickenborne.

Bespreking
Discussion

De bespreking is geopend.
La discussion est ouverte.

De door de commissie aangenomen tekst geldt als basis voor de bespreking. (Rgt 85, 4) **(1360/5)**
Le texte adopté par la commission sert de base à la discussion. (Rgt 85, 4) **(1360/5)**

De rapporteurs, de dames Meyrem Almaci, Katrijn van Riet en Rajae Maouane, verwijzen naar het schriftelijk verslag.
Les rapporteurs, Mmes Meyrem Almaci, Katrijn van Riet et Rajae Maouane, renvoient au rapport écrit.

17.01 **Katrijn van Riet** (N-VA): Mijnheer de voorzitter, geachte parlementsleden, geopolitieke spanningen en handelsstromen als onderpand voor de politiek, de wereldhandel van vandaag is niet die van enkele jaren geleden. Onze ondernemingen weten dat. Ze krijgen elke dag te maken met onzekerheid, handelsbelemmeringen en alsmaar kwetsbaarder internationale waardeketens.

Om onze open economie en onze kmo's te beschermen, moeten we onze partnerschappen verbreden, onze afzetmarkten diversifiëren en nieuwe kansen creëren voor onze ondernemingen. De wereldorde verandert en we moeten dus nieuwe partnerschappen aangaan. We vragen aan u en aan de Europese Unie om werk te maken van een cruciaal partnerschap met India.

Op 27 januari 2026 werden de onderhandelingen over het akkoord afgerond. Het is het omvangrijkste handelsakkoord dat de Europese Unie en India tot dusver hebben onderhandeld. Samen vertegenwoordigen beide partners een markt van 2 miljard mensen en 25 % van het mondiale bruto binnenlands product. Laat dit toch eens even binnenkomen. U hoort het al, het gaat hier om enorme kansen voor Europese bedrijven. In 2025 exporteerden onze ondernemingen ongeveer 4,6 miljard euro aan goederen en diensten richting India. Dankzij deze overeenkomst zullen de tarieven op bijna 97 % van de huidige EU-goederenexport naar India worden afgeschaft of verlaagd. Dat betekent dus dat onze Europese ondernemingen ongeveer 4 miljard euro per jaar aan douanerechten zullen besparen.

Onze welvaart hangt af van onze export en van het bereiken van internationale markten. Daarom hebben we er alle belang bij dat het Europese handelsbeleid de deuren opent voor Belgische ondernemingen die vandaag op hoge tarieven, ingewikkelde procedures en andere handelsbelemmeringen botsen. Maar dit akkoord

gaat over meer dan handel alleen. De economische en geopolitieke machtsverhoudingen raken steeds nauwer met elkaar verweven en we stellen vast dat er sterke verschuivingen zijn. We mogen dus niet afhankelijk zijn van onze partners of bevoorradingsketens. Door te diversifiëren kiezen we voor een gezonde economie, voor veiligheid, weerbaarheid en strategische autonomie.

India is een snelgroeiende, grote economie en een democratie. Het land is een steeds belangrijkere geopolitieke speler. Onze samenwerking strekt zich uit van technologie, innovatie, economische veiligheid, connectiviteit en defensie tot de kritische waardeketens. Een nieuwe gezamenlijke strategische agenda tot 2030 ligt alvast op tafel en daar zijn we blij mee.

Een nog nauwere economische samenwerking creëert echter wederzijdse belangen. We moeten dus relaties uitbouwen met landen die economisch gewicht hebben. Dankzij gedeelde waarden en nieuwe partnerschappen kunnen we een nieuwe internationale orde vormgeven. Dat betekent niet dat Europa en India over elk internationaal vraagstuk hetzelfde hoeven te denken. Strategische partners hoeven het immers niet over alles eens te zijn. Wel delen we voldoende belangen om onze samenwerking duurzaam te verdiepen.

Het is nu tijd voor de volgende fase. Op 9 november 2026 hebben de Europese Unie en India opnieuw het belang benadrukt van een tijdige ondertekening en uitvoering van het handelsakkoord. Met dit initiatief vragen we dat binnen de Europese instellingen constructief wordt meegewerkt aan de behandeling, ondertekening en uitvoering van het akkoord.

Vervolgens moeten we ervoor zorgen dat onze ondernemingen de nieuwe mogelijkheden ook benutten. Het gaat hier om kansen en die kansen moeten we grijpen. We vragen om duidelijke informatie over de nieuwe tarieven en oorsprongsregels en om begeleiding voor onze kmo's, want die hebben dat nodig. We vragen ook dat we optreden wanneer niet-tarifaire belemmeringen de afgesproken marktoegang in de praktijk zouden beperken. Bovendien moeten de federale overheid en de deelstaten in kaart brengen waar de kansen voor onze ondernemingen liggen.

Protectionisme versterkt ons echter niet. We moeten dus competitief zijn, onze ondernemingen toegang geven tot nieuwe markten en sterke internationale partnerschappen uitbouwen. Op die manier kan Europa zijn belangen verdedigen in een wereld waarin economische macht en geopolitieke invloed aanvoelen als synoniemen. De wereld wacht niet op ons. Ik vraag u dus om het akkoord nu operationeel te maken en onze ondernemingen die kans te gunnen.

17.02 **Ellen Samyn** (VB): Collega's, vrijhandelsakkoorden zijn complexe materie. Het zijn geen loutere win-winsituaties voor beide partijen zoals de liberalen en neoliberalen ons graag willen doen geloven. Ze hebben voor- en nadelen, ze hebben winnaars en verliezers. Handel met India kán kansen bieden voor onze bedrijven en onze afhankelijkheid van China helpen verkleinen, maar de vraag is vooral wat dit akkoord concreet zal betekenen voor onze eigen productie en werkgelegenheid. Wie spreekt over extra uitvoermogelijkheden naar India, moet ook kunnen zeggen wat de afbouw van invoerrechten betekent voor een Vlaamse kmo in de textiel die hier produceert en mensen tewerkstelt. Daar knelt voor ons het schoentje. India kent in heel wat sectoren veel lagere arbeids- en productiekosten en andere sociale en milieunormen. Bovendien blijft de koopkracht van een groot deel van de Indiase bevolking beperkt. Het is dus helemaal niet vanzelfsprekend dat onze bedrijven plots massaal meer zullen kunnen exporteren naar die enorme consumentenmarkt.

Tijdens de hoorzitting in de commissie bleek bovendien dat zelfs over de economische gevolgen geen eensgezindheid bestaat. Terwijl de Europese Commissie ervan uitgaat dat goedkope invoer vooral zal verschuiven, waarschuwt sectorfederatie Fedustria voor een aanzienlijke bijkomende instroom van goedkope producten die onze textielindustrie rechtstreeks kan treffen.

Het oorspronkelijke voorstel werd geamendeerd. De amendementen van de meerderheid bevatten gelukkig ook enkele positieve elementen.

Het is goed dat België pas na het afronden van impactstudies en overleg met de gewesten een standpunt moet innemen binnen de EU. Ook de regelmatige rapportering aan het Parlement steunen wij.

Maar die impactstudies mogen zich niet beperken tot onze invoer, onze uitvoer en marktoegang. We willen ook weten welke bijkomende invoerdruk onze bedrijven mogen verwachten, hoeveel arbeidsplaatsen mogelijk verloren gaan en in welke sectoren delokalisatie dreigt.

Vooral, welke gelijke product-, milieu- en arbeidsnormen kunnen we daadwerkelijk afdwingen? Onze bedrijven moeten voldoen aan steeds strengere Europese regels. Dan kan het toch niet de bedoeling zijn dat we hen vervolgens laten concurreren met producten die onder veel goedkopere en minder strenge voorwaarden worden vervaardigd.

Daarnaast hebben we ook ernstige bezwaren tegen het klimaatonderdeel van de bredere samenwerking met India. De Europese Commissie kondigde maar liefst 500 miljoen euro aan voor een afzonderlijk klimaatplatform dat de Indiase industrie moet helpen verduurzamen. Dat bedrag maakt weliswaar geen deel uit van het vrijhandelsakkoord zelf, maar het blijft een bijzonder wrange boodschap aan onze eigen bedrijven. Terwijl onze ondernemingen gebukt gaan onder torenhoge energiekosten, verstikkende klimaatregelneverij en een steeds zwaardere concurrentiedruk, zou Europa honderden miljoenen euro's uittrekken om de industrie in India te ondersteunen.

Hoe verantwoordt men dat tegenover de Vlaamse ondernemer, die hier elke dag moet vechten om zijn bedrijf draaiende te houden?

Vervolgens kom ik tot het onderdeel over de arbeidsmigratie. Het akkoord en de bredere samenwerking met India kunnen ook de deur openen voor bijkomende legale arbeidsmigratie. De meerderheid wil beroepsorganisaties ondersteunen bij de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties, onder meer in ICT, engineering en accountancy. Welke garanties krijgen we voor een degelijke diplomacontrole en de kwaliteit van de beroepskwalificaties? Hoe wordt vermeden dat die samenwerking een achterpoortje wordt voor bijkomende arbeidsmigratie?

Voor het Vlaams Belang moet België zelf kunnen blijven beslissen wie toegang krijgt tot onze arbeidsmarkt en onder welke verblijfsvoorwaarden. Een handelsakkoord mag geen vrijgeleide worden voor een verdere versoepeling van arbeidsmigratie.

Tot besluit, we zijn dus niet tegen handel met India. We zijn wel tegen een akkoord waarbij onze eigen bedrijven en werknemers dreigen de rekening te betalen. De bijkomende impactstudies en de versterkende parlementaire controle zijn verbeteringen, maar onze fundamentele bezwaren over oneerlijke concurrentie, de gevolgen voor onze werkgelegenheid, de Europese klimaatsteun en de mogelijke bijkomende arbeidsmigratie blijven overeind.

U zult begrijpen dat onze fractie deze resolutie daarom niet zal steunen.

17.03 **Charlotte Deborsu** (MR): Monsieur le président, chers collègues, dans un monde où les puissances économiques se livrent de plus en plus à des guerres commerciales, où le protectionnisme regagne du terrain et où nos partenaires historiques deviennent parfois imprévisibles, quelle doit être la position de l'Union européenne: se replier sur elle-même ou partir à la conquête de nouveaux marchés? Pour nous libéraux, la réponse est évidente: alors que la croissance européenne peine à dépasser les 1,5 %, nous avons tout intérêt à aller chercher la croissance là où elle se trouve. L'Inde en est un excellent exemple: c'est le pays le plus peuplé du monde et une puissance économique dont la croissance dépasse les 6 % et dont la classe moyenne ne cesse de s'élargir. D'après les estimations de la Commission européenne, cet accord permettrait à nos exportations vers l'Inde de doubler dès 2032 et aux entreprises européennes d'économiser 4 milliards d'euros par an en droits de douane.

La bonne nouvelle est que la Belgique fait partie des pays européens qui devraient le plus bénéficier de cet accord, notamment dans les secteurs de la chimie, du pharma, du diamant, des machines et équipements industriels. Ce sont donc de véritables opportunités de croissance, d'investissement et de création d'emplois chez nous.

Par ailleurs, au-delà de son intérêt économique, cet accord comporte aussi une réelle dimension géopolitique. Dans un contexte où l'Union européenne cherche à réduire sa dépendance vis-à-vis de la Chine et où la politique commerciale américaine est de plus en plus imprévisible, le rapprochement avec l'Inde prend tout son sens. Diversifier nos partenaires commerciaux revient également à renforcer notre indépendance politique.

Bien évidemment, être favorable au libre-échange ne signifie pas être naïf. Nous devons rester exigeants quant au respect de nos normes, à la loyauté de la concurrence, mais également au respect des droits humains et des droits des travailleurs. Au demeurant, l'accord prévoit plusieurs mécanismes de protection dont nous saluons l'existence.

C'est à présent au tour de nos agences régionales

à l'exportation, de notre ambassade à New Dehli et, bien entendu, de nos entreprises de se retrousser les manches pour saisir ces nouvelles opportunités et conquérir de nouvelles parts de marché.

Chers collègues, au MR, nous avons toujours défendu les accords de libre-échange parce que nous croyons à nos entrepreneurs, en leur savoir-faire et en leur capacité à se montrer compétitifs sur la scène internationale. C'est donc avec conviction que le MR soutiendra cette proposition de résolution, avec l'ambition que cet accord constituera, à l'instar du CETA, une véritable réussite pour notre économie. Je vous remercie de votre attention.

17.04 **Christophe Lacroix** (PS): Chers collègues, cher collègue Di Nunzio, je voudrais commencer par rappeler que nous sommes évidemment favorables au renforcement des positions et des relations entre l'Union européenne et l'Inde. L'Inde est un partenaire économique et stratégique majeur et nous reconnaissons l'intérêt de développer les échanges commerciaux entre nos deux espaces. Sur cette ambition-là, il ne peut pas y avoir de débat entre nous.

Cependant, et nous en avons discuté en commission, nous considérons qu'un accord commercial qui se veut véritablement ambitieux ne peut pas être évalué uniquement à l'aune des perspectives d'exportation et des économies de droits de douane qu'il pourrait générer pour les entreprises européennes. La vraie question n'est donc pas de savoir s'il faut commercer avec l'Inde, mais à quelles conditions. C'est là que nous sommes particulièrement vigilants et c'est sur ce point que nous ne sommes pas d'accord.

Un accord commercial doit avant tout garantir que les échanges économiques se développent dans le respect des droits humains, des droits des travailleurs et de nos engagements environnementaux et climatiques. C'est notre fil rouge, à nous, socialistes. C'est précisément sur ce terrain que cette résolution échoue.

Un premier problème consiste dans le fait que des engagements sont pris mais sans sanctions si ces engagements ne sont pas respectés. La résolution reconnaît elle-même une faiblesse fondamentale de l'accord. Son chapitre consacré au commerce et au développement durable ne prévoit pas de véritable mécanisme de sanction. Les engagements relatifs à l'accord de Paris, aux conventions fondamentales de l'Organisation internationale du Travail et à l'égalité entre les femmes et les hommes ne sont donc pas assortis de garanties suffisamment contraignantes pour mesurer leur respect effectif. Autrement dit, ce sont des promesses mais sans conséquences. Quand les règles commerciales sont contraignantes et que les droits humains ne le sont pas, le message est alors limpide. Certaines promesses comptent plus que d'autres et, cela, nous ne pouvons pas l'accepter.

Nous regrettons également que cette résolution mette principalement en avant les retombées économiques attendues, notamment le doublement potentiel des exportations européennes vers l'Inde et les 4 milliards d'euros d'économies annuelles en droits de douane, sans apporter de garanties suffisamment solides sur la répartition de ces bénéfices ni sur leurs conséquences sociales et environnementales. Qui en profitera vraiment? Quels secteurs? Quels travailleurs en payeront le prix? Sur ces questions, la résolution reste largement muette.

Un deuxième problème concerne les tribunaux spéciaux d'arbitrage. Là, il y a un point que nous ne pouvons pas passer sous silence: les tribunaux spéciaux d'arbitrage, entre investisseurs et États, qu'il s'agisse de cet accord ou de l'accord sur les investissements qui l'accompagne. De quoi parle-t-on? On parle d'instances privées, en dehors de nos juridictions, ou des arbitres choisis au cas par cas, qui peuvent condamner un État à verser des millions, parfois même des milliards d'euros à une multinationale parce qu'une loi sociale, une norme sanitaire ou une décision environnementale a réduit les profits que cette entreprise espérait.

C'est un droit à sens unique. La multinationale peut attaquer l'État; l'État, lui, ne peut pas attaquer la multinationale. Et les citoyens n'ont absolument pas voix au chapitre. Ces institutions privées prennent donc le pouvoir sur l'État. Et dans des matières aussi préoccupantes que la protection sociale, la santé ou l'environnement, elles donnent très souvent raison aux entreprises et aux multinationales contre la justice démocratique d'un pays. Le résultat, nous le connaissons, des sommes colossales payées par les contribuables et des gouvernements qui hésitent à légiférer, de peur d'être attaqués. C'est la démocratie qui recule avant même d'avoir agi.

Chers collègues, qui doit avoir le dernier mot? Un parlement élu et des juges indépendants ou des arbitres privés qui ne rendent de comptes à personne? Pour nous socialistes, la réponse est claire: c'est à la justice démocratique et souveraine de trancher et pas aux multinationales. La Wallonie

et la Belgique ont déjà mené ce combat par rapport au CETA et nous ne le lâcherons pas aujourd'hui.

Aucun accord avec l'Inde ne doit placer les intérêts privés au-dessus de la souveraineté de nos États et de la volonté de nos citoyens. Nous partageons donc l'objectif de renforcer la relation entre l'Union européenne et l'Inde, mais nous refusons de soutenir, malgré toute la sympathie que j'ai pour vous, chers collègues, une résolution qui privilégie la rapidité de conclusion et les perspectives commerciales, comme si c'était une forme de paradis, sans apporter les garanties sociales, environnementales et démocratiques que nous sommes en droit d'exiger. Et nous refusons qu'un tribunal d'arbitrage puisse demain défaire ce que nos parlements démocratiquement élus ont décidé.

Le commerce international ne peut pas être une fin en soi, il doit être un levier de progrès social, de développement durable et de justice économique. C'est le sens de notre engagement. Je vous remercie pour votre attention.

De **voorzitter**: Vielen Dank, Herr Kollege.

Ich erteile jetzt Herrn Kollegen Frank das Wort.

17.05 **Luc Frank** (Les Engagés): Sehr geehrter Herr Vizepräsident, oder gerade im Moment Herr Präsident, vielen herzlichen Dank. Ich werde aber nicht weiter auf Deutsch sprechen, keine Sorge.

La région indo-pacifique est un des principaux pôles de croissance de ce siècle. Développer les relations avec toutes les puissances de cette région doit être un des axes principaux de l'action extérieure de l'Union européenne et de ses États membres. C'est pourquoi la négociation d'un accord avec le grand État qu'est l'Inde était importante et a été entamée dès 2007. Comme pour d'autres accords entre l'Union européenne et des pays tiers, les négociations ont été longues, mais elles ont finalement pu se conclure en janvier 2026, il y a donc presque un an.

Il faut souligner que la détérioration des règles de l'ordre commercial international reposant sur l'OMC, et plus largement de l'ordre international fondé sur les règles, a été déterminante pour enfin aboutir à un accord. La situation géopolitique mondiale a changé. Les puissances moyennes doivent se regrouper et justement défendre cet ordre international fondé sur les règles. Il faut éviter de retrouver un système international désordonné, fondé sur la loi du plus fort. Je suis convaincu que l'Inde, comme l'Europe, ne veut pas que les soi-disant grandes puissances se partagent le monde. Ces deux puissances veulent être à la table et non au menu.

La Belgique a d'ailleurs compris également l'importance de ce pays. Une mission économique princière a eu lieu en 2025 et le premier ministre s'y est rendu en septembre dernier; c'était la première visite d'un chef de gouvernement belge depuis 2006.

Si la conclusion d'un accord de libre-échange est un signe extrêmement positif, nous ne pouvons cependant pas le soutenir par principe, sans avoir évalué en profondeur son contenu. C'est en ce sens que la majorité a amendé le texte très enthousiaste de la proposition de résolution de M. Di Nunzio. Pour Les Engagés, chaque accord commercial doit être évalué en profondeur sur ses propres mérites avant d'être soutenu, même si nous considérons que politiquement, il était important.

En effet, un accord de libre-échange aura inévitablement des conséquences positives et négatives sur nos économies comme sur celles du partenaire. L'idéal est évidemment un accord gagnant-gagnant où l'équilibre des conséquences est positif pour chacun. Mais cela ne peut être évalué à la simple lecture du texte. Il faut une analyse économique.

C'est pourquoi nous ne pourrons pleinement soutenir cet accord que si l'étude d'impact que le SPF Économie est en train de réaliser démontre un effet positif pour l'économie belge. En particulier, nos secteurs sensibles, comme l'agriculture, ne doivent pas subir de conséquences trop négatives.

L'Inde est encore un pays en développement. Certes, il existe des secteurs de pointe, notamment dans le domaine numérique, mais j'ai moi-même pu découvrir récemment à quel point la pauvreté extrême était encore présente. C'est pourquoi Les Engagés attachent également beaucoup d'importance au respect des normes de base de l'Organisation internationale du Travail par celui qui deviendra sans doute notre futur partenaire indien.

De même, les engagements climatiques et environnementaux ou le respect plus large des droits fondamentaux sont pour nous des piliers de toute relation avec nos partenaires. Un ordre international basé sur des règles ne pourra prospérer que si les États respectent un socle commun de règles fondamentales en leur sein.

Si cet accord devait être approuvé, il sera essentiel

d'assurer un suivi de la mise en œuvre de ces dispositions sur le développement durable au sens large, comme pour d'autres accords. J'espère que ce Parlement disposera régulièrement des informations pertinentes.

Chers collègues, Les Engagés attachent une importance particulière à notre relation avec l'Inde. Mon collègue Michel De Maegd, qui est président du groupe bilatéral Belgique-Inde de l'Union interparlementaire, fera le nécessaire pour assurer un renforcement des relations avec nos homologues de cette grande démocratie. Nous soutiendrons cette résolution de M. Di Nunzio telle que modifiée par la majorité. Merci.

17.06 **Annick Lambrecht** (Vooruit): Collega's, in een wereld die snel verandert, kunnen we het ons helemaal niet permitteren om af te hangen van maar een beperkt aantal handelspartners. Als open, door export gedreven economie waar een op de drie jobs gelinkt is aan buitenlandse handel, moet België inzetten op diversificatie en op meer dan een paar partners. Een akkoord tussen de EU en India, met bijna 2 miljard mensen en een van de snelst groeiende economieën ter wereld, biedt onze ondernemers nieuwe kansen en versterkt onze strategische autonomie.

Een ambitieus akkoord is uiteraard geen vrijgeleide. Handel mag nooit ten koste gaan van sociale rechten of klimaatnormen. Afdwingbare verbintenissen rond arbeidsrechten, duurzame ontwikkeling en klimaat moeten een volwaardig onderdeel zijn van het akkoord. Anders ondermijnen we onze eigen waarden, maar zeker ook het draagvlak voor handel. Daarom zijn we tevreden dat de tekst die hier nu voorligt, zowel economische als sociale ambitie uitstraalt, maar ook ecologische verantwoordelijkheid uitdraagt.

17.07 **Els Van Hoof** (cd&v): Ik bedank collega Di Nunzio voor het indienen van de resolutie. Ik zal heel kort toelichten wat cd&v belangrijk vindt in deze resolutie.

Onze fractie staat positief tegenover de ambitie om tot een goed, ambitieus en evenwichtig handelsakkoord tussen de EU en India te komen. We hebben dat nodig. We zijn een open economie. Voor de Belgische economie is internationale handel cruciaal. Die vormt meer dan ooit een fundament van onze welvaart. India is een groeimarkt en een belangrijke economische partner. Het handelsakkoord zal dan ook heel wat mogelijke kansen geven aan onze bedrijven en onze kmo's.

In tegenstelling tot het Mercosur-akkoord raakt het handelsakkoord met India niet aan de gevoelige landbouwproducten. Dat is essentieel voor onze partij. De bescherming van de Belgische en Europese landbouwbelangen ligt bijzonder gevoelig.

Er is ook sprake van een gelijk speelveld. Dat hebben we eveneens in deze resolutie vermeld. Producten die op de Europese markt worden ingevoerd, moeten voldoen aan dezelfde normen en vereisten als die welke voor onze eigen producenten gelden. Als we bepaalde standaarden aan onze eigen producenten opleggen, moeten die ook gelden voor wie producten naar onze markt wil uitvoeren. Dat geldt zowel voor voedselveiligheid en productnormering als voor dierenwelzijn, arbeidsvoorwaarden en consumentenbescherming. Daarom kijken we ook uit naar de impactstudie van de FOD Economie. Ik ben daar niet pessimistisch over. Die zal interessante elementen bevatten. Collega Frank heeft er ook naar verwezen.

We steunen dus principieel het handelsakkoord en de geamendeerde resolutie, maar wel onder de voorwaarden die ik daarnet heb uiteengezet. Het belang van wederkerigheid, eerlijke concurrentie en respect voor de hoge normen die we ook in Europa hanteren, staat daarbij voorop.

17.08 **Rajae Maouane** (Ecolo-Groen): Monsieur le président, je serai la seule à prendre la parole au nom de mon groupe. Mme Meyrem Almaci ne s'exprimera donc pas sur cette proposition de résolution.

Je voudrais commencer par être claire: nous ne sommes pas opposés au renforcement des relations commerciales entre l'Union européenne et l'Inde. Nous évoluons dans un monde où les rapports de force se durcissent, où les dépendances économiques deviennent des instruments de pression. Il est donc important, et même nécessaire, de diversifier nos partenariats. L'Inde est évidemment un partenaire stratégique majeur.

Toutefois, la question que nous nous posons est de savoir à quel prix nous voulons conclure ces partenariats. Aux yeux des écologistes, un accord commercial doit contribuer à une prospérité partagée. Il doit protéger les travailleurs et les travailleuses, respecter les limites planétaires et préserver la capacité des États à mener des politiques publiques ambitieuses.

Or, dans cet accord, nous retrouvons plusieurs

déséquilibres qui nous inquiètent et que nous avons déjà soulignés en commission. Les engagements sociaux et environnementaux sont certes mentionnés, mais sans prévoir les moyens nécessaires à leur respect. D'un côté, les engagements commerciaux bénéficient de mécanismes de règlement des différends pouvant aller jusqu'à la suspension de concessions commerciales. De l'autre, les engagements en matière de développement durable reposent sur un mécanisme spécifique de consultation et de dialogue. Ces différences dans les moyens de faire respecter les engagements nous interpellent.

Nous demandons, à juste titre, à nos entreprises et à nos travailleurs de respecter des normes sociales et environnementales toujours plus exigeantes. Mais nous ne pouvons pas, dans le même temps, les mettre en concurrence avec des entreprises qui ne sont pas soumises aux mêmes obligations. Cela reviendrait à créer les conditions d'une concurrence déloyale, dans laquelle celles et ceux qui respectent les règles se retrouvent pénalisés. L'ouverture commerciale ne doit pas se faire au détriment de nos droits sociaux, de nos exigences environnementales et de conditions de concurrence équitables.

Une autre contradiction apparaît dans ce texte. Elle est de nature géopolitique. Comment l'Union européenne peut-elle, d'un côté, soutenir légitimement l'Ukraine face à l'agression russe et, de l'autre, conclure un partenariat commercial majeur avec un pays qui continue d'entretenir des relations stratégiques, énergétiques et militaires étroites avec Moscou? Nous ne pouvons pas faire comme si cette réalité n'existait pas. À titre d'exemple, au cours de l'exercice 2024-2025, plus d'un tiers des importations de pétrole brut de l'Inde provenaient de Russie. Ces achats ont contribué à maintenir les revenus énergétiques de la Russie pendant sa guerre contre l'Ukraine.

Bien sûr, l'Inde est un État souverain. Bien sûr, elle poursuit ses propres intérêts stratégiques. Cependant, l'Union européenne doit faire preuve de cohérence avec ses propres engagements. Nous ne pouvons pas défendre une politique étrangère fondée sur des principes tout en faisant comme si ces principes ne s'appliquaient pas aux relations commerciales. C'est cette même cohérence qui nous guide lorsque nous demandons la suspension de l'accord d'association entre l'Union européenne et Israël. C'est une question de crédibilité pour l'Europe.

Enfin, se pose une question de cohérence climatique. Comment demander à nos entreprises de décarboner leur production, d'investir dans la transition énergétique et de respecter les exigences du Green Deal si nous ne nous interrogeons pas sur les conditions dans lesquelles sont fabriqués les produits que nous importons? Le maintien du mécanisme d'ajustement carbone aux frontières est important, mais ne répond pas à lui seul à toutes les questions de cohérence climatique que soulève cet accord.

Alors, vous l'aurez compris, nous ne défendons pas une opposition de principe au commerce avec l'Inde. Nous défendons surtout une autre vision du commerce international: un commerce qui ne se mesure pas uniquement en milliards d'euros d'exportations, mais qui se mesure aussi à sa capacité à améliorer les conditions de vie, à protéger les travailleurs et les travailleuses, à respecter les limites planétaires et à renforcer les droits fondamentaux.

Nous voulons des engagements sociaux et environnementaux réellement contraignants, des garanties contre le dumping social, une véritable cohérence climatique et un suivi démocratique associant pleinement la société civile. Malheureusement, cela ne figure pas dans cet accord. Pour nous, le commerce doit être au service de nos valeurs et non l'inverse, et c'est pour ces raisons que nous ne soutiendrons pas le texte de notre estimé collègue Di Nunzio.

17.09 **Sandro Di Nunzio** (Anders.): Mijnheer de voorzitter, eerst en vooral wil ik de collega's van verschillende fracties bedanken, niet het minst de collega's van de meerderheid, voor hun steun voor een tekst die wij hebben ingediend om te pleiten voor een ambitieus vrijhandelsakkoord tussen de Europese Unie en India.

Het is jammer dat we met deze geamendeerde tekst niet iedereen kunnen overtuigen. We begrijpen en zijn blij dat vele partijen hier aanwezig, net als wij, van oordeel zijn dat er voldoende grendels en evenwichten in deze tekst staan, maar dat gaat voor een aantal partijen blijkbaar niet ver genoeg. Dat is jammer, want de kwestie is actueler dan ooit. We hebben meer dan ooit nood aan goede handelsakkoorden, zowel als land als de Europese Unie. We worden vandaag, en zeker de laatste jaren, immers om de oren geslagen met landen, naties en grootmachten die protectionistisch optreden en handelstarieven opdrijven, waardoor vrijhandel moeilijker wordt dan in het verleden het geval was.

Ik kijk vandaag ook naar de APEC-bijeenkomst, waar president Trump aan tafel gaat zitten met

Poetin en Xi Jinping. Die drie leiders van drie grootmachten zullen met elkaar spreken over hun economische en geopolitieke belangen. Ze verdedigen die belangen en zoeken blijkbaar onderling naar evenwichten. Met de Europese Unie spelen wij daar eigenlijk geen rol van betekenis in. We zitten gewoonweg niet aan tafel. Als we zien dat dit de situatie is waarin we ons vandaag bevinden, kunnen we niet anders dan concluderen dat het sluiten van dergelijke akkoorden niet alleen een opportuniteit is, maar ook een absolute noodzaak.

Ik wil de drie belangrijke doelen van dergelijke handelsakkoorden nog even opsommen. In eerste instantie dienen ze uiteraard om nieuwe afzetmarkten te creëren, niet alleen voor de Europese Unie, maar ook voor ons land. Als exportland kunnen we zo welvaart creëren en ervoor zorgen dat onze economie kan groeien en blijven draaien, ook wanneer we op andere vlakken soms klappen krijgen.

In tweede instantie leiden handelsakkoorden tot minder afhankelijkheid. Waar we afhankelijk zijn van een grote economie zoals die van de Verenigde Staten, zorgen dergelijke handelsakkoorden ervoor dat we die afhankelijkheid kunnen verminderen door andere allianties te sluiten.

Die twee doelstellingen samen leiden tot een derde belangrijk punt en dat is meer geopolitieke invloed. Als we allianties kunnen sluiten met kleine en middelgrote landen, waarbij India bezwaarlijk een klein land genoemd kan worden, kunnen we ook een geopolitiek netwerk vormen dat het nodige tegengewicht kan bieden.

Zoals Ursula von der Leyen al zei, is dit *the mother of all deals*. Dat werd al veel herhaald. Ik zal het nog even kort hebben over de vierde grootste economie van de wereld, waarbij we de grootste markt creëren met 2 miljard consumenten, die een kwart van het bruto binnenlands product wereldwijd zal omvatten. Met dat akkoord schrappen we meer dan 90 % van de tarieven en zorgen we ervoor dat we vanuit de Europese Unie zicht hebben op een verdubbeling van onze export.

Zoals collega Van Hoof al zei, worden de gevoelige Europese landbouwsectoren gevrijwaard en moet al wat men naar hier importeert voldoen aan de regels van de Europese Unie. Dat is ook voor ons enorm belangrijk.

We hebben met onze tekst aan de regering gevraagd om het vrijhandelsakkoord actief en expliciet te ondersteunen. Dat betekent meer dan het te verwelkomen, het betekent actief verdedigen, zowel op Europees niveau als in de interfederale overlegorganen, maar ook om te pleiten bij de deelstaten om daar vol voor te gaan.

We hebben interessante hoorzittingen en besprekingen gehad, waarna verschillende amendementen werden ingediend. We hebben 13 amendementen ingediend, maar die werden niet allemaal goedgekeurd. De meerderheid heeft willen werken op de tekst, waarvoor dank. Daarop werden 14 tot 15 amendementen ingediend. We hebben die niet allemaal, maar wel vele goedgekeurd. We hebben ons ook op een paar amendementen onthouden en tegengestemd. De reden daarvoor is dat we uiteraard we de steun waarderen en we begrijpen ook dat die impactanalyse belangrijk is, maar we vinden het wel een beetje jammer dat de ambitie wordt ingeperkt. Eigenlijk wordt nu gezegd dat we het niet actief zullen pleiten en steunen, maar dat we wel zullen pleiten voor het innemen van een standpunt. Dat vonden wij toch iets zwakker. Ook staat niet meer in de tekst dat de regering de deelstaten zou moeten aanmanen om effectief voor het akkoord te gaan. Wij vinden dat op zich jammer, maar dat neemt niet weg dat onze fractie en ikzelf als een van de auteurs de tekst appreciëren.

De **voorzitter**: Bedankt, collega Di Nunzio.

17.10 **Sandro Di Nunzio** (Anders.): Mijnheer de voorzitter, staat u me toe om af te ronden? Ik was aan mijn laatste zin.

De **voorzitter**: U maakt uw laatste zin af.

17.11 **Sandro Di Nunzio** (Anders.): Collega's, ik wil niet negatief eindigen. We vinden het jammer dat de tekst niet meer zo voluntaristisch is, maar we zijn blij dat we als oppositiepartij toch de steun van de meerderheid krijgen voor deze tekst, opdat er werk zal worden gemaakt van een goed handelsakkoord tussen India en onze Europese Unie. Ik dank u voor uw steun.

De **voorzitter**: Dat was een zeer lange zin, collega.

Vraagt nog iemand het woord? *(Nee)*
Quelqu'un demande-t-il encore la parole? *(Non)*

De bespreking is gesloten.
La discussion est close.

Er werden geen amendementen ingediend.
Aucun amendement n'a été déposé.

De stemming over het voorstel zal later plaatsvinden.
Le vote sur la proposition aura lieu ultérieurement.

18 Wetsontwerp tot omzetting van Richtlijn (EU) 2022/2381 van het Europees Parlement en de Raad van 23 november 2022 inzake het verbeteren van het genderevenwicht bij bestuurders van beursgenoteerde ondernemingen en daarmee samenhangende maatregelen, en tot wijziging van diverse wetten betreffende het genderevenwicht (1698/1-8)
18 Projet de loi transposant la directive (UE) 2022/2381 du Parlement européen et du Conseil du 23 novembre 2022 relative à un meilleur équilibre entre les femmes et les hommes parmi les administrateurs des sociétés cotées et à des mesures connexes, et modifiant différentes lois relatives à l'équilibre entre les femmes et les hommes (1698/1-8)

Algemene bespreking
Discussion générale

De algemene bespreking is geopend.
La discussion générale est ouverte.

De rapporteurs, de dames Els Van Hoof en Dominiek Sneppe, verwijzen naar het schriftelijk verslag.
Les rapporteurs, Mmes Els Van Hoof en Dominiek Sneppe, renvoient au rapport écrit.

18.01 **Sam Van Rooy** (VB): Ministers, dames en heren – als ik dat nog mag zeggen tenminste –, wat lezen we vandaag in de krant? Ik citeer: “Gent weigert vergunning voor moskee die vrouwen ondergeschikt noemt, maar sluiting blijft uit.” "We gaan als stadsbestuur geen censuur invoeren” zegt Vooruit-Open Vld-Anders.-schepen Christophe Peeters.

De vergunning voor die vrouwenhaatmoskee werd niet eens geweigerd omdat het een vrouwenhaatmoskee is, maar omdat ze niet voldoet aan de stedenbouwkundige voorschriften. Deze El-Albani-vrouwenhaatmoskee kan bovendien nog beroep aantekenen. De bottomline is dus dat dit islamitische haatpaleis, dat uitblinkt in vrouwendiscriminatie en vrouwenonderdrukking, na drie maanden nog altijd open is en in dit land gewoon openblijft.

De felheid waarmee de traditionele partijen terecht het neonazisme willen bestrijden, verdwijnt als sneeuw voor de zon wanneer het over het islamonazisme gaat. Nochtans gaat het om een existentieel probleem dat kwantitatief gezien vele malen groter is in dit land. Denk aan Hamas, denk aan de Moslimbroederschap, denk aan de Islamitische Revolutionaire Garde (IRGC), noem maar op. We wachten in spanning tot *Pano* daar eens onderzoek naar doet en een reportage over maakt. Ik denk trouwens dat het neonazistische tuig heel tevreden is met het antisemitisch bashen van de Joodse staat, waarvan de meeste parlementsleden en partijen in dit land sinds 7 oktober 2023 een sport hebben gemaakt, maar dit geheel terzijde.

We leven in een surrealistisch land, dames en heren. Aan de ene kant worden moskeeën getolereerd waar met de Koran en de Hadith in de hand de goorste vrouwendiscriminatie, vrouwenhaat en vrouwenonderdrukking worden gepropageerd. Aan de andere kant – daarover debatteren wij nu – wil de regering vrouwenquota invoeren, niet voor moskeebesturen, voor alle duidelijkheid, maar voor overheidsbedrijven en beursgenoteerde ondernemingen. Dat is een discrepantie die geen voorgaande kent, nietwaar?

Vrouwenquota zijn in feite denigrerend voor de talloze talentvolle vrouwen. Ze kunnen het vertrouwen in de competentie van vrouwen die via zo'n quotum worden benoemd, aantasten: het zogenoemde excuustruuseffect. Quota reduceren mensen tot een groepskenmerk – in dit geval het geslacht – in plaats van hen als unieke individuen te beoordelen. Daarnaast vormen quota ook een inbreuk op de keuzevrijheid van bedrijven. Op die manier verworden we van een samenleving waarin terecht gelijke kansen heersen tot een land waar de overheid gelijke uitkomsten afdwingt. Het gevolg is dwang, regelneverij en juridisering.

Het opleggen van quota kadert in feite in een utopisch project dat de complexe werkelijkheid van menselijke vrijheid en verschillen met overheidsdwang probeert te corrigeren. De Franse auteur en filosoof Jean-François Revel noemt dat de totalitaire verleiding. We zien dit fenomeen helaas in diverse gedaanten op steeds meer plekken in onze maatschappij: in de media, aan onze universiteiten en uiteraard helaas ook bij de overheid.

Ik wil in dit verband toch ook wijzen op de zogenoemde Scandinavische genderparadox. In Scandinavische landen met maximale gendergelijkheid maken mannen en vrouwen juist meer traditionele beroepskeuzes. Dat is het gevolg van gemiddelde verschillen in persoonlijkheid en interesses, zoals een voorkeur voor mensen enerzijds en een voorkeur voor dingen anderzijds.

Dit wetsontwerp is met andere woorden *une fausse bonne idée*, waar wij tegen zullen stemmen.

Tot slot wil ik nog dit zeggen. Ik raad alle partijen aan om, als ze de gelijkwaardigheid van vrouwen in onze samenleving willen behouden, onmiddellijk te stoppen met het importeren en pamperen van de meest vrouwonvriendelijke religieuze ideologie op aarde, namelijk de islam.

18.02 **Caroline Désir** (PS): Monsieur le président, monsieur le ministre, chers collègues, sur papier, le projet que nous examinons vise à renforcer la représentation des femmes dans les organes de gestion des entreprises – un objectif que, bien sûr, nous partageons.

Mais lorsque l'on regarde attentivement ce que vous nous proposez, on constate surtout une chose: vous avez fait le choix du minimum. Le minimum imposé par l'Europe, le minimum nécessaire pour adapter notre législation, mais certainement pas le maximum de ce que nous pourrions faire pour faire progresser l'égalité.

C'est bien là le problème, parce que l'égalité entre les femmes et les hommes n'avance pas par magie. Elle n'avance pas parce qu'on attend gentiment que les mentalités évoluent. Elle avance parce que des responsables politiques donnent un cap, fixent des règles et imposent des changements.

Nous l'avons démontré il y a 15 ans. En 2011, c'est mon groupe qui a porté et fait adopter la loi sur les quotas dans les conseils d'administration des sociétés cotées, des entreprises publiques autonomes et de la Loterie Nationale. À l'époque, certains nous expliquaient que les quotas étaient inutiles, qu'ils allaient à l'encontre de la liberté des entreprises, qu'il fallait laisser faire le temps et que les femmes finiraient naturellement par accéder aux postes de pouvoir.

Eh bien, 15 ans plus tard, les résultats nous donnent raison. Le cinquième bilan de l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes est sans appel. Entre 2008 et 2024, la proportion de femmes dans les conseils d'administration des entreprises soumises à la loi a été multipliée par quatre. Elle atteint désormais 37,3 %; 97,1 % des entreprises concernées respectent aujourd'hui le quota d'un tiers, et plus d'un tiers dépassent même les 40 % de femmes.

Voilà donc ce que produit une loi contraignante. Voilà ce que produit une volonté politique qui refuse de considérer les inégalités comme une fatalité.

Pourtant, aujourd'hui, alors que les résultats sont là, alors que nous avons désormais 15 années de recul, alors que nous savons que ces mécanismes fonctionnent, que faites-vous? Vous choisissez de ne pas franchir une nouvelle étape.

La directive européenne vous permettait de retenir un objectif de 40 % de représentation de chaque sexe parmi les administrateurs non-exécutifs, ou bien un objectif de 33 % de représentation du sexe sous-représenté parmi l'ensemble des administrateurs. Vous avez choisi la deuxième option. C'est légal, évidemment, mais c'est tout sauf volontaire.

Quand 97,1 % des entreprises respectent déjà ce seuil, le maintenir ne constitue évidemment pas une avancée majeure. Cela revient seulement à mettre notre législation en conformité avec la réalité. L'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes recommandait pourtant de relever le quota à 40 %.

De notre côté, dès 2022, nous avions introduit une proposition de loi visant à aller plus loin, notamment en relevant les quotas et en étendant leur application aux comités de direction. Nous étions donc précurseurs, puisque nous avions identifié les limites du dispositif et anticipé la nécessité de franchir une nouvelle étape.

Vous aviez aujourd'hui, monsieur le ministre, l'occasion de faire progresser l'égalité entre les femmes et les hommes, mais vous ne l'avez pas saisie. Le problème est encore plus criant lorsque l'on examine les fonctions exécutives parce que, chers collègues, je ne vous apprends sans doute rien, le pouvoir ne se trouve pas uniquement dans les conseils d'administration. Il se trouve aussi dans les comités de direction, là où se prennent les décisions quotidiennes, là où se dessinent les stratégies, là où se concentrent les véritables leviers du pouvoir. Or, en 2024, les femmes ne représentaient, tenez-vous bien, que 21,1 % des membres des comités de direction étudiés par l'Institut. Pire encore, 71,3 % de ceux-ci étaient encore exclusivement masculins ou ne comptaient qu'une seule femme.

Certes, vous avez décidé d'introduire un quota de 33 % dans les comités de direction de cinq entreprises publiques autonomes: Proximus, bpost, la SNCB, Infrabel et skeyes. C'est évidemment une avancée que nous saluons, mais pourquoi, monsieur le ministre, s'arrêter là et ne pas étendre cette obligation à l'ensemble des

sociétés cotées déjà visées par la loi de 2011? Pourquoi exclure la Loterie Nationale? Pourquoi accepter que les femmes puissent accéder aux conseils d'administration, tout en continuant à les laisser aux portes des véritables lieux de décision, largement fermés? Vous reconnaissez le problème, vous admettez la nécessité d'agir, vous imposez même des quotas à certaines entreprises publiques, mais vous refusez d'appliquer la même exigence partout. Bref, il s'agit d'une égalité à géométrie variable.

Cette logique du minimum se retrouve également dans le mécanisme de contrôle et de sanctions. Une loi, nous le savons, n'a de valeur que si elle est respectée. Une obligation qui n'entraîne aucune conséquence quand elle est ignorée risque fort de rester une déclaration d'intention. L'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes relève qu'aucune sanction n'a encore été infligée dans le cadre du régime actuel. Pourtant, au lieu de renforcer véritablement les mécanismes de contrôle, vous optez pour un dispositif qui repose largement sur la transparence et les explications des manquements. Autrement dit, les entreprises pourront expliquer pourquoi elles ne respectent pas les objectifs. Monsieur le ministre, j'ai envie de vous dire: cela nous fait une belle jambe! Depuis quand expliquer une discrimination suffit-il à la faire disparaître? Nous avons besoin de règles contraignantes, de contrôles effectifs et de sanctions réellement dissuasives, et non d'un système dans lequel les entreprises peuvent uniquement se contenter de justifier leur retard.

Nous partageons évidemment l'objectif de renforcer le rôle de la FSMA, mais encore faut-il lui donner les moyens d'intervenir et de sanctionner. Et encore faut-il que les organes chargés de contrôler l'application de ces règles soient eux-mêmes exemplaires. L'Institut recommandait d'ailleurs que la FSMA et l'Institut lui-même soient également soumis aux exigences de représentation équilibrée.

Enfin, il y a la question des moyens et du suivi. Vous confiez de nouvelles missions à l'Institut, mais il faut lui permettre de disposer des ressources nécessaires – ce que vous ne faites malheureusement pas – pour collecter des données fiables, suivre les évolutions et évaluer réellement les résultats. Sans données – on le sait – il n'y a pas de contrôle, et sans contrôle, pas d'effectivité. Sans effectivité, pas de progrès!

Monsieur le président, monsieur le ministre, chers collègues, je voudrais enfin vous dire que ce projet est aussi pour nous révélateur de la place que votre gouvernement accorde à l'égalité entre les femmes et les hommes. Ce que nous constatons depuis la mise en place de l'Arizona est à cet égard particulièrement préoccupant. Sur l'interruption volontaire de grossesse: blocage total, aucune avancée concrète à la hauteur des attentes et des recommandations qui existent maintenant depuis des années. Sur l'égalité salariale, pas de véritable ambition nouvelle pour s'attaquer aux écarts qui persistent entre les femmes et les hommes. Sur les violences intrafamiliales, aucune impulsion politique forte pour renforcer la prévention, pour mieux protéger les victimes et leur garantir un accompagnement suffisant. Sur le cyberharcèlement et les violences sexistes en ligne, pas de réponse politique à la hauteur d'un phénomène qui touche massivement les femmes et les filles.

En revanche, quand il s'agit d'exclure aveuglément des personnes des allocations de chômage, de durcir l'accès à la pension, de durcir les sanctions envers les personnes malades de longue durée ou de flexibiliser davantage le marché du travail, là, les décisions tombent, et sans tergiversation aucune! Et qui paie le plus durement le prix de ces politiques? Je vous le donne en mille, ce sont les femmes. Les femmes, qui ont interrompu ou réduit leur carrière pour prendre soin de leurs enfants ou de leurs proches; les femmes, qui occupent davantage d'emplois à temps partiel, souvent faute d'alternative; les femmes, qui exercent des métiers pénibles, parfois invisibilisés et insuffisamment rémunérés; les femmes qui subissent davantage les conséquences de parcours professionnels fragmentés et des inégalités de carrières.

Voilà pourquoi nous ne pouvons pas regarder ce projet de loi sans regarder l'ensemble de la politique du gouvernement Arizona. D'un côté vous rejetez les occasions de renforcer les droits des femmes, de l'autre vous adoptez des réformes qui vont aggraver les inégalités qu'elles subissent déjà. C'est précisément pour cela que nous refusons de nous satisfaire de ce projet. Nous ne sommes bien sûr pas opposés aux avancées qu'il contient, nous saluons l'extension des quotas à certains comités de direction d'entreprises publiques, l'élargissement du dispositif aux chambres de la Cour des comptes et le renforcement du rôle de la FSMA. Mais nous refusons de confondre une avancée avec une ambition. Nous refusons de considérer qu'une directive européenne constitue le plafond de ce que notre pays peut faire en matière d'égalité. Nous refusons de laisser croire que le combat serait terminé.

En 2011, nous avions eu le courage politique de bousculer les habitudes et d'imposer des règles qui ont changé la donne. Nous avions compris que l'égalité ne se décrète pas et qu'elle ne se négocie pas à la baisse. Quinze ans plus tard, nous aurions pu franchir un nouveau cap mais vous avez choisi de ne pas le faire.

Chers collègues, les femmes n'ont pas besoin d'un gouvernement qui se contente de transposer des directives. Elles ont besoin d'un gouvernement qui défende leurs droits, qui protège leur autonomie et qui fasse reculer les inégalités dans tous les domaines de leur vie. Au regard de vos choix politiques, force est de constater que ce gouvernement ne choisit décidément pas les femmes. Nous, nous continuerons à le faire. Je vous remercie.

18.03 **Ayse Yigit** (PVDA-PTB): Mijnheer de voorzitter, beste collega's, geachte minister, vrouwen maken de helft van de bevolking uit en 60 % van de afgestudeerden. Niettemin blijven ze ondervertegenwoordigd in leidinggevende functies. De cijfers tonen duidelijk aan dat het glazen plafond nog altijd bestaat en dat bindende quota nodig zijn om dat te doorbreken.

Het is dan ook een goede zaak dat de quota worden uitgebreid naar de directiecomités van autonome overheidsbedrijven en het Rekenhof en dat er sancties komen bij niet-naleving. Dit wetsontwerp is een positieve stap naar meer gendergelijkheid en daarom zullen we het steunen. Ook steunen we het amendement van de PS om het quotum op te trekken naar 40 %. Het wetsontwerp had immers echt ambitieuzer gekund.

Mijnheer de minister, u had in uw beleidsverklaring aangekondigd dat u de quota in de raden van bestuur zou verhogen naar 40 %. Dat is trouwens ook wat het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen aanbeveelt. Uiteindelijk blijft u steken op 33 %. Het is jammer dat uw ambitie daar niet terugkomt.

Ook het toepassingsgebied had ruimer gekund. U voert quota in voor de directiecomités van autonome overheidsbedrijven, maar laat de directiecomités van beursgenoteerde privébedrijven buiten beschouwing. Dat is opnieuw jammer, want net daar blijft de doorstroming van vrouwen naar de hoogste uitvoerende functies een probleem. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen heeft uitdrukkelijk aanbevolen om ook daar quota in te voeren.

Collega's, gendergelijkheid stopt natuurlijk niet aan de directietafel. Het gaat ook over de miljoenen andere vrouwen die elke dag dit land draaiende houden. Voor hen gaat de gelijkheid er vandaag niet op vooruit. Integendeel, ze worden bijzonder hard getroffen door het beleid van Arizona.

Ik denk in dat verband aan Nadine. Ze is vandaag 60 jaar en werkt al sinds haar zeventiende keihard. Volgens de oorspronkelijke regels zou ze op 1 februari 2027 met pensioen gaan na 43 jaar werken. In die 43 jaar heeft ze enkele jaren deeltijds moeten werken om alleen voor haar veel te vroeg geboren zoon te kunnen zorgen. Vandaag zorgt ze ondanks haar eigen gezondheidsproblemen ook voor haar bejaarde ouders. Door de nieuwe pensioenregels komt Nadine amper 16 werkdagen tekort.

Het gevolg? Een pensioenmalus van maar liefst 24 %. Dat betekent 440 euro minder per maand. Zo houdt ze amper 1.398 euro bruto over. Dit is toch compleet onrechtvaardig? Nadine wordt vandaag gestraft omdat ze jaren geleden de zorg voor haar kind op zich nam, op een moment waarop ze eigenlijk geen andere keuze had. Het is deze regering die beslist om haar daarvoor nu ook nog eens financieel te straffen.

Nadine staat niet alleen. Het zijn vrouwen zoals zij die bij elke betoging tegen het asociale beleid van deze regering massaal op straat komen, vrouwen die hun hele leven hebben gewerkt, die gezorgd hebben voor anderen en die het beu zijn om telkens opnieuw de zwaarste prijs te betalen. Ook op maandag 23 november zullen zij er opnieuw staan. Wij zullen naast hen staan, voor respect en waardigheid, voor echte gelijkheid voor alle vrouwen.

Dank u.

18.04 **Carmen Ramlot** (Les Engagés): Chers collègues, monsieur le ministre, la Belgique occupe la cinquième place européenne pour la présence des femmes dans les plus hautes instances de décision des entreprises. Et nous pouvons en être fiers. Dans les conseils d'administration concernés, la proportion des femmes est passée de 9 % en 2008 à plus de 37 % en 2024. Les quotas qui ont été instaurés en 2011 ont donc fait leurs preuves. Mais dans les comités de direction, les femmes ne représentent encore que 21 % des membres. Le progrès est certes réel, mais il reste à la porte des fonctions dirigeantes.

Cependant, ce projet de loi nous permet de franchir une nouvelle étape. Il transpose la directive européenne *Women on board* en renforçant les

obligations de 33 % de représentation féminine dans les sociétés cotées pour les administrateurs non exécutifs, mais aussi, et cela est nouveau, pour les mandats exécutifs. Et ce projet va plus loin qu'une simple transposition. Il impose aussi un quota d'un tiers de femmes dans les comités de direction; et des entreprises publiques telles que la SNCB, Infrabel et bpost en ont besoin. Jusqu'ici, les quotas ne portaient que sur le conseil d'administration en général; ils ne s'attaquaient pas à leur organe le plus décisionnaire, comme le propose ce projet. Et c'est une bonne chose. Les pouvoirs publics doivent montrer l'exemple. Le secteur financier, quant à lui, où le progrès reste plus que nécessaire, doit aussi poursuivre ses efforts.

Alors pourquoi est-ce que c'est important? C'est important parce que les femmes doivent pouvoir apporter leur expérience, leur point de vue, là où se prennent vraiment les décisions. Une plus grande diversité permet toujours de mieux comprendre la société et de faire valoir les choix les plus éclairés. Mais je veux être claire. Les quotas ne sont pas là pour remplacer la compétence. Ils sont là pour éviter que la compétence soit écartée simplement parce qu'elle est féminine.

Et alors surtout, derrière ces chiffres, n'oublions jamais qu'il y a des petites filles qui nous regardent. Lorsqu'elles voient une femme qui dirige une entreprise, elles peuvent se projeter, elles peuvent imaginer et puis elles peuvent se dire: pourquoi pas moi? Nous devons leur permettre de rêver et de rêver grand sans penser que certaines responsabilités ne peuvent être accessibles parce qu'elles sont des filles.

Alors bien sûr, monsieur le ministre, ce texte ne règlera pas tout, mais c'est une très grande avancée. Il faudra encore avancer évidemment sur le partage des congés, la transparence salariale, mais aussi l'équilibre entre vie professionnelle et vie privée. Oui, certains auraient voulu aller plus loin, mais cette avancée est concrète et nous devons aboutir.

En tant que femme, je vous le dis, notre plus belle victoire, ce sera le jour où nous n'aurons plus besoin des quotas parce que l'égalité homme-femme sera devenue une évidence naturelle.

C'est dans cette direction que nous devons avancer aujourd'hui et c'est pourquoi Les Engagés soutiendront ce texte, monsieur le ministre. Je vous remercie.

18.05 **Funda Oru** (Vooruit): Mevrouw en mijnheer de minister, collega's, als we spreken over vrouwen in leidinggevende functies, hebben we het heel vaak over cijfers en quota, maar achter die cijfers gaan vooral mensen schuil, vrouwen met talent, kennis en ervaring die vandaag mee bedrijven, fabrieken, scholen, overheidsdiensten draaiende houden. En ik denk dan vooral aan mijn eigen vriendinnen – een bonte bende. Een vriendin werkt als winkelbediende bij Kruidvat, anderen staan voor de klas, een van hen is diensthoofd bij de overheid, een ander werkt in het management van een bedrijf. Het zijn heel verschillende vrouwen met heel verschillende jobs. Allemaal zijn ze talentvol, allemaal zijn het vrouwen van wie je je perfect kunt voorstellen dat ze doorgroeien tot winkelmanager, directeur van een school, afdelingshoofd of iemand met een hogere functie in een bedrijf. Waarom zouden ze daar niet in slagen? Ze kennen hun teams, weten wat er op de werkvloer leeft en brengen kennis en ervaring mee. Soms hebben ze ook die scherpe intuïtie die je niet zomaar in een cv of een cijfer kunt vatten. Ze zien wat goed loopt, maar vaak ook wat beter kan. Die ervaring is waardevol voor elke organisatie.

Toch wordt die ervaring niet altijd meegewogen wanneer mensen doorgroeien of benoemd worden. Het gaat er niet om vrouwen een cadeau te doen. Het gaat erom dat we ons afvragen waarom zoveel talent niet doorstroomt naar de plekken waar beslissingen worden genomen.

Het gaat ook over zichtbaarheid. Wie aan tafel zit, bepaalt mee welke keuzes worden gemaakt en welke voorbeelden anderen te zien krijgen. De quotawet heeft eerder al meer vrouwen naar de raden van bestuur gebracht, maar die vooruitgang is niet vanzelf doorgestroomd naar de dagelijkse leiding. Met dit wetsontwerp zetten we een volgende stap, want het trekt de regel door naar de directiecomités van onze autonome overheidsbedrijven en bepaalt ook quota voor het Rekenhof.

Bij kandidaten met dezelfde kwalificaties krijgt de kandidaat van het ondervertegenwoordigde geslacht voorrang. Natuurlijk lost een quotum niet alles op, maar het helpt om de deur te openen en ervoor te zorgen dat talent niet telkens in dezelfde netwerken wordt gezocht.

Ondertussen blijven rolmodellen belangrijk. Als vrouwen niet zichtbaar zijn in leidinggevende functies, zien meisjes en jonge vrouwen te weinig voorbeelden die tonen dat die plek ook voor hen kan zijn.

Collega's, vrouwen bouwen vandaag mee aan de toekomst van onze bedrijven en instellingen. Het is dan ook vanzelfsprekend dat hun stem volwaardig klinkt wanneer over die toekomst wordt beslist. Daarom steunen we met Vooruit ten volle dit wetsontwerp.

18.06 **Els Van Hoof** (cd&v): Mijnheer de voorzitter, mevrouw en mijnheer de minister, ik dank u voor het indienen van dit wetsontwerp. Vandaag gaat het niet alleen over het omzetten van de Europese richtlijn *Women on Boards*, maar ook over de verdeling van macht. We moeten daar niet vies van zijn. Het gaat over wie mee beslist en de koers uitzet van onze bedrijven en overheidsinstellingen.

Vrouwen maken meer dan de helft van onze samenleving uit. Ze leiden ondernemingen en dragen verantwoordelijkheid in gezinnen, verenigingen en openbare diensten, maar hoe hoger we in de bestuurskamers klimmen, hoe schaarser ze worden, zelfs tot in de kern van onze regering. Als voorvechtster van gelijke kansen vind ik dat nog altijd jammer. Het is niet alleen onrechtvaardig, maar ook onverstandig, want als altijd dezelfde profielen rond de tafel zitten, missen we talent en inzichten en creëren we blinde vlekken.

Precies daarom heeft België in 2011, onder impuls van cd&v, met minister Stefaan De Clerck, en minister Joëlle Milquet voor Gelijke Kansen, de quota voor de raden van bestuur ingevoerd. Die voortrekkersrol heeft resultaat opgeleverd, want vandaag bestaan de raden van bestuur van autonome overheidsbedrijven en van de Nationale Loterij voor 41 % uit vrouwen, dus meer dan een derde. Bij beursgenoteerde ondernemingen is dat 37,4 %. Wie beweert dat verandering onmogelijk is, wordt dus door deze feiten tegensproken. Ik herinner mij nog dat de beursgenoteerde bedrijven niet echt enthousiast waren toen die quota werden ingevoerd. Daarna zeiden ze dat ze dat al veel langer hadden moeten doen.

We moeten echter ook eerlijk zijn over wat niet heeft gewerkt. Men hoopte dat die evolutie zich zou doorzetten in de directiecomités, maar dat is niet gebeurd. Daar blijft het aandeel vrouwen steken op 21 % bij beursgenoteerde ondernemingen en op 27 % bij economische overheidsbedrijven, net daar waar de dagelijkse beslissingen worden genomen en waar de echte uitvoerende macht zit.

Daarom is dit wetsontwerp nodig. Ik ben dan ook tevreden dat het wetsvoorstel dat cd&v in de vorige legislatuur heeft ingediend om de quota uit te breiden naar de directiecomités van autonome overheidsbedrijven vandaag eindelijk realiteit wordt. Datgene waarvoor collega Griet Smaers en ikzelf acht jaar geleden op de barricades stonden, wordt vandaag wet. Wat niet onder Vivaldi kon, kan vandaag onder Arizona.

Collega's, dit debat gaat niet over de tegenstelling tussen kwaliteit en diversiteit. Die tegenstelling bestaat niet. Ik word dan ook moe van de discussie over quota. Onderzoek, bijvoorbeeld uit Noorwegen, heeft immers net aangetoond dat quota meer gekwalificeerde vrouwen naar de top hebben gebracht, zonder kwaliteitsverlies. Misschien moeten we dus wat minder vragen stellen bij de competenties van vrouwen en wat vaker bij de vanzelfsprekendheid waarmee mannen jarenlang die plaatsen hebben ingenomen.

Dat is precies waarom dit wetsontwerp belangrijk is, niet omdat vrouwen een voorkeursbehandeling nodig hebben, wel omdat talent nog altijd niet dezelfde kansen krijgt.

Quota zijn voor cd&v geen doel op zich. Ze zijn een hefboom wanneer verandering veel te lang uitblijft. We weten allemaal – en velen onder ons zijn voorzitter van secties van de Interparlementaire Unie (IPU) – dat de IPU heeft berekend dat het nog bijna 100 jaar zal duren voordat we gelijkheid bereiken in de beslissingskamers van deze wereld. Daar wil ik niet op wachten. Ik kan er zelfs niet op wachten.

Het is goed dat we vandaag opnieuw over quota stemmen. Ze zijn een noodzakelijk kwaad, maar wel heel belangrijk. Uiteindelijk gaat dit wetsontwerp immers over meer dan vertegenwoordiging. Het gaat over rechtvaardigheid, over gelijke kansen en over de overtuiging dat onze economie, onze overheidsbedrijven en onze democratie sterker worden wanneer ook de plaatsen waar beslissingen worden genomen, een afspiegeling vormen van de samenleving die ze dienen.

Daarom zal cd&v dit wetsontwerp met volle overtuiging steunen.

18.07 **Meyrem Almaci** (Ecolo-Groen): Een Engels gezegd luidt: "Everybody is equal, just don't measure it." Als het over vrouwen gaat, zien we heel duidelijk dat gelijkheid nog verre van verworven is. Erger nog, in het meest recente Global Gender Gap Report van het World Economic Forum blijkt dat de wereldwijde vooruitgang op het vlak van gendergelijkheid

vertraagt. We zien een stabilisatie en zelfs een backlash. Wat de economische participatie betreft, zal het bij het huidige tempo nog 129 jaar duren, voordat de genderkloof gedicht is. 129 jaar! Als wereld gaan we er dus niet op vooruit wat de gelijkheid tussen genders betreft. We vertragen en slabakken.

Het voorliggende wetsontwerp zet eigenlijk de Europese richtlijn *Women on Boards* om. Die Europese richtlijn bood ons een aantal mogelijkheden. Het wetsontwerp had kunnen kiezen voor een minimumscenario, maar ook voor de mogelijkheid om verder te gaan, zoals opgenomen in de beleidsnota van de minister. De regering heeft echter gekozen voor een compromis, waarbij het idee van sommige partijen dat quota gelijkstaan met gold-plating, in de praktijk is omgezet.

We gaan niet verder dan de minimumambitie die in de richtlijn is vastgelegd. Dat is ontzettend jammer, zeker gelet op de evolutie op wereldvlak en het feit dat we vandaag nog steeds op heel veel vlakken strijd moeten voren voor de positie van vrouwen.

Een collega heeft daarnet al verwezen naar een grote blinde vlek bij de regering als het gaat om vrouwenrechten. Ik verwijs niet alleen naar haar aanpak van de loonkloof, waarbij we zien dat de kloof opnieuw groter wordt, maar ook naar haar pensioenbeleid dat vrouwen zwaar treft. Dat heeft, wat mij betreft, alles te maken met – ik heb dit ook al gezegd bij haar aantreden - het gebrek aan vrouwen in het kernkabinet en het totale genderonevenwicht waardoor bepaalde perspectieven niet op tafel komen.

De Europese richtlijn is er gekomen, omdat *women on boards* het perspectief verandert. Zeker bij beursgenoteerde bedrijven heeft dat volgens wetenschappelijk onderzoek al een positief effect op de prestaties. Ondanks die wetenschappelijke kennis zien we niet dat directies en bedrijven spontaan hun positie veranderen. Wanneer ze daartoe verplicht worden, gebeurt dat wel.

Ik ben het ermee eens: quota zijn een noodzakelijk kwaad. Ik zou liever geen quota nodig hebben, maar we hebben gezien dat de resultaten er zijn, zodra ze worden ingevoerd. Dat hebben we gezien in het halfrond en in 2011.

Het is dan ook heel jammer dat het amendement van de PS-collega's om het quotum in de raden van bestuur op te trekken van een derde naar 40 % werd verworpen. U kon dat invoeren, want de richtlijn laat dat toe. Het is duidelijk dat de impact van he wetsontwerp veel groter had kunnen zijn. Het werd een politiek compromis, waardoor de impact van het wetsontwerp op de bredere Belgische samenleving beperkt zal zijn. De invoering zal te geleidelijk verlopen en dat terwijl we wereldwijd en ook bij ons een vertraging en zelfs backlash moeten vaststellen.

Ik betreur voorts dat de doelgroep te beperkt is, ook al wordt de regeling uitgebreid tot vijf autonome overheidsbedrijven en het Rekenhof. Dat is een goede zaak. Het is wel jammer dat ze niet van toepassing is wanneer het gaat om ministers en het kernkabinet. Dat de regeling evenmin geldt voor beursgenoteerde privébedrijven, is zo'n gemiste kans. U bevestigt daarmee wat vandaag al de praktijk is, zoals collega's terecht opmerkten. Inderdaad, u verankert wettelijk gewoon wat al is gerealiseerd. Dat is spijtig, want aan die situatie hebt u zelfs geen verdienste, die hebben we te danken aan vorige regeringen. Het quotum van 33 % wordt vandaag al ruimschoots gehaald. Van alle onderzochte beursgenoteerde bedrijven voldoet 97 % vandaag al aan dat quotum.

In plaats van een stap vooruit te zetten, zullen bepaalde ministers hun beloften, die ze nochtans in hun eigen beleidsnota's hebben gemaakt, moeten verbreken onder het mom dat het gaat om gold-plating. Ik vind dat ongelooflijk jammer, want de Europese richtlijn bood de mogelijkheid wel.

Ik kan dan alleen maar kijken naar wat er in Frankrijk gebeurt. Daar gaat men resoluut in tegen de internationale trend van de backlash op het vlak van vrouwenrechten en neemt men heel nadrukkelijk het voortouw. Ons land steekt daar bleek bij af. Het had dus anders gekund, ook in vergelijking met de landen rondom ons.

We doen het minimum, terwijl we meer hadden kunnen doen. We weten dat quota werken. Net op het moment dat we rondom ons zien hoe vrouwenrechten onder druk komen te staan en de regering al verschillende beslissingen heeft genomen die vrouwen keihard raken, hadden we gemakkelijk met de omzetting van een richtlijn, een initiatief van een hoger beleidsniveau, opnieuw bij de koplopers kunnen aansluiten. We beslissen echter om ons in de middenmoot te parkeren. Ik vind dat oprecht jammer, omdat ik jarenlang als voorzitter en als fractieleider in het Parlement op dat vlak samen met anderen het voortouw op dat vlak heb genomen.

We zullen dus ook in ons land een stagnatie krijgen, terwijl we echt een flinke stap vooruit hadden kunnen zetten. Of men het glas nu halfleeg

of halfvol noemt, in de huidige context vind ik dat de regering meer had moeten doen, zeker gelet op haar samenstelling en haar andere beslissingen.

We zullen ons dan ook met pijn in het hart onthouden, niet omdat we tegen de kleine stappen zijn die ons vooruit brengen, maar vooral omdat ministers hun beloftes hebben verbroken en de regering een enorme kans laat liggen om te tonen dat ze wel ambitieus kan zijn. Alle excuses van gold-plating zijn allang door de werkelijkheid ontkracht.

De **voorzitter**: Bij de aanwezige ministers hebben we alvast een genderevenwicht.

Collègue Schlitz, vous n'étiez pas inscrite sur la liste, mais je vous donne bien évidemment la parole.

18.08 **Sarah Schlitz** (Ecolo-Groen): Je vous remercie, monsieur le président. Pour rappel, historiquement, cette directive a vu le jour tout d'abord sous la forme d'un projet, en 2012. Nous sommes aujourd'hui en 2026. On peut donc dire que le processus a été très long. Ce texte a traîné dans les limbes du Parlement européen pendant des années, et il n'y a évidemment aucun doute sur le fait qu'il a fait l'objet d'attaques de lobbying peu scrupuleux plus ou moins visibles d'acteurs qui refusent le changement et qui ne souhaitent pas que l'on puisse avancer vers davantage d'égalité à tous les niveaux, en l'occurrence en ce qui concerne les entreprises. Et puis, c'est finalement sous la précédente législature que les astres ont pu s'aligner et que des gouvernements progressistes, désignés à l'époque, sont enfin parvenus à faire adopter cette directive. C'était une période où l'on se disait que le progrès avançait et que des reculs étaient peu probables. C'était une époque qui nous paraît aujourd'hui bien lointaine, mais qui a permis de voir adopter cette directive.

Nous pouvons dès lors aujourd'hui, avec deux ans de retard, à la fois nous réjouir de l'adoption "assez douloureuse" et de la transposition de cette directive. Manifestement, cela n'a pas été une promenade de santé non plus pour simplement transposer ce texte, qui plus est – comme cela a été dit par les collègues – de façon minimaliste. Mais nous y sommes!

Nous pouvons à la fois être un peu soulagés de cet aboutissement, même s'il y a évidemment des tas d'autres problèmes qui se posent en matière de droits des femmes dans ce pays et sous ce gouvernement, et saluer tout le courage et la détermination des associations, des militantes féministes, des instituts pour l'égalité et des académiques qui, mois après mois, année après année, ont bataillé, "lobbyé" et fait tout ce travail de l'ombre pour parvenir enfin à ce que les compétences des femmes soient reconnues à leur juste valeur et à ce que l'on mette fin à cet immense gâchis qui consiste à discriminer des femmes uniquement sur la base de leur genre, à s'asseoir sur leurs compétences et à y renoncer pour enrichir son entreprise, que ce soit au sein du conseil d'administration ou dans le comité de gestion. Ceci est uniquement dû au fait que les stéréotypes que nous avons encore aujourd'hui sont très ancrés et continuent de faire croire qu'à un poste important comme celui de directeur ou de directeur adjoint, c'est un homme en costume et cravate que l'on verrait bien, plutôt qu'une femme.

C'est vrai, nous avons été nombreux à le dire, nous n'aimons pas spécialement les quotas. Cela ne nous amuse pas. Mais voilà, force est de constater que ces quotas fonctionnent.

Par ailleurs, la Belgique est une pionnière en la matière. On a pu démontrer depuis 2011 qu'ils avaient produit leurs effets, que nous étions parvenus, grâce à cette approche contraignante, à augmenter significativement, et même plus que significativement, le nombre de femmes dans les conseils d'administration puisqu'on est passé entre 2008 et 2020, de 8 % à 34 %. Aujourd'hui, on est à 37 %. Cela démontre à quel point ces quotas produisent des effets. Ils permettent à des femmes de saisir toutes les opportunités auxquelles elles ont droit.

En ce qui concerne les comités de direction, c'est évidemment plus compliqué. Avant l'adoption de cette directive, on était clairement dans une stagnation. On était à 14 % de femmes dans les comités de direction en 2017 et à 14 % en 2020. Cela montre clairement une stagnation sur le sujet.

Ce qui est quand même intéressant, c'est que depuis l'adoption de cette directive, les entreprises n'ont pas attendu que l'Arizona transpose le texte. Un grand nombre d'entre elles se sont déjà adaptées, elles ont déjà anticipé l'entrée en vigueur. On est donc subitement passés de 14 % à 21 % en 2024. C'est un élément encourageant et qui tord le cou aussi à tous ceux qui prétendaient que c'était impossible, qu'on allait mettre des contraintes beaucoup trop fortes sur nos pauvres entreprises qui n'allaient pas parvenir à remplir ces conditions. En fait, un certain nombre d'entre elles montrent que c'est possible. Elles montrent aussi le chemin à d'autres en offrant l'opportunité à ces femmes d'entrer dans les comités de direction.

Elles leur permettent d'acquérir des compétences. Finalement cela permet de créer de nouveaux talents qui peuvent dès lors par la suite convaincre des entreprises, grâce à leur expérience acquise, de les engager.

C'est donc en effet une transposition qui est importante, je pense qu'on doit pouvoir le reconnaître, même si on aurait pu aller plus loin. Ici, la Belgique choisit le minimum alors que nous avons pu démontrer à quel point tout cela fonctionnait. Nous l'avons même démontré par nous-mêmes. Ceci n'est pas tout à fait à la hauteur de notre réputation.

Je pense que cela reste un élément important. Maintenant, ne nous leurrons pas. Bien sûr que ce n'est pas en permettant à des femmes, à certaines femmes, à quelques femmes, d'accéder à des postes de top management que les choses vont changer. Cela ne va pas changer le quotidien de centaines de milliers de femmes dans leur pays qui, elles, continuent de subir des discriminations à l'embauche, qui ne parviennent pas à compléter leurs horaires ni à avoir un travail à temps plein qui leur permettrait d'avoir un train de vie qui corresponde à leurs besoins.

Par ailleurs, n'oublions pas non plus tous les reculs qui sont en cours en ce moment même sous le coup des réformes de l'Arizona.

Les chiffres nous ont montré que la réforme des pensions allait impacter plus fortement les revenus et la dignité des femmes. Aujourd'hui, la réforme du chômage a également plus durement touché les femmes qui sont plus nombreuses à être cohabitantes et se retrouvent sans revenu, parce que leurs conjoints disposent déjà de ressources. Cette réforme les a plongées dans une situation de dépendance extrêmement inquiétante, notamment sur le plan des violences.

Par ailleurs, les questions d'égalité exigent aussi une attention permanente parce que chaque évolution sociétale, étant donné la société sexiste dans laquelle nous vivons, amène son nouveau lot de biais, de discriminations et de désavantages pour les femmes. On peut penser par exemple à l'intelligence artificielle. J'en parlais encore récemment avec des représentants syndicaux qui me disaient actuellement observer des licenciements massifs dans les services des ressources humaines des entreprises, pour les remplacer par l'intelligence artificielle. Cette intelligence artificielle n'est absolument pas conçue pour intégrer les biais sexistes ni d'autres biais de discrimination fondés notamment sur l'âge.

Aujourd'hui, on est dans une fuite en avant par rapport à cela. Nous ne voulons pas seulement que des femmes accèdent à ces comités de direction, nous voulons nous assurer que les femmes, à tous les niveaux de l'entreprise, puissent aussi accéder à des opportunités. Cela devrait être notre objectif. On ne veut pas d'entreprises dans lesquelles quelques femmes siègent au comité de direction. Nous voulons des femmes aux niveaux auxquels aucune femme n'accède: à des postes de direction intermédiaires avec des horaires de qualité. Cela aussi doit nous inquiéter.

Je pense aussi à la progression des discours masculinistes qui progressent de manière massive sur les réseaux sociaux et contre lesquels nous peinons à trouver des réponses coordonnées. Or c'est essentiel. On peut également penser à la suppression des politiques de diversité exigées par l'administration Trump, à laquelle, par exemple, GSK, dont nous parlons régulièrement dans cet hémicycle, a souscrit à la première minute, alors qu'elle bénéficie d'aides à l'emploi massives grassement offertes par notre gouvernement.

Je pense donc qu'en parallèle de l'adoption de cette directive, un très grand nombre de défis doivent être repris à bras-le-corps. Malheureusement, force est de constater que ce n'est pas le cas et qu'actuellement, dans le contexte de ce gouvernement, la position des femmes, la capacité des femmes à être autonomes, les violences faites aux femmes ne reculent malheureusement pas et cela m'inquiète profondément. Ce sont là toutes les raisons pour lesquelles nous nous abstiendrons sur ce texte.

18.09 Minister **Annelies Verlinden**: Beste collega's, collega Van Rooy, ik stel vast dat uw opmerkingen bij aanvang van uw tussenkomst niets te maken hebben met het wetsontwerp dat vandaag in de plenaire vergadering wordt voorgelegd. Het staat mij dus vrij om ook om die reden uw discours eerder aanstootgevend te vinden.

In het kader van de bespreking in de commissie hebben we alvast een uitvoerig debat over dit belangrijke onderwerp gehouden, waarbij ik al in detail op vele vragen heb geantwoord. Ik wil niet nodeloos in herhaling vallen, maar toch kort terugkomen op enkele van de door u gemaakte punten.

Vooreerst, collega Van Rooy – en dat punt hebben we uiteraard ook in de commissie aangehaald – bent u blijkbaar bezorgd dat er onvoldoende

gekwalificeerde vrouwelijke kandidaten gevonden zouden kunnen worden voor bepaalde rollen. Enige onderbouwing voor die onbegrijpelijke stelling hebt u evenwel niet bezorgd.

Om u enigszins gerust te stellen met een aantal feiten, wil ik toch verwijzen naar het feit dat vandaag meer vrouwen dan mannen universitaire studies volgen. Er is dus absoluut geen gebrek aan vrouwelijk talent, zoals ook de hoge kwaliteit van het werk van vrouwelijke bestuurders vandaag aantoont. Ook op dat vlak zijn er veel studies.

U hoeft dat niet van mij aan te nemen. Onder meer *Women in Finance* toont aan dat er meer dan voldoende potentieel is voor vrouwen in topfuncties in de financiële sector. Overigens heeft het Rekenhof daarover geen enkele opmerking gemaakt.

Daarnaast tonen heel wat wetenschappelijke universitaire studies aan dat gemengde raden van bestuur en gemengde directiecomités beter functioneren en dus zowel de onderneming als de vereniging ten goede komen. Genderdiversiteit is ook vanuit dat oogpunt dus geen kostenpost, maar een duidelijke meerwaarde, niet alleen voor de bedrijven die daarnaar handelen en zich zo organiseren, maar ook voor onze samenleving.

Daarnaast hebt u verwezen naar een aantal verplichtingen en formaliteiten die op basis van deze wet zullen moeten worden nageleefd. Ook wat dat betreft, heb ik in de commissie al een paar keer herhaald dat het gaat om verplichtingen die de richtlijn *Women on Boards* voorschrijft.

We zijn dus gehouden om die richtlijnen en voorschriften te volgen, onder meer wat de benoemingen betreft. Hetzelfde kan ik u zeggen over de benoemingsvoorschriften. Het benoemingsproces zal bijvoorbeeld alleen moeten worden gevolgd wanneer het genderquotum niet wordt bereikt.

Chères collègues Désir et Schlitz, je vous ai bien écoutées. Vous venez aujourd'hui nous faire la leçon sur les choix politiques que contient ce projet de loi. Mais il faut constater, et je crois que vous le savez très bien, que lors de la législature précédente, vos partis n'ont pris aucune initiative pour faire progresser la question des quotas de genre. Il est donc assez facile de venir nous donner des leçons aujourd'hui! *Niet waar, mevrouw Almaci?*

Collègues Désir, Yigit et Almaci, en ce qui concerne votre demande visant à comprendre pourquoi un quota de 40 % n'est pas imposé au sein des conseils d'administration, je rappelle que ce projet de loi maintient le quota de genre actuellement en vigueur, étant entendu que, dans le cadre de l'administration duale, les administrateurs exécutifs seront eux aussi soumis à ce quota. Ainsi, le projet vise à établir un équilibre entre la promotion de l'égalité entre les femmes et les hommes et le maintien de la compétitivité des entreprises belges par rapport à leurs concurrents internationaux.

Comme vous le savez, de nombreuses entreprises sont actives sur des marchés internationaux, et l'imposition d'obligations supplémentaires pourrait entraîner diverses difficultés pratiques et juridiques, avec le risque de porter atteinte à la bonne gouvernance des entreprises. Cette considération justifie déjà à elle seule le choix de ne pas opter pour des quotas plus contraignants, tels que celui de 40 % applicable aux conseils d'administration.

Collega's, ik meen dat mijn betoog daarmee kan volstaan, aangezien we de tekst uitgebreid in de commissie hebben besproken.

Het is onze overtuiging dat we vandaag een belangrijk wetsontwerp voorleggen dat opnieuw een stap vooruit betekent. Het is een belangrijke stap naar meer gelijkheid, meer diversiteit en goed bestuur van ondernemingen en verenigingen in het Belgische bedrijfsleven, maar ook in de publieke sector.

Ik dank u alvast van harte voor de steun die u aan het ontwerp zult willen geven. Ik geef nu graag het woord door aan collega-minister Beenders.

18.10 Minister **Rob Beenders**: Mevrouw de minister, ik dank u voor uw verduidelijkingen. We hebben in de commissie goede debatten over het wetsontwerp gevoerd.

In mijn beleidsnota heb ik inderdaad de ambitie uitgesproken om naar 40 % te streven. Dat was geen belofte, maar een ambitie. Als minister van Gelijke Kansen was het ook mijn rol om dat debat op een manier te voeren die tot een resultaat kon leiden.

Mevrouw Almaci, ik begrijp oprecht uw bemerkingen, maar we doen wel meer dan wat door de vorige regering is gebeurd, waaraan uw partij heeft deelgenomen. Op een bepaald moment moet ook een compromis worden gevonden. Het is gewoon niet waar dat we hier geen stappen vooruit zetten. We zetten wel degelijk stappen vooruit.

Vanuit het principe *progress above perfection* zou ik u toch willen vragen om nog eens na te denken en het ontwerp goed te keuren. Dat zou een belangrijk signaal zijn. We willen met het wetsontwerp een genderevenwicht bereiken en nastreven. U kunt natuurlijk stellen dat het niet genoeg is. Het zal nooit genoeg zijn, maar tijdens de vorige legislatuur is er niets gebeurd. Nu zetten we stappen vooruit.

De commissie heeft mij er ook van overtuigd dat we op een bepaald moment moesten landen. Ik denk daarbij aan de uiteenzettingen van mevrouw Oru en mevrouw Van Hoof die erop gericht waren om te kunnen landen. Mijn ambitie was 40 %. We hebben nu 33 % bereikt, maar ik beschouw dat niet als een verlies. Ik zie het als een manier om het debat te voeren zoals dat in de commissie hoorde.

Ik wil u dan ook echt oproepen om nog eens na te denken en het ontwerp goed te keuren. We zetten immers daadwerkelijk stappen vooruit. Tijdens het debat zijn heel wat argumenten naar voren gebracht om u ervan te overtuigen het wetsontwerp toch te steunen. Volgens mij is dat signaal veel sterker dan een onthouding van u.

Madame Désir, vous avez demandé des sanctions, mais plusieurs sont prévues. En effet, si la situation n'est pas conforme aux obligations légales et que le conseil d'administration ne respecte toujours pas le quota à l'issue de l'assemblée générale suivante, ce sont tous les avantages financiers liés au mandat d'administrateur qui sont alors suspendus. En l'occurrence, c'est la FSMA qui est responsable du contrôle. Nous avons donc bien prévu des sanctions dans ce projet de loi.

Ik denk dat alle andere vragen werden beantwoord door collega Verlinden. Ik wil iedereen alleszins bedanken om dit debat sereen te voeren. Het is goed dat we kunnen landen en het wetsontwerp ter stemming kunnen voorleggen in de plenaire vergadering.

18.11 **Sam Van Rooy** (VB): Mijnheer de minister, u hebt niet goed geluisterd. Misschien moeten we een quotum invoeren voor ministers die wel luisteren wanneer parlementsleden een toespraak houden. Ik heb letterlijk gesproken over, ik citeer: "de talloze talentvolle vrouwen". Dat heb ik letterlijk gezegd. Ik pik uw laster dus helemaal niet. Het zou natuurlijk kunnen dat u andere talentvolle vrouwen kent dan ik, maar de talentvolle vrouwen die ik ken, vinden het denigrerend om via een quotum een bepaalde functie te krijgen. Dat is het enige wat ik heb gezegd. U moet dus geen woorden in mijn mond leggen.

Daarnaast is het natuurlijk zeer veelzeggend dat u geen enkel verband ziet tussen het vooruithelpen van vrouwen op de werkvloer – daarover gaat het wetsontwerp immers – en de vrouwen uit moskeeën op ons grondgebied, waar letterlijk wordt gepredikt: "Ga niet werken als dat gemengd is met mannen. Parfumeer uzelf niet. U mag als vrouw niet alleen naar buiten gaan zonder mannelijke begeleiding."

Dat wordt gepredikt in moskeeën en Koranscholen op ons grondgebied, mevrouw Verlinden, en die moskeeën blijven gewoon open. Vervolgens komt u hier hoog van de toren blazen met een wetsontwerp over vrouwenquota in bedrijven en ondernemingen, terwijl de goorste vrouwenhaat en vrouwenonderdrukking niet alleen massaal uit het Midden-Oosten worden geïmporteerd, maar ook op ons grondgebied kunnen woekeren.

18.12 **Meyrem Almaci** (Ecolo-Groen): Mijnheer Van Rooy, het moet me toch van het hart dat ik het heel vreemd vind dat men opkomt voor vrouwenrechten door niet mee te gaan in stappen vooruit voor vrouwenrechten. Ik vind dat een vreemde logica, maar dat zal ongetwijfeld aan mij liggen. Er is altijd een externe vijand nodig als excuus om vooral zelf niets te moeten doen. Dat verpakken in racistische haatspraak brengt een verantwoordelijkheid met zich mee. Gisteren hebben we gezien wat dat met jonge hoofden kan doen, maar naderhand is men natuurlijk nooit verantwoordelijk. Na een relaas van vijftien minuten van islamofobie en pure haatspraak hier in het Parlement, die wij telkens opnieuw moeten ondergaan, zegt u achteraf ook altijd dat het niet uw fout is, omdat u niets heeft gezaaid. U kunt dat altijd zo gemakkelijk wegschuiven en elk onderwerp terugbrengen naar uw eigen blinde haat, maar dat terzijde.

Mijnheer de voorzitter, ik ga wel in op wat de ministers hebben gezegd, want ik had helaas niet de gelegenheid om in de commissie aanwezig te zijn. Minister Beenders, ik hoor u goed als u zegt dat u de ambitie had om te landen. Ik weet hoe moeilijk dat was. De richtlijn kwam er twee jaar voor het einde van de vivaldiregering, maar de deadline lag na Vivaldi. Zo gaat het heel vaak met richtlijnen. Het is heel moeilijk om ze tijdig om te zetten. Dat hebben we in deze regering ook al gezien. U kunt de vorige regering dus niet zomaar verwijten dat de richtlijn nog niet was omgezet.

Laten we even bekijken wat de vorige regering

heeft gedaan. We zaten samen in de vivaldiregering. We zagen deze richtlijn samen binnenkomen. Op het vlak van de bestrijding van bijvoorbeeld gendergerelateerd geweld is er heel wat gebeurd. Ik heb daar heel hard voor onderhandeld, ik heb daar hele stukken voor geschreven. Dat is niet minder dan een opmerkelijke vooruitgang. Denk maar aan Stop Femicide, de hervorming van het seksueel strafrecht, de uitbreiding van de zorgcentra, het nationaal actieplan, de verdubbeling van het geboorteverlof, de uitbreiding van de genderwetten, de pensioenhervorming, die nu wordt teruggedraaid, en het minimumpensioen. Ik wijs ook op de samenstelling van die regering. Vivaldi had een zeer vrouwelijk samengestelde regering. Die perspectieven zaten ook in het regeerakkoord. Het is niet meer dan eerlijk om dat te zeggen. Daar zijn heel grote stappen vooruitgezet, in een context waarin het in een aantal andere landen al aan het slabakken was.

Ik heb die context ook aangehaald als reden waarom ik teleurgesteld ben dat dit niet verder is gegaan. Dat is het probleem wanneer een richtlijn een minimumgrens krijgt. Als er dan onenigheid in de regering is, eindigt men al snel bij dat minimum. Omdat men moet landen, omdat er een deadline is, landt men in zulke gevallen op dat minimum. Dat vind ik heel jammer binnen de bredere context van de vrouwenrechten. Het is jammer dat dit wordt aangetast door ander beleid van deze regering.

Dat was daarnet mijn opmerking. Met 33 % bestendigt u de bestaande realiteit. Dat is volgens mij geen ambitie meer. In mijn tussenkomst heb ik wel degelijk benoemd wat goed was. Dat wil ik toch even rechtzetten, mijnheer de minister, want ik vind dat belangrijk. Ik heb dat gedaan, maar ik heb ook aangegeven wat voor mij onvoldoende was en waar er mogelijkheden lagen om verder te gaan.

Ondertussen hebben we een buurland dat deze richtlijn heel duidelijk heeft aangegrepen om een serieuze stap vooruit te zetten en zo een tegenwicht te vormen tegen de backlash en de vertraging die we zien, ook op economisch vlak. Als vrouwen niet mee aan tafel zitten, wordt hun perspectief niet meegenomen. Dat geldt ook voor private beursgenoteerde bedrijven. Dat zien we. Ik heb daarnet eveneens gezegd dat, ondanks de beursresultaten, de realiteit heel hardnekkig blijft. Het riedeltje over *gold-plating* dient als excuus, zoals we de afgelopen decennia zo vaak allerlei excuses hebben gehoord om de vooruitgang die we hadden kunnen boeken, niet te realiseren.

Vandaar dat ik uw oproep begrijp en elke stap vooruit zou willen toejuichen. Op dit moment is dit echter gewoon *too little.* Voor mij is het ook belangrijk dat u zegt dat het geen belofte was, maar een ambitie. Ik hoop dat ambities in de toekomst ook beloftes kunnen worden.

Laten we daar dan samen aan werken. Laat de ambitie die u inschrijft ook een belofte zijn om daarvoor te strijden. Ik weet dat dat geen garantie op resultaat biedt, maar in dit geval was het echt niet onrealistisch geweest om niet op het pure minimum te landen, maar om verder te gaan.

Daarom zullen we ons toch onthouden. Ondanks het feit dat elke stap vooruit belangrijk is, en dat wil ik hier uitdrukkelijk zeggen, ook voor degenen die de naam bij de stemming zullen bekijken, is deze stap te klein in de context waarin we ons bevinden.

De **voorzitter**: Bedankt, collega Almaci. Ik heb u laten uitspreken, maar ik moet u wijzen op artikel 45 van het Reglement, waarin duidelijk staat dat aantijgingen van kwade bedoelingen en persoonlijke beledigingen verboden zijn. U hebt collega Van Rooy beticht van “racistische haatpraat” en ook van “islamofobie,” waarmee ik u citeer. Zulks is conform het Reglement verboden, want het is een aantijging van kwade bedoelingen.

Collega’s, vraagt iemand nog het woord?

18.13 **Sam Van Rooy** (VB): Mevrouw Almaci, ik zou nog twee dingen tegen u willen zeggen, als u nog even wilt blijven, mag dat natuurlijk. U mag uiteraard ook wegwandelen.

Als u denkt getuige te zijn van racisme, wat in dit land mogelijk een strafbaar feit is, dan moet u uw burgerplicht vervullen en de daad bij het woord voegen. Dat betekent ten eerste dat u een klacht indient.

Ten tweede kan ik alleen maar vaststellen, ook ten aanzien van de ministers in de regering, dat men spreekt over over islamofobie en racisme wanneer men vrouwenhaat aanklaagt in het kader van moskeeën en koranscholen. Het is die dubbele moraal, beste ministers in de regering, die mensen steeds bozer maakt en die een partij als de onze steeds groter maakt. Besef dat maar goed.

De **voorzitter**: Zijn er nog collega's die gebruik willen maken van het spreekrecht?

Vraagt nog iemand het woord? *(Nee)*
Quelqu'un demande-t-il encore la parole? *(Non)*

De algemene bespreking is gesloten.

La discussion générale est close.

Bespreking van de artikelen
Discussion des articles

We vatten de bespreking van de artikelen aan. De door de commissie aangenomen tekst geldt als basis voor de bespreking. (Rgt 85, 4) **(1698/8)**
Nous passons à la discussion des articles. Le texte adopté par la commission sert de base à la discussion. (Rgt 85, 4) **(1698/8)**

Het wetsontwerp telt 23 artikelen.
Le projet de loi compte 23 articles.

Er werden geen amendementen ingediend.
Aucun amendement n'a été déposé.

De artikelen 1 tot 23 worden artikel per artikel aangenomen.
Les articles 1 à 23 sont adoptés article par article.

De bespreking van de artikelen is gesloten. De stemming over het geheel zal later plaatsvinden.
La discussion des articles est close. Le vote sur l'ensemble aura lieu ultérieurement.

19 Wetsontwerp houdende wijziging van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie en de wet van 2 april 1965 betreffende het ten laste nemen van de steun verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wat betreft het geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (1721/1-8)
19 Projet de loi modifiant la loi du 26 mai 2002 concernant le droit à l'intégration sociale et la loi du 2 avril 1965 relative à la prise en charge des secours accordés par les centres publics d'aide sociale en ce qui concerne le projet individualisé d'intégration sociale (1721/1-8)

Algemene bespreking
Discussion générale

De algemene bespreking is geopend.
La discussion générale est ouverte.

De rapporteur, de heer Wouter Raskin, verwijst naar het schriftelijk verslag. Hij krijgt meteen het woord in de algemene bespreking.
Le rapporteur, M. Wouter Raskin, renvoie au rapport écrit. Je lui donne d'emblée la parole pour la discussion générale.

19.01 **Wouter Raskin** (N-VA): Mijnheer de voorzitter, mevrouw de minister, ik kom even hier vooraan staan voor de belangrijke hervorming van het GPMI. Iedereen kent het GPMI, de schriftelijke overeenkomst tussen de OCMW's en de leefloongerechtigde, dat concrete afspraken bevat met één grote doelstelling: kwetsbare mensen opnieuw maatschappelijk integreren.

De opmaak van een dergelijk GPMI is al langer in veel gevallen verplicht. Zonder geldige reden afwijken van de afspraken die daarin zijn vastgelegd, kan leiden tot een tijdelijke schorsing van het leefloon. Met andere woorden, het GPMI is een heel belangrijke hefboom die na de hervorming, die we later vandaag hopelijk kunnen goedkeuren, nog meer gewicht zal krijgen. Daarvoor zijn er drie belangrijke redenen.

Ten eerste wordt het GPMI voortaan verplicht voor alle leefloontrekkers. Dat is vandaag nog niet het geval voor zij die een equivalent leefloon krijgen. Gelet op het belang dat we aan dat instrument hechten, is dat voor ons een logische volgende stap na de invoering van het verplichte GPMI tijdens de Zweedse periode, samen met onze partners, voor alle nieuwe leefloontrekkers.

Ten tweede is er een heel belangrijke en opvallende nieuwigheid. Het GPMI zal worden gebruikt in het kader van de aanpak van verslavingszorg. Mensen die verslaafd zijn aan een psychoactieve stof, zullen zich binnenkort niet langer wegens gezondheids- of billijkheidsredenen kunnen onttrekken aan concrete afspraken in het GPMI. Ik vind dat een heel belangrijke hervorming van de minister. Straks zullen ook collega's het woord nemen die op een andere manier naar uw hervorming kijken, mevrouw de minister, maar u blijft wel genuanceerd in uw hervorming. Het moet immers worden gezegd dat andere gezondheids- en billijkheidsredenen wel nog altijd kunnen worden ingeroepen, ook door mensen met een verslaving.

U gaat er dus niet met de botte bijl door. Dit is een weloverwogen hervorming. Bovendien krijgen de OCMW's ook geen carte blanche, waarmee ze die beslissing zomaar zelf kunnen nemen. Neen, wanneer wordt vermoed dat mensen verslaafd zijn aan psychoactieve stoffen, zijn maatschappelijke assistenten en OCMW's verplicht om die leefloonclïënten naar een arts te verwijzen voor medisch onderzoek, diagnose en eventueel ook behandeling.

De duur en de modaliteiten van die behandeling die eventueel door een arts of een specialist wordt voorgeschreven, worden in de toekomst verplicht opgenomen in dat GPMI, dat zo een nog belangrijker tool wordt in het afsprakenkader

tussen de cliënt en het OCMW. Dat is een heel belangrijke hervorming en ook een hervorming die empathie toont. In tegenstelling tot het verleden weigeren we immers om mensen met een verslavingsproblematiek op te geven, hen te laten stikken en ons geweten te sussen met elke maand een beetje leefloon te betalen zonder perspectief. Het is evenzeer belangrijk dat we het maatschappelijk ook niet langer kunnen en willen verantwoorden dat door het uitbetalen van het leefloon aan mensen met een verslaving die niet in behandeling zijn, de overheid die verslaving eigenlijk mee onderhoudt. Ook dat zal stoppen en dat is een heel goede en belangrijke beslissing.

Ten derde, de verplichting van budgetbeheer in het GPMI. Wanneer maatschappelijk assistenten moeilijkheden vaststellen bij budgetbeheer en budgetbegeleiding in geval van schulden, moet het GPMI in de toekomst verplicht voorzien in een begeleidingsprogramma dat geen containerprogramma is waarin iedereen dan maar moet passen. Het is een programma op maat van het individu. Ook hier opnieuw dezelfde filosofie. We laten de mensen niet aan hun lot over. We bieden houvast en structuur op maat van de individuele cliënt, omdat het belangrijk is dat hij of zij op termijn maatschappelijk geïntegreerd raakt.

Mevrouw de minister, we zijn er ons allemaal van bewust dat dit heel wat vraagt van de OCMW's, maar er staat ook wat tegenover, namelijk een vermindering van de administratieve last. Het aantal verplichte evaluaties daalt immers en er staat ook een extra toelage tegenover voor de dossiers equivalent leefloon, zoals dat vandaag al bestaat voor de klassieke leefloondossiers.

Het zal de collega's dan ook niet verwonderen dat onze fractie dit wetsontwerp ten volle zal steunen.

De omslag die hier wordt gemaakt, het verschil met uw voorganger, kan eigenlijk niet groter zijn. Dat valt op. Tijdens de vorige legislatuur was er geen enkele hervorming van het leefloon. Er kwam alleen een verhoging van het leefloon met 12 %, boven op de indexering. De hervormingsambitie bleef toen steken in een studie die zou moeten aantonen dat het GPMI als iets negatiefs werd ervaren en onvoldoende afgestemd zou zijn op de individuele noden van mensen. Dat kwam echter niet helemaal zo uit die studie. Vandaar dat het debat toen een stille dood is gestorven. Uiteindelijk kwam er dus geen enkele hervorming.

Tot besluit, met de omslag die u in dat beleid aanbrengt, geeft u nu de juiste richting aan. We kiezen voor een meer aanklampende aanpak, zowel voor mensen met schulden als voor mensen met een verslavingsproblematiek. Dat is aanklampend werken, in tegenstelling tot het sussen van ons geweten door mensen wat geld te geven en er vervolgens te weinig naar om te kijken. Dat is de omslag.

Mevrouw de minister, ik heb ook goed geluisterd naar de debatten in de commissie. We hebben twee lezingen nodig gehad om dit wetsontwerp in de commissie te behandelen. Straks zullen sommige collega's u verwijten dat u een kil, hard en asociaal beleid voert en dat u de OCMW's overbelast. Ik zou u willen vragen om die kritiek te relativeren. U moet ook denken aan wat bijvoorbeeld de VVSG aanvankelijk zei, namelijk dat een aantal zaken die u belangrijk vindt al voor een groot stuk op die manier werden gedaan.

Nee, dit is geen afbraakpolitiek, dit is nabij zijn. Dit is ook de welvaartsstaat stutten om ervoor te zorgen dat mensen niet langer afhankelijk zijn van een uitkering. We moeten niet eindeloos uitkeringen blijven betalen aan mensen die wel de mogelijkheden hebben om vroeg of laat een trapje hoger te klimmen. U moet zich straks ook niet laten afleiden door het vingertje van sommigen alsof het moreel verkeerd zou zijn dat u mensen met een verslavingsproblematiek wilt helpen. Daar hoeft u zich echt niet voor te schamen.

Ook maatschappelijk assistenten worden niet gedemotiveerd door wat u hier voorstelt.

De maatschappelijk assistenten die ik hoor, zijn zelfs vragende partij om handvatten te krijgen om onder andere werkbereidheidsvoorwaarden af te dwingen. Ook zij liggen namelijk wakker van de afbrokkeling van de solidariteit in de samenleving, als er niet wordt hervormd.

Mevrouw de minister, ik rond af. Laat u straks niet afleiden door het geruis. U zult straks tijdens de stemming van ons alle steun krijgen.

19.02 **Ellen Samyn** (VB): Mevrouw de minister, we hebben onderhavig wetsontwerp over de verstrenging van het geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI) uitgebreid besproken in de commissie. Zoals mijn collega Kurt Moons daar al aangaf, is het Vlaams Belang bereid om elke verstrenging van het leefloonsysteem mee te steunen. Het moet voor iedereen duidelijk zijn dat werk nog altijd de beste bescherming tegen armoede biedt, bij voorkeur in de vorm van duurzame tewerkstelling. Tot op heden is het leefloon voor veel mensen geen tijdelijk vangnet, maar een eindhalte.

Tal van mensen konden om allerhande billijkheidsredenen worden vrijgesteld van de verplichting om een GPMI aan te gaan en de facto ook van begeleiding naar de arbeidsmarkt. Met de beperking van de werkloosheid in de tijd en de aanzienlijke onderschatting door de regering van de doorstroom naar het leefloon dringt een verstrenging zich op. We moeten immers vermijden dat mensen na het verlies van hun werkloosheidsuitkering gewoon in een ander uitkeringsstelsel terechtkomen, zonder perspectief op werk.

Bovendien stellen we vast dat heel wat OCMW's, vooral in Wallonië en Brussel, de regels rond het GPMI niet naleven. Ook op dat vlak lijkt een verstrenging dus geen overbodige luxe.

Een en ander geldt overigens niet alleen voor de nieuwe instroom, maar ook voor wie al jarenlang een leefloon ontvangt. Iedereen die kan werken, moet de nodige begeleiding krijgen om zo snel mogelijk opnieuw aan de slag te gaan. Het GPMI verplichten, kan volgens ons zeker een eerste stap in de juiste richting zijn, op voorwaarde natuurlijk dat alle OCMW's de regels op een uniforme manier toepassen.

Daarnaast is het positief dat eindelijk, na lang aandringen, ook van onze partij, drugverslaving of gokverslaving niet langer als een soort billijkheidsreden kan worden ingeroepen om geen GPMI aan te gaan.

Daarmee zijn natuurlijk niet alle problemen opgelost. Het wetsontwerp vertoont volgens ons nog altijd een aantal structurele zwaktes. Een eerste zwakte betreft de effectiviteit van het GPMI zelf. Als alle OCMW's het GPMI zouden hanteren als een bindend contract om leefloongerechtigden naar de arbeidsmarkt te begeleiden, dan hadden we onderhavig wetsontwerp vandaag misschien niet nodig gehad.

Uit eerdere parlementaire vragen die ik u stelde over het gebruik van GPMI's bleek alvast een duidelijk regionaal verschil. In Vlaanderen heeft ongeveer 60 % van de leefloongerechtigden een GPMI, in Wallonië 50 % en in Brussel 40 %.

Voorliggend wetsontwerp voorziet in een financiële sanctie voor OCMW's die de GPMI-verplichting niet nakomen. Dat is uiteraard logisch.

Ik vrees wel dat Waalse en Brusselse OCMW's een GPMI met zoveel mogelijk leefloongerechtigden overeen zullen komen, enkel en alleen om op papier in orde te zijn. Op die manier behouden ze natuurlijk de volledige financiering, heeft iedereen een mooi GPMI en zijn ze wettelijk in orde, althans op papier.

Zal dat leiden tot een verhoogde werkbereidheid? Dat zal waarschijnlijk niet het geval zijn. Zal dat leiden tot een hogere werkzaamheid in Wallonië en Brussel? Dat zal hoogstwaarschijnlijk niet gebeuren. Vooral zal moeten worden gecontroleerd of de GPMI's daadwerkelijk worden uitgevoerd dan wel of ze alleen op papier bestaan.

Mevrouw de minister, een tweede zwakte is het gebrek aan meetbaarheid. De regering beschikt niet over de nodige gegevens om na te gaan in welke mate een GPMI daadwerkelijk tot tewerkstelling leidt. Het GPMI dient in eerste instantie om iemand stap voor stap naar de arbeidsmarkt te begeleiden. Ik zou dan ook verwachten dat de resultaten nauwlettend worden opgevolgd. Jammer genoeg is dat niet het geval. Op federaal niveau ontbreken de nodige cijfers en ook bij de gewesten blijkt het bijzonder moeilijk om die informatie te verkrijgen. Hoe kan dan de doeltreffendheid van de maatregel worden beoordeeld?

Er kan uiteraard worden aangevoerd dat het activeringsbeleid een gewestelijke bevoegdheid is. Dat klopt ook. Daar bestaat echter een heel eenvoudige oplossing voor, namelijk het thema maatschappelijke integratie overhevelen naar de gewesten. Op die manier staat Vlaanderen financieel in voor zijn leefloners en Brussel en Wallonië voor hun leefloners. Dat zou de financiële verantwoordelijkheid en de controle op het activeringsbeleid veel dichter bij elkaar brengen. Met de huidige regering-De Wever zit die overheveling er helaas niet in.

Vandaag betaalt het federale niveau mee de rekening, terwijl de uitvoering grotendeels lokaal en de activering gewestelijk worden georganiseerd. Vlaanderen doet het aantoonbaar beter op het vlak van de toepassing van het GPMI maar via de federale financiering blijft er een geldstroom naar Brussel en Wallonië bestaan.

Zolang de regering niet bereid is de bevoegdheid over te hevelen, moet ze minstens zorgen voor een veel strenger federaal toezicht. In het andere geval blijft de geldkraan openstaan zonder voldoende controle op wat met het belastinggeld van de hardwerkende Vlaming gebeurt.

Mevrouw de minister, een derde zwakte zijn de resterende billijkheidsredenen. Uit de gesprekken

in de commissie begrijp ik dat bijvoorbeeld analfabetisme nog steeds een basis kan vormen om geen GPMI te sluiten. Blijkbaar kunnen ook andere verslavingsproblematieken nog steeds aanleiding geven tot een vrijstelling. De nieuwe uitsluiting heeft immers betrekking op verslaving aan psychoactieve stoffen en gokverslaving maar niet op alle andere vormen van verslaving. Ook dat is voor ons een tekortkoming.

Betekent heit dat we tegen elke vorm van vrijstelling zijn? Uiteraard niet. Wie bijvoorbeeld zorgt voor een ziek kind of een ziek familielid, moet in bepaalde omstandigheden vrijgesteld kunnen worden. Wie verslaafd is, moet echter ontwennen. Wie niet kan lezen, moet leren lezen en schrijven. Zo niet raken die mensen nooit uit hun afhankelijkheid en wordt de stap naar werk alleen maar groter. De geldkraan openhouden zonder concrete verplichtingen of begeleiding is niet langer vol te houden.

Mevrouw de minister, ik hoop dan ook dat we over afzienbare tijd een tweede deel van de hervorming mogen verwachten, waarbij meer problematieken niet langer automatisch als grond voor een vrijstelling kunnen worden ingeroepen.

Ook hier zien we immers grote regionale verschillen. Zo gaf u zelf aan in de commissie op 10 februari dat er in augustus 2025 in totaal 8.050 GPMI-vrijstellingen waren, 67% in Wallonië tegenover slechts 28% in Vlaanderen. Dat doet toch vragen rijzen over de manier waarop de billijkheidsredenen in de verschillende gewesten worden geïnterpreteerd.

In afwachting van dat tweede deel hebben we alvast ons amendement opnieuw ingediend, waarbij het GPMI voor iedereen verplicht wordt, tenzij de leefloongerechtigde een ernstige en geldige billijkheidsreden kan aantonen, zoals zorgtaken. Daarover moet het OCMW vervolgens oordelen en nagaan of die reden daadwerkelijk een vrijstelling rechtvaardigt.

Mevrouw de minister, een vierde zwakte is de toenemende werkdruk voor de maatschappelijk werkers. Door de beperking van de werkloosheid in de tijd en de veel hoger dan verwachte doorstroom van langdurig werklozen naar het leefloon is de werkdruk bij de OCMW's al aanzienlijk gestegen. Daarmee vertel ik u natuurlijk niets nieuws, want u hebt dat zelf meermaals bevestigd in de commissie.

Het GPMI is, zoals het woord zelf aangeeft, een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie. Het vraagt dus een individuele aanpak en begeleiding op maat. De verplichting zal onvermijdelijk bijkomend werk betekenen voor maatschappelijk werkers.

De inwerkingtreding van het wetsontwerp uitstellen geeft de OCMW's weliswaar meer tijd, maar lost natuurlijk niets structureels op aan de werkdruk. Maatschappelijk werkers krijgen niet alleen meer dossiers te verwerken, maar worden ook geconfronteerd met strikte termijnen, verbale en fysieke agressie en alsmaar hogere verwachtingen op het vlak van activering. Enerzijds zijn zij soms letterlijk de boksbal van agressieve cliënten, terwijl ze anderzijds alsmaar meer taken moeten opnemen die eigenlijk thuishoren bij de VDAB, Actiris of Forem.

Ik hoor van veel maatschappelijk werkers dat zij aan hun limiet zitten. Ik hoop dan ook dat de regering hen niet aan hun lot overlaat en eindelijk maatregelen neemt om die werkdruk te verlichten. In het wetsontwerp zie ik daarvoor alvast onvoldoende garanties.

Mevrouw de minister, een vijfde en misschien wel grootste zwakte is het gebrek aan voldoende begeleiding en concrete arbeidskansen. Het is natuurlijk positief om leefloongerechtigden naar werk te willen begeleiden, maar dat veronderstelt dat er ook voldoende werkgelegenheid is.

De regering heeft de flexi-jobs uitgebreid naar alle sectoren en daardoor dreigen steeds meer laagdrempelige jobs te worden ingevuld door mensen die in feite al een reguliere baan hebben. Net die laagdrempelige jobs kunnen echter voor leefloongerechtigden toegankelijk zijn en een springplank vormen naar de reguliere arbeidsmarkt. Daarbovenop staat het aantal vacatures sterk onder druk. Ook dat maakt de zoektocht naar werk er niet eenvoudiger op voor veel leefloners.

Een GPMI verplicht maken, is één zaak, maar zonder voldoende arbeidsplaatsen en begeleiding dreigen mensen alsnog in het leefloonsysteem te blijven hangen. Tijdens de commissiebespreking gisteren bevestigde u gisteren al dat er stilaan meer doorstroming naar werk merkbaar is. Dat is uiteraard positief, maar ik blijf wat sceptisch over de duurzaamheid van de tewerkstelling, zeker in de huidige economische omstandigheden. Ik zie nog te weinig concrete initiatieven om de leefloners ook op langere termijn aan het werk te houden.

Daarnaast is er het probleem van de psychologische en medische begeleiding. Wie van

een verslaving moet afkicken, moet daarvoor ook hulp kunnen krijgen. Ik denk dat ik daar niemand van hoef te overtuigen. Er is echter al jaren een tekort aan plaatsen in afkickcentra en aan medisch personeel.

U kunt wel zeggen dat afkicken voortaan verplicht wordt, maar waar moeten die mensen terechtkunnen? Welke bijkomende middelen zult u daarvoor uittrekken en is daar überhaupt wel geld voor? Zowel over de beschikbaarheid van werk als over de nodige medische begeleiding zult u met uw collega-ministers moeten overleggen. Ik hoop dat we op korte termijn bijkomende initiatieven mogen verwachten, want zonder die ondersteuning zal het wetsontwerp op zichzelf weinig veranderen aan de situatie van duizenden mensen.

Mevrouw de minister, ik rond af. Zoals ik in het begin al zei, zullen wij het voorliggende wetsontwerp steunen. Elke zinvolle verstrenging die het leefloon opnieuw tot een tijdelijk vangnet maakt en mensen effectief richting werk begeleidt, is een goede zaak. Met de voorgestelde hervorming zijn we er echter nog lang niet.

Zoals ik zei, blijven er fundamentele vragen over de daadwerkelijke werking van het GPMI, de controle op de resultaten, de resterende vrijstellingsmogelijkheden, de werkdruk bij de OCMW's en de beschikbaarheid van werk en begeleiding. Ik verwacht dan ook dat de regering het hier niet bij laat en met bijkomende maatregelen komt. Het doel mag immers niet zijn om zoveel mogelijk GPMI's op papier te hebben, maar om zoveel mogelijk mensen daadwerkelijk aan het werk te krijgen.

19.03 **Florence Reuter** (MR): Madame la ministre, chers collègues, pour mon groupe, la solidarité va de pair avec la responsabilité, ce n'est pas nouveau. Le revenu d'intégration est un filet de sécurité indispensable, mais le versement d'une allocation ne suffit pas, il faut permettre à chacun de retrouver son autonomie.

Ce texte généralise le projet individualisé d'intégration sociale, le fameux PIIS, à l'ensemble des bénéficiaires du revenu d'intégration, quel que soit leur âge, ainsi qu'aux bénéficiaires d'une aide sociale et financière équivalente. L'objectif est donc que chaque personne puisse bénéficier d'un véritable parcours d'accompagnement. Pour certains, ce sera une formation ou un retour vers l'emploi, pour d'autres il faudra peut-être d'abord résoudre des difficultés financières, sociales ou de santé.

Et c'est bien là toute la philosophie de la réforme: un même droit à l'accompagnement mais évidemment pas un parcours identique pour tous. Lors de nos travaux en commission des Affaires sociales, j'ai entendu certains présenter cette réforme comme une logique de contrôle, voire de sanction. Au contraire, proposer un accompagnement adapté, ce n'est pas une punition, c'est un devoir. D'autant que le texte maintient des possibilités de dispenses – on l'a entendu – pour raisons de santé ou d'équité.

Quant à la question des assuétudes, nous devons assumer une ligne de responsabilité. Une dépendance ne peut être un motif pour laisser une personne sans accompagnement. En même temps, le CPAS n'a pas à se substituer à un médecin, bien sûr. Le secret médical et le libre choix du patient doivent rester absolus: aucune personne ne peut être pénalisée parce qu'une cure, un suivi psychologique ou encore une place en structure spécialisée n'est pas disponible. Ce que nous demandons, c'est de s'engager, dans la mesure de ses capacités, dans un parcours adapté et pas de garantir un résultat médical.

J'ai également entendu les préoccupations des CPAS concernant leur charge de travail. Elles sont bien sûr légitimes. Les assistants sociaux font face à une charge de travail énorme et, par ce texte, les demandes du terrain ont été entendues, puisque les évaluations annuelles obligatoires passeront de trois à deux par an. Le temps de nos travailleurs sociaux doit être consacré à accompagner des personnes et non pas à remplir des formulaires!

Pour conclure, je dirais que nous ne voulons ni d'une solidarité qui laisse les personnes seules face à leurs difficultés ni d'un système qui les enferme dans l'assistance. Nous sommes persuadés que c'est cela, une solidarité qui émancipe. C'est pourquoi le groupe MR soutiendra bien entendu cette réforme. Je vous remercie.

19.04 **Marie Meunier** (PS): Monsieur le président, madame la ministre, chers collègues, je voudrais commencer par une question simple: qu'est-ce que cela signifie concrètement, aujourd'hui, de vivre avec un revenu d'intégration sociale? Cela signifie souvent devoir choisir entre remplir son frigo et payer sa facture énergétique, compter chaque euro, renoncer à une activité avec ses enfants, repousser une dépense de santé pourtant indispensable. Cela signifie aussi vivre avec cette inquiétude permanente de ne pas savoir comment on va terminer le mois, comment on va pouvoir payer son loyer ou encore faire face à la prochaine facture.

Pour beaucoup, cette précarité s'accompagne d'autres difficultés: des problèmes de santé, des dettes, un logement instable ou impayable, une situation familiale compliquée, parfois des assuétudes ou une grande détresse psychologique. C'est cette réalité que nous devrions toutes et tous avoir en tête aujourd'hui alors que nous abordons ce projet. En effet, derrière les acronymes, les procédures et les évaluations, il y a des êtres humains qui souhaitent retrouver une stabilité, un emploi, une autonomie, mais qui ont parfois simplement besoin qu'on leur tende la main plutôt que de se voir imposer de nouvelles obligations.

Sur papier, madame la ministre, vous nous parlez d'accompagnement, d'autonomie et d'insertion; autant d'objectifs auxquels nous souscrivons. C'est évident. Pourtant, à la lecture du texte et, surtout, des avis émis par les fédérations des CPAS et des réserves du Conseil d'État, nous comprenons que vous faites évoluer profondément la philosophie du PIIS et que vous transformez progressivement un outil d'accompagnement en instrument de contrôle et, au bout de la chaîne, en un outil de sanctions.

Or, chers collègues, il existe une différence fondamentale entre accompagner quelqu'un et lui imposer un parcours, entre lui proposer une aide et conditionner son droit à celle-ci, entre lui faire confiance et lui demander de démontrer en permanence qu'il mérite d'être aidé. La pauvreté n'est pas une faute et ne se combat pas en demandant à quelqu'un de remplir davantage de formulaires. La personne s'en sort lorsqu'on lui donne accès à un logement, aux soins, à une formation, à un emploi de qualité et à des revenus suffisants.

Madame la ministre, chers collègues, nous allons commencer par la généralisation du PIIS. Pourquoi rendre obligatoire un dispositif qui n'est pas nécessairement pertinent pour tout le monde?

Président: Florence Reuter, vice-présidente.
Voorzitter: Florence Reuter, ondervoorzitster.

En effet, tout le monde ne bénéficie pas d'un revenu d'intégration sociale (RIS) durant une année entière. Certains en bénéficient pendant quelques semaines, voire quelques mois. D'autres disposent déjà d'une autonomie importante et n'ont besoin que d'un soutien ponctuel. Dès lors, pourquoi vouloir leur imposer des objectifs formalisés, des engagements et des évaluations supplémentaires?

C'est un travail supplémentaire que les travailleurs sociaux devront accomplir. Or, je rappelle que les travailleurs sociaux ne sont pas des machines à produire des PIIS. Leur métier consiste à rencontrer les personnes, à comprendre leur situation et à construire avec elles des solutions. Le temps qu'ils consacreront à remplir des documents et à vérifier le respect d'obligations sera du temps en moins pour l'accompagnement humain et pour les personnes qui ont besoin d'aide.

C'est d'autant plus interpellant, madame la ministre, qu'une étude sur la charge de travail des travailleurs sociaux est toujours en cours. Nous pouvons dès lors se demander pourquoi généraliser dès maintenant ce dispositif sans même disposer des conclusions de cette étude. Disposez-vous d'une étude démontrant que cette généralisation améliorera réellement l'insertion des personnes qui n'ont pas besoin d'un PIIS?

L'autre point particulièrement préoccupant de ce projet concerne évidemment les assuétudes. Vous prévoyez qu'en présence, "d'indices laissant supposer une addiction", le CPAS puisse orienter la personne vers un examen médical et que le traitement recommandé puisse être intégré au PIIS. Or, madame la ministre, nous parlons ici de personnes qui peuvent souffrir d'une addiction, d'une maladie ou d'une détresse psychologique, parfois dans le cadre de parcours de vie extrêmement difficiles.

En effet, une addiction peut s'accompagner de déni, de refus de soins, mais également de rechutes. C'est précisément pour cette raison qu'il faut du temps, de la confiance, des professionnels formés et un accompagnement adapté. Or, votre projet risque de transformer une difficulté de santé en difficulté à respecter un engagement administratif. On peut dès lors se demander ce qui se passera concrètement lorsqu'une personne refuse un examen médical, refuse un traitement, interrompt son parcours de soins ou rechute.

Ce que prévoit aujourd'hui votre projet, c'est de sanctionner une personne en la privant de son revenu d'intégration parce qu'elle n'aura pas respecté les engagements inscrits dans son PIIS. En définitive, votre projet revient à ajouter de la difficulté à la difficulté et de la douleur à la douleur.

Et le Conseil d'État lui-même soulève des questions fondamentales sur le respect des droits du patient, sur le consentement aux soins, la vie privée et la proportionnalité. Car comment parler de consentement libre lorsqu'une personne sait que son refus pourrait avoir des conséquences sur

le revenu qui lui permet de se loger et qui lui permet de vivre?

Et puis, qui finalement va identifier les problématiques et les suspicions d'assuétudes? Sur quels critères? Avec quelles formations? Les assistants sociaux, aujourd'hui, ne sont pas des prestataires de soins.

Et enfin, question fondamentale, où sont les professionnels de santé que les bénéficiaires devraient consulter? Les services de santé mentale, aujourd'hui, sont déjà saturés; les psychiatres manquent et les structures spécialisées en addictologie sont sous pression. Une obligation légale ne crée pas un médecin disponible et elle ne crée pas non plus une place en centre spécialisé. Alors, que se passera-t-il lorsqu'une personne sera orientée par un assistant social ou le CPAS vers un examen médical, mais qu'elle ne pourra pas obtenir de rendez-vous? Qui sera pénalisé? C'est toute la contradiction de votre projet: vous créez des obligations pour les personnes les plus fragiles, sans garantir les conditions concrètes qui leur permettraient de les respecter.

Madame la ministre, votre projet prévoit également de renforcer l'accompagnement des personnes confrontées à des difficultés de gestion budgétaire ou d'endettement. Mais il est important de rappeler qu'il faut distinguer deux réalités: une personne qui a besoin d'apprendre à mieux gérer son budget est différente d'une personne qui n'a tout simplement pas assez d'argent pour vivre. Quand les revenus ne permettent pas de payer le loyer, les factures d'énergie, les soins de santé ou l'alimentation, le problème ne provient pas nécessairement d'une mauvaise gestion. On ne peut pas apprendre à une personne comment payer une facture de 150 euros quand elle est déjà à moins de 100 euros sur son compte.

Et puis, il ne faut pas faire comme si les CPAS ne s'inquiétaient pas déjà de la situation de ces personnes, puisque la guidance budgétaire et la médiation de dettes existent déjà au sein des structures des CPAS. Ce qui manque trop souvent – on vous le dit régulièrement en commission –, ce sont les moyens et les places disponibles. Il y a vraiment une différence entre proposer une aide et imposer cette aide sous la menace d'une sanction sur le revenu d'intégration.

Et c'est cette question des moyens qui nous amène à un autre problème majeur: vous demandez aux CPAS de généraliser les PIIS, d'assurer de nouvelles missions en matière d'assuétudes, de renforcer l'accompagnement budgétaire et de multiplier les suivis. Mais encore une fois, madame la ministre, avec quels moyens? Les fédérations des CPAS vous ont alertée sur la charge de travail, les coûts administratifs, les consultations, les déplacements, les formations et les adaptations informatiques. Pourtant, à nouveau, comme vous le faites à chaque fois et comme vous l'avez déjà fait avec la réforme du chômage, vous ne garantissez pas un financement fédéral structurel à la hauteur de ces nouvelles missions.

Donc, on a ici certains coûts qui sont liés aux assuétudes, mais ils ne sont même pas directement supportés par les CPAS. Donc, c'est une méthode qu'on a l'habitude de connaître avec ce gouvernement: le fédéral décide, les pouvoirs locaux exécutent et les CPAS doivent trouver des moyens pour faire fonctionner le dispositif. Mais aujourd'hui, les CPAS travaillent déjà avec des équipes qui sont sous pression et des situations qui sont de plus en plus complexes. Et au bout de la chaîne, ce sont finalement les personnes qui sont précarisées qui vont subir les conséquences de tout ça.

Alors, les fédérations vous demandaient également davantage de temps pour préparer les équipes à adapter les procédures, mais à nouveau, vous n'en avez pas tenu compte, ça devient une habitude. Moi, j'aime à vous rappeler qu'une réforme sociale, elle ne se construit pas contre celles et ceux qui devront la faire vivre, elle se construit avec eux. Et encore une fois, ici, manifestement, ils ne sont pas entendus.

Alors, madame la ministre, au fond, ce qui nous oppose à votre projet, c'est finalement la conception même du travail social et de la solidarité. Pour nous, le travail social, il commence par une rencontre, une écoute, une relation de confiance. Il consiste à comprendre pourquoi une personne se retrouve dans une situation difficile et finalement à construire avec elle des solutions. Il ne consiste pas à lui demander de démontrer en permanence qu'elle mérite encore l'aide qu'elle reçoit. Parce que derrière chaque dossier, j'aime à vous le rappeler, il y a une vie, que ce soit une mère qui élève ses enfants, un jeune qui ne trouve pas sa place sur le marché du travail, une personne malade qui ne parvient plus à faire face à ses dépenses, quelqu'un qui a connu une addiction, des violences, une rupture familiale ou simplement une succession de difficultés qui l'ont progressivement conduit à la précarité. Et ces personnes, elles n'ont pas besoin qu'on leur explique davantage leurs obligations.

Ce dont elles ont besoin, ce sont des perspectives. Elles ont besoin d'un logement accessible, elles ont besoin de soins disponibles, de formations adaptées, d'emplois de qualité, de revenus suffisants, de services publics, finalement, qui ont les moyens et qui décident de les accompagner. Elles ont besoin qu'on s'attaque aux vraies causes de la pauvreté, pas qu'on leur fasse porter individuellement la responsabilité de leur situation. Et c'est là notre différence de point de vue fondamentale sur le travail social.

Nous, on considère que le revenu d'intégration, c'est un droit et un filet de sécurité qui est essentiel. Alors vous semblez vouloir en faire un dispositif de plus en plus conditionnel dans lequel chacun doit prouver sa volonté de s'en sortir en acceptant des obligations qui sont toujours plus nombreuses.

Et je voudrais terminer maintenant sur le risque le plus grave de votre réforme. Une personne qui perd son revenu d'intégration, elle ne cesse pas d'être pauvre, elle ne cesse pas d'avoir besoin de manger, elle ne cesse pas d'avoir besoin de se loger, de se chauffer ou de soigner ses enfants. Elle ne disparaît pas, cette personne. Sa pauvreté aussi, elle continue, mais elle devient plus invisible. Elle se retrouve dans les dettes, les loyers impayés, les colis alimentaires, les factures qui s'accumulent, les familles qui parfois doivent prendre le relais, l'isolement et parfois même la rue.

Il me semble quand même qu'une société digne de ce nom ne se mesure pas au nombre de personnes qu'elle parvient à sortir des statistiques de l'aide sociale, mais au nombre de personnes qu'elle parvient réellement à sortir de la pauvreté. C'est cette conception de la solidarité que nous défendons au parti socialiste et c'est précisément celle que votre projet de loi met à nouveau en danger aujourd'hui, madame la ministre.

19.05 **Robin Tonniau** (PVDA-PTB): Mevrouw de minister, goedenavond. Uw wetsontwerp bepaalt dat het volgen van een behandeling voor een verslaving wordt opgenomen in het geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI), het contract met het OCMW. Als de afspraken zonder wettige reden niet worden nageleefd, kan het leefloon na een aanmaning worden geschorst. Dat is een ernstige zaak. U of uw fractie stelt die maatregel voor als een vorm van hulp. Ik vraag me echter af hoe u een zieke persoon helpt - want een verslaving is een ziekte - door ermee te dreigen diens bestaansmiddelen af te nemen. Ik begrijp dat niet. Ik ben bovendien niet de enige die daar vragen bij heeft.

Vijf organisaties vragen u met aandrang om de tekst te herzien. Het gaat om het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding, het Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs, de Vlaamse Vereniging van behandelingscentra Verslavingszorg, Feder BXL en Fedito Wallonne. Ik zou u willen vragen om naar hun kritiek te luisteren. Ze hebben een nota opgesteld met tien fundamentele kritieken op uw wetsontwerp. We hebben die punten allemaal overlopen in de commissie, maar u hebt hun kritiek daar nogal gemakkelijk van tafel geveegd. De betrokken organisaties hebben het debat gevolgd en zijn teleurgesteld. Ik vraag me af of u nadien contact met hen hebt opgenomen. Hebt u het Vlaams Expertisecentrum Alcohol en andere Drugs opgebeld of op een andere manier gecontacteerd? Dat zijn toch essentiële stappen om tot een goede oplossing te komen. Als u mensen met een leefloon die met een verslaving kampen, wilt helpen, dan neemt u toch eerst contact op met de experts ter zake die rond alcohol- en andere drugsverslavingen werken? Ik vraag het u dus nogmaals. Hebt u contact met hen opgenomen, hebt u daadwerkelijk naar hen geluisterd en hebt u met hun opmerkingen rekening gehouden?

Ik heb het al gezegd, een verslaving is een ziekte. Een herval kan deel uitmaken van een herstelproces. U zegt dat u inspanningen vraagt en geen genezing. Het is dus niet de bedoeling dat mensen genezen, maar wel dat ze zich laten behandelen. Hoe maakt u echter het onderscheid tussen iemand die weigert mee te werken en iemand die door zijn ziekte zijn afspraken niet kan nakomen? Om iemand te helpen, is er natuurlijk vertrouwen nodig. Die persoon moet tegen zijn maatschappelijk werker kunnen zeggen: "Ik heb een probleem, ik ben hervallen en het lukt me niet meer om dat traject voort te zetten. Het is te moeilijk geworden. Ik ben hervallen in mijn verslaving." Als die persoon bang is om zijn inkomen te verliezen omdat hij een contract heeft ondertekend, bestaat dan niet het risico dat hij zijn moeilijkheden verbergt en doet alsof alles goed gaat en er geen problemen zijn, terwijl dat in werkelijkheid helemaal niet het geval is?

Als het inkomen van die persoon wordt geschorst, hoe moet hij dan nog overleven? Hoe moet zijn gezin nog overleven? Bovenop de verslaving ook nog schulden maken en de angst hebben om je woning te verliezen, dat is toch niet onze visie op mensen helpen en begeleiden?

Die organisaties benadrukken ook dat een stabiel inkomen en een stabiele woonsituatie noodzakelijk

zijn voor het herstel van die mensen. Uw tekst voorziet in een vrijstelling van het GPMI om gezondheidsredenen. Wie ziek is, kan dus een vrijstelling krijgen. U hebt mij in de commissie ook geantwoord dat verslaving een ziekte is. Als verslaving een ziekte is en daarover wetenschappelijke consensus bestaat, waarom maakt u dan toch nog een onderscheid tussen gewone zieken en mensen met een verslaving? Dat begrijp ik eigenlijk niet. Dat is toch een zuivere schending van het gelijkheidsbeginsel?

U maakt een onderscheid tussen verschillende ziektes. Waarom worden verslavingsziekten anders behandeld dan alle andere ziektes? Kunt u daar nog op antwoorden? In onze samenleving ontwikkelt ongeveer één op de acht mensen tijdens zijn leven een verslaving. Dat is dus een grote groep. Het is geen marginaal probleem en evenmin een probleem van marginalen. Verslaving komt immers voor in alle lagen van de samenleving.

Die koppeling aan leefloners alleen… Ik was eigenlijk gechoqueerd door een afbeelding die ik op Facebook zag van de cd&v-fractie, die voorlopig nog door één iemand wordt vertegenwoordigd. De fractie pakt op Facebook uit met een AI-afbeelding van een persoon met een verslaving die een leefloon aanvraagt.

Als men daarnaar kijkt, wordt die persoon zo marginaal mogelijk afgebeeld. Het lijkt wel een dakloze. Ik vind dat choquerend en ik ben niet de enige. Er zijn heel veel reacties op gekomen. De groep mensen die in België een leefloon aanvragen, is immers redelijk groot. In de eerste negen maanden hebben ongeveer 250.000 mensen in België op een bepaald moment een leefloon gekregen. Dat zijn dus meer dan 250.000 verschillende verhalen.

Het gaat echter om mensen die hulp nodig hebben en hulp verdienen. Mensen op die manier stigmatiseren door artificiële intelligentieafbeeldingen te gebruiken, vind ik bijzonder laag bij de grond. Ook de maatschappelijke werkers die in die sector werken, kunnen daar eigenlijk niet mee lachen.

Ik ken mensen die hun werk verloren zijn bij de sluiting van Audi Brussel, mensen die in onderaanneming hebben gewerkt. Ze zijn een periode werkloos geweest, maar ze zijn hun rechten verloren omdat ze niet voldoende dagen hebben gewerkt. Vandaag moeten ze rondkomen met een leefloon, één jaar voor hun pensioen. Wanneer die mensen zulke afbeeldingen zien, voelen ze zich aangesproken. Ze vinden dat schandalig.

Bij de PVDA willen we mensen helpen om van hun verslaving af te raken. Daarvoor heeft men een stabiel inkomen en menselijke begeleiding nodig, maar ook vrije plaatsen in de verslavingszorg. Als die vrije plaatsen er niet zijn, kan men niet eens een begeleidingstraject opstarten. Die vrije plaatsen zijn er vandaag niet. Vraag het maar aan ouders die hun kinderen in de verslavingszorg proberen te krijgen. Dat lukt niet.

Verschillende organisaties en experts waarschuwen specifiek voor het tekort aan plaatsen in de zorg, ook in de verslavingszorg. De OCMW's hebben personeel nodig om mensen te begeleiden. Ze zijn met te weinig. Meer verplichtingen zullen er niet voor zorgen dat er meer plaatsen komen of dat er meer maatschappelijke werkers aan de slag gaan.

Verslaving is niet altijd een keuze. In 40 tot 60 % van de gevallen speelt erfelijke aanleg een rol. Daarnaast vergroten psychische aspecten zoals ADHD en depressie de kans op verslaving. Ook de sociale omgeving is van belang. De manier waarop familie en vrienden met alcoholgebruik omgaan, kan een invloed hebben op het ontstaan van een verslaving. Ook het aanbod speelt een rol. Hoe meer drugs er in onze samenleving beschikbaar zijn, hoe meer verslavingen we krijgen. Ik denk dat we daar met een groot probleem zitten. Hetzelfde geldt voor alcohol, gokken enzovoort.

Deze regering, met Vooruit, cd&v en Les Engagés, zal deze tekst straks goedkeuren. Dat gebeurt tegen het uitdrukkelijke advies van de experts en de mensen op het terrein in. Jullie keuren heel vaak teksten goed die ingaan tegen de adviezen van experts. Ik kan dat thuis eigenlijk niet uitgelegd krijgen. Wat doet de politiek? Ze vraagt advies, als ze al advies wil krijgen, en krijgt advies. Vervolgens legt ze dat advies naast zich neer. Jullie negeren niet alleen de wetenschap, maar spreken ze gewoon tegen.

Vandaag heb ik ook een vraag gekregen van iemand die een getuigenis wilde brengen over een traject dat die persoon zelf heeft meegemaakt. Ik wil die getuigenis graag even voorlezen. De persoon schrijft: "Ik had een leefloon in Zottegem. Ik was verslaafd aan harddrugs en het OCMW heeft mij toen verplicht om me te laten begeleiden om van mijn verslaving af te raken. Op dat moment wilde ik dat niet.

Het OCMW van Zottegem heeft me onder lichte dwang aangeraden om naar Gent te gaan. In

Zottegem hebben ze mijn leefloon geschrapt. Ik ben toen naar Gent verhuisd. Op dat moment was ik dakloos. In Gent heb ik een leefloon gekregen. Daarmee kon ik drugs blijven gebruiken. Na een paar maanden heb ik zelf een bewindvoering aangevraagd. Ik besefte toen pas dat ik niet meer in staat was om zelf beslissingen te nemen en mijn geld te beheren. Daardoor had ik geen geld meer om drugs te kopen. Tegelijk had ik wel voldoende inkomen om verder te leven en de moeilijke stappen te zetten. Zo ben ik van mijn verslaving afgeraakt en had ik opnieuw een toekomst. Zonder het leefloon dat me toen was toegekend, ondanks mijn verslavingsproblematiek, was het vast en zeker slecht met mij afgelopen. Dan had ik andere manieren gezocht om aan geld te komen. Ik verkocht al eerder mijn lichaam. Ik ben heel blij dat het OCMW van Gent mij toen niet heeft losgelaten. Sommigen stellen voor om mensen met een leefloon en een verslaving te verplichten om af te kicken. Anders dreigen ze uiteindelijk hun leefloon te verliezen. Hoe zal dat mensen helpen? Met die maatregelen wordt de criminaliteit in de hand gewerkt." Tot hier de getuigenis.

Mevrouw de minister, de PVDA kiest vandaag de kant van de experten van de verenigingen op het terrein. We kiezen de kant van de wetenschap en van de ervaringsdeskundigen. We zullen straks tegenstemmen.

19.06 **Anne Pirson** (Les Engagés): Chers collègues, je tiens à rappeler que ce projet de loi est conforme à l'accord de gouvernement. Il généralise le projet d'intégration sociale à l'ensemble des bénéficiaires du revenu d'intégration et il permet aussi d'y intégrer une prise en charge des assuétudes lorsqu'un médecin estime qu'une cure ou un traitement serait bénéfique à l'intégration sociale d'une personne qui ne suit pas déjà volontairement un traitement.

Vous vous en doutez, Les Engagés voteront donc ce texte, mais nous le voterons avec des points de vigilance clairs en matière de santé publique et avec une attention particulière pour les CPAS puisque ce sont eux qui devront faire vivre cette réforme sur le terrain.

Sur le principe, notre position est constante. On a pu le rappeler en commission. Le revenu d'intégration est un filet de sécurité indispensable, mais pour nous, il est aussi un chemin vers l'autonomie.

Le PIIS traduit cette logique de droits et de devoirs. La personne s'engage dans un parcours et le CPAS, lui, s'engage à l'accompagner. Généraliser ce PIIS, c'est garantir à chacun un accompagnement dès son arrivée au CPAS.

Dans cette logique, une assuétude ne peut plus justifier à elle seule l'absence de projet. Une personne dépendante n'est pas perdue pour l'intégration. Elle ne doit pas être laissée seule avec sa maladie. Sa vulnérabilité doit nous conduire à renforcer justement l'accompagnement, et pas à y renoncer.

J'en viens à nos points de vigilance. Le premier est un principe. Une assuétude, on sait que c'est une maladie. C'est reconnu par l'Organisation mondiale de la Santé. Et une maladie, ça se soigne. Cela ne se sanctionne pas. Les balises introduites à la suite de l'avis du Conseil d'État sont donc pour nous essentielles, avec la notion de libre choix du médecin qui est garantie, et le fait que seul le médecin peut recommander un traitement. Donc, le CPAS ne pose pas de diagnostic et n'accède pas au dossier médical ni, évidemment, au contenu du traitement. Le bénéficiaire est tenu à une obligation de moyens, mais pas à une obligation de résultats. Donc, personne ne devra guérir de son addiction pour conserver son revenu d'intégration. Pour nous, c'est important.

Le deuxième point d'attention est aussi très concret. On ne peut pas exiger un traitement s'il n'existe pas ou s'il n'est pas disponible. Le texte suspend donc les engagements lorsque le traitement ne peut pas être suivi pour une raison indépendante de la volonté de la personne, par exemple une liste d'attente – on sait que cela existe. Cette balise-là est indispensable, mais elle ne suffit pas.

Si l'offre de soins ne suit pas, la réforme restera théorique. Elle doit pouvoir s'appuyer vraiment sur des soignants disponibles, sur des trajets de soins identifiés et sur une coopération entre le fédéral, les communautés et les régions.

Le ministre Vandenbroucke a annoncé que vous seriez associée au plan d'action de la stratégie interfédérale drogues 2026-2029. Cette articulation doit être effective, madame la ministre, et nous y serons vigilants.

Cette réforme reposera sur les CPAS. Ils seront évidemment en première ligne pour généraliser les PIIS et accompagner des situations souvent très complexes. La mise en place de ces PIIS se fera quasi au même moment que l'accueil par les CPAS de nouveaux publics à la suite de la limitation des allocations de chômage dans le temps.

On sait que de nombreux CPAS subissent déjà une pression sur leurs équipes, sur leurs délais, sur leurs finances, et donc aussi sur celles de nos communes.

Le projet apporte quand même une réponse, que nous saluons, puisqu'on passe à deux évaluations annuelles au lieu de trois, avec une subvention destinée aux frais de personnel. Il est également important pour nous que les moyens suivent effectivement la charge de travail dans tous les CPAS, quelle que soit leur taille.

Il y a aussi une question de calendrier. On le sait, les CPAS versent chaque mois le revenu d'intégration. L'État fédéral en finance une large part.

L'ajustement budgétaire, examiné cette semaine en commission, prévoit plus de 200 millions d'euros supplémentaires pour le revenu d'intégration. C'est un effort que nous soutenons et que nous saluons; mais il est clair que ces moyens doivent arriver à temps. Selon l'avancement de nos travaux budgétaires, des retards de paiement pourraient être constatés.

Vous avez tenu à rassurer les CPAS cette semaine, madame la ministre. Nous en prenons acte, parce que nous savons très bien que quelques jours ou quelques semaines de retard pour les CPAS, ce n'est pas simplement une ligne sur un tableau. La trésorerie se tend alors vraiment; ce sont des avances de trésorerie complexes à mettre en place, des lignes de crédit à activer, parfois des emprunts, et des communes appelées à suppléer.

Nous sommes bien d'accord sur le fait que ce n'est pas aux CPAS de porter le poids de nos calendriers budgétaires. Nous devons les soutenir, madame la ministre.

Les CPAS doivent rester au cœur de nos politiques. Ce sont eux qui font chaque jour le lien entre les lois qu'on vote ici et la vie des gens. Les Engagés y veilleront dans les travaux budgétaires comme dans toute la mise en œuvre de cette réforme.

Madame la présidente, chers collègues, la réussite de cette réforme ne se mesurera pas au nombre de PIIS signés. Elle se mesurera vraiment à la qualité de l'accompagnement et au nombre de personnes qui auront entamé un parcours de soins et qui auront retrouvé davantage d'autonomie puisque c'est le but.

Notre groupe votera donc ce texte, mais nous serons exigeants pour la santé des personnes concernées, exigeants également pour les CPAS parce que, je le répète, ce sont eux qui vont porter cette réforme.

Je vous remercie.

19.07 **Anja Vanrobaeys** (Vooruit): Mevrouw de minister, collega's, zoals verschillende collega's al hebben gezegd, wordt met dit wetsontwerp het GPMI uitgebreid. Dat GPMI is nu al een belangrijk instrument voor leefloners en OCMW's om samen stappen te zetten in wat ik maatschappelijke participatie noem. In het beste geval is dat werk en we moeten daarnaar streven, want dat is goed voor die mensen. Als men kan werken, of dat nu gewoon werk, maatwerk of aangepast werk is, dan ontvangt men een extra inkomen. Daardoor kan men uit de put klimmen en meer zelfvertrouwen en waardering krijgen.

We beseffen echter allemaal dat dat voor bepaalde kwetsbare groepen niet meteen kan, al kan het later misschien wel, of in sommige gevallen is dat helemaal geen mogelijkheid. Daarom is het belangrijk dat het GPMI ook toeleidt naar vrijwilligerswerk, een andere vorm van maatschappelijke participatie of een traject van behandeling.

Wat ik terugvind in dit wetsontwerp is iets waarop we ook hebben gehamerd, met name dat iedereen die bij het OCMW aanklopt een menselijke aanpak verdient, in welke situatie men zich ook bevindt. Een menselijke aanpak is ook waarnaar alle sociale werkers streven, en ik ken er wel een paar. Zij hebben daar lang genoeg voor gestudeerd en hebben daar methodieken voor. Ze zullen niet in elke val trappen, maar ze zullen die mensen op een menselijke manier begeleiden, zodat niemand aan zijn lot wordt overgelaten.

Het is ook een inspanningsverbintenis en dat vind ik belangrijk. Ik wil echt niet polariseren of het op flessen trekken. De voorbeelden die hier werden gegeven, zijn echt schrijnend. Ik heb in de commissie ook een aantal voorbeelden gegeven van mensen die verslaafd waren. Verslaving is een ziekte en men kan hervallen. Dat is een proces van vallen en opstaan, maar men mag die mensen niet aan hun lot overlaten.

Het begin van een traject kan erin bestaan dat men iemand moet overtuigen dat hij of zij verslaafd is en dat een behandeling nodig is. Ik begrijp dat dat tijd kan vergen.

Ik ben het wel eens met wat hier gezegd is. Mevrouw Lanjri, ik reken echt op u. Het gaat om de afbeelding, gemaakt met artificiële intelligentie, die cd&v op Facebook heeft verspreid. Daarop worden mensen als marginaal afgebeeld. Ik heb daarover veel berichten ontvangen van sociaal werkers. Ik weet dat u niet op die manier denkt en dat u een andere kijk hebt op die mensen. Ik reken echt op u. Ik denk dat u intern wel de nodige belletjes zult doen rinkelen om duidelijk te maken dat dit niet de manier is waarop we denken over mensen die van een leefloon leven, die bij het OCMW moeten aankloppen voor hulp en die op sociale werkers rekenen om hen uit de put te helpen.

Het is ook belangrijk dat er rekening wordt gehouden met de wachtlijsten in de zorg. Dat staat ook in het wetsontwerp. We hebben daar rekening mee gehouden. Ook de vrije keuze van de artsen blijft behouden. De artsen bepalen het traject, het is niet het OCMW dat bepaalde zaken oplegt. Binnen die krijtlijnen kunnen we met Vooruit het wetsontwerp steunen.

Ik heb nog één vraag. Zoals de collega's al aangaven, worden de administratieve lasten verminderd, omdat er minder evaluaties nodig zijn. Bovendien wordt een en ander gekoppeld aan extra inkomsten. Deze week is er ook, zij het in een ander kader, een belangrijke maatregel in de commissie goedgekeurd, waardoor de OCMW's bijkomend 210 miljoen euro zullen ontvangen om de gevolgen van de beperking van de werkloosheid op te vangen. Ik denk dat we dat ook verschuldigd zijn aan al die sociale werkers die dag in dag uit hun stinkende best doen om die mensen te helpen.

Ik blijf echter met een vraag zitten. Ik heb deze vraag al meermaals gesteld, maar ik zal erop blijven aandringen. Hoe zit het met een betere gegevensuitwisseling? Ik blijf daarbij het voorbeeld van Turnhout aanhalen. Door gewoon gegevens uit te wisselen met de KSZ hebben ze de doorlooptijd van een aanvraagprocedure met de helft kunnen verminderen. Dat was een proefproject, maar de resultaten zijn spectaculair. Als we op die manier het werk van de sociale werkers kunnen verlichten, denk ik dat we daar nog verder op moeten inzetten.

19.08 **Nahima Lanjri** (cd&v): Collega's, we hebben het vandaag over het GPMI of het geïndividualiseerde project voor maatschappelijke integratie. Dat bestaat uiteraard al langer. Nieuw is dat we het voortaan in principe voor iedereen zullen verplichten. Tot nu toe gold die verplichting sinds een aantal jaar voor nieuwe instromers of voor jongeren. Nu is het de bedoeling om de maatregel uit te breiden tot iedereen.

Dat is op zich ook goed want het leefloon is uiteraard een vangnet voor mensen die in een moeilijke situatie terechtkomen, om mensen een menswaardig leven te blijven garanderen. Daartegenover mogen ook een aantal verwachtingen staan. Die verwachtingen zijn in de eerste plaats bedoeld om de kwetsbare persoon zelf te helpen opnieuw op eigen benen te staan. Niemand klopt immers voor zijn plezier bij het OCMW aan. Het doel moet natuurlijk zijn en blijven dat we mensen helpen om op eigen benen te staan.

Voortaan zullen die verwachtingen voor iedereen ook in een GPMI, dus in een traject, worden gegoten. Dat traject is geïndividualiseerd en dus op maat van de cliënt. Daarbij wordt niet alleen rekening gehouden met de persoon of de cliënt zelf, maar ook met de omgeving waarin hij of zij terechtkomt.

Het is belangrijk dat we goed bekijken waarop dat traject gericht kan zijn. Meestal - hopelijk voor de meerderheid van de mensen - kan het gericht zijn op tewerkstelling. Ik heb in de commissie echter ook al opgemerkt dat tewerkstelling voor sommigen niet mogelijk is, zeker niet op korte termijn. Ook hen zullen we moeten proberen te oriënteren in de richting van maatschappelijke integratie. Dat staat ook in de OCMW-wetgeving.

Maatschappelijke integratie kan ook arbeidszorg of vrijwilligerswerk betekenen. Op die manier krijgen mensen ook het gevoel dat ze niet aan de kant worden geschoven maar dat ze iets bijdragen en iets betekenen. Ik ken mensen met een leefloon die elke dag vrijwilligerswerk doen bij SAAMO, dus bij samenlevingsopbouw, of ergens anders. Ze verrichten heel waardevol werk. Ook voor hen is het belangrijk dat ze, zelfs als ze bijvoorbeeld een tijdlang niet in staat zijn om te werken, toch iets kunnen doen voor de samenleving.

In de commissie heb ik ook benadrukt dat we er vooral voor moeten opletten dat het GPMI, wanneer we het voortaan voor iedereen zullen verplichten, geen modelcontract wordt dat voor iedereen op dezelfde manier wordt afgeleverd. Het blijft maatwerk. Dat wil ik hier nogmaals benadrukken.

Ook als het GPMI in de toekomst voor iedereen verplicht wordt, blijft het in bepaalde gevallen mogelijk dat een maatschappelijk assistent van het OCMW oordeelt dat het in dat geval niet opportuun is om een GPMI te sluiten.

Dat wil ik toch even benadrukken: het OCMW moet op individuele basis kunnen afwegen of het in bepaalde gevallen beter geen GPMI afsluit.

Vroeger – daarmee kom ik meteen tot de verslavingsproblematiek – waren er een aantal OCMW's die mensen met een verslaving op een goede manier begeleidden. Er waren echter ook OCMW's die direct, aangezien het om verslaafden ging, om medische redenen afweken en die mensen dus niet hielpen. Dat is eigenlijk helemaal niet de bedoeling. Een verslaving is een bijzonder moeilijk en complex probleem. Het is een ziekte en iedereen die ermee kampt, heeft hulp nodig, ongeacht of men leefloner is. Ook mensen met een leefloon hebben die hulp en begeleiding nodig, omdat het niet gemakkelijk is om van een verslaving af te raken.

Toen u aan het begin van de legislatuur aangaf, mevrouw de minister, dat we de verslavingsproblematiek via het OCMW moesten aanpakken, hield ik mijn hart vast. Ik heb toen al gewaarschuwd dat we voorzichtig moeten zijn, want zelfs als men een traject volgt, biedt dat niet altijd een garantie op succes. Het is een bijzonder complex probleem.

Daarom heb ik toen aangedrongen op een inspanningsverbintenis. We moeten ervoor zorgen dat mensen het traject volgen dat voor hen wordt uitgestippeld en dat ze effectief worden doorverwezen naar een arts. Ze mogen zelf hun arts kiezen. Die arts zal samen met hen het traject uitstippelen. Mensen moeten zich engageren om dat traject te volgen, maar het kan zijn – ik ben blij dat u daar rekening mee hebt gehouden – dat dat proces zeer traag verloopt of dat mensen hervallen. Dat mag niet betekenen dat hun leefloon onmiddellijk wordt afgepakt wanneer het traject te traag verloopt of wanneer ze hervallen.

Alleen wanneer mensen zonder meer aangeven dat ze geen hulp willen, is het natuurlijk niet de bedoeling om een leefloon toe te kennen zonder dat ze de minste inspanning leveren om iets aan hun verslaving te doen. We weten immers allemaal dat een verslaving niet alleen moeilijkheden veroorzaakt voor de persoon zelf – wat op zich al moeilijk genoeg is – maar ook voor diens omgeving. Een verslaving kan leiden tot partnergeweld, bijvoorbeeld bij alcohol- of drugsverslaving. Verslaving kan ook leiden tot verwaarlozing, wat problemen kan veroorzaken binnen het gezin. Vaak staat een verslaving ook werk in de weg, waardoor mensen geen job vinden of moeilijk aan een job geraken enzovoort. Het is dus een probleem dat we moeten aanpakken, zowel in het belang van de verslaafden zelf als in dat van hun omgeving, hun kinderen en hun partner.

Daarom vind ik het belangrijk dat we mensen de hand reiken en zeggen dat we hen niet loslaten, maar dat we hen zullen begeleiden om een eerste stap te zetten, ook al verloopt dat proces traag. Werken aan een verslaving is effectief een eerste stap naar maatschappelijke integratie of werk.

Ik ben dan ook blij dat u dat u daarvoor gehoor hebt gehad. We zijn het niet altijd eens, maar dat hoeft ook niet.

We komen ook uit verschillende partijen, maar toch hebben we gehoor gekregen voor ons voorstel. U bent ook akkoord gegaan met het principe dat het uiteraard om een inspanningsverbintenis gaat. Het mag niet zomaar een vodje papier zijn, het moet een echte inspanningsverbintenis zijn. We weten dat het moeilijk is om van een verslaving af te raken, maar men moet wel de inspanning willen leveren. Dat is het allerbelangrijkste.

Een ander belangrijk element in het ontwerp is dat ook mensen die schulden maken, een begeleidingsprogramma op maat kunnen krijgen. We weten allemaal dat maatschappelijk assistenten soms met de handen in het haar zitten wanneer ze zien dat mensen zich in de schulden werken. Op den duur kunnen die mensen hun huur of de schoolkosten niet meer betalen. Dan dreigt een groot probleem te ontstaan. Het is moeilijk om daar machteloos op toe te kijken. Daarom is het goed dat ook in die gevallen kan worden ingegrepen en dat begeleiding mogelijk is bij een schuldenproblematiek, zodat mensen niet van de regen in de drop terechtkomen.

Tot slot, mevrouw de minister, weten we dat deze maatregelen op zich meer werk betekenen voor de OCMW's. In principe gebeurt dat al voor nieuwe leefloners, maar voor de groep mensen die al heel lang bij het OCMW zitten, zal nu ook een GPMI moeten worden afgesloten. Dat betekent dus extra werk.

Het is dan ook goed dat er voor elk GPMI sowieso al in een extra financiering van 10 % wordt voorzien, zoals dat vroeger ook het geval was. Daarnaast maken we ook werk van minder administratieve rompslomp. Er zijn niet langer drie evaluaties per jaar nodig, maar twee. Dat is eveneens belangrijk.

Ik reken ook op u, mevrouw de minister, om de

werklast bij de OCMW's te bekijken, zoals we trouwens in onze resolutie naar aanleiding van de situatie in Anderlecht hebben gevraagd. Als we mensen willen vooruithelpen, moeten maatschappelijk werkers vooral de tijd krijgen om met hun cliënten bezig te zijn en hen te begeleiden om opnieuw op eigen benen te staan. Als mensen opnieuw op eigen benen kunnen staan, zijn ze niet langer ten laste van het OCMW of van de sociale bijstand. Zo helpen we niet alleen die mensen vooruit, maar ook hun hele gezin. Dat moet de doelstelling zijn.

Inderdaad, collega Pirson, het gaat niet om het aantal GPMI's, maar om de kwaliteit ervan en vooral om de resultaten. Laten we daar, mevrouw de minister, wel naar een resultaatsverbintenis gaan. Wat ons betreft, bestaat die resultaatsverbintenis erin dat we die mensen vooruithelpen. Het mag niet gaan om extra turven of lijstjes bijhouden door de OCMW's, om vervolgens te kunnen zeggen dat we 90 % van de mensen een GPMI hebben voorgelegd. Dat mag niet de bedoeling zijn.

Mevrouw de minister, we zullen dit wetsontwerp steunen, maar we zullen het ook blijven opvolgen. We vragen u om de uitvoering te blijven monitoren. We willen ook de resultaten zien. Het moet effectief de bedoeling zijn om meer mensen te begeleiden, zeker nu we weten dat meer mensen bij het OCMW aankloppen als gevolg van de beperking van de werkloosheid in de tijd.

Wat vooral niet mag gebeuren, is dat mensen worden verschoven van de ene uitkering naar de andere. Het moet de bedoeling zijn om mensen te activeren. Anders zetten we geen stappen vooruit. Sommige mensen kunnen we nog activeren om te werken. Laten we dat dan ook doen. Voor anderen zal dat eerst via bijvoorbeeld de stap van maatschappelijke integratie verlopen, in de verschillende vormen die mogelijk zijn. We zullen dit ontwerp dan ook steunen, mevrouw de minister.

19.09 **Sarah Schlitz** (Ecolo-Groen): Madame la ministre, voici un son de cloche un peu différent des précédentes intervention. Depuis la mise en place de ce gouvernement, semaine après semaine, on voit bien le plan que vous mettez en place: vous avez commencé par exclure des demandeurs d'emploi du chômage, sans aucune condition, sans possibilité d'excuse. Des personnes qui pouvaient avoir jusqu'à 1 000 recherches d'emploi ont quand même été exclues. C'était une règle implacable.

Vous l'avez dit vous-même, hier, lors des discussions: la situation est un peu difficile, au niveau de la création d'emplois, à cause de l'Iran! Moi je ne comprends pas comment intellectuellement on peut remettre la faute sur des personnes et les punir, alors qu'on sait pertinemment bien que le contexte ne leur permettra pas de retrouver du travail. Une exclusion qui les a stigmatisées, appauvries et qui, finalement, comme les chiffres commencent à le montrer, ne rapporte rien en termes de retours directs au budget de l'État.

Vous avez aussi exclu des malades des allocations. Et puis, sachant que, quand même, un certain nombre d'entre eux sont tellement dans le besoin qu'ils ont droit à ces aides du CPAS pour survivre, vous vous employez maintenant, depuis plusieurs semaines, à restreindre l'accès à ce droit. Pour essayer que ce groupe soit le plus petit possible, vous avez renforcé le statut de cohabitant, vous renforcez les contrôles, vous faites en sorte que le moins de personnes possibles puissent accéder à ce revenu. Non pas parce qu'elles n'en ont pas besoin, mais simplement pour réaliser des économies! Vous n'avez aucun égard pour le fait que certaines familles perdent véritablement un revenu et se retrouvent sans rien, basculent dans la pauvreté. À la charge de qui? De cela vous n'avez rien à faire: à la charge des communes, des associations dont vous coupez également les financements.

Voilà ce qui est en train de se passer aujourd'hui. Mais quelle belle réussite! On rappelle qu'en juillet 2026 vous avez battu un record: nous avons dans ce pays plus de bénéficiaires du RIS que de chômeurs. Bravo: 208 000 personnes bénéficient du RIS, contre 170 000 chômeurs, c'est inédit, quel beau bilan! Tout cela aux frais des communes qui se retrouvent à devoir tour à tour abandonner des projets de hall omnisport, de financement de piscine, de financement de cantines scolaires, pour pouvoir payer cette réforme dont vous avez simplement transféré la facture aux communautés locales. Je vois que vous prenez note, madame la ministre, je pense que c'est une bonne chose que vous puissiez noter tout cela.

La situation socio-économique est catastrophique en raison notamment des mesures de ce gouvernement. Les offres d'emploi, au premier trimestre, s'élevaient à 140 000. Je vous rappelle les chiffres que je viens de donner: 208 000 RIS et 170 000 chômeurs. On est maintenant, au second trimestre 2026, à 133 000 offres d'emploi – un chiffre en baisse –, dont 17 000 offres d'emploi en intérim. Où sont les emplois durables que vous aviez promis? Où sont les perspectives pour ces

personnes? Vous prétendez vouloir les aider, leur tendre la main mais ce n'est pas en les punissant et en leur coupant les vivres qu'on aide qui que ce soit. Soit vous en avez conscience, soit vous êtes complètement naïfs. Je ne comprends pas.

Ici, on est juste dans un projet de régionalisation qui ne porte pas son nom, depuis le départ. Je ne comprends d'ailleurs pas comment les collègues francophones de ce gouvernement ont pu accepter de tels reports sur leurs communes où siègent en grande majorité leurs bourgmestres et leurs échevins. Ce ne sont pas les bourgmestres Ecolo que je défends dans ma prise de parole, ne vous inquiétez pas!

Chers collègues, comment, aujourd'hui, dans ce contexte où on ne sait même pas s'il y a encore un gouvernement, pouvez-vous, au regard du bilan catastrophique de l'ensemble des réformes qui ont déjà été mises en place et qui n'atteignent absolument pas leurs effets, accepter, en étant mandataires locaux, en étant échevins ou bourgmestres dans vos communes, et assumer de voter une réforme pareille.

Vous nous rappelez, madame Pirson, que cela figure dans l'accord de majorité, mais il y a plein d'autres éléments dans l'accord de majorité que vous n'avez pas encore mis en œuvre. Le compte n'est absolument pas bon. Vous nous parlez de balises. Mais les balises, c'est avant le vote qu'il faut les obtenir. Ce n'est pas après, avec des évaluations, etc. On sait très bien comment cela va se passer.

Moi, je ne comprends pas comment les collègues élus au niveau local, en particulier, peuvent regarder dans les yeux des travailleurs des CPAS en votant cette réforme, ici, ce soir.

J'aimerais aussi parler de l'impact de ce projet de loi sur le financement des CPAS et sur les équipes des CPAS, qui sont, je le rappelle, vent debout contre cette réforme. Les fédérations vous écrivent et vous alertent sur les conséquences de cette réforme. Elles le disent, elles l'écrivent noir sur blanc, depuis des semaines.

D'abord, au niveau financier, vous nous avez annoncé que, sur 208 000 bénéficiaires du RIS, 102 000 ont signé un PIIS (soit 49 %). Avec ce projet de loi, vous voulez quasiment doubler ce nombre, puisque presque tous les usagers, sauf quelques exceptions, seront obligés d'en contracter un. Mais avec quel argent, avec quelles ressources les CPAS pourront-ils atteindre cet objectif?

Je ne vous apprendrai pas qu'un PIIS ne se signe pas d'un claquement de doigts. Le délai est même extrêmement court, puisqu'il est fixé à trois mois, pour mener une enquête, travailler avec le bénéficiaire, définir des objectifs qui lui conviennent tout comme au CPAS. Or vous ne subventionnez les PIIS qu'une fois qu'ils ont été conclus, mais vous ne financez pas le travail accompli en amont. Qui pourrait l'accepter? Quel indépendant accepterait de ne pas être payé pour le travail qu'il accomplit? Il est quand même incroyable de défendre autant le milieu des entreprises et, en parallèle, de soumettre de telles propositions à vos propres administrations, donc aux services qui dépendent de vous. C'est hallucinant! Vous demandez un remboursement lorsqu'un PIIS n'a pas été conclu. Cette mesure va plonger les CPAS dans un véritable gouffre. Ils vous l'ont écrit noir sur blanc, mais vous n'avez rien modifié.

Et puis, il y a cette exception absolument grotesque visant les personnes souffrant d'assuétudes – qui sont des personnes malades, selon la description de l'OMS. Vous avez décidé de les exclure du PIIS. Vous indiquez très clairement que tout examen, déplacement ou traitement des bénéficiaires, que vous allez rendre obligatoire avec ce texte et qui sera sanctionné en l'absence de suivi, sera à charge des CPAS sans compensation fédérale. C'est complètement incompréhensible! Les fédérations ont rappelé que jamais une nouvelle obligation ne s'était accompagnée d'une menace sur un financement de base. Pourtant, votre analyse d'impact ose conclure que la réforme n'entraîne aucune conséquence sur la charge administrative – et ce, par ailleurs, sans citer la moindre source.

Madame la ministre, les CPAS sont à bout: ils sont déjà sous-financés et accueillent des dizaines de milliers de nouveaux bénéficiaires depuis votre réforme du chômage. Par ailleurs, la précarisation de la société progresse, puisque les nombreuses faillites et fermetures d'entreprises conduisent de nouveaux publics vers les CPAS. Les factures d'énergie explosent, les loyers et les prix de l'immobilier s'envolent, sans aucune mesure pour enrayer ce mouvement. De nouveaux profils qu'on n'aurait jamais croisés auparavant dans les couloirs d'un CPAS s'y retrouvent désormais. Voilà la nouvelle réalité à laquelle se heurtent à présent les travailleurs des CPAS

Et puis, je dois mentionner l'arrêt de la Cour constitutionnelle, qui a annulé tout un pan de votre réforme du chômage et dont l'impact sera énorme

du point de vue de la révision des dossiers. Nous n'avons toujours pas reçu le fin mot de l'histoire pour savoir qui va payer et quelles équipes vont se charger de les réviser. C'est une charge immense qui va peser sur les travailleurs des CPAS. Je trouverais profondément anormal qu'en raison d'une erreur de votre gouvernement, il leur soit demandé de l'assumer, mais je ne doute pas que c'est ce qu'il va se passer.

Comme je le disais, vous demandez toujours plus aux travailleurs des CPAS. Ils se sont retrouvés dans des périodes de très grand stress pour pouvoir accueillir toutes les personnes exclues du chômage et ayant droit à un RIS, afin de faire en sorte qu'elles ne subissent pas d'interruption de paiement, au risque de se retrouver dans une spirale de pauvreté ou de perdre leur logement faute de pouvoir payer leur loyer. Ces personnes ont tout fait pour répondre aux exigences que vous leur imposiez. Comme si cela ne suffisait toujours pas, vous rajoutez encore une couche aux tâches qu'ils doivent accomplir.

Par ailleurs, vous modifiez également la nature même de leur mission. Alors qu'ils se sont engagés pour aider et accompagner des personnes dans le besoin, vous leur demandez de plus en plus d'endosser un rôle de contrôleur, de dénonciateur et de sanctionneur. C'est extrêmement violent pour ces personnes qui témoignent chaque jour de la transformation de leur métier, une transformation qui ne leur convient pas. Cela se traduit par des burn-out, des départs et, par conséquent, des difficultés considérables de recrutement dans les CPAS. Vous le savez.

Je vais établir un parallèle avec l'ensemble des réformes. Je ne sais pas si vous mesurez l'ampleur des réformes que ces équipes ont dû subir depuis un an et demi. Imaginez deux minutes qu'un tel train de réformes soit appliqué à une entreprise privée ou à une PME. Quelle PME pourrait réellement survivre à un tel enchaînement de réformes?

Je rappelle quand même que, lorsqu'il s'agit simplement de transposer une directive sur la transparence des salaires, certains membres de cette majorité poussent des cris d'orfraie en expliquant que cela va mettre les entreprises en difficulté, qu'elles ne sauront jamais mettre cela en place et qu'il s'agit d'une bureaucratie inutile. À un moment donné, vous pourriez peut-être avoir la même empathie à l'égard de vos propres équipes et de vos propres administrations. Franchement, c'est assez hallucinant.

Si vous vouliez mettre ces services hors d'état de fonctionner, vous ne vous y prendriez pas autrement. J'espère que tous les collègues ici en ont conscience. C'est ce qui est en train de se passer: une tentative de destruction méthodique de l'aide sociale, qui constitue pourtant le dernier filet de sécurité empêchant certaines personnes de se retrouver sans rien.

Par ailleurs, plusieurs critiques ont également été formulées sur le plan juridique. Le Conseil d'État demande une révision du texte au regard du respect de la vie privée et souligne plusieurs intrusions. Le texte demeure également très vague quant à sa base légale, qui manque de précision. Ainsi, il ne comporte aucune définition des notions d'assuétude, du traitement requis ou des difficultés de gestion budgétaire. Le Conseil d'État rappelle aussi que la mise en œuvre du dispositif ne peut empiéter sur les compétences des Communautés en matière de santé et d'aide aux personnes.

Le texte réduit des droits sociaux sans justification, ce qui pose question au regard de l'article 23 de la Constitution et du principe de *standstill*. Ce texte pourrait en fait être inconstitutionnel. C'est peut-être là-dessus que certains collègue tablent, pour qu'il y ait une annulation du texte. Je ne sais pas.

Parlons maintenant des deux grands aspects de cette loi. D'abord, sur l'aspect qui concerne les personnes souffrant d'addictions. Ce texte traite l'addiction différemment des autres maladies. Vous prévoyez que toutes les maladies peuvent justifier une dispense, comme c'est le cas aujourd'hui, sauf celle-là. Alors que l'OMS reconnaît l'addiction comme maladie – cela a été cité d'ailleurs par Les Engagés – et qu'il faut pouvoir la traiter sous le prisme du soin. Il y a ici une discrimination évidente: vous vous placez au-dessus de la définition de l'OMS pour imposer un traitement, et surtout vous y assortissez une sanction de perte de revenu. C'est grave.

L'addiction est seulement combattue lorsqu'une personne est volontaire au traitement. C'est ce que les avis montrent. Vous faites ici un mauvais pari en pensant qu'une personne pourra réellement combattre cette maladie sous la contrainte. Si vous poursuivez réellement cet objectif – ce dont je doute un peu –, vous allez échouer. Vous allez échouer dans la possibilité de réellement aider ces personnes.

Par ailleurs, jamais la situation d'une personne souffrant d'assuétude ne s'est améliorée en perdant son revenu! Oui, vous allez faire disparaître du radar des personnes et faire en sorte

qu'elles ne rentrent plus dans les statistiques. Vous pourrez dire: "Regardez la diminution du nombre de personnes qui bénéficient d'un RIS et qui sont en situation d'assuétude". Mais ce n'est pas qu'elles auront été soignées. Ce n'est pas qu'elles iront mieux. C'est simplement qu'elles ne seront plus dans les statistiques.

La première étape, pour sortir d'une telle situation, c'est justement d'avoir un revenu stable, un logement stable, et de pouvoir se garantir la dignité nécessaire et les conditions matérielles nécessaires pour pouvoir se soigner. Menacer une personne de perdre un revenu si elle ne suit pas un traitement pour une assuétude, c'est clairement faire le mauvais pari. Cela ne fonctionne pas. C'est ce que vous dit le Comité de bioéthique. La féda bxl parle de "traitement médical forcé", et rappelle que les soins contraints ne fonctionnent pas sur la durée.

Par ailleurs, ce texte met également en danger le secret médical. Il prévoit que la durée et les modalités de traitement soient inscrites au contrat et que le CPAS en contrôle le suivi. Les données nécessaires à ce contrôle, leurs destinataires et leur conservation ne sont pas suffisamment encadrées dans le dispositif.

Par ailleurs, je l'ai déjà cité, il y a également le rôle très douteux qui est confié aux assistants sociaux de pouvoir détecter une assuétude. On n'a toujours pas bien compris comment cela pouvait se passer. C'est une demande extrêmement problématique qui est adressée aux assistants sociaux, en particulier dans la relation de confiance qu'ils peuvent tisser avec le bénéficiaire. Cela rend les choses quand même très complexes.

Un autre problème pratique réside dans le fait que nous ignorons toujours comment ces bénéficiaires pourront effectivement recevoir ces traitements, alors que les centres ont déjà des listes d'attente. Vous n'avez pas répondu à cette question. Et ce qui est intéressant, c'est qu'à la suite de la deuxième lecture de ce texte, j'ai eu l'occasion d'interroger le ministre Vandenbroucke sur le renforcement des équipes en matière de suivi et d'accompagnement des assuétudes. Cela paraît logique, vu que l'on veut augmenter le nombre de personnes qui suivent ces traitements, alors qu'il y a déjà des listes d'attente. La première chose à faire, me semble-t-il, est de renforcer, par exemple, le financement de ces équipes et éventuellement faire en sorte d'en ouvrir de nouvelles, mais rien n'est prévu en la matière. Laissez-moi donc penser que l'on nage dans l'hypocrisie la plus totale en la matière et que c'est, au mieux, une stratégie de communication pour dire dans la presse: "Regardez! Moi, je suis ferme et je vais pouvoir retirer le RIS à des personnes qui ne le méritent pas." Mais en fait, au final, il ne se passera rien, étant donné que vous n'aurez pas rempli la condition d'avoir des places disponibles dans ces centres. Finalement, c'est peut-être le meilleur scénario.

L'autre aspect concerne l'accompagnement en cas d'endettement. Il y a clairement ici une confusion entre pauvreté et mauvaise gestion financière. Les études et les acteurs de terrain montrent que de nombreux bénéficiaires ayant des difficultés financières n'ont en réalité pas de problème de gestion: leurs revenus ne couvrent simplement pas les charges, leur logement, le coût de l'énergie, les courses, ni même les activités des enfants. Une étude a montré récemment qu'un quart des Wallons ne peuvent pas faire face à une dépense inopinée de 500 euros. Il suffit d'un pépin: un pépin de santé, un problème avec sa voiture qu'il faut faire réparer, et c'est la spirale infernale. Il est dès lors évident qu'imposer un tel parcours ne nous convainc pas. Que l'on puisse accompagner les personnes dans la médiation de dettes est évidemment une bonne chose, mais pas en l'assortissant de sanctions. Franchement, il faut qu'on m'explique en quoi cela va résoudre quoi que ce soit de retirer le revenu à des personnes qui sont déjà en difficulté financière.

Clairement, le Réseau Belge de Lutte contre la Pauvreté nous met en garde sur la question du surendettement: la gestion budgétaire et la médiation de dettes reposent sur l'adhésion volontaire de la personne concernée. À nouveau, la contrainte ne fonctionne pas. Ce qui est central, c'est la relation de confiance et le consentement éclairé qui sont des conditions indispensables à la réussite de l'accompagnement, et non la contrainte!

Madame la ministre, vous pourriez agir sur la question des dettes. Comme j'en ai déjà parlé très régulièrement avec le ministre Van Peteghem, il y a, par exemple, la problématique des violences économiques et des dettes contractées par le conjoint ou l'ex-conjoint.

Les associations féministes alertent depuis des années sur un phénomène qui est répandu en Belgique – mais dans d'autres pays aussi, j'imagine – où, dans un contexte d'emprise, d'abus de confiance ou de violences économiques, on va assister à un conjoint qui va contracter au nom de sa compagne ou son épouse, des emprunts. Et celle-ci va se retrouver à devoir, après séparation,

assumer des dettes qu'elle n'a elle-même pas vraiment mesurées, dont elle n'a pas forcément mesuré la portée, ou qu'elle a mesurées, mais dont elle n'a pas tiré les bénéfices parce que son ex-conjoint est insolvable. Et ça, c'est également un énorme problème.

Il y a des propositions très concrètes qui peuvent se mettre en place, comme d'autres pays l'ont fait, et malheureusement, eh bien, on n'avance pas sur cet aspect-là qui pourrait, par contre, vraiment sortir de la pauvreté des centaines de personnes. Voilà, et donc ici vous aviez une proposition très concrète qui n'a malheureusement pas été mise en œuvre.

Voilà, et donc, pour conclure, il est évident que les bénéficiaires du RIS ne seront pas en meilleure santé physique ni financière après cette réforme. C'est une stigmatisation supplémentaire, qui est en droite ligne, évidemment, avec ce qu'on a connu par le passé, mais qui contribue véritablement à mépriser les bénéficiaires du RIS, et donc nous allons, bien entendu, voter contre ce texte, madame la ministre.

19.10 Minister **Anneleen Van Bossuyt**: Geachte leden, mensen die het moeilijk hebben en bij het OCMW komen aankloppen, moeten we zoveel mogelijk helpen om opnieuw zelfredzaam te worden en op eigen benen te kunnen staan. Ik blijf erbij, dat is naar mijn mening nog altijd het grootste respect dat we tegenover die mensen kunnen tonen. We erkennen dat ze momenteel in een moeilijke situatie zitten, maar dat we in hen geloven en hen willen helpen om daaruit te geraken en opnieuw zoveel mogelijk op eigen benen te kunnen staan.

Het GPMI is daarbij een essentieel instrument. Daarom verplichten we het nu voor iedereen met een leefloon of voor alle gerechtigden van een equivalent leefloon.

Daarnaast is bepaald dat wie een leefloon ontvangt en kampt met een alcohol- of drugsverslaving, binnenkort begeleiding zal moeten volgen. Weigert de betrokkene die hulp, dan bestaat de kans dat hij of zij het leefloon verliest. Het kan toch niet de bedoeling zijn dat de samenleving betaalt voor iemands verslaving zonder dat daaraan iets wordt gedaan? We verwachten absoluut niet dat iemand van vandaag op morgen volledig afgeraakt van zijn verslaving. We verwachten wel dat de leefloonclïënt de uitgestoken hand aanvaardt om zijn of haar leven opnieuw op de rails te krijgen. Dat is exact wat we hiermee willen doen.

Verser une allocation à des personnes pendant des années sans s'attaquer aux problème sous-jacents ne rend service à personne.

Dat werd hier ook al aangehaald door mevrouw Lanjri, als ik mij niet vergis. Het gaat vaak niet alleen om de betrokkene, aangezien het hele gezin slachtoffer kan worden van een verslaving. We moeten het dus niet alleen doen voor de persoon in kwestie, maar ook de mensen die met die persoon samenleven.

Echte sociale bescherming houdt veel meer in dan gewoon geld geven. Echte sociale bescherming betekent ook dat we verantwoordelijkheid vragen van mensen en hun vervolgens kansen bieden om hen echt vooruit te helpen. Dat is precies wat we hiermee willen doen.

Dezelfde logica trekken we ook door naar begunstigden die moeilijkheden ondervinden om hun budget te beheren.

Ik wil eerst wat algemener ingaan op een punt dat verschillende leden hebben aangehaald, namelijk vraag of deze wetgeving bijkomende werkdruk betekent voor de maatschappelijk werkers.

Je suis pleinement consciente de ceci et je l'ai dit plusieurs fois déjà en commission: les travailleurs sociaux sont confrontés à une charge de travail importante. Comme vous le savez, un groupe de travail chargé de la simplification administrative a été mis en place afin d'examiner de manière plus globale les possibilités de réduire les charges administratives des CPAS.

Mais en ce qui concerne spécifiquement la réforme du PIIS, nous avons pris les mesures suivantes. Nous prévoyons un soutien financier supplémentaire pour les CPAS. Concernant le revenu d'intégration à partir du 1er janvier 2028, la subvention PIIS particulière pour les bénéficiaires du revenu d'intégration passera de 10 % à 15 % pour les CPAS qui concluent un PIIS avec au moins 80 % de leurs bénéficiaires du revenu d'intégration. Pour le revenu d'intégration équivalent, pour ces bénéficiaires, une subvention complémentaire de 518 euros par dossier et par an est prévue lorsqu'un PIIS est conclu.

Par ailleurs, comme cela a déjà été indiqué aussi par plusieurs collègues, le nombre d'évaluations obligatoires sera ramené de trois à deux par an, tout en maintenant la possibilité de procéder à des évaluations supplémentaires lorsque cela s'avère nécessaire.

De voorschottenproblematiek werd hier ook aangehaald, ik denk door mevrouw Lanjri. Die problematiek is bijzonder nijpend. Een op de vijf dossiers die de maatschappelijk werkers vandaag behandelen, heeft eigenlijk niets met het leefloon te maken. Het gaat om voorafbetalingen of voorschotten voor andere uitkeringen. De druk en de gevolgen daarvan zijn bijzonder sterk voelbaar bij onze OCMW's. Daarom heb ik mijn administratie gevraagd om voor het einde van dit jaar met een actieplan te komen om de voorschottenproblematiek aan te pakken.

De gevolgen daarvan zijn uiteraard voelbaar bij de OCMW's, waarvoor ik bevoegd ben, maar de oplossingen liggen bij minister Vandenbroucke en minister Clarinval. Ik heb mijn administratie gevraagd om voor het einde van het jaar een actieplan uit te werken, met concrete acties en beleidsvoorstellen om de administratieve overbelasting van de OCMW's te verminderen. Laten we vooral samen aan één zeel trekken om daar absoluut werk van te maken.

Mevrouw Samyn en ook andere leden hebben gezegd dat we moeten vermijden dat het GPMI een louter afvinkdocument wordt. Het moet een echt begeleidingsinstrument zijn. Daar ben ik het volledig mee eens. De POD MI ziet via de inspectie toe op de correcte toepassing van de GPMI-regelgeving. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar het bestaan van het GPMI, maar ook naar de inhoud, de opvolging en de evaluatie ervan. De OCMW's moeten uiteraard de ruimte krijgen om begeleiding op maat vorm te geven, maar de POD MI controleert het wettelijke kader en de correcte toepassing ervan. Dat zal ook voor deze regelgeving van toepassing zijn.

U vroeg ook hoe we de daadkracht van de maatregel kunnen beoordelen. Die zal in de eerste plaats moeten blijken uit de resultaten op het terrein en de controles van de inspectie van de POD MI. Met de uitbreiding van het GPMI naar alle begunstigden, de intensievere begeleiding en de regelmatige opvolging van de gemaakte afspraken willen we ervoor zorgen dat meer mensen daadwerkelijk stappen vooruit kunnen zetten op het vlak van maatschappelijke integratie en richting werk. Dat zullen we ook nagaan. Een kwalitatief GPMI is daarbij uiteraard belangrijk.

U haalde een aantal billijkheidsredenen aan. In de omzendbrief die zal worden verzonden eens de wetgeving van kracht wordt, zullen enkele voorbeelden van billijkheids- en gezondheidsredenen worden gegeven. Het komt natuurlijk het OCMW toe om dat telkens individueel te bepalen en goed te motiveren. In ieder geval bepaalt de wet dat de verslavingsproblematiek op zich geen billijkheids- of gezondheidsreden meer kan vormen, net vanwege het feit dat de begeleiding van die groep zo belangrijk is.

Wat betreft uw amendement, daarop heb ik in de commissie al geantwoord.

Ik denk dat ik daarmee op uw bijkomende vragen heb geantwoord.

Madame Reuter, merci pour le soutien à ce projet de loi.

Madame Meunier, vous avez affirmé que le PIIS ne serait plus un instrument d'accompagnement mais un mécanisme de contrôle et de sanction. Cela est absolument incorrect, le PIIS est un instrument d'accompagnement et non un mécanisme de sanction. Une personne confrontée à un problème d'addiction n'a aucun intérêt à être laissée à son sort. Au contraire, ce sont précisément ces personnes qui ont besoin d'un traitement adapté et d'un accompagnement intensif. Et tant que le problème d'addiction sous-jacent n'est pas pris en charge, les autres démarches visant l'intégration sociale – ou la participation sociale comme dit Mme Vanrobaeys – et professionnelle risquent d'avoir peu ou aucune chance d'aboutir.

Vous m'avez demandé pourquoi je souhaite rendre le PIIS obligatoire pour tout le monde. Le PIIS est l'instrument d'accompagnement par excellence. Il ne s'agit pas d'imposer inutilement des obligations aux personnes, mais bien de mettre en place un parcours d'accompagnement individuel sur mesure, dont l'objectif est de mieux accompagner les personnes qui dépendent du revenu d'intégration sur la voie de l'intégration sociale et de l'activation.

Le CPAS dispose par ailleurs de trois mois pour conclure un PIIS. En pratique, les personnes qui ne bénéficient du revenu d'intégration que pendant quelques semaines ne devront généralement pas conclure de PIIS. Cette obligation ne s'applique pas non plus aux personnes qui travaillent déjà et perçoivent encore un revenu d'intégration complémentaire.

Vous avez également posé une question concernant le caractère non contraignant du PIIS. Il s'agit, comme cela a déjà été mentionné, d'une obligation de moyens et non d'une obligation de résultat. Les rechutes font partie du processus de rétablissement. On espère toujours que ce ne sera pas le cas, mais très souvent ces rechutes font

partie du processus de rétablissement. Par ailleurs nous ne modifions pas non plus le régime des sanctions. Les sanctions actuellement applicables en cas de non-respect du PIIS restent d'application.

J'ai déjà traité la question que vous avez posée concernant le soutien des travailleurs sociaux.

Enfin, vous m'avez demandé qui avait été consulté lors de l'élaboration de ce projet de loi.

Ook de heer Tonniau denkt dat wij dat zomaar ergens uit de lucht hebben gegrepen, zonder ook maar iemand te consulteren.

On a consulté le Conseil d'État, les fédérations de CPAS ainsi que l'Ordre des médecins. J'ai également entamé des concertations à ce sujet avec différentes organisations actives dans le domaine de la lutte contre la pauvreté.

Mijnheer Tonniau, ik kom nu tot uw vragen. We hebben het in de commissie vaak over onze verschillende visies op de samenleving. Zoals ik daarnet al heb gezegd, voor mij is het echt belangrijk om respect te tonen voor mensen die bij het OCMW komen aankloppen en vaak in een heel moeilijke situatie zitten. We moeten hen vooral duidelijk maken dat we in hen geloven en dat we iets voor hen kunnen doen. Daar gaat het hier om. We moeten mensen uit hun vicieuze cirkel halen. Vandaag kunnen de OCMW's de begeleiding van personen met een verslavingsproblematiek al opnemen in een GPMI. Met de hervorming die voorligt, willen we die begeleiding juist versterken, zodat die mensen ondersteuning krijgen om effectief stappen vooruit te zetten. We voeren dus geen nieuwe sancties in. De bestaande sancties blijven ongewijzigd.

U haalde opnieuw de nota aan die u ook tijdens de tweede lezing in de commissie hebt aangehaald. U zei toen dat ik die mail bewust uit mijn mailbox zou hebben verwijderd, wat absoluut niet het geval is. U hebt toen alle punten uit die nota overlopen. Al die punten zijn al tijdens de eerste lezing beantwoord. Het klopt dus absoluut niet dat we daarop geen antwoord wilden geven. Integendeel, alle antwoorden zijn stap voor stap gegeven. Ik heb u toen verwezen naar het verslag van de eerste lezing, waarin al die antwoorden terug te vinden zijn. Zoals ik daarnet al zei, zal er nog een rondzendbrief aan de OCMW's worden gericht om de wetgeving verder te verduidelijken. Dat is logisch. Dat doen we vaak wanneer er nieuwe wetgeving is.

U vroeg mij opnieuw of verslaving naar mijn mening een ziekte is. Ik heb daarop in de commissie al zeer ondubbelzinnig geantwoord, namelijk dat het effectief om een medische aandoening gaat. Daar is dus niets nieuws aan. Een verslavingsproblematiek is, net als andere gezondheidsproblemen waarmee personen kunnen worden geconfronteerd, een medische aandoening. Dat betekent natuurlijk niet dat elke medische aandoening dezelfde aanpak vereist. Bij een verslavingsproblematiek is het juist essentieel om de onderliggende problematiek aan te pakken, zodat mensen opnieuw stappen kunnen zetten in de richting van maatschappelijke integratie en op termijn ook naar werk. Daar zit voor mij de essentie.

Iemand met een verslaving helpt men niet door die persoon aan zijn lot over te laten. Die persoon heeft juist extra ondersteuning en begeleiding nodig om opnieuw een duidelijk perspectief op herstel en zoveel mogelijk zelfredzaamheid te krijgen.

Wat het niet luisteren naar het werkveld betreft, heb ik daarnet al toegelicht wie we allemaal hebben geraadpleegd. Bovendien hebben we op basis van signalen uit het werkveld het aantal evaluatiemomenten van drie naar twee teruggebracht. Omdat we naar het werkveld hebben geluisterd, hebben we bijvoorbeeld ook de inwerkingtreding uitgesteld tot 1 september 2027, niet vroeger. Ik denk dan ook absoluut niet dat u kunt stellen dat we niet naar het werkveld hebben geluisterd. Ook de expliciete verduidelijking dat het medisch beroepsgeheim gegarandeerd blijft, is er gekomen omdat we naar het werkveld hebben geluisterd.

Madame Pirson, je vous remercie pour votre soutien et pour les deux points de vigilance que vous avez mentionnés. Ils figurent effectivement dans le projet de loi et, ensemble, nous y serons attentifs.

Mevrouw Vanrobaeys, ik dank u ervoor om in uw uiteenzetting wat realisme in het debat te brengen. Want het gaat helemaal niet over voor of tegen, of iemand goed dan wel slecht is. Wel gaat het erom hoe we mensen zoveel mogelijk kunnen helpen om opnieuw vooruit te gaan.

Ik ben het helemaal met u eens, voor sommige mensen zal dat in het ideale geval een job op de reguliere arbeidsmarkt zijn. Ik denk dat we dat allemaal hopen. We zijn echter ook allemaal realistisch genoeg om te beseffen dat dat niet voor iedereen mogelijk zal zijn. We willen mensen evenwel zoveel mogelijk zelfredzaamheid geven

en alle middelen inzetten om hen daarbij te helpen. Want ik denk dat, bij wijze van spreken, het geweten afkopen door gewoon geld te geven en te menen dat we daarmee iemand geholpen hebben, geen echte sociale bescherming is.

Echte sociale bescherming betekent mensen inderdaad financieel helpen, maar daarnaast ook verantwoordelijkheid van hen vragen. Als ze die verantwoordelijkheid opnemen, moeten we hen ook de kansen geven om hen echt vooruit te helpen. Dat is voor mij daadwerkelijke sociale bescherming en dat is wat we hiermee ook effectief willen doen.

U stelde een vraag over de gegevensuitwisseling. Daar zijn we inderdaad volop mee bezig. Ik moet eerlijk zeggen dat, toen ik pas minister was en hoorde hoe weinig gegevensuitwisseling er eigenlijk is – digitaal bedoel ik dan, want er worden wel gegevens uitgewisseld, maar daar zijn honderd-en-een stappen voor nodig – ik daarover echt verbaasd was. We zijn daar dus zeker mee bezig. Heel concreet wordt er momenteel bijvoorbeeld gewerkt aan een samenwerkingsakkoord tussen de OCMW's en de VDAB ter bevordering van de gegevensdeling en ook van de activering van de betrokken uitkeringsgerechtigden.

Dat samenwerkingsakkoord bevindt zich bijna in de laatste fase. Daarna moet het natuurlijk nog het wetgevend traject afleggen. Maar ik denk dat dat een heel mooi voorbeeld is van hoe we op die manier ook meteen de werklast voor de maatschappelijk werkers naar beneden kunnen halen.

Daarnaast neemt mijn kabinet deel aan de interministeriële conferentie Werk, waar de gegevensdeling tussen het federale niveau en de regio's zelfs als vast punt op de agenda staat.

Mevrouw Lanjri, bedankt voor uw steun. Ik heb intussen ook op verschillende van uw vragen en bedenkingen geantwoord.

Madame Schlitz, vous m'avez reproché qu'avec les différentes réformes que l'on a menées jusqu'à maintenant, le but serait que – je vais le dire en néerlandais – *zo weinig mogelijk mensen een leefloon zouden kunnen krijgen*. Ce n'est pas le but de ces réformes. Ce n'est le but d'aucune réforme. C'est peut-être votre approche, mais ce n'est certainement pas l'approche de ce gouvernement.

Vous avez affirmé que les personnes confrontées à un problème d'addiction ne peuvent pas suivre un parcours d'accompagnement précisément parce qu'elles sont vulnérables. Quelle est alors votre solution? Leur accorder une aide financière et les laisser ensuite livrées à elles-mêmes?

19.11 **Sarah Schlitz** (Ecolo-Groen): J'ai parlé d'un parcours contraint. J'ai cité les avis rendus par les associations de terrain et les experts, qui disent que la pire manière de s'y prendre, c'est d'inscrire les personnes souffrant d'assuétudes dans un parcours contraint. Bien sûr qu'il peut s'agir d'offrir un accompagnement, mais il n'y a pas assez de place. Ils vous alertent sur cet aspect-là. On n'a aucune réponse sur le sujet.

Deuxièmement, un parcours contraint ne peut pas fonctionner. Troisièmement, bien sûr que ce n'est pas en coupant les vivres aux personnes qui n'auraient pas suivi ce parcours que la situation va s'améliorer. Je pense que dans une optique libérale comme la vôtre, pourquoi ne pas mettre un incitant plutôt qu'une punition? Cela serait par exemple une possibilité si vous êtes vraiment dans cette optique d'amener la personne à s'inscrire dans la vision que vous poursuivez.

Ce que les avis vous disent, c'est que si l'objectif que vous poursuivez est réel, vous n'allez pas parvenir à l'atteindre.

19.12 Minister **Anneleen Van Bossuyt**: Mevrouw Schlitz, vandaag geldt reeds dat als iemand zijn GPMI niet volgt, daaraan gevolgen verbonden kunnen zijn. Daar verandert dit wetsontwerp op zich niets aan. Het is niet nieuw dat een contract wordt opgesteld tussen de maatschappelijk werker en de leefflooncliënt en dat als de leefflooncliënt zich niet houdt aan dat project en aan de begeleiding, daaraan gevolgen verbonden zijn.

Vous avez aussi posé des questions sur les moyens financiers et le support pour les travailleurs sociaux; j'y ai répondu. Vous avez aussi évoqué quelques éléments dans votre exposé qui feront partie de votre interpellation de tout à l'heure; donc je vais y répondre tout à l'heure. J'y ai répondu aussi déjà hier dans la commission, mais bon, je vais le répéter tout à l'heure.

Vous prétendez aussi que le texte est inconstitutionnel. En fait, le Conseil d'État a estimé que la poursuite de l'intégration sociale constitue un objectif légitime et admet aussi que l'accompagnement et le traitement d'une assuétude peuvent contribuer à la réalisation de cet objectif. Donc, je ne sais pas combien de fois je vais encore devoir le répéter, mais il s'agit d'une obligation de moyens dans le chef de la personne

concernée et, comme je viens de dire aussi, une rechute peut faire partie du processus de rétablissement.

J'ai aussi déjà parlé du secret professionnel médical, qui reste garanti, tout comme le libre choix du médecin. Le bénéficiaire peut aussi refuser l'examen médical, mais le CPAS peut tenir compte de ce refus dans l'évaluation du respect de l'obligation de collaboration. J'ai déjà expliqué aussi à plusieurs reprises l'ensemble de ces garanties. Vous pouvez critiquer la réforme, mais nous menons le débat sur la base de ce qui figure réellement dans le texte; et toutes ces garanties sont présentes dans le texte.

Concernant votre question sur les places dans les structures de prise en charge des assuétudes, si par exemple une liste d'attente existe, cela ne peut pas être reproché à la personne concernée, c'est clair. Le projet de loi le prévoit explicitement. Lorsque le traitement ne peut temporairement être suivi pour des raisons indépendantes de la volonté de l'intéressé, par exemple en raison d'une liste d'attente, l'exécution de cet engagement est suspendue. Le CPAS mentionne le motif ainsi que la période concernée dans le rapport social.

Finalement, vous avez également évoqué le lien de confiance entre le client et le travailleur social ou l'assistant social.

Il existe en effet une relation de confiance entre le travailleur social et le bénéficiaire. Grâce à l'enquête sociale et à la visite à domicile, le travailleur social dispose déjà d'une bonne connaissance de la situation personnelle de l'intéressé. De la sorte, un accompagnement adapté à sa situation peut être mis en place, sans aucune incidence sur leur relation de confiance.

19.13 **Marie Meunier** (PS): Madame la ministre, je vous remercie pour vos éclaircissements. Finalement, à travers tout ce que vous venez d'indiquer, vous nous donnez raison. Vous avez rappelé vous-même ce qu'était un PIIS, c'est-à-dire un contrat entre le bénéficiaire et le CPAS, un contrat qui oblige le bénéficiaire à rentrer dans un parcours. Quand vous intégrez dans ce PIIS le suivi d'une médication ou d'un traitement, cela fait partie du contrat.

Le bénéficiaire qui n'arrivera pas à sortir de son assuétude sera privé de son revenu d'intégration sociale. Vous l'avez confirmé, je vous cite: "Lorsque quelqu'un ne suit pas son PIIS, il y a déjà des conséquences aujourd'hui". Lorsqu'un bénéficiaire, demain, et là je me retourne vers les collègues des Engagés, ne sortira pas de son assuétude alors que cela sera écrit dans son PIIS, il pourra donc perdre son revenu d'intégration sociale. Vous pouvez le tourner dans tous les sens, ce qui n'est pas écrit n'existe pas, ce qui est écrit existe et c'est ce qui est écrit dans ce projet de loi.

19.14 **Anne Pirson** (Les Engagés): Madame Meunier, il s'agit d'une obligation de moyens, pas de résultat. Donc, ce qui est demandé à la personne, c'est de consulter un médecin et de suivre un traitement. Si le médecin préconise un traitement, on n'oblige pas la personne à guérir. C'est là toute la différence.

19.15 **Marie Meunier** (PS): Si c'est une obligation de moyens et pas de résultat, pourquoi oblige-t-on le bénéficiaire? Si c'est une obligation de moyens mais pas de résultat, à quoi sert ce projet de loi?

19.16 **Anne Pirson** (Les Engagés): L'objectif est d'inciter les personnes à se faire soigner, à entrer dans un processus pour guérir et devenir autonome. Ce n'est pas de laisser les personnes toutes seules face à leurs difficultés.

19.17 **Nahima Lanjri** (cd&v): Tijdens de bespreking in commissie hebben we duidelijk gemaakt dat men mensen niet aan hun lot mag overlaten. Ik heb dat daarnet herhaald, misschien hebt u niet goed opgelet. Vandaag moeten we vaststellen dat OCMW's cliënten met een verslaving niet begeleiden, omdat ze, dixit de OCMW's niets met hen kunnen aanvangen. Dat willen we nu doorbreken door de OCMW's te vragen met iedereen aan de slag te gaan, zowel met cliënten met verslaving als cliënten zonder verslaving. Voor iedereen moeten de OCMW's een individueel traject op maat uitwerken. Voor mensen met een verslaving betekent dat in eerste instantie dat men hen helpt om van hun verslaving af te geraken.

Ik heb ervoor gewaarschuwd - en ik ben blij dat de minister dat ook heeft gedaan - dat het traject niet evident zal zijn en vaak met vallen en opstaan zal verlopen. Soms zal het traag gaan en soms zal het niet meteen succesvol zijn. Dat is echter niet erg. Net daarom willen we dat de betrokken leefloners zich ertoe engageren om inspanningen te leveren en het traject te doorlopen. Kunnen we vandaag garanderen dat elke verslaafde van zijn verslaving afgeraakt? Nee, die garantie kunnen we niet geven. Het gaat immers over mensen en dus over maatwerk. Dat is wat we willen bereiken.

Wat we niet langer willen, is wat er in het verleden gebeurde. Mensen werden gewoon aan de kant

gezet, er werd niet meer naar hen omgekeken en er werd niets met hen gedaan. Dat willen we nu aanpakken. Dat is het verschil, mevrouw Meunier. Daarom is het van belang te benadrukken dat het principe is dat men een GPMI aangaat. In bepaalde omstandigheden kan men daarvan afwijken, maar niet zomaar.

19.18 **Sarah Schlitz** (Ecolo-Groen): Madame Lanjri, vous avez quand même entendu ce que vient de dire Mme la ministre: rien n'a été prévu pour augmenter le nombre de places disponibles. Fin de la blague! En réalité, la volonté manque pour que ces personnes accèdent à des places. Il y a déjà des files d'attente. Donc, fin de la blague! On ne se donne absolument pas les moyens de les faire accompagner par des professionnels ni de refinancer ces structures. C'est un enfumage complet! Pas une seule personne en situation d'assuétude ne sera mieux…

Je ne vous ai pas sonné, monsieur Bacquelaine! Arrêtez de me dire de me calmer, d'accord! Allez à la buvette si nous vous embêtons!

La **présidente**: Poursuivez, madame Schlitz.

19.19 **Sarah Schlitz** (Ecolo-Groen): Ce projet de loi ne va rien changer à la situation sur le terrain. Fin de la blague!

19.20 **Nahima Lanjri** (cd&v): Collega's, het is erg voor de leden die geen deel uitmaken van de commissie, dat het hele debat in de commissie hier wordt herhaald. Ook in de commissie is aangegeven dat bijvoorbeeld rekening zou worden gehouden met wachtlijsten voor hulpverlening.

Mevrouw Schlitz, de wachtlijsten voor hulpverlening zijn een taak die door de gemeenschappen moet worden aangepakt. De wachtlijst voor begeleiding op maat is inderdaad een belangrijk punt, maar u kunt niet stellen dat het aan de federale regering is om alles op dat vlak maar op te lossen. Iedereen moet zijn verantwoordelijkheid opnemen, ook de gemeenschappen.

Het is een goede zaak dat rekening met wachtlijsten zoals die voor taallessen, zal worden gehouden. Stel dat iemand een project maatschappelijke integratie krijgt omdat hij of zij de taal nog onvoldoende spreekt. De eerste stap kan erin bestaan om taallessen Nederlands of Frans, naar gelang hij of zij in Vlaanderen of Wallonië woont, te volgen om zo naar werk te kunnen worden begeleid. Dan zal er rekening mee worden gehouden als er voor de taallessen een wachtlijst bestaat. De betrokkene moet in ieder geval de kans krijgen om taallessen te volgen. Hetzelfde geldt voor begeleiding om van een verslaving af te raken. Er moet rekening worden gehouden met de realiteit.

Dat is ook wat ik heb meegegeven in mijn uiteenzetting van daarnet. Er wordt inderdaad niet alleen rekening gehouden met de cliënt maar ook met de context van de betrokkene.

19.21 **Marie Meunier** (PS): De deux choses l'une: soit il y a un objectif de résultat, et il est clair puisqu'il consiste à sanctionner un bénéficiaire du RIS en raison de son assuétude et de sa dépendance, soit il n'y en a pas et alors, comme l'a dit la collègue, ce projet de loi n'a pas lieu d'être. Vous pouvez me le répéter dans n'importe quelle langue, en français et en néerlandais, mais vous êtes en train d'institutionnaliser l'exclusion des victimes d'assuétudes. C'est exactement ce que la majorité est en train de faire ce soir, et c'est profondément scandaleux!

19.22 **Robin Tonniau** (PVDA-PTB): Ik ga mij nog een klein beetje mengen in het debat, mevrouw de voorzitster.

Mevrouw de minister, de vraag is niet of we mensen met een verslavingsproblematiek al dan niet moeten helpen. We zijn het er allemaal over eens dat die mensen het verdienen om geholpen te worden. Het punt is eerder dat verplichte verslavingszorg niet helpt. Dat weten we. Het werkt niet om iemand een verslavingszorgtraject op te leggen. Als die persoon daar op dat moment niet klaar voor is, zal dat niet werken. Ik vind dan ook niet dat we dat moeten verplichten. Ik vind zeker niet dat we die mensen daarvoor moeten sanctioneren door hun leefloon te schorsen. Dat is een bestaanszekerheid. Dat is het punt dat wij willen maken.

Ik zou liever hebben dat die mensen een contract kunnen tekenen met de overheid, waarbij de overheid zegt dat als zij klaar zijn om geholpen te worden met hun verslavingsproblematiek, kunnen we hen meteen een traject aanbieden. Dat is het tweede belangrijke punt. Er zijn immers lange wachtlijsten voor verslavingszorg, ook in Vlaanderen. Dat is bovendien een klasseprobleem. Ik lees soms krantenartikels over bekende Vlamingen, soms zelfs bekende politici, die naar buiten komen met hun verslaving aan een of andere drug. Mensen met geld kunnen zich meteen laten verzorgen, desnoods in het buitenland. Ze reizen de wereld rond, kunnen zich

wekenlang laten verzorgen en keren daarna terug, desnoods zelfs twee of drie keer. Mensen met een leefloon kunnen zich dat natuurlijk niet veroorloven.

Dat zijn voor mij twee fundamentele punten die hier niet in orde zijn. Ten eerste weten we dat verplichte verslavingszorg niet werkt. Ten tweede is er onvoldoende hulp.

19.23 **Wouter Raskin** (N-VA): Ik wil toch heel kort het woord nemen. Ik had me voorgenomen dat niet meer te doen, omdat de minister heel duidelijk is geweest, voor de derde keer al. We hebben al een uitgebreide eerste en tweede lezing gehad, en vandaag opnieuw. De vragen die we al twee keer hebben moeten aanhoren, zijn vandaag opnieuw door de minister beantwoord. Dat mag uiteraard. Het debat mag grondig worden gevoerd.

Aan het einde van mijn betoog heb ik de minister gewaarschuwd voor het morele vingertje dat vanuit een bepaalde hoek zou komen. De manier waarop sommige collega's het debat hier voeren, gaat echter toch wel heel ver, moet ik zeggen. Mevrouw de minister, er is echt sprake van een kwalijke framing.

Ik wil even verwijzen naar wat mevrouw Schlitz heeft gezegd: "OCMW's zijn er om mensen te helpen en u zet ze aan om mensen te verklikken." Ik viel bijna van mijn bank toen ik dat hoorde. Ik moet op mijn woorden letten, maar dat is onzin. Dat is een kwalijke framing en dat is niet oké.

De minister heeft ook opnieuw op heel wat vragen geantwoord, bijvoorbeeld op uw vraag over de ongrondwettelijkheid, mevrouw Schlitz.

U wilt het gewoon niet verstaan, waarschijnlijk omdat u zich schaamt. U liet in het verleden de mensen in de goot liggen met een aalmoes, terwijl wij ze proberen de hand reiken om ze eruit te halen. Daar mag u eens over nadenken. Iedereen mag tussenkomen zoveel als hij wil, maar ik denk wel dat het nu gezegd is.

19.24 **Robin Tonniau** (PVDA-PTB): Ik rond af. Dit wetsontwerp past in de ideologie van de N-VA. U wilt een getrapt socialezekerheidssysteem invoeren en dat verplicht GPMI past daar perfect in. Ik citeer een van uw huisideologen, Joren Vermeersch, die nu op het kabinet van minister Francken werkt. Hij schreef op 29 september op X dat het debat om het leefloon ook in de tijd te beperken moest worden geopend. Hij was heel blij dat de werkloosheid in de tijd beperkt is en dat we nu het leefloon in de tijd moesten beperken. Dat is eigenlijk het einddoel van uw partij, een getrapt socialezekerheidssysteem en dit past hier helemaal in.

Het leefloon beperken in de tijd, de mensen hun bestaansminimum afpakken, zou een explosie van armoede en van criminaliteit veroorzaken. Ik hoop, coalitiepartners van N-VA, dat uw ogen opengaan en u inziet waarmee u bezig bent, namelijk het stap voor stap ontmantelen van ons socialezekerheidssysteem.

19.25 **Anne Pirson** (Les Engagés): Je voulais réagir aux propos de Mme Meunier, mais je vois qu'elle est en train de partir.

Je voulais simplement dire qu'il ne s'agit pas d'une sanction mais bien d'une responsabilisation des personnes confrontées à une assuétude. L'objectif est vraiment de les orienter vers des professionnels. Et ce sont uniquement ces professionnels qui pourront poser un diagnostic et constater s'il existe ou non un problème d'addiction. Il ne s'agit donc pas d'une sanction, mais bien d'un accompagnement. C'est l'encadrement d'une réalité que nos CPAS connaissent déjà au quotidien. L'objectif n'est certainement pas de laisser des personnes en souffrance médicale sans aucun suivi, bien au contraire.

19.26 **Sarah Schlitz** (Ecolo-Groen): Comme vous l'avez dit, madame la ministre, ce sont des points de vue qui s'affrontent. Nous sommes là pour cela et il est parfaitement légitime de dénoncer le fait que la vision de la société que vous projetez à travers ce projet de loi ne correspond pas à la nôtre.

Là où nos points de vue divergent fondamentalement, c'est que, dans votre vision des choses, la responsabilité repose très largement sur les individus, avec des solutions à travers le PIIS, qui permettrait à chacun de résoudre ses difficultés et de s'extraire de sa condition.

Pour notre part, nous pensons qu'une grande partie des problématiques auxquelles ces personnes sont confrontées sont de nature sociétale. Elles appellent donc des réponses au niveau sociétal, et dès lors des réponses mises en œuvre au niveau politique. C'est là que nos visions ne se rejoignent pas.

Prenons l'exemple du logement. Certains PIIS comportent des objectifs liés à la recherche d'un logement. Or cela paraît absurde dans un contexte de crise du logement, lorsque l'on sait que le loyer

moyen des nouveaux baux en Wallonie a augmenté de 25 % en cinq ans et que, parallèlement, l'offre continue de se réduire. Rien qu'en 2024, celle-ci a reculé de 10 %.

Si les personnes doivent trouver des solutions individuelles, chercher un emploi ou trouver un logement, alors même que se posent des difficultés structurelles, constatées année après année, nous ne pensons pas qu'elles pourront, à elles seules relever de tels défis si, dans le même temps, des mesures fortes et des plans à long terme ne sont pas mis en œuvre par les différents niveaux de pouvoir.

Voilà ce que nous pensons. Évidemment, là, nous ne sommes pas d'accord, parce que nous ne voyons pas les choses de la même manière. Quand vous avez décidé de renforcer encore le statut de cohabitant en empêchant les solidarités et en empêchant les personnes de mutualiser une partie de leurs revenus, vous avez encore accentué cette crise du logement et vous les avez confrontées à cette réalité-là. C'est en cela que nous ne sommes pas d'accord! Alors que les factures d'énergie explosent et qu'il nous faut expliquer aux gens qu'ils doivent lutter contre l'endettement, non, nous ne pensons pas que c'est avec un accompagnement pour mieux gérer leur argent qu'ils parviendront à faire face à de telles factures. En effet, nombre d'entre eux habitent dans des passoires énergétiques pour lesquelles il n'y a aucune contrainte des pouvoirs publics faisant en sorte que ces logements soient mieux isolés, au contraire! Voilà, c'est cela la vision que nous défendons et qui s'oppose radicalement à la vôtre.

Une dernière chose, je suis assez choquée par la dissonance dans l'empathie que l'on peut entendre entre, par exemple, une entreprise multinationale comme GSK et des personnes en difficulté financière. Si je ne me trompe, vous nous avez en effet dit précédemment que vous ne pouviez accepter que l'on verse une allocation pendant des années sans que la situation n'évolue, car cela ne rend service à personne. Mais quand on maintient un demi-milliard d'euros d'aides publiques à GSK pendant des années et que la société finit par licencier plus de 1 000 travailleurs, est-il normal de laisser cette situation telle quelle? Les partis de votre majorité nous répondent à cet égard: "Mais non, il n'y a rien à faire. Renforcer la conditionnalité, certainement pas!" Madame la ministre, ce que je veux vous dire ici, c'est que j'aimerais vous voir éprouver la même empathie pour des personnes bénéficiant du revenu d'intégration sociale que pour des grandes multinationales. Malheureusement, ce n'est pas le cas.

Voorzitter: Peter De Roover, voorzitter.
Président: Peter De Roover, président.

De **voorzitter**: Vraagt nog iemand het woord? *(Nee)*
Le **président**: Quelqu'un demande-t-il encore la parole? *(Non)*

De algemene bespreking is gesloten.
La discussion générale est close.

Bespreking van de artikelen
Discussion des articles

We vatten de bespreking van de artikelen aan. De door de commissie aangenomen tekst geldt als basis voor de bespreking. (Rgt 85, 4) **(1721/5)**
Nous passons à la discussion des articles. Le texte adopté par la commission sert de base à la discussion. (Rgt 85, 4) **(1721/5)**

Het wetsontwerp telt 8 artikelen.
Le projet de loi compte 8 articles.

Ingediende amendementen:
Amendements déposés:
Art. 4
- *10 – Ellen Samyn cs (1721/8)*

Art. 5
- *11 – Ellen Samyn cs (1721/8)*

Art. 7/1(n)
- *12 – Ellen Samyn cs (1721/8)*

Besluit van de artikelsgewijze bespreking:
Conclusion de la discussion des articles:

Aangehouden: de amendementen en de artikelen 4 en 5.
Réservés: les amendements et les articles 4 et 5.

Artikel per artikel aangenomen: de artikelen 1 tot 3 en 6 tot 8.
Adoptés article par article: les articles 1 à 3 et 6 à 8.

De bespreking van de artikelen is gesloten. De stemming over de aangehouden amendementen, de aangehouden artikelen en over het geheel zal later plaatsvinden.
La discussion des articles est close. Le vote sur les amendements et les articles réservés ainsi que sur l'ensemble aura lieu ultérieurement.

De vergadering wordt gesloten. Volgende vergadering donderdag 19 november 2026 om

21.45 uur.
La séance est levée. Prochaine séance le jeudi 19 novembre 2026 à 21 h 45.

De vergadering wordt gesloten om 21.30 uur.
La séance est levée à 21 h 30.

Dit verslag heeft geen bijlage.

Ce compte rendu n'a pas d'annexe.